

Iványi Miklós

ÉLETED GYÜMÖLCSEI

IVÁNYI MIKLÓS

ÉLETEK GYÜMÖLCSEI

Ajánlom fiaimnak, unokáimnak, barátaimnak és mindazoknak, akik szeretnék örömet lelni életük virágaiban és gyümölcseiben.

Iványi Miklós

ÉLETED GYÜMÖLCSEI

Nagykanizsa, 2011

Hálásan köszönöm Czupi Gyulának, hogy sok kritikai megjegyzésével is segítette gondolataim köteté formálását.

ivanyimiklos@gmail.com

ISBN 978-963-9782-20-4

Kiadja: Czupi Kiadó
8831 Nagykanizsa, Pityer u. 19.
Tel.: 93 320 766
www.czupi.hu
A borító a szerző fotóiból készült

Tartalomjegyzék

Előszó	7
Alapelvek	9
Borban az igazság.....	10
Életed virágai és gyümölcsei	12
Érték és közösség	21
Értékromboló „haladás”	24
Értékőrző család és házasság.....	27
Európai Unió észficamai	32
Élő világegyetem.....	38
Emberek az erdőn.....	44
Felvilágosodás, ismert és ismeretlen	63
Firmák és balekok	66
Hatékony gyors ítélkezést!	71
Három gyermeket!.....	73
Jelképek, példaképek.....	76
Józan ész ombudsman	84
Kapzsiság a világ megrontója.....	90
Kiegyenlít a természet.....	99
Katonaság, honvédelem.....	102
Kivételes településeink.....	121
Kiszámíthatóság és megalkuvás, korlátok.....	127
Kölcsönök, hitelek, kamatok	130
Két forint	132
Könyvek varázsa	133
Kovácsolás	148
Lovagvárak, lovagrendek.....	151
Magyar észjárás és nyelv.....	155
Megváltani a világot?	160
Még csoda is történhet.....	168
Mentelmi jog helyett: „dupla joghatás”?	170
Nemzeti érdek, helyi érdek.....	173
Országvezetés felelőssége	175
Önfenntartó ország	180
Pareto-elv	188
Pellengér.....	192

Politikusok viselkedése	198
Régi mértékegységek	203
Természeti erőforrásokkal gazdálkodni	208
Utolsó szó jogán.....	221
Képek jegyzéke	224
Hivatkozások.....	225
Fülszöveg helyett	227

Előszó

Születésemkor az átlagosnál többet örököltem:

- érzékenységből az igazságtalanság, méltánytalanság ellen,
- felismerési és fogalmazási készségből, ezek megfogalmazására,
- szokimondásból, vitakészségből, hogy a megtörtént igazságtalanság kinyilvánításának és helyesbítésének szóvivője lehessenek.

Ezért gyakran észrevételeztem a véleményem szerint téves, vagy helytelen állapotok kiigazítását, írásaimban is.

Egy-egy jellegzetes élethelyzet, esemény megítélésének megerősítésére szívesen idéztem olyan találó, bölcs szólásokat amelyeknek a helyességéről előzetesen már meggyőződtem. Magam is megfogalmaztam néhány „találó szólást”, ha valaki saját helyzetére segítséget nyer belőle, már érdemes volt leírni.

Tapasztalataim alapján kialakult világképemet, erkölcsi nézeteimet formáltam könyvvé fiaimnak (és olvasóimnak). Első könyvem, a Füveskönyv 2008 karácsonyára jelent meg, majd bővített kiadása egy év múlva. További gondolataimat, újabb bővítés helyett, már ebben a könyvben teszem nyilvánossá. Azért, hogy ez a könyv az előző elolvasása nélkül is átfogó képet adjon, életszemléletem néhány alapvető megállapítását megismételtem benne.

A Füveskönyv fejezeteit sorrendileg többnyire idézettel kezdtem, bár nem arra akartam a figyelmet irányítani, hanem csak megerősíteni akartam vele a már kialakított véleményemet. Ebben a könyvben igyekeztem előbb a saját véleményemet kifejteni, és csak utána idézni azt, ami alátámasztja érvényességét.

Nincs hatásosabb eszköz a jó példánál. Ezért igyekeztem példaértékű írók, könyvek, újságcikkek történetei, megállapításai, illetve tv-tudósítások közül, néhánynak a lényegét az ismeretterjesztés szándékával továbbadni olvasóimnak.

Közreadtam néhány olyan erdészeti adomát is, amelyben a főszeplő találó megfogalmazása az adott helyzetre szállóigévé vált a munkatársak körében.

Gondolatébresztő javaslatokat is adtam, hogyan előzhetnének meg hazánk és nemzetünk maihoz hasonló nehéz helyzetét! Igyekszem a közjóra buzdítani az olvasót, olyan viselkedésre, amelyet helyesnek és

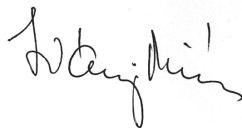
követhetőnek tartok, amely hasznos a családnak, a helyi közösségnek és a nemzetnek egyaránt. Saját tapasztalataim alapján fogalmaztam meg, de nem állítom sem azt, hogy ez az egyetlen helyes megoldás, sem azt, hogy én minden esetben így tudtam viselkedni. Nincs hibátlan ember, gyakran én is a saját hibáimból tanultam meg, hogyan kellene helyesen cselekedni. Azért fogalmaztam meg és idéztem másoktól is amit jónak tartok, hogy az olvasó ne essen ugyanabba a hibába, amibe én estem.

Csak jó gondolatok szerint érdemes élni, mert ahogy *Paul Bourget* írta:

*Az embernek úgy kell élnie, amint gondolkodik,
máskülönben előbb vagy utóbb úgy fog gondolkodni, amint él.*

Gondolataim segítsenek kapcsolataidat kölcsönösen úgy alakítani, hogy életed fája ne váljon öncélúan terméketlenné, terméseite ne legyenek keserűek, se fanyarok, hanem jól megérlelt, ízűs gyümölcsök, amiben nemcsak magad, hanem ismerőseid is örömeiket lelik.

Nagykanizsa, 2011. Gyümölcsoltó Boldogasszony napján

Alapelvek

Akkor érdemled meg a jó közérzetet, a boldogságot, ha másoknak is lehetőséget adsz erre, ha igényeidet nem mások rovására elégíted ki, *ha viselkedésed nem csak neked kellemes vagy hasznos*. A Füveskönyvben bővebben kifejtettem, most csak röviden összefoglalom, *milyen elvek szerint érdemes élni*:

Tűzz ki célt magad elé, mert Montaigne szavaival fogalmazva: céltalan hajósna nem kedvez a szél!

Mindent elérhetsz, ha nagyon akarod és *naponta küzdesz érte*. Bármit, amit ember elérhet, de nem elég vágyakozni, képessé kell tenned magadat rá: szakmát, nyelveket, sportot megtanulni, izmokat, ügyességet, akaraterőt, képzelőerőt, agykontrollt fejleszteni. Célod, képességeid és lehetőségeid alapján dönts el, mikor mit kell tenned.

Az élet a legnagyobb csoda! Ne veszélyeztess, ne pusztíts el más életet, csak ha szükséges!

„Az élet tisztelete elv” Albert Schweitzer szerint: Az élet tiszteletének erkölcsé, a szeretet erkölcsének kiterjesztése az univerzálisba. (...) *Nem károsít, nem pusztít életet, csak abban az esetben, ha elkerülhetetlenül szükséges; s a lelke mélyén ezzel sohasem ért egyet. (...) Legyünk egyszerűek és jók, dolgozzunk magunk, és gondolkodjunk a saját fejünkkel.*

Ez vonatkozik a magzat életére is, mert az élet a fogantatáskor kezdődik és természetes halállal fejeződik be. Csak akkor avatkozz be, ha szükséges (abortusz!), még az állatokat se pusztítsd oktanul! Igyekezz szeretetre méltóan élni! Nem lehet mindenkinek a kedvére tenni, de ahol tudsz, adj szeretetet, szeretetet kapsz cserébe!

Harag nem old fel haragot – a szeretet mindent felold. (Buddha)

Az emberek békés együttélésének feltétele a Biblia alapú közmondás: *Amit nem kívánsz magadnak, te se tedd embertársadnak!*

Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat – ajánlja a Biblia. Ha ezt nem érzed megvalósíthatónak, az „önzetlen önzés” elvét javaslom, amit Selye János, a stresszelmélet atyja fogalmazott meg:

Az önzés, (...) minden élőlény lényegi, szükségszerű jellemvonása, (...) be kell vallanunk, hogy senkit sem szeretünk annyira, mint önmagunkat. A helyes viselkedés az „önzetlen önzés” elve: érdemeld ki felebarátod szeretetét!

Az én mércém, hogy mennyire szeretsz te valakit, vagy más téged:
Aki szeret valakit, mindig arra törekszik, hogy a másiknak jó legyen.

Az élet folyamatos változás. Életed során folyamatosan változtatni, újat alkotni kívánsz, de el kell fogadnod, ami megváltoztathatatlan.

Szendi Gábor pszichológus (M2 TV) egyetlen sorba tömörítette az élet helyes alapszemléletét. Aki depressziós, környezetéhez való kapcsolátán kell változtatnia: *megváltoztatni, amit lehet, elfogadni, amit nem lehet megváltoztatni!*

Az élet senkihez sem kegyes, sem kegyetlen, csak te gondolod annak.

Marcus Aurelius (római császár 161–180-ig) szerint: *A világ változás, az élet felfogás dolga. (...) minden, ami van, valahogyan csírája annak, ami belőle lesz. Életünk olyan, amilyenné gondolataink teszik. A békesség pedig azonos a lélek harmóniájával.*

Mindezeket még egy saját megállapításommal egészítem ki: *A dadolás a lélek gyógyítása, az érzelmi feszültség oldása.*

Borban az igazság

In Vino veritas – mondták latinul.

Hallottam néhány tanulságos erdészeti történetet, még az 1960-as évek elejéről. Akkoriban az erdészeknek még nem volt autójuk, az erdésznek is csak egy ponyvás „raj-GAZ” katonai terepjárója volt. Az erdészek még gyalog kerülték vagy járták meg az erdőt, és mivel a jó Isten a szőlőhegyet az erdő mellé teremtette, oda is, vissza is a hegyen keresztül kellett menniük. A gazdák be-behívták őket a pincébe és borral kínálták, amit többnyire el is fogadtak. Ezért terjesztették róluk akkoriban egyesek *rosszmájú* rágalmazással ezt a találós kérdést, hogy:

– Mi különbség van egy erdész meg egy teve között?

– *Az, hogy a teve 3 napig képes dolgozni, anélkül, hogy inna, az erdész meg 3 napig képes inni, anélkül, hogy dolgozna...*

A *rosszmájú* itt szó szerint értendő, ennek is külön története van: Dolgozott az erdőgazdaság központjában egy nagyon határozott, kemény kiállású, nagyhangú munkatársunk. Amikor én megismertem, már ötven évhez közelített, és élesen bírálta azokat, akik szerették a szeszt. Egy alkalommal valami nosztalgiahullám kerítette hatalmába, és elmesélte, hogy ifjú korában mennyire vagány és bátor volt, milyen kemény fizikai megterhelésekre volt képes, igaz, hogy akkor napi egy liter rumot is megivott. Ekkor villámlott belém a felismerés, hogy ma is megtenné, csak ma már nem ihat... Akik valaha megitták a magukét, de már nem tehetik, gyakran nem megértőbbek lesznek azokhoz, akik ma is isznak, hanem irigységükben, vagy bánatukban haraggal fordulnak ellene, mert ők már szó szerint *rossz májúak*...

Térjünk vissza a hatvanas években játszódó eseményekhez. Ebben a hőskorszakban szerveztek a nagykanizsai erdészethél egy erdészeti szakmai bemutatót, valamilyen műszaki átadással egybekötve. Ezen minden erdész és műszaki vezető részt vett, valamint a központból a főmérnök, a műszaki csoportvezető, és az érintett műszaki dolgozó.

Az erdészethél a létesítmény munkáit előzetesen gondosan elvégezték, az átadás előtti ellenőrző vizsgálaton a műszaki előírásoknak, követelményeknek is pontosan megfelelt minden. Biztosak voltak a dolgukban, ezért már előre úgy készültek, hogy a hivatalos tevékenység sikerét közös ebéddel fejezzék be. Időben kész lett a vadpörkölt, és mire végeztek a bejárással meg a műszaki átadási jegyzőkönyv is elkészült, megéheztek rendesen. Evés közben aztán meg is szomjaztak, és mivel a munkaidő már végéhez közeledett, az erdésznek meg jó bora termett, hát kínálta is szívesen. Az ital megoldotta a nyelveket, mindenkinek volt fontos mondanivalója egészen addig, amíg valaki nótázni nem kezdett. Az étel már elfogyott, hát közelebb húzódtak a tűzhöz meg egymáshoz, így könnyebb volt a poharakba tölteni.

Ilyen sokrétű feladattól még a sokat próbált erdészek is elfáradtak, egyre ritkábban találtak új nótát, egyre nehezebben fogadták el a kínálást, no meg kezdett alkonyodni is, be kellett rekeszteni a szakmai bemutatót. A központiak ritkábban gyakoroltak ilyesmit, nem voltak olyan edzetek, mint a „tő melletti” erdészek, nekik még jobban hatott a borban levő igazság.

Ebben a borban egyébként a szokásosnál több *igazság* lehetett, mert alig indult el a raj-GAZ hazaszállítani őket, az autó monoton za-

ja, meg ringó mozgása hatására percekben belül majdnem mindenki az *igazak* álmát aludta, szerencsére a gépkocsivezető nem. A raj-GAZ-ban csak elől a gépkocsivezetőnek és mellette a parancsnoknak volt rendes ülése, hátul a ponyva alatt kétoldalt pad volt, közöttük egy hosszabb üres sáv, ahova a meglőtt, a vadászat végére merevre dermedt disznókat, szarvasokat szoktuk befektetni. A padon ülni bizonytalan volt, mert nem volt sem karfa, sem más kapaszkodási lehetőség. Az erdőre kifelé menet még szorosan ültek mindkét oldalon, úgy támasztották egymást, hazafelé viszont akadtak rá jelentkezők, akik takarót terítve a disznók helyére a fekvést vállalták inkább.

A gépkocsivezető pontosan tudta, ki hol lakik, házhoz szállított mindenkit. Nem mindenki aludt egyforma mélyen, amikor megállt az autóval, volt akinek csak annyit kellett mondani, hogy: – *Megérkeztünk*, volt akinek a vállát is meg kellett rázni amikor a háza elé értek, hogy menjen be.

Az egyik központi dolgozó, aki kevesebb gyakorlattal és tapasztalattal bírt az ilyen nagy igazságtartalmú italok iránt, nem ismerte föl saját lakókörnyezetét, amikor hazaértek. Nem akart bemenni, a gépkocsivezető kénytelen volt becsengetni, és a kijövő feleséget odavezetve az autóhoz, a mereven *fekvőkre* mutatva udvariasan ezt mondta: – *Asszonyom válassza ki a férjét!*

Életed virágai és gyümölcsei

Minden ember küldetése: maradandó emberi értékeket alkotni, megmenteni, megőrizni és átadni.

Aki csak anyagi javakat hagy hátra, nem hagy nyomot az emberek emlékezetében. Az emberi érték nem pénz, nem vagyon. Pénz csak úgy válik javadra, hogy szükségét ne szenvedj. Ezen fölül minél több lesz, annál messzebb kerülsz az emberi értékektől, az embertől.

A Biblia szerint:

*Könnyebb a tevének átmenni a tűfokán,
mint a gazdagnak bejutni az Isten országába.* Máté 19,24

A virág a szépség, a gyümölcs az érték megtestesülése.

A növény *virága* akár egy pillangó, egy pillanat, az illat, az elillanó, elenyésző, múlandó szépség jelképe. Annyira múlandó, hogy vá-

sárlójának és felhasználójának szinte *haszontalan*. Mégis: színe, illata, szépsége derűt, harmóniát kelt, ami képes feloldani az élet során naponta keletkező idegfeszültséget, sebeket, sőt magában hordja *gyümölcs* születésének lehetőségét!

Henri-Frédéric Amiel:

Minden bimbó csak egyszer virágzik, s minden virágnak csak egyetlen olyan pillanata van, amikor tökéletes szépségben pompázik; hasonlóképpen, a lélek kertjében is minden érzelemnek megvan a maga virágzási ideje, vagyis egyetlen olyan pillanata, amelyben bája kiteljesedik, és uralma fenségesen tündököl.

Életed virágai ugyanígy múltó pillanatok: egy pillantás, egy szó, egy dallam, egy mosoly, egy csók, amit adsz; viszonzásra késztetik azt, akinek örömet okoztál, hálás pillantást, mosolyt vagy mást kapsz érte cserébe. Az élet apró szépségeit, örömet, derűjét keltik életre, és szintén képesek az élet terheit ellensúlyozni. A *sok lúd disznót* győz logikája szerint, a sok apró öröm győzedelmeskedik az élet nagy megpróbáltatásai fölött is. *Az érdek nélküli szeretetből vagy viszonzásul kapott mosoly, illetve a szeretet feléd sugárzó egyéb megnyilvánulásai, életed legszebb virágai, és belőlük születhetnek legértékesebb gyümölcsök is!*

Wass Albert:

Minden talajban megterem valamiféle virág. Minden napnak van valamilyen öröme. Nevelj rá a szemedet, hogy meglássa azt.

Petőfi Sándor: A szerelem

(...)

Higgyetek nekem ti, akik

Fáradoztok kincsekér':

A föld minden gyémántjánál

Egy pár szép szem többet ér;

S higgyetek ti, kiknek lelke

Hír-dicsőségért a vér

Vagy virrasztás ösvényén megy:

Egész babérvirágoknál egy

Rózsabimbó többet ér.

A fukar hadd számítgassa,

A gyűlő aranyokat,

*Mást számítok én... a kedves
Hölgyektől nyert csókokat.
S nékem a sors csak virággal
Ékesítse kalapom, (...)*

Petőfi Sándor: A virágok

*(...) az illat a virág
Beszéde, annak dala ez,
S ha lényem durvább része a
Sírban rólam lefejldez:
Nem szagolom többé, hanem
Hallom majd e szép dalokat. (...)*

Kahlil Gibran:

*...a szépség az élet, ha az élet föllebbenti szent arcáról a fátylat.
De az élet ti vagytok, és ti vagytok a fátyol is.*

*Testetek a lélek hárfája, és rajtatok áll, hogy édes dallamot csaltok-
e ki belőle vagy lármát.*

*(...) örömet adni és kapni egyszerre szükség és boldogság.(...) le-
gyetek olyanok örömeitekben, mint a virágok és a méhek.*

*Az öröm: a szabadság dala, de nem a szabadság. Vágyaitok virág-
ba borulása, de nem a gyümölcse. (...) a mélységnek magassággá vál-
tozása, de nem a mélység, sem pedig a magasság.*

*Amiként a szeretet koronával ékesít, azonképpen fog keresztre fe-
szíteni is. Amiként növekedésteket segíti elő, azonképpen nyeseget is.*

*Legyen asztalotok oltárrá, melyen az erdő, mező tisztái és ártatlan-
jai áldozattá lesznek (...) Mikor megöltök egy állatot, mondjátok neki:
(...) a törvény, mely téged az én kezemre adott, engem egy hatalma-
sabb kézre fog adni.*

*És ősszel, amikor szőlős-kertjeitekben a prés alá szüretelitek a fűr-
töket, mondjátok szívetekben:*

Én magam is szőlőskert vagyok, s gyümölcsöm a prés alá gyűjtetik.

*Gyümölcseiről ítélik meg a fát, értékelik életedet is. Életed folya-
mán milyen testi, lelki, szellemi eredményeket (jellemző teljesít-
ményt) értél el (szakismeretben, tudományban, művészetben, sport-
ban, emberi kapcsolatokban, közösségekben, gyermekeid értékeinek*

kibontakoztatásában), és ezeket milyen mértékben tudtad átadni, vagy hasznosítani családot, nemzedet, az emberi társadalom, a közös javára.

Latin bölcsesség:

Ex fructu arbor cognoscitur – Gyümölcséről ismerzik meg a fa.

A Biblia (Mt 7, 17, Jn 15, 1-6) szerint:

(...) jó fa jó gyümölcsöt terem, a rossz fa pedig rossz gyümölcsöt. (...) Kivágnak és tűzre vetnek minden fát, amely nem terem jó gyümölcsöt. (...) Én vagyok a szőlőtő, s Atyám a szőlőműves. Minden szőlővesszőt, amely nem hoz gyümölcsöt, lemetsz rólam, azt pedig, amely terem, megtisztítja, hogy még többet teremjen.

Ismeretlen szerző:

Kértem Istent, hogy adjon lelki fejlődést, de ő azt mondta (...) a fejlődés az én dolgom, de hajlandó megmetszeni, hogy gyümölcsöt hozzak...

Jókai Anna:

Gyümölcséről ismerzik meg a fa, tetteiről ismerzik meg az ember. Alkotó ember az, aki hozzá akar tenni valamit az élethez.

Az alkotó ember felelőssége: Amikor az alkotásban őszintén adja magát valaki, olyan, mint a léghajó emelkedése. Egy alkotás egy-egy csomag az életünkből (az írónak egy-egy könyve), amit kidobva emelkedik a léghajónk egyre magasabbra, míg végül megszabadulva minden földi terhüinktől, feloldódhatunk a mennyei fényességben.

Emberi értéked, életed gyümölcse: tevékenységed során megtestesülő eredményed, ami örömet, kellemes közérzetet nyújt másoknak is.

A saját tested is virága, vagy gyümölcse életednek, mert főként rajtad múlik, hogy saját tested állapota ifjú korodra feslő bimbó, feszes bőrű harapásra kínálgató alma, körte, ropogós cseresznye, túlrett felhasadt szőlőszem, vagy lottyadt paradicsom lesz.

Az emberi élet egyik legfontosabb gyümölcse a gyermek. Ha jóra való, munkaszerető, becsületes, a társadalom számára is hasznos

gyermeket neveltél, már nem éltél hiába! Akinek az élete eredményes volt és át is tudta adni mások hasznára, *jó gyümölcsöt* termett, *jó fa* volt.

Élete virágai elhervadnak, nem érlelnek gyümölcsöt annak, aki csak magára gondol, csak az anyagi javakat és az érzéki örömöket hajszolja-gyűjti, nem fedezi föl az életben a harmóniát, nem gyűjti a mindennapok derűjét, a boldogságot. Hiába ért el bármilyen vagyoni, vagy hatalmi csúcsoakat és kitüntetések, ha nem segített másokat kibontakozni, és nem szolgált a kisebb nagyobb közösségek örömére, hasznára, haszontalan életet élt, mert az emberiség számára terméketlen volt, vagy ehetetlen termésű. *Rossz fa* volt, mert nem termett, vagy *rossz gyümölcsöt* termett, csak tűzre érdemes...

Még nem elég a jó szándék sem, hiszen a mondás szerint: *a pokolba vezető út is jó szándékkal van kikövezve.*

Váci Mihály: *Még nem elég* (részlet)

Nem elég megborzongni,
de lelkesedni kell!
Nem elég fellobogni,
de mindig égni kell!
És nem elég csak égni:
fagyot is bírjon el,
ki acél akar lenni,
suhogni élivel.
Nem elég álmodozni.
Egy nagy-nagy álom kell!
Nem elég megérezni,
de felismerni kell!
Nem elég sejteni,
hogymilyenkor jön el;
jövönket – *tudni* kell!
Nem elég a célt látni;
járható útja kell!
Nem elég útra lelteni,
az úton menni kell!
Egyedül is! Elsőnek,

elől indulni el!
Nem elég elindulni,
de mást is hívni kell!
S csak az hívjon magával,
aki vezetni mer!
*Nem elég jóra vágyani:
a jót akarni kell!*
*És nem elég akarni:
de tenni, tenni kell!*
A jószándék kevés!
Több kell: – az értelem!
Mit ér a hüvös ész?!
Több kell: – az érzelem!
(...)

Életük virágait és gyümölcseit azok tudják örömmel élvezni, akik nem kívánják szolgálai követni a globalizált fogyasztói társadalom által felkínált életvitelt, a csordalelkűeknek szánt hamis üveggyöngyöket. Akik nem várják, hogy a sült galamb a szájukba röpjön, de nem akarják az anyagi jólét utáni hajszával sem tölteni minden idejüket. Akik az emberi kapcsolatokra, a nemzeti kultúra közös művelésére is hajlandók időt szakítani, képesek rácsodálkozni és fel is ismerni a mindennapok szépségeit, a nemzet és az egyén sajátos egyedi értékeit, mint az élet virágait.

Virága csak az életednek, ha a nemzeti, a családi hagyományokat, egyedi képességeidet csak saját kedvedre gyakorolod.

Gyümölcse, termése az életednek, ha nemcsak saját kedvedre műveled, hanem megőrzöd, átadod és el is sajátíttatod az utódokkal. Ha saját magad, gyermekeid, családod és ismerőseid képességeit a gondos kertész szorgalmával úgy gondozod, ápolod és nyesegeted, hogy bőségesen teremjen, és olyan zamatos gyümölcsöt érleljen, amely sok más embernek is hasznára és élvezetére szolgál.

Krúdy Gyula (Asszony, aki szőlőfűrt lett, Noran, 2003) szavaival:

Ő, a taposó lány tűnik fel előttünk, midőn a zavaros mustban az ifjúság mézes ízei mellett a későbbi életünk fanyar vagy bátorító ízeit is

érezzük; (...) látjuk őt andalgó lépésben vagy dévaj kacajjal, szemérmes odaadással vagy kihívó kacérsággal, mint azokat a nőket, akik egykor életünk szőlőfürtjeit borra taposták. (...)

Vajon lesz-e elegendő hordónk, amelybe életünk borát (...) összegyűjthessük (...)? Vajon lesz-e annyi termésünk (...), hogy megrakjuk életpincénket azokra az esztendőkre, amikor se elménk, se karunk nem bírja már a munkát – hogy eltehessünk valamit maradékainknak is (...)?

A gyümölcsök közt olyan a szőlő, mint a napok közt a vasárnap.

A szőlő Isten ajándékaként olyan gyümölcs, amelyből az ember közreműködésével, alapos munkájával és gondos szakszerűségével bor születhet. *A jó gazda gyümölcssei* – miként az érett szőlőszemek, a szorgalmas munka és a napsugár energiáját összegyűjtve, átadják a borba, majd benned feloldódva – *átlényegülnek*, másoknak is örömére szolgáló érzelmekké: *szeretetté, kacagássá, dallá*. Ezáltal *változik át a BOR az ég és föld közötti kapcsolatteremtés megtestesítőjévé*.

A bor társasági ital. Nagyon ritka eset, hogy valaki egymagában, borozik, mert a bortól társaságra vágyik. A bor *megoldja a nyelveket*, jó társalgóvá, őszintébbé, nyíltabbá tesz: *borban az igazság*.

Hamvas Béla: *Végül is ketten maradnak, Isten és a bor.*

Böjte Csaba: *(...) a víz a tőkén keresztül utat talál, és otthonra lel a szőlőfürtben, melyet gondos kezek kiperéselnek, s az édes must a hordó remeteségében erőt gyűjt, majd dallá változik szívedben.*

Áprily Lajos: *Így kellett volna*

*Így kellett volna: meg-megállni,
virágaidat megcsodálni.
Kezed többször kezembe fogni,
mosolygásodra mosolyogni.
Súlytalan szívvel útrakelni,
erdőn madarakat figyelni.*

*Patakos réteken derülni,
sárkányok útját kikerülni.
A vadméhekkal kóborolni,
s dalolni, mindig csak dalolni...*

Áprily Lajos: Egy pohár bor

*Forma van a versem
egyszerű sorában:
ötvös volt az őszám
Brassó városában.
Kalapácsolt, vésett
kohó-szikra mellett,
ezüst ampolnákat,
úrvacsora-kelyhet.
(...)
Szabad kék időkben
hegy-vándora voltam.
Erdélyi nagy erdőt
végigbarangoltam.
Tájak jószagával
tele lett a lelkem,
napos Maros-mentén
sokszor szüreteltem.
Mustját derítettem,
színborát kivártam,
nemesebbet szűrni
századokba jártam.
Elsodort a sorsom,
addig kalandoztam.
Poharat is, bort is
magammal elhoztam.
Állok poharammal
fájó magyar földön,
s hegyeim borával
telistele töltöm.
Telistele töltöm.*

Múló életedet *maradandóra* cserélni úgy lehet, ha nemcsak felismered, tudod a jót, hanem akarod is, és nemcsak magadnak akarod megvalósítani, hanem igyekszel átadni másoknak is az élető tudás és szeretet lángját, aztán gondozod, ápolod, hogy nagyra nőjön...

Reményik Sándor: Öröktűz (részlet)

(...)

*Egy lángot adok, – én is kaptam azt
Messziről, mint egy mennyei vigaszt,
Egy lángot, amely forraszt s összefűz,
Én jártam Vesta ledőlt templomában,
Az örök-égő lángot ott találtam,
S a lelkem lett a fehér Vesta-szűz.
Földindulás volt, megindult a hegy,
És eltemette a kis templomot,
De a lángot nem bírta eltemetni,
Én égve leltem ott;
És hozzá imádkoztam s benne hittem
S mint a lovag a Szent Sírról a gyertyát,
Én égve hazavittem.
Azóta szívem mélyén ég, ragyog
A viharfújta, szellengette láng,
És el nem oltják semmi viharok.*

*Egy lángot adok, ápolod, add tovább;
Csillaggal álmodik az éjszaka,
És lidércfénnel álmodik a lép,
És öröktűzzel álmodik a szívem.
Egy lángot adok, ápolod, add tovább
És gondozd híven!*

Áprily Lajos: Örökség

*Fehér virágok, könnyes álmok
dalos leánya volt anyám.
Tavaszi napfényért rajongott*

*s megsiratta a hulló lombot
késő szeptember alkonyán.
Meleg sugár, vonuló felhő,
szívébe mind nyomot hagyott,
könnyeket csalt vagy dalt fakasztott -
Apám kacagott, kacagott. (...)*

A Sors nagy ajándéka annak, akinek lehetőséget és képességet ad, hogy élete gyümölcsseit összegyűjtve

- miként a szőlőt borrá, élete javát *könyvvé* érlelheti,
- vagy mint a szilva lényegét pálinkává, legszebb gondolatait *versé* nemesítheti...

Érték és közösség

A globalizált nemzetközi tőke számára az egyedekből álló fogyasztói társadalom a leghasznosabb, hiszen tagjainak *az emberi kapcsolatokat szétszakító* egyéni ÉRDEK, az anyagi siker a legfontosabb iránymutató és az elérendő cél, *az emberi közösséget összetartó ÉRTÉK* helyett. Az egyszemélyes háztartások költségesebbek, a senkihez nem kötődő egyének a legkönnyebben befolyásolhatók a divatossá kikiáltott ruházat, sporteszközök, szórakoztató rendezvények, fölösleges haszontalanságok fogyasztására, vásárlására.

Az vagy, amit birtokolsz. Ha neked nincs olyanod, ami másoknak, akkor te kevesebb vagy, fordítva pedig ők kevesebbek. Ha elromlik valamid, ne javítsd meg, ne tedd használhatóvá, cseréld ki! Az emberi kapcsolatokban is ezt érvényesítsd!

Csak az egyéni önző érdeked érvényesítése számít, te légy *hamarabb sikeresebb, ismertebb, mutatósabb, irigyeltebb, gazdagabb*, mint mások. Ez az önmegvalósító egyéni ÉRDEKVERSENY, ami-
ben úgy kerülhetsz a nyertesek közé, hogy minden erőddel, eszeddel, ügyességeddel, ügyeskedéssel, *trükkökkel és hazugsággal*, le kell győznöd a többieket! Ne befolyásoljon se rokon, se ismerős, ne segíts a rászorulón, ne légy tekintettel másokra, nem baj, ha másnak káros, ami neked hasznos, ne vállalj felelősséget semmiért! Ne gátoljon rokonság, barátság, kölcsönösség, családi vagy nemzeti hagyomány,

illem, vagy szégyen, eddigi ígéreted, elkötelezettséged, hisz aki a sztár lesz, az a legnagyobb dicsőség, és ünneplőid nem törődnek az-
zal, milyen eszközökkel érted el. Egyetlen fő szabályt kell betartanod, *győzz le mindenkit*, akkor te leszel a sztár! Minden más szabály, szempont betartása csak *korlátozna* a versenyben, ezért ne törődj semmivel, *gátlatalanul* törj a cél felé!

Erre ösztönzi az embereket a média minden erejével, reklám- és marketingeszközével divatossá tett elegáns *jelszavaival*, amelyeket jogszabályi, törvényi erővel kötelezővé akar tenni. Kötelezővé tenné azok számára is, akik nem kérnek belőle, akik továbbra is egy család-
di, nemzeti közös értékrend szerint, az összetartó közösség megbecsülésében szeretetében akarnak élni.

Ilyen jelszavakká emelt, a valóságban előforduló arányukhoz, fontosságukhoz képest sokszorososan túlhangsúlyozott jelenségek, valamint gyakran a normálistól eltérő, deviáns szokások és igények, szolgálhatnak a közösség bomlasztására (mert *a többség ellenére, a közösség kárára érvényesülnek*) pl.: a személyiségi jogok, az önmegvalósítás, az értéksemlegesség, a vallási és nemi semlegesség és más-
ság, a szingli (egyedül élő) életvitel stb.

Aki azonnal elfogadja, és velük együtt szajkózza e jelszavakat, az-
zal elhitetik: büszke lehet rá, mert ő *a fejlődő, a haladó, a kulturált, az európai, a modern, a szakértő, a divatos, a nyílt* stb. Aki ragaszkodik az évezredes békés együttélés szokásaihoz, az emberi értékek kölcsönös tiszteletéhez, az *elmaradott, bunkó, szégyenletes*.

Azt sulykolja a média a „való világ” műsorokban, nem számít, ha valaki buta, primitív, erkölcstelen, összeférhetetlen, gusztustalan stb., attól még lehet SZTÁR, aki a végén EGYEDÜL visz mindent.

Az *értéksemlegesség*, tulajdonképpen értékközömbösség azt sugallja, minden csak nézőponttól függ, az értékek pedig változhatnak. Ezzel többszörösen is becsapják azokat, akik hisznek nekik:

1. Ezek az emberi jogokra hivatkozó eszmék általában olyan országokból terjednek, ahol korábban azon gazdagodtak meg és abból tartanak most fenn jóléti társadalmat, hogy az emberi szabadságjogok minden elvét, az *értéksemlegességet* is lábbal taposva gyarmatosítottak és kiraboltak más nemzeteket.

2. Ahol mindent szabad, mindenki maga döntheti el mi a helyes, az nem demokrácia, hanem anarchia, ott az erősek és gazemberek, a *bűnözők diktatúrája* érvényesül a becsületesek, a szelídek, a nők, az idősek, a gyerekek és betegek fölött.

3. Nem volt és sehol *nincs értéksemleges társadalom*! Az emberiség eddigi története során éppen azok a népek, törzsek, nemzetek tudtak a mai napig közösségként fennmaradni, akik értékeik védelmére alapvető szabályokkal korlátozták az emberi viselkedést, és ezeket kölcsönösen betartatták maguk között. Ma a franciák az értéksemlegességre hivatkozva tiltják a muszlim nőknek a kendő viselését. Ezt az ott élő arabok az értékrendjük elleni erőszakos támadásnak élik meg, nem semlegességnek!

4. Az élet nem érdekverseny, ahol egy nyer, a többi veszít, hanem az egy társadalomban élők a kölcsönös közösségvállalás által gondoskodnak arról is, aki nem tud versenyezni.

Vannak tartós értékek, mégpedig azok, amelyek egy társadalmi egységet alkotó *emberi közösség* (családtól a nemzetig) békés működését, rendjét, hosszú távon *fenntartható fejlődését biztosítják*. Egy adott közösség érdeke a fenntartható fejlődését biztosító értékek megőrzése.

Amelyik közösség „értéksemlegesen” nem ragaszkodik a fenntartható fejlődését biztosító értékek megőrzéséhez, az szétesik!

KÖZÖSSÉG közös ÉRTÉK-rend által alakul. Az értékeknek közösségteremtő és -megtartó ereje van.

A történelem során a hasonló szemléletű, viselkedésű, érdekű, valószínű emberek alkottak közösségeket. E közösségek a többség akarátat kifejező szabályokkal (korlátozással) biztosították a békés együttélést, valamint a betegek, gyengék, öregek, gyerekek életfeltételeit. Aki a szabályait megszegte, megbüntették, vagy kizárták a közösségből. Mai közösségek (lakószövetkezet, társasház, hegyközség stb.) hosszú távú együttműködésének is feltétele, a közösség szabályai ellen vétők fegyelmezése, vagy kizárása!

Közös értékrendet alakít ki minden létrejövő közösség: horgász-egyesület, szakkör, sportkör, dalkör, tánckör, és a legkisebb közösség, az új család alapítása is.

Hiszem, hogy megtapasztalva a globalizált fogyasztói társadalmat, egyre többen lesznek, akik jó gyümölcsöt akarnak teremni. Akik az egyéni jót össze akarják és tudják egyeztetni a közjával, egy közös értékrend mentén közösséget akarnak alkotni. Ha ilyenek irányítják az országot, akkor a sok nyűg, baj és eladósodottság helyett országunk sorsa is jobbra fordul, és HAZÁNK IS JÓ GYÜMÖLCSÖT TEREM MAJD!

Értékromboló „haladás”

Szerintem az a *helyes értékrend*, amelyiknek elemei egy társadalmi egység (család, nemzet, összes állampolgár) egészséges, békés fejlődését, hosszú távú fennmaradását biztosítják. Ilyen alapvető *tartós emberi értékek* a következők:

1. Van *jó* és *rossz*. Az emberek ritkán viselkednek semlegesen. A jó, a *közjó* előmozdítása a helyes, a rossz érvényesítése (*gondolattal, szóval, cselekedettel, vagy mulasztással*) helytelen, bűn, amiért büntetés jár. A társadalmi együttélés feltételeként elkerülendő alapvető bűnököt a bibliai *Tízparancsolat* foglalja össze.

2. *Felelős magatartás*. Felelős vagy adott szavadért, cselekedeteidért, elvállalt feladatodért, munkádért, és mindazokért akiknek boldogulása tőled függ. A *kölcsönösség* elve alapján annyi esélyt, lehetőséget érdemelsz embertársaidtól, amennyit te is lehetővé teszel másoknak. Amennyire te becsülöd mások képességeit, értékeit, tulajdonát, annyi megbecsülést várhatsz a sajátod iránt másoktól! Igényeidet ne mások rovására elégítsd ki, ne okozz másnak bánatot, fájdalmat, hátrányt, kárt! Amit nem kívánsz magadnak, te se tedd embertársadnak!

3. A *tanulás és a munka* a legfontosabb értékteremtők. Tevékenységed értékét, hasznosságának mértékét összehasonlítással mérik. Legfontosabb értékeid: a tanulással szerzett szellemi és testi képességeid, tudásod, valamint a munkáddal előállított hasznos javak. Teljesítsd küldetésedet: alkoss maradandó értéket és add át embertársaidnak!

4. A *közösségi rend* megbecsülése a békés élet feltétele, akárcsak a rászorulóknak (az anyák, gyermekek, idősek és betegek, testi-lelki hi-

ányban szenvedők) segítése, védelme. Kerüld az erőszakot, a csalást, a korrupciót, a hazugságot, de igyekezz megértő, elfogadó lenni mások iránt!

5. A *család* a nemzet önfenntartó (a rászorulókat is ellátni képes) alapegysége, az anyaság, a gyermekszaporulat, a szocializáció számára a legfontosabb szerveződés, a *gyermekek* szülői szerepekre és a közösségi viselkedésre tanításának, nevelésének a közege.

6. Becsüld és tiszteld azokat, akiknek létedet köszönheted: szüleidet, őseidet, *nemzetedet*, becsüld családot, *nemzeted hagyományait*, a *hazádat*! A fát sem szabad gyökereitől elszakítani mert elpusztul, és a gyökértelent mindenféle szél elsodorja.

A globalizált nemzetközi tőke érdekeit kiszolgáló média és néhány közismert politikus a haza, a nemzet, a család, valamint a munka és a becsületes viselkedés elismerésének több évszázados tapasztalatait hasznosító, abba belenövő szocializáció értékeit, közösség-összetartó erejét igyekszik felbomlasztani. A legfőbb értéknek az *egyéni sikert* kiáltják ki, amit ügyeskedéssel, spekulációval, korrupcióval sokkal könnyebb és gyorsabb elérni, mint munkával.

Haladónak és modernnek nevezik, agyba-főbe dicsérik az eddig helyesnek tartott értékeket romboló eszméket és folyamatokat. A békés vallásos emberek életvitele, szemléletmódja sérti mások érzékenységét – állítják, a modern ember szerintük nyitott a másságra, megértéssel fogadja a televíziós szennycsatornákból áradó negatív magatartást.

Mindent szabad, amit nem tilos.

Ifjabb koromban, amikor először hallottam ezt a megfogalmazást, nagyon tetszett. Úgy gondoltam fölösleges pontokba foglalni és a felteteleket részletesen megfogalmazni, hogy mit hogyan szabad tenni egy parlamenti demokráciában, ha ilyen könnyen szabályozható.

Később elgondolkodtam: Sok országban van demokrácia, mégsem szabad mindenütt ugyanazt tenni, még Európán belül sem.

Attól függ, ki szabja meg és kinek, hogy mit tilos és mit szabad.

Már a rómaiak is úgy gondolták:

Quod licet Jovi, non licet bovi.

Amit szabad Jupiternek, nem szabad az ökörnek.

George Orwell „Állatfarm”-jából meg azt is megtanulhattuk, hogy: Minden állat egyenlő, de egyes állatok egyenlőbbek a többinél.

Bizony a társadalmi munkamegosztásban, köztisztviselői és államapparátusi hierarchiában, a népképviselői és egyéb politikai szerepekben nem mindenkinek ugyanazt tilos, és nem ugyanannyit szabad.

A politikusok, a törvényalkotó képviselők éppen azzal igazolhatnák érdemességüket kivételes elbánásra és köztiszteletre, ha

- döntéseiknél az érintettek véleményét figyelembe vennék,
- betartanák választási ígéreteiket, az őket megbízók érdekeit képviselnék,

- gondosan kerülnek az önző, a szavazók kárára maguknak hasznot hozó szabályokat, intézkedéseket,

- *jó példával járnának elől*, amikor az országot közös teherviseléssel kell kihúzni a bajból, takarékossgot mutatnának saját kényelmük (autók, mobiltelefonok, irodabútor stb.) és saját jövedelmük terén.

Sajnos az elmúlt két évtizedben azt tapasztaltuk, hogy hazánkban a politikusok, képviselők *jelentős részének* nem volt erkölcsi érzéke, sem lelkiismerete, sem szándéka arra, hogy képviselői esküje szerint megbízói érdekeit szolgálja. Kivételes életfeltételeit, hatalmát, mentelmi jogát sokuk csak saját anyagi haszna korlátlan növelésére használta.

A politikusoknak, képviselőknek az összes többi állampolgárhoz viszonyítva meggyőződésem szerint túlzott álláshalmazási lehetőséget és jólétet, túlzott jogokat adtak eddig a magyar szabályok. Minimumra kell csökkenteni jogi kivételezettségüket, hogy csak olyanok jelentkezzenek politikusi, képviselői munkára, akik valóban képviselni akarják valamelyik népréteg érdekeit, valamelyik társadalmi mozgalom vagy párt választási szempontjait!

A neoliberális közgazdászok és híveik elhitették a világgal, hogy a *szabad(pénzügyi-, munkaerő-, energia-)piac, a kereslet-kínálat által a vevők igénye szerint szabályozza önmagát.*

Megtapasztalhattuk, hogy a nem korlátozott pénzügyi piac a szabad verseny önszabályozása helyett spekulációs és kapzsisági versengést eredményezett a közbeszerzések, a vállalkozások és a bankok között

is. A józan ésszel ellenkezően többszörösen kihelyezett hitelek léggömbje kipukkadt, és pénzügyi világválságot okozott, amin a bankok (a hitelezőkre áthárítva) ismét nyertek.

Emlékszem még az 1960-as, 1980-as években milyen részletes és alapos munkahelyi igazolások voltak a hitelfelvétel követelményei. Később tele lettek az újságok, a rádió, tv olyan tudósításokkal, hogy milyen földhözragadt maradi a magyar nép, nem tud élni a bankok kínálta lehetőségekkel, bezzeg Amerikában mindenki hitelre vesz mindent, és mindenki boldogan él. Azután meghírdették, hogy jövedelemigazolás nélkül, meg első törlesztő-részlet nélkül is lehet hitelt fölvenni, és idegen devizában sokkal olcsóbb, mint forintban. A forint hitel kamata többszöröse volt a devizáénak. Azt sugallták, csak a hülyék nem élnek a csodás lehetőségekkel.

Ma már mindenki tudja (legfőljebb még nem mindenki hajlandó bevallani), hogy káoszba torkollott a túlzottan liberális önszabályozás elve. Az állam céljai, a nép megélhetési biztonsága érdekében szabályozni, *korlátozni kell a pénzügyi piacot* is, hasonló válságok, a *korlátlan anarchia* elkerülésére!

Szabályozni kell a pénzügyi tevékenységet, és adóztatni kell a tőke jövedelmét is, nem csak a munka jövedelmét!

Mert, *ha lebontják az abroncsot, a hordó dongákra esik szét...*

Értéktörző család és házasság

A népi szokások szertartásrendje, a viselkedési, ruha- és hajviseleti hagyományok évszázadok óta szigorúan őrizték az emberi élet fontos állomásainak (születés, keresztelő, bérálás vagy konfirmálás, lánykérés, házasság, temetés), nyilvános és nagy közösség előtt végzett kötelező motívumait. Azért, mert minden józan paraszti ésszel gondolkodó ismerte és elfogadta a *család* értékrendjének példaadó, együttműködésre, alkalmazkodásra, az idősök és a szokások tiszteletére, türelemre, a kölcsönös megbecsülésre, a munkára és rendre *nevelő szerepét*. Családban felnövő gyermek látta, tapasztalta a példát és megtanulta, hogy saját igényeit olyan módon és mértékig elégítheti ki, amíg nem árt vele másoknak. Segítenie kellett az ügyetlen, vagy

nehézkés kistestvérnek, öregnek, és ki kellett vennie a részét saját ereje és más képességei szerint a család mindennapi munkájából. Megtanulta, hogy beszélni, ételből venni, mindenki által betartott kor és nem szerinti sorrendben szabad, amely sorban a kisgyerek az utolsó és csak évek alatt lassan léphet előbbre.

A családi, nemzeti értékrendet képviselő szokások, hagyományok többnyire vallási köntösbe bújtatott szabályai valójában nagyon bölcs megfigyelésen alapultak, amelyek helyességét a mai tudományos kutatások igazolják. A fiúk és lányok külön altatásával, a kamaszodó legények és lányok találkozásának, beszélgetésének, érintkezésének szigorú korlátaival igyekeztek megelőzni a meggondolatlan, túl korai, vagy rokoni kapcsolatokból születő gyermekeket. Tudták, hogy a még gyermek lányanya sem magát nem képes eltartani, sem gyermeket normálisan ellátni. Ezért az ilyen *zabolátlanságból* származó *zabgyereknek* sanyarú sors jutott, vagy a családnak, társadalomnak többlet terhet okozott. Azt is tudták, amit főleg a lótenyésztők, de minden állattenyésztő tud, hogy a vérszerinti rokonoktól általában korcs utód születik (*vérfertőzés!*), az egészséges utódokhoz szükséges a *vérfriessítés!*

Az elmúlt évtizedekben fejlődött a tudomány és kopott, lazult a vallás szabályzó ereje. A fogamzásgátló tabletták és más óvszerek előnyeit hirdető médiumok arra biztatnak, ne törődj a vallással, se a szülői, családi értékrenddel, csak saját örömödre, saját egyéni érdekedre, önmegvalósításodra törekedj, mások rovására is!

Arról ritkán beszélnek, hogy a védekezési lehetőségek sokasága, a nagy szabadság és szabadosság mellett, ma is fogannak felelőtlen életek, aminek abortusz (*a magzat életének kioltása!*), vagy a lányanyák ma is rögzös élete, vérfertőzés esetén pedig korcs gyermek a következménye!

Tudományos vizsgálatokban (pszichológusok, szociológusok, pedagógusok) újra megállapították, hogy a gyermek szempontjából az a legegészségesebb, ha a gyermek *teljes családban* nő fel. Erre kellene törekedni!

Ma, amikor követendő példaként dicsérik a szingli (egyedülálló) életmódot, mint az önállóság, függetlenség, semlegesség, önmegvalósítás, a személyiségi jogok megvalósításának tökéletes életformáját,

egyes európai országok jogszabályai szerint már egyneműek is köthetnek házasságot, elmondom mit tekintek én teljes családnak.

A teljes család szerintem az, amelyben egy férfi és egy nő házasságban együtt élnek vér szerinti saját gyermekeikkel.

Európai államokban, a vallási szempontoktól eltekintve, nem ragaszkodom gondolkodás nélkül az „elavult” házasság hivatalos párjához. Gondolkodjunk együtt, mi és miért helyes:

1. *Az egyedül élést* elfogadom és nem ítélem el, a régimódi agglégény és vénkisasszony szerepben, amikor valaki azért él egyedül, mert nem talált párt magának. A mai angol szingli szemléletet viszont nem helyeslem, amikor talál párt magának, gyakran többet is, de legfőbb szempont, a jogi és anyagi függetlenségének, szabadságának, lakásának megtartása: nem köti magát se társhoz, se gyerekekhez saját érdekeinek önző és felelőtlen érvényesítésével, nincs tekintettel senkire.

2. *Egyneműek együttélése.* Ha született és ezért természetes állapot az azonos nemű iránti vonzalmuk, akkor is be kell látniuk, hogy ők egy elenyésző kisebbséghez tartoznak, és utódot nem képesek együtt létrehozni. Ezt pedig ezer éve nem nevezik házasságnak, ahogy amit ezer éve asztalnak neveznek, azt sem fogják egy kisebbség kedvéért mostantól széknak nevezni...

3. *Felnőtt férfi és nő együttélését* (gyermektelen elváltakét is) természetes, egészséges állapotnak tartom akkor, amikor csak saját maguk életét, közös egyetértéssel önkéntesen alakítják így. Azt szokták mondani: *ha szeretjük egymást, nem kell ahhoz papír, ha nem értjük meg egymást, akkor meg nem kell elválni.* Amikor még nem született gyermekük, vagy már nem is születhet, saját magukkal lehetnek olyan felelőtlenek, hogy kapcsolatuk tartóssága a pillanatnyi szeszélyüktől függ. Ha csak az egyikük akarata érvényesül, amit a másik engedelmesen kényszerül elfogadni, azt nem helyeslem, mert az félig rabszolgotartás. Ha viszont gyermeket várnak, az ártatlan és még cselekvésképtelen *gyermek jövőjének tartós biztonsága elleni felelőtlen, önző magatartás a házasságkötés elmulasztása!*

Mi indokolja, hogy ne kössenek házasságot?

Gondoljuk el, milyen rokoni kapcsolatokra, szülői felelősségre, társdíjra, vagy öröklésre számíthat az a gyermek, akinek össze nem

házasodott szülei külön-külön 3-4 másik élettársától, 5-6 féltestvére lehet. Ma már nem ritka az ilyen eset. Ki, milyen felelősséggel neveli, iskoláztatja, állja a költségeit, és mennyivel bonyolultabb az államnak a kezelése, szociális ellátása, családi pótléka, adózása stb.? Aztán a szerteágazó szülői és élettársi kapcsolatok gyümölcseként született gyerekek kusza halmazában a szabad szex újabb magzatokat hozhat, ember legyen a talpán az a jogász, genetikus, szülész, és gyermekgyógyász, aki pontosítani tudja volt-e vérfertőzés és milyen fokú...

4. *Férfi és nő házasságban él együtt.* Házasságot kötni *nem a papír miatt kell*, ez önkéntes felelős magatartás egymással szemben, a születendő gyermekek érdekében és családjogi szempontból is.

Akik igazán szeretik egymást, mindig arra törekednek, hogy a másinak jó legyen.

Az szeret, aki mellőzi az önzést, ez az én mércém. Akik igazán szeretik egymást, nem zárkóznak el a házasságkötés előtt, a rendezett, tartós, megbízható családi jövő érdekében. Az ilyen *teljes családban tapasztalhat jó mintát*, szocializálódhat a gyermek az apai, anyai szerepekre, a megértő együttműködésre, a közös értékrend kialakítására, a felelősségteljes önzetlen viselkedésre, alkalmazkodásra, áldozatvállalásra, lemondásra, a kölcsönös bizalomra, segítségre és elfogadásra, amikor az egyéni érdek érvényesítése nem mehet mások rovására *a közösség jobb boldogulása érdekében.*

Az újraházasodott özvegyek és elváltak élete is lehet hasonló, mint az eredeti házasságukban élőké.

A házasságok felbontásának, a válásnak leggyakoribb oka – a másokra tekintet nélküli önmegvalósításra biztató világban – a fiatalok meggondolatlan, önző, alkalmazkodástól, együttműködéstől elzárkózó viselkedése. A válás során és után kénytelenek végiggondolni, ki hol rontotta el, miért nem maradt tartós a kapcsolat. Megtapasztalják azt is, hogy a házasságnak voltak előnyei is. Ezért, ha ismét olyan párra találnak, akivel tartós házasságban reménykedhetnek, akkor kevesebb kritikával és több megértéssel tekintik már párjukat, igyekeznek maguk is többet tenni az együttélés sikeréért.

Jellemzők	Együttélés	Házasság
Kapcsolat felbontás	70%	40%
Alkalmazkodás	Nem	Igen
Gyermekek száma	Kevesebb, nem pótolja a munkaerőt	Több, pótolja a munkaerőt
Gyerek nevelése, szocializációja	Rossz, önző, felelőtlen	Jó, önzetlen, felelős
Hagyományokat	megszegi	megtartja
Eredménye	Kevés, önző, neveletlen gyerek	Több, alkalmazkodásra nevelt gyerek
A nemzet számára	kedvezőtlen	hasznos

A házasság megkötésével még nem kész a házasság. Ezután alkalmazkodnia kell mindkét félnek, majd a gyermekeknek is a *család közös értékrendjének kialakítása*, az eltérő igények lefaragása, vagy összehangolása, a hasonlók közös renddé szilárdítása, a kölcsönös megértés érdekében. A jó családi értékrendben tanulhatja meg a gyermek, hogy a jótett köszönetet és hálát ébreszthet, hogy a bűnökért büntetés jár, de a *feltétel nélküli szülői szeretet* akkor is megmarad. Ilyen családban jó érzés élni, ahogy (Stoffán György újságíró szerint) az *egyszeri székel*y mondja:

Jól érzem magam, mert van befektetésem és az adósságomat is tudom törleszteni. A befektetésem a gyermekeim, az adósságom a szüleim.

Ahogy a jó kertész egész évben műveli a kertet, ápolja, gondozza, nyeséssel és karózással korlátozza és támogatja gyümölcsfáit, hogy az időjárás váratlan változásai ellenére jó gyümölcsöt növeljenek, ugyanúgy a házastársak folyamatos, gondos, szigorú szeretettel végzett tevékenységének köszönhető a jó házasság és eredménye: a nemzet közösségébe jól beilleszkedő, munkájukkal a közösség előrehaladását segítő gyermekek.

Európai Unió észficamai

Az EU bizonyos ügyekben a *józanésszel ellentétes, tévúton jár*.

Az EU legnagyobb tévedése és hibája, hogy a bevándorlást támogatja (arab, afrikai, török, indiai, stb.), ahelyett, hogy saját nemzeti szaporodását támogatná. Ennek következtében az együtt szocializálódó nemzeten belül is előforduló (nemzedéki, oktatási, munkaerő-stb.) problémákon fölül, még egy halom ellentmondással nehezíti a befogadó népek életét (a bevándorlók eltérő nyelve, vallása, életfelfogása, szokásai, életmódja, ellátási és szociális igényei). Nem véletlen, hogy főleg Franciaországban és Németországban a befogadó lakosság békés életét zavarja, másrészt az ország szociális ellátórendszerét túlterheli, ezért káros a „multikulturális” szemlélet erőltetése.

Az emberiség története során kialakult társadalmakban kialakult a *munkamegosztás*. Azért, mert megtapasztalták, hogy nem mindenki egyformán ügyes mindenre. Ha azok állítják elő az eszközöket (szerszámok, fegyverek, kocsik, bútor stb.), azok végeznek bizonyos tevékenységeket (oktatás, ápolás, gyógyítás), akiknek ahhoz jobb képességük van, az *többszörösen hasznos* az adott közösségnek:

- aki végzi, örömet leli a munkában, ha olyat tehet, amiben ügyes,
- az elvégzett munka, vagy előállított eszköz jobb minőségű, mint ha ügyetlenektől származna,
- a munka minősége folyamatosan nő, mert *gyakorlat teszi a mestert*.

Ahogy a munkavégzésben hasznos a munka megosztása, ugyanúgy célszerű a *családon* belül a *szülői szerepek megosztása*. Hasznos, ha a gyerekek az anyanyelv elsajátítása mellett, már kiskoruktól tudatosan felkészülnek felnőtt nemi szerepekre is, mert akkor lesznek használható tagjai az adott közösségnek, ha felnőtt korukra már beletanultak és alkalmasak nemi szerepük ellátására. *Képes és akar a férfi vadászni, harcolni, megvédeni a gyengébbeket, a nő* gyereket szülni, nevelni, a családot etetni, ápolni stb.

Aki beletanult a felnőtt szerepébe egy adott népcsoportban szocializálódva, érett arra, hogy egy szintén érett ellenkező neművel közösen családot alapítsanak, önállóan gyermeket neveljenek.

Az ember nem mindig képes észlelni és megbecsülni élete virágait. Az érzelmeknek nincs helye a fogyasztói társadalomban. Különösen nehéz, ha az állam észficammal beavatkozva, szándékosan a feje tetejére állítja az évszázadok alatt kikristályosodott értékrendet.

Az EU másik nagy hibája, hogy sajátosan értelmezett másság kultuszát akarja érvényesíteni: Védi a közösségellenes magatartásformákat, és elítéli, ami valódi érték.

Ez kétszeresen is helytelen!

Egyrészt egy kisebbség igényére diktatórikusan kötelezi a többséget több évszázados szokásai megváltoztatására.

Másrészt az évszázadok alatt a nemzet fennmaradásának érdekében ésszerűen kialakított értékrendet áldozza föl az egyéni érvényesülés oltárán. Az európai nemzetek és államok mai helyzetét létrehozó értékrendtől, a gyökereitől (a nemzeti összetartozás és felelős segítőkészség hagyományaitól) akarja elszakítani az unió államait, a semmihez nem kötődő, felelőtlen egyéni semlegességért.

Erdész fejjel az a tapasztalatom: *ha egy fának az ágait vágják le, az még újra kihajthat, de ha a gyökerét, akkor elpusztul.*

Az angol nyelv két rokon fogalmat használ a *nemiség* jelölésére. A *szex* kifejezetten a biológiai nemre vonatkozik, míg a *gender* „társadalmi nemet” jelent. Ez a kifejezés az előző évtizedek szociológiai vagy antropológiai kutatásaira utal, amelyek szerint a nemi szerepek (mint a férfiasság, a nőiesség) függenek a társadalmi körülményektől, illetve a gyermeki szocializációtól.

Ez az egyik indoka az EU-ban a liberális eszmék ferde hajtásai terjedésének. Újabban szinte hisztérikus túlérzékenységgel értelmezik a szabadelvű „*egyenjogság*”, „*esélyegyenlőség*”, „*értéksemlegesség*” jelszavát, és igyekeznek az emberiség eddigi történelmében normálisnak tekintett szemléletmódot, értékrendet megváltoztatni. Arra hivatkozva, hogy „ne sértsék a másként gondolkodók érzékenységét”, kerülni kell a jellegzetes vallási és nemi megnevezéseket, szerepeket.

Néhány példa és értelmezésük:

Az Európai Parlament 2006-ban elfogadta a homofóbiáról szóló határozatot, miszerint büntetendő, aki idegenkedéssel szól a homoszexualitásról. Aki csak a férfi és a nő közötti nemi kapcsolatot tartja normálisnak (heteroszexista), az a liberálisok szerint nem *értéksemleges*, édestestvére a rasszistának, hiszen alacsonyabb rendűnek nyil-

vánít egyes csoportokat. Egy másik uniós döntés értelmében a tankönyvekből, a számítógépes játékokból és a reklámanyagokból ki kell iktatni a hagyományos nemi magatartásformák megjelenítését, mert a gender szerint bűn, ha beavatkozva személyiségük fejlődésébe, kislányokból nőket, kisfiúkból férfiakat akarunk nevelni.

Az ideológiát népszerűsítő Unifem lobbicsoport oktatási csomagot dolgozott ki óvodák és általános iskolák számára, olyan mesékkel és dalokkal, amelyek szakítanak a „*berögzült nemi szerepekkel*”. Több óvodában megszüntették a lány és fiú játszósarkokat. A fiúkat lányos, a lányokat fiús játékokra tanítják, hogy „nemi identitásukat kiegyensúlyozottá tegyék”.

Ezek szerint a hagyományos népi gyermekmondókákat, társas gyermekjátékokat sem szabad gyakorolni, mert azokban is hemzsegek a nemi szerepek. E kifícamodott észjárás szerint: a szabadelvű ember *semlegesnek* születik, hadd döntse el, mi akar lenni.

Angliában a gender szemléletű iskolákban nem használnak olyan diszkriminatív szavakat, mint papa, illetve mama – inkább a világnézetileg semleges szülő kifejezést alkalmazzák. Gondolom, a családon belül is így illik majd fogalmazni.

Spanyolországban elfogadták, hogy a házasság nem csak férfi és nő közt lehetséges.

Olaszországban meg akarták tiltani a keresztet az iskolák, és más közintézmények falán. Az Európa Tanács égisze alatt működő bíróság szerint iskolában a kereszt sérti a szülők jogát ahhoz, hogy saját lelkiismeretük szerinti nevelést biztosítsanak a gyermeknek, másrészt sérti a gyermeknek a vallásszabadsághoz fűződő jogát. Az iskolai fészületekről hozott strasbourgi döntés felzúdulást váltott ki Itáliában. A lakosság azt érzi jogsértőnek, hogy a túlnyomó *többség* szándéka ellenére veszik le a keresztet, egy *kisebbség* kedvéért.

Nálunk alakult meg elsőként az egykori szocialista országok közül az Unifem, minisztériumi támogatással. Az Unifem bátorítja a nőket, hogy minél nagyobb arányban és minél aktívabban vegyenek részt a munkában, az üzleti életben, a politikában, felszabadulván oly terhek alól, mint az anyaság és a gyermeknevelés.

A *családot* bizonyos „liberális” véleményformálók klipjeiben csak úgy mutatják be, mint az erőszak melegágyát.

Keresztény lakosságú országokban élő nem keresztény kisebbségnek sérti az érzékenységet, hogy pl. *karácsonykor* az egész ország tele van a karácsonnyal kapcsolatos hirdetésekkel, termékekkel, áruféleségekkel, miért nem viselkednek „semlegesen”, hogy ne zavarják a más vallásúakat. Hasonló igény, hogy képeslapon jókívánságokkal ne a *karácsonyról*, vagy *húsvétről* írj, ne sértsd a másvallásúak érzékenységét, kívánj jó, vagy boldog *ünnepeket*.

Szerintem ez kifícamodott „semlegesség”, a kisebbség akaratának erőszakos érvényesítése lenne a többséggel szemben! Mindenkinél tudomásul kell vennie a valóságot, hogy a Föld nem az ő elképzelése és kívánsága szerint forog, és a különböző földrészekben nagy tömegekben együtt élő azonos gondolkodású, vallású, világképű, értékrendű emberek sem az ő kívánsága szerint élnek, hisznek, ünnepelnek, kereskednek! Éppen erre épül a turizmus, az idegen tájak, népek, szokások megismerése céljából. Ha valaki kisebbséget képvisel olyan helyen, ahol a nép túlnyomó többsége éppen *ramadánt*, *hanukát*, vagy *karácsonyt* ünnepel, nem várhatja el, hogy ne tegyék azért, mert neki nem tetszik. A tömegekkel szembeszállni pedig nem célszerű, mert általában a kisebbség jár rosszul. A tömegek legfőljebb tudomásul veszik, ha valaki másként gondolkodik, hisz, ünnepel, él, de kényszer nélkül nem változtatják meg saját szokásaikat a kisebbség kívánságára.

Ha valaki olyan helyen él, tartózkodik, ahol az emberek tömegei nem az ő kedve szerint viselkednek, vagy tudomásul veszi ezt, vagy elköltözhét oda, ahol a kedvére valóan viselkednek. A kisebbségnek tehát alkalmazkodnia kell, ez azonban nem kell, hogy önfeladást jelentsen (pl. nemzeti kisebbségek).

A józan észnek ellentmondó liberális igények tagadják a természeti törvények, a biológiai alkalmasság, valamint testi, lelki felkészítés és begyakorlás, a szocializáció, a családon belüli szülői példa érvényesülésének fontosságát.

Aki csak felnőttként dönti el, hogy milyen nemű szeretne lenni,

– vagy alkalmatlanul, éretlenül kezd családi életbe, ennek pedig széteső család, neveletlen gyerekek a következményei,

– vagy még évekig a szerepét tanulja, utána a biológiailag legkedvezőbb életkorból kiöregedve, a normálisan érett felnőttekhez képest hátrányos helyzettel tud családot alapítani.

Mindkét eset társadalmi beilleszkedési és működési zavart kelt, káros, többletköltséges a társadalomnak.

Mindenki tudja, hogy az emberek túlnyomó többsége már kisgyermekkorban is határozottan tisztában van nemével, csak elenyészően kis százalékba bizonytalan ebben.

Melyik a jobb:

- a néhány százalék kedvéért a túlnyomó többséget beilleszkedési zavarra kényszeríteni átneveléssel,

- vagy engedni a túlnyomó többséget az emberiség történelme során természetesen kialakult nemi szerepekbe belenőni, így csak az elenyésző kisebbségnek lesznek beilleszkedési zavarai?

Demokratikus közösségben élő emberek *csak olyan mértékig várhatnak szabadelvű semlegességet, ameddig a többség normáival nem ütköznek. Ha ütköznek, az egyéni jogokat kell korlátozni!*

Demokráciában: *a véleménynyilvánítás szabadsága* elfogadott, eltérő *véleményért* nem illik büntetni. *A viselkedés szabadsága* viszont csak addig lehet eltérő, amíg nem ütközik a többség igényével. A többség az eltérő viselkedést kis mértékben elfogadja, nagy eltérést nem fogad el, de semmiképp sem alkalmazkodik hozzá, az már *a kisebbség diktatúrája lenne a többség fölött!*

Az EU harmadik nagy hibája, hogy nem mindig és nem mindenkit mér azonos mércével, pedig elvileg ellenzi a diszkriminációt.

Számomra érthetetlen, de valóság, hogy az EU vezetői ezen ügyekben annyira eltértek már a józan észről, hogy nem találják a helyes utat. Tudom, hogy az enyém csak *pusztába kiáltott szó*, de talán lesz olvasóim közül valaki, akinek messzebb jut a szava. Ha nem, akkor az EU viselkedése az észficam tanulságos példája marad.

Jó tanácsaimat mégis leírom: Az EU-nak be kell látnia, hogy a multikulturális elmélet nem tartható fenn. A befogadó többségi nemzet a világon mindenütt csak olyan kisebbséget hajlandó befogadni, és a sajátjával azonos erkölcs-anyagi biztonságban tartani, amelyik maga is hajlandó a befogadók követelményei, szabályai szerint élni, viselkedni, dolgozni. Aki megszegi a befogadó többség normáit, megbüntetik, vagy kiközösítik (kitoloncolják).

Az EU akkor lesz képes valóban *semleges* közösséget alkotni, ha jobban engedi érvényesülni a tagországok érdekeit a következőkben:

- a honos *nemzetek gyermekszaporulatának* növelését támogatja, NEM bevándorlókkal pótolja a munkaerőhiányt,

- a tagállamok évszázadok alatt bevált *hagyományos értékrendjét* érvényesíti, NEM erőlteti a többségre egy szabadelvű kisebbség angolszász *gender* szemléletét, NEM a deviáns kisebbségi viselkedés elfogadását tekinti az EU tagországok egymáshoz képest semleges viselkedése követelményének,

- megkülönböztetés-mentes feltételeket teremt a gazdasági és piaci versenyben azonos módú és mértékű támogatással, *NEM kettős mérce* szerint ítéli meg a régi és új tagországok tevékenységét,

- érvénytelenítetteti a *kollektív büntetést* megvalósító Benes dekrétum hatályát Csehországban és Szlovákiában, és az ártatlanul büntetett németeket és magyarokat a nemzetközi emberjogi gyakorlatnak megfelelően rehabilitáltatja és kárpótoltatja,

- a tagországok pénzügyi-gazdasági kisegítését EU hitelkeretből oldja meg, NEM engedi meg hogy hitelért a Valutaalap (IMF) és a Világbank beavatkozzon a nemzetek belügyeibe, a hazai vállalkozásokat ellehetetlenítve, a lakosság további megszorításával. (Az Aviva Csoport nyugdíjhiányt számszerűsítő európai felmérése szerint: *a magyar lakosság fele, havi 10 ezer Ft-nál kevesebbet tud megtakarítani, pedig a megfelelő nyugdíjas élethez 45 ezret kellene!* De az IMF további megszorításokat vár.)

Ha az EU nem akar tovább botladozni a saját magának állított akadályok miatt, a gazdasági zavarba került tagországok gazdaságát saját hitelnyújtással kell segítenie megerősödni, és talpra kell állítania, helyére kell tennie a többség értékrendjét.

Tudjuk, a testi ficamot sem lehet szép szóval, elfogadó megértéssel gyógyítani, hanem szakszerűen, *erőteljesen helyre kell rántani!!!*

Élő világegyetem

A Füveskönyvben már én is megpróbáltam megfogalmazni, hogy tulajdonképpen a *Teremtő, az anyagenergiaélet-világóceán, amely a léleknek is otthona.*

A Kossuth Rádióban azonban egy számomra is meglepő különös beszélgetést hallottam: A Nap és az egész világegyetem élő természetű – állította *Grandpierre Attila*. Az állítás szokatlan volt, de az okfejtés logikus. Az 1951-ben született csillagász a *fizikai tudományok (csillagászat) kandidátusa*. A fentiekkel kapcsolatban 2002-ben jelent meg *Az élő Világegyetem* c. könyve. (Válasz Könyvkiadó).

Érdemes elgondolkodni eszmefuttatásán, e fejezetben röviden összefoglalom a rádióból (és internetről) hallottakat, olvasottakat:

Tisztázzuk, életfelfogásunk milyen *világképen* nyugszik. Nem a létet kell megmagyaráznunk, hanem a *viselkedést*, a jelenségek közötti *kölcsönhatást*. Ezt képes a fizika észlelni és mérni. Aminek nem észleljük a hatását, a fizika szempontjából olyan mintha nem is létezne.

Újszülöttként milyennek látnánk a világegyetemet?

Érzékszerveinkkel először *jelenségek* öserdejét érzékeljük, amik között tájékozódunk kell. Tapasztaljuk, hogy a jelenségek közt tértől és időtől független, állandó összefüggések vannak: *természeti törvények* irányítják a jelenségek viselkedését.

Ha fölismerjük a természeti törvényeket, már nem öserdőt látunk, hanem erdőt és fákat. Egyetlen törvényben végtelen jelenség benne van.

Ami létezik, az nem csak atomokból áll, hanem törvényekből is, különben az atomok nem tudnák, hogyan kell viselkedniük.

A természeti törvények tartják egyben a világegyetemet!

A *fizikai törvényekben* a fizikusok nem akarták az életet figyelembe venni. *Galilei* élettelen tárgyakat ejtett le a pisai ferde toronyból a fizikai törvény megállapításához, de nem ejtett le egy élő madarat, ami máshogy viselkedett volna.

A tudomány élettelen anyagiságra akarja építeni a tudatjelenséget, ki akarja vonni az életet, a tudatot az anyagból. A külvilág anyagi egységeinek, rendszereinek csak a mérőműszerekkel tanulmányozha-

tó tartományára szorítkozik. A materialista személet csak a kézzelfogható jelen anyagi felszínét vizsgálja. Pedig a világ olyan folyamatok, cselekvések színtere, ahol a cselekvés minden pillanatban úgy valósul meg, hogy a „következő” pillanatban az előző már érvényét veszti: a megtörtént eseményt utólag kutatva próbálja rekonstruálni a történetek lefolyását.

Ez a szemlélet az idők folyamán megmerevedett, lezárt, kész tényeket ismer csak el, a kézzelfoghatóság követelménye így válik egyre egyoldalúbb, hamisabb vezetővé. A mechanikus, majd *a fizikai világkép* vezetett egy olyan tévhit rendszerhez, amelyben az emberi egyed jelentéktelen szerepet játszik a kozmoszban és a társadalomban is (helyét bármikor kielégítően betölthetik).

A modern világképben nem találja az ember a helyét, mert a newtoni fizika sikerei nyomán divatba jött mechanikai világképben az életnek nem jutott hely. Ezért a modern tudomány kiindulási alapja, a fizikai világkép alapvetően téves.

Az élő rendszerek, az élőlények rendelkeznek azzal a képességgel, hogy bennük egy minimális hatás ennél nagyságrendekkel nagyobb, szervezett és időben kibomló hatást váltson ki.

Minden olyan jel, ami az emberi szervezetben külső hatásra létrejön, akarati vagy akaratlan belső cselekvéssel közvetlenül, külső hatás nélkül is létrehozható.

„Valamennyi élőlényre jellemző mindenekelőtt, hogy állapotukban spontán változások következnek be, olyan állapotváltozások, amelyeket tehát nem az élőlényen kívüli, külső okok idéznek elő.”

Belső világunk legalább három tevékenységi körben elvileg korlátlan. Az akarati szférában kapcsolva vissza önmagunkra, akarhatjuk azt, hogy *jobban akarjunk*. Ugyanígy vágyhatunk arra is, hogy *erősebben vágyjunk*. Agyunk önmegsokszorozó, önbővítő, önmaga képességeit meghatványozó képessége révén *mindenre gondolhatunk*.

A jel és a kiváltott hatás energiájának aránya jellemzi a cselekvés áttételét. Létezésünk során magunk is jutunk életre szóló elhatárolásokra, s egész életünk legfontosabb energiáit egy bennünk kifejlődött eszme szolgálatába állítjuk.

Bauer Ervin (1890–1938) az elméleti biológia egyik megalapítója. Az ELMÉLETI BIOLÓGIA (ezen a címen jelent meg a könyve ma-

gyarul 1967-ben) nem vezethető le fizikai, kémiai törvényekből, mert tartalmazza azokat a leglényegesebb többletinformációkat, amelyek csakis az élő rendszerek sajátjai.

A Bauer-elv (1920) kimondja, hogy az élő rendszerek a munkaerő képességet magának a munkavégző képességnek növelése érdekében használják fel. Bauer ebből az elvből levezette a növekedés, anyagcsere, szaporodás, alkalmazkodás, ingerlékenység matematikai törvényszerűségeit, megállapította a növekedés határát megszabó összefüggést, s ezekből mint törvényszerű következményt származtatni tudta az összes alapvető életjelenséget.

Az elméleti biológia az *antropikus, emberközpontú kozmológiai elv* csillagászati világgépével együtt válik a megismerés még hatásosabb világgépformáló erejévé. Az *antropikus kozmológiai elv*hez vezető csillagászati eredmények szerint *az élet puszta léte a kozmosz struktúrájának legfontosabb tényezője, s így nemcsak az élet alkalmazkodott a világhoz, hanem a világ egésze is eleve életre szabott.*

Ha az alapvető fizikai állandók (pl. a proton vagy a neutron tömege) bármelyike értékének egy töredékével történetesen más lett volna, az egész világegyetemben sehol nem jöhetne létre élet. Az élet azonban létezik – és ez a tény önmagában így kozmológiai kérdéseket vet fel. Mi az élet szerepe a kozmosz kialakulásában? Újra kell-e értelmeznünk a létezés abszolutizált fogalmát? A fizikai törvények téren és időn kívüliek, s mint ilyenek érvényesülnek a konkrét anyagon – vagy fordítva: maga a világegyetem állapota hordozza magában kifejlődésének törvényszerűségeit, érvényesülésének állandóan új és új feltételeit? Ilyen kérdéseket vet föl ez az *új emberközpontú természettudományos világgép*, azáltal, hogy újra az életet, az embert állítja világgépünk középpontjába, s bizonyítja, hogy az élet adottságainak, törvényeinek megismerése, természetének kutatása hihetetlenül gazdag ismeretforrást ad a kozmosz egészére vonatkozóan. Az emberidegen, életidegen fizikai világgépet felváltja egy megalapozottabb világgép.

Világos, hogy a biológia a természettudományokhoz tartozik. Ha a biológia önálló, a fizikától független, a fizikából levezethetetlen, akkor a modern fizikai világgép alapvetően hiányos, mert nem tartal-

mazza a biológiát. S ha képesek leszünk egy tágabb természettudományt megalapozni, amelyben nemcsak a fizikának, de a biológiának is van helye, akkor a biológia révén az élet is bekerül a tudományos világképbe. Ha pedig a biológia mellett az emberi értelem tudománya, a pszichológia is önálló természettudománynak bizonyul, akkor az élet mellett az emberi értelem is bekerül a tudományos világképbe. Az egységes természettudományba a fizika, biológia, pszichológia is beletartozik. *Ez a természetes világkép felel meg a valóságnak.*

Ha a biológia és a pszichológia is természettudományok, akkor a fizikához hasonlóan egyetlen elvben, az úgynevezett első elvben kell gyökereznie.

A fizika első elve a legkisebb hatás elve, amelyből az összes alapvető fizikai törvény levezethető. A „hatás” a fizika legalapvetőbb mennyisége, az adott folyamat összes időszakában felhasznált energiát jelenti, megszorozva a felhasználási idővel, dimenziója ezért energia*idő. A legkisebb hatás elve azt fejezi ki, hogy a fizikai testek adott kezdőpontból elindítva azt a pályát futják be, amelyik a leggazdaságosabb, amelyben a legkevesebb hatást (energia*idő) használják fel. Ezért van, hogy a leejtett kő a legrövidebb pályán fut a föld felé, a fény a két pont közti legrövidebb pályát, az egyenest választja.

Ashby, William Ross (1903–1972) törvénye szerint: egy determinisztikus fizikai rendszer kimenetének változékonysága nem lehet nagyobb a bemenet változékonyságánál; a kimenet információja nem haladhatja meg, a bemenetben jelenlévő információt.

Fizikai elv: fizikai rendszerben a mennyiség nem szaporodik.

Az élőlények első elve a biológia legnagyobb hatás elve, ugyanis az élőlények folyamatosan arra törekszenek, hogy minél több lehetőséggel (energiával) minél tovább éljenek, vagyis a hatás=energia*idő a lehető legnagyobb legyen.

Életelv: folyamatosan információt termel, növeli az információt. A szaporodás életjelenség.

A Nap állandóan információt termel, a napfény rengeteg információt hordoz! (Az üvegházi paradicsom kevesebb információt tartalmaz, ízletlenebb!)

A pszichológia elve pedig az értelem elve, amelyik értelmezi, milyen időskálán és milyen összefüggésben (egyéni, közösségi, kozmikus) érvényesüljön a legnagyobb hatás elve: úgy cselekedjünk, hogy

rövid távon, vagy hosszú távon, vagy végső soron legyen a legnagyobb a hatás, és egyéni életünkben, vagy közösségi életünkben, vagy a világ egészében legyen a hatás a legnagyobb?

Miféle természetű objektum a világegyetem mint egész?

Ha örök idők óta létezik, akkor az Univerzum az egyetlen, de a lehető legvalóságosabb *örökmozgó*, mert külső energia felhasználása nélkül képes végtelen időig hihetetlen intenzitású munkavégzésre.

Ha véges idők óta létezik, akkor a semmiből kellett keletkeznie.

Mindkét esetben képes maga energiát termelni, csak az előbbi esetben ezt folyamatosan kell tudnia, míg az utóbbi esetben elég lehet, ha csak születésekor termel energiát. Ez nem fizikai viselkedést tanúsít.

A világegyetem nem lehet pusztán elemeinek merő halmaza, hiszen ha nem lennének ezen elemek között kapcsolatok, maguk az elemek nem létezhetnének, hiszen minden elem csak megnyilvánulásában, hatást gyakorlásában, kapcsolatrendszerében létezik.

A Világegyetem legáltalánosabb létformája: az élet! Minden él. Minden élőlény. Élőlény a Nap, és mindent élővé tesz, amire csak rá süt. Élőlény a Föld is. Élnek más égitestek is. Él maga az anyag is. Az atomoknak (azok is élnek) és az egész természetnek ösztönei vannak, ösztönösen viselkednek.

Maga az egész Világegyetem is: egy nagy élőlény!

A Világegyetemet három elv alkotja: az anyag, az élet és az öntudat elve. Az ÉLET a központi elv, hiszen amikor meghalunk, szervezetünk EGY-sége, a test-lélek-szellem háromságának egysége felbomlik. A világra hármasság jellemző, három elv érvényesülése:

1. A fizikai elv, *a legkisebb hatás elve*,
2. Az élet elve, a „Bauer elv”, *a legnagyobb hatás elve*,
3. A pszichológiai elv, *az értelem elve*.

A három elv összhangban működik. Ha a fizikai és pszichológiai elvet egy vízszintes párhuzamossal ábrázoljuk, akkor *a kettőt* merőlegesen áthatva irányítja *a biológiai elv*. Ez a $\neq$ jel a magyar rovásírásban a „GY” jele, kimondva: „EGY”, tulajdonképpen a kettős kereszt. Olyan „egy”-ség, amely három elemből képzett „*egyháromság*”. A függőleges vonal az EGY rovásjelmében: az Élet jele!

Hármas hármasság: magyar zászlón három szín, hármas halom, háromágú korona, és tudjuk *három a magyar igazság* is.

Amikor a „három” jelent „egy”-et, akkor valamilyen egységről van szó, egy hármasság egységéről: *egy-háromságról*. E következtetésünk pedig a magyar ősvallás felé vezet, mégpedig az „egy” ősi „szent” jelentését megelőző és megalapozó felfogás felé, hiszen az ősi magyar egy-háromság a keresztény szentháromság eredeti forrása.

EGY-Háromság	Fizikai elv	Biológiai elv	Pszichológiai elv
	atom	érzés	gondolat
ember	test	lélek	szellem
Élő Világegyetem	anyag	élet	öntudat
India: 3 gúna	tamas -anyag	rajas - élet	sattva - szellem
Kína: három kincs	jing - anyag	chi - életerő	shen - szellem

A magyar egy-háromság jónéhány ősvallásban is központban áll, az indiai „három gúná”-ban (tamas, rajas, sattva; anyag, élet, szellem) éppúgy, mint a kínai „három kincs”(jing, chi és shen; anyag, életerő, szellem)-ben.

Az Élő Világegyetem hármassága, az anyag-élet-öntudat, teljesen megfelel az egyéni testhez kötődő test-lélek-szellem, vagy az atom-érzés-gondolat hármasságoknak. És ha ez a világszemlélet alapját adó hármasság a Világegyetem lényegét írja le, akkor az EGY nem más, mint maga az Élő Világegyetem. Ha tehát mi magyarok EGYháznak nevezzük vallási intézményünket, akkor ezzel azt fejezzük ki, hogy *EGY az Isten, és ez az EGY-Isten, az Élő Világegyetem!*

Két megjegyzés:

1. Később jöttem rá, hogy Grandpierre Attila egyúttal zenész, énekes, író és költő is, azonos *a Vágtázó Csodaszarvas, majd a Vágtázó Halottkémek, majd Vágtázó Életerő* nevű zenekar énekesével.

2. Bauer Ervin orvosbiológus (Löcse 1890. – SZU 1938.) Balázs Béla öccse és az 1918-ban elhunyt Kaffka Margit második férje volt. 1914-ben avatták orvossá, szerepet vállalt 1919-ben, ezért második feleségével, a matematikus Szilárd Stefániával együtt emigrációba kényszerült. Bécs, Göttingen, Prága és Berlin után 1925-ben beván-

dorol a Szovjetunióba. A legnagyobb elismerést az Elméleti biológia nagy monográfiájával aratta, a 20-as évek végétől megjelenő Nagy Szovjet Enciklopédiában az „Élet” címszót ő írta. A nyugatról jött bevándorlók többségével együtt őt is utolérte a sztálini nagy tisztogatás. Feleségével együtt kémkedésért halálra ítélték és kivégezték.

Ember az erdőn

*Ezt én az erdőn-alvóktól tudom
– sokszor gondolok irigykedve rájuk,
reggel fenyőtű van a hajukon
és füstszagú a tüztől a ruhájuk* - (Áprily Lajos: A tűz kialszik)

Szeretem az erdei embereket. Kevés kivétellel bölcs élettapasztalat, megfontolt, józan eszű természetes életszemlélet árad belőlük.

Mindenik jobban tud valamit, mint én: hogyan kell a tüzet élesztetni, a parázs alatt a krumplit sütni, hogyan könnyű a fát hasítani, vagy ismer egy különösen szép nótát, egy célszerű mozdulatot...

1971 nyarán a Nagykanizsa-Északi Erdészethél kezdtem dolgozni. Amikor első alkalommal az erdőre mentem (elkísérhettem munkatársaimat a parancsnoki GAZ kocsiban), Rigyácon, az okkal Csuszigáló nevezetű meredek oldalon, egy rontott sarj-gyertyánost vágott ki a fakitermelő brigád: *Lukács Jóska* motorfűrészes brigádvezető, Katona Pista, Katona Ferkó és Katona Jancsi, a fogatos. Ők voltak az első erdei dolgozók, akikkel megismerkedtem, az erdészethél pedig az utolsó brigád, akik még sátorral rendelkeztek. A többiek már deszkából készült szétszedhető „melegedő bódé”-t használtak pihenőül.

Erdőművelési műszaki vezetői munkakörbe kerültem, ezért továbbiakban nem volt dolgom a fakitermelőkkel, hanem a *művelő* aszszonybrigáddal. A brigádvezető a *Katona Pista felesége, Ilonka* volt. *Új seprő jól seper*, én is igyekeztem jól végezni a munkámat. Minden feltételt meg akartam teremteni, minden problémájukat meg akartam oldani, hogy a lehető legjobb legyen munkájuk teljesítménye és szakszerűsége is. Fiatalabb voltam náluk, udvariasan meghallgattam min-

den észrevételüket, panaszukat és teljesítettem minden kérésüket, amennyire rajtam múlt. Arra is tudtam alkalmat teremteni, hogy névnapjukon a munkaidő vége előtt jusson idő egy kis ital melletti nótázásra, sőt még táncra is (gumicsizmában! az erdei nyiladékon). Meg is kedveltek, erről két emlékezetes eset jut eszembe.

Nyáron kezdtem dolgozni, alig egy-két hét után a friss vágásterületen az új erdősítést ápolták. Délután, nem sokkal munkaidő vége előtt ellenőriztem a munkájukat. Megbeszéltük, amit kellett, de amikor el akartam köszönni tőlük, azt mondták várjak egy kicsit. Elment Ilonka a pihenőhelyhez, ahol délben árnyékban hagyták a fölöslegessé vált ruháikat, és egy befőttes üveggel tért vissza, amit teleszedtek zamatos erdei szamócával, és azt mondták ezt az ifjú asszonynak, a feleségemnek küldik. Másfél-két hónapos házasként voltunk akkor...

A másik emlék a bajcsai csemetekert akkori vezetőjével, a nyugdíj előtt álló *Kiss Laci bácsival* kapcsolatos. Munkám közben többször hallottam már róla, de személyesen csak ősszel találkoztunk először, amikor csemetéért mentem hozzá. Köszönés után átadtam a papírokat a csemete igénnyel, és bemutatkozás után hozzátettem, talán már hallotta, én vagyok az új munkatárs a szomszéd erdészeten. Nevetve a következőt mondta: Persze, hogy hallottam, az asszonyok mondták már, maga a *mosolygós kismérnök*...

Néhány hónapja dolgoztam az erdészetenél, amikor értesítést kaptunk, hogy A. J., az erdőgazdaság főmérnöke és a munkavédelmis délután 3 órára jönnek az Obornakon dolgozó fakitermelő brigádjainkhoz munkavédelmi ellenőrzésre. Obornak erdészkerületben voltak erdészetünk legszebb bükkös erdei. Ősztől tavaszig 3–4 fakitermelő brigád dolgozott a fokozatos felújító vágásban, oda összpontosult a munkák többsége. Ebéd után Sz. Laci erdészetvezető, B. Attila a fahasználati műszaki vezető és én, az erdőművelési műszaki vezető, munkavédelmi eszközöket és oktatási jegyzőkönyveket magunkhoz véve, az erdészeti egyetlen személygépkocsijával, a ponyvás parancsnoki Gaz terepjáróval kimentünk Obornakra. Ők elmentek a fakitermelőket ellenőrizni, nehogy valami szembetűnő hibára akadjanak majd a főmérnökék, én az erdőművelő asszonybrigádot ellenőriztem.

Utána a megbeszéltek szerint legyalogoltam a Matasics-kunyhóhoz. Erről érdemes többet is mondani. Valójában szinte egy egész kis *birodalom* volt a kövesútról nem látható völgyben. A kerületvezető erdész, *Matasics Jóska* a völgy alján levő tisztáson kis tavat alakított ki, a tó fölött a domboldalban egy kutat, nem messze tőle pedig egy melegedő házikót. Ez egy földkunyhó volt a domboldalba beásva, fönről hátulról nem is látszott, a völgyből nézve viszont szabályos, függőleges, kulcsra zárható ajtaja és pici üveges ablaka volt. Berendezése szigorúan a gyakorlati igényeknek felelt meg: Egy asztal, pad, dobkályha. Jóska tette a dolgát, közben néhány szóval tájékoztattott engem, a kezdőt a helyi szokásokról. Először még egy régi ismerőst említette, aki az öregség nehézségeire panaszkodott, pedig:

– *Aki meg nem hal, az megöregszik!* – mondta bölcsen. (Neki sajnos az öregség nem adatott meg, negyven valahány évesen meghalt agydaganatban...) Héjában frissen megmosott krumplit tett a forró kályha tetejére, majd fölfordított vaslábossal lefődte.

– *Az ellenőrzés délután kezdődött, mire befejezik vége lesz a munkaidőnek. A dolgozók elmennek, az ellenőrzést végzők meg bejönnek a bungiba* (a bungáló becézése) *egy kicsit melegedni. A főmérnök imádja a sült krumplit meg a lilahagymát, hát megkínáljuk.*

Közben, meg-megemelte a lábost (gőz jött ki alóla), és megforgatta a krumplikat, hogy ne csak egy oldalról süljenek. Amikor elmúlt négy óra, a bungi agyagpadlójáról a félhomályban addig nem is látászó két deszkát billentett félre, és a padlószint alatti gödörben rejlő demizsonból borral töltött meg egy üveget.

– *A sült krumpli meg a lilahagyma nagyon itatja magát* – indokolta. Megláttam az ablakpárkányon négy darab alig átlátszó decis üvegpoharat. – *Segíthetek elmosni?* – *Az jó lesz.* A kályha foglalt volt, hát csak hideg vízzel kezdtem öblögetni őket. Sült szalonnára, meg sült krumplira ihattak belőle legutóbb is, mert a zsíros, kormos ujjnyomok nem kívántak lekopni róla. Maszatoltam, dörzsöltem őket becsülettel, ha csak ennyit segíthetek, annak legalább legyen látszata. Már az utolsót sikáltam (így szokott az lenni), amikor nagy igyekezetemben kicsúszott a pohár a kezemből és eltört. Nagyon elszégyelltem magam (hogy még ennyit sem lehet rám bízni), és nem győztem elnézést kérni, hogy a pohárkészlet ezáltal három darabra

csökkent. Jóska bölcsen mosolygott: – *Nem kell sajnálni, az üveg nem vásik el, csak eltörik.*

Bejött az ellenőrző csapat, megtelt a kunyhó, hárman ültünk az ágyaszélén, hárman a padon. Előbb megbeszélték az észrevételeket, aztán már gyertyafénynél írták meg és írták alá a helyszíni szemle jegyzőkönyvét, végül Jóska megkínált bennünket.

Azóta tudom, hogy a sült krumplinál és hagymánál kevés étel esik jobban, főleg gyertyafény mellett. Meg ha inni is lehet rá. A megmaradt három pohár, meg éppen elég volt hatunknak, még el sem kellett mosogatni közben, hiszen a szesz fertőtlenít...

Matasics Jóska után nem hagyhatom ki *Fuksics Lajost* sem. Ő volt Jóska „jobb keze”, avagy „ceruza-hordozója”, ahogy becézni szokták az erdészek bizalmi emberét. Az erdészek szolgálati szabályzata, meg a munkavédelmi előírások meghatározták, hogy bizonyos anyagkiadási illetve veszélyes munkáknál az erdésznek személyesen kellett intézkednie. Az erdészkerületben azonban egyszerre több helyen is folyt munka, hát kellett egy helyettes, aki minden területet és minden erdei munkát ismert. Hivatalos munkaköre *hossztoló* (később beosztott erdész) volt, vizsgázott szakértője volt annak, hogy a ledöntött fából a szabvány és az üzleti szerződések szerint milyen választékot kell termelni, a legjobb árbevétel érdekében. Végiglépkedett a fekvő fa mellett, és kimérve minden választék *hosszát*, a *hossztolóléc* (mérőléc) fémkörmös végével, vagy kacorral karcolt jelet a fa kérgére, hol kell elfűrészelni. Fuksics igazi erdőjáró ember volt, nem ijedt meg a saját árnyékától, és az erdei élet bonyodalmaival is józan ésszel, egyszerű huszárvágással szokta megoldani. Bocskában lakott, ez *légvonalban* 5–6 km Obornaktól. Tulajdonképpen az Isten-dombja emelkedik a két falu között, a környék egyik legmagasabb dombja, ami 80-100 m szintkülönbséget is jelent. Obornak faluvégétől, ahol az erdészeti istálló, meg az 50-es években a munkásszállás, ma a vadászház áll, az erdészeti kövesút haladt még tovább, azokba az erdőrészekbe, ahonnan a kitermelt fát el kellett szállítani. A fakitermelések helyszíne is lehetett még Bocskától 3–4 km-re, amit Lajos napon-ta gyalog tett meg reggel és este október végétől március-ápriliséig, amíg a felújító vágásban folytak a munkák. A távolságot azért kell *légvonalban* mondanom, mert út nem kötötte össze a két falut, csak

egy katonai út vezetett Bocskából a dombtetőre, a 80-as években őrzött rakétasilóhoz. Lajos az erdőben, nyiladékokon, szőlőhegyi utakon, vadtaposta ösvényeken bandukolt hátizsákjával. Gyakran előfordult, ha a munka befejeztével nem indult azonnal, olyankor ráesteledett, és sötétben ment haza. Úgy ismerte az erdőt, mint a tenyerét. De ha valaki *mindenes* az erdőn, akkor természetesen nem csak a munkában, hanem egyéb erdei feladatokban is helyt kell állnia. Fuksics Lajos is arról volt közismert, hogy nemcsak munkájában nagyon alapos, megbízható ember, hanem a vadételek készítésének is mestere. Egyik karácsony előtt vadkár elhárító vadászatot tartottunk a területben, a vadászatra jogosult saját erdészeinkkel közösen. Előzetesen megbeszéltük, hogy a vadászat végére Lajos jó ízletes vaddiszónó pörköltet készít, amire meghívtunk az erdészettel munkakapcsolatban levő vendéget is a közvetlen munkatársaival. Azt ígérte, a megbeszélt időpontra másod-harmadmagával érkezik. Hatan vadásztunk, a szakács, meg a legfőljebb három vendég, összesen tíz főre számítottuk az ételmennyiséget. Igazi férfias ízesítéssel készült, ami azt jelenti, hogy súlyra ugyanannyi hagymával indult, mint amennyi a hús, és annyi cseresznyepaprikával fejeződött be, hogy rendesen érezni lehessen a csípős ízét.

Mire befejeztük a vadászatot, az étel is elkészült a bográcsban, de nem akartunk nekiállni mielőtt a vendégek megérkeztek volna, hagytuk a tüzet parázssá lohadni.

Egyik türelmetlenebb (és éhesebb) ifjú erdész kiállt egy magasabban levő tisztásra, ahonnan jó messziről lehetett látni, ha az autó megérkezik, onnan még 8-10 perc gyaloglás várt a vendégekre. Nem sokára izgatottan szaladt vissza: – *Lajos bácsi baj van! – Mi a baj? – A vendégek nem hárman jönnek, hanem heten, nem lesz elég a pörkölt!*

– *Herr Gott, négyel többen? Adjatok gyorsan még négy cseresznyepaprikát!* Beledarabolta az ételbe, aztán felszította a tüzet is, mire a vendégek odaértek, már újra fortyogott a pörkölt.

1. kép Fuksics Lajos a hossztoló (mérő)léccel, a Peszleg brigáddal
Zsigárd, 1976

A fölfelé gyaloglókat, már messziről erőteljes pörköltszag csalogatta, csorgott a nyáluk mire fölértek. Azonnal enni akartak, na ezzel mi is egyetértettünk. Lajos figyelmeztetett mindenkit, hogy: – *Éppen most készült el, még forró!* De nem válaszolt rá senki, mert már mindenki evett. Az étel valóban *rendkívül* ízletes volt, mindenki dicsérte, hogy ilyen csak az erdőn, szabad tűzön lehet készíteni, és mindenki törülgette a verejtékező homlokát. A vendégek nem tudták eldönteni, hogy miért izzadnak ennyire, azért mert tűzforró az étel, vagy méreg-erős. Mi tudtuk. A kenyér, meg a krumpli hamarabb elfogyott, mint a pörkölt, sikerült a *csodálatos ételszaporítás*. Csodát művelt vele Lajos, mert négygyel többen laktak jól, mint ahánynak főzött, és még másnapra is maradt belőle...

Az erdőn *légvonalban* átjárásról jutott eszembe egy kis másik történet. Az erdő, valóban csodálatos dolog. Ott nem csak jobb ízű lesz az étel, jobban esik megenni is, és aki benne él, könnyebben megtalál ott mindent, mint máshol. Egyszer az ellenőrzés befejeztével megkérdezték a főnökök az erdészt, hogy ahol vannak, attól milyen messze van az erdészkerületben egy bizonyos hely. Az *egyszeri erdész* precízen így válaszolt:

– *Az attól függ, merre mennek. Köves úton autóval 3 km, légvonalban másfél km, de én tudok még rövidebb utat is az erdőben...*

Elgondolkodtam. Lehet, hogy az erdész nem is mondta rosszul, mert ha tudott egy alagutat a domb alatt, az valóban rövidebb lenne, mintha egy helikopter *légvonalban* átemelkedne a domb púpja fölé...

Az erdei utakkal kapcsolatban egy régi történet jutott eszembe Attilától, még a 60-as évekből. Az erdőn bejárni a munkaterületeket lovas kocsival nagyon időigényes, autóval meg bizonytalan volt, mert az időjárástól függően szinte naponta változott a földutak járhatósága. Ezért, ha több erdészkerületet is ellenőrizni akartak, csak az első erdésznek tudtak pontos találkozási időpontot mondani a kerületben, a többieknek csak annyit, hogy hol találkozzanak és kb. mikor. Az egyik erdészről az erdészetnél mindenki, de még a szomszéd falvak lakói is tudták, hogy olyan haragos és vad kutyát tart a szolgálati lakásnál, hogy senki nem mer bemenni hozzá. A falutól párszáz méterre, az erdőszélen állt a ház, nem terepjáró autóval csak ritkán lehetett megközelíteni, ezért a közelben nem volt közlekedési zaj sem. Ha a kutya neszt hallott azonnal a kerítést szaggatta. Egy ellenőrzési napon az előző kerületből nem érkeztek át a megbeszélt időpontra *P. József* fahasználati csoportvezetővel, mert az autóval megsüllyedtek a sárban. Az erdész egy óra várakozás után megunt, és bement a lakásába. Amikor az ellenőrzők megérkeztek, a lakás mellett nem találták az erdészt, de a kutya már dühösen ugatva rázta belülről a kerítést. Csengő nem volt az erdészház kapujánál, hát álltak kint, nem mertek benyitni. Jó néhány percig támadta már őket a kerítésen a kutya, mire végre kijött az erdész felesége, és miközben ballagott az előszoba ajtótól a kapuhoz, kedvesen invitálta őket befelé:

– *Itthon van a férjem, nem győzött már várni, jöjjenek be, hadd kínáljam meg magukat valamivel. Ne féljenek a kutyától, ki van herélve!* Mire P. Jóska így válaszolt:

– *Asszonyom, nem attól félünk, hogy meghág, hanem hogy megharap!!!*

1984-től az erdészetek összevonásával változott a munkaköröm, fahasználati ágazatvezetőként a fakitermelők főnöke, a fakitermelések felelőse lettem. Először az eszközöket vettem számba, 11db LKT csuklóstraktor, 121 motorfűrész, 8-10 pár lófogat munkáját kellett összehangolnom. A következő feladat volt ellenőrizni, hogy a faki-termelő brigádok tagjai személy szerint rendelkeznek-e olyan képesítéssel, vizsgálva, amit a munkavédelmi szabályok előírnak. Kiderült, hogy a vibrációt okozó motorfűrészeknél szükséges pihenőidő betartásával történő folyamatos munkavégzéshez nem volt elegendő szakképzett motorfűrész.

A hiányt legegyszerűbb volt motorfűrész betanított munkás kép-zéssel pótolni. Ilyen tanfolyam oktatására a szőcsénypusztai (Somo-gyoszfű) erdészeti szakmunkásképző iskolának volt jogosítványa. Mivel egyszerre sok helyen volt igény a tanfolyamra, az oktatók nem tudtak egyszerre annyi felé járni, a tanulókat meg nem lehetett hova összehívni, kihelyezett oktatásokat szerveztek. Ha az erdőgazdaság vállalta, hogy megfelelő szakképzettségű oktatókat állít, az iskolának csak a vizsgáztatást kellett különböző időpontban elvégeznie.

Az erdőmérnöki képesítés megfelelt a szakmai *elméleti* oktatáshoz, de a *gyakorlati*hoz nem, mert az egyetemi képzés során kevés volt a motorfűrész gyakorlat. Elméleti oktatást már végeztem korábban is, de a gyakorlati tapasztalat hiányát én is éreztem, ezért motorfűrészszel végzett munkát kellett végeznem. A vízügyi hatóság akkor alakította ki a Kis-Balaton térségét, a területnek jelentős részét az erdészetektől vették át és teljesen ki kellett termelni a fás növényzetet. Vállaltam hát egy jókora területet magam is, amit több hónapon keresztül szabadságon meg hétvégeken végzett motorfűrész cserjevágással és fakitermeléssel tisztítottam meg, és ezáltal megszereztem a szükséges motorfűrész gyakorlati tapasztalatokat.

2. kép Munkatársaim az erdészek emlékfája előtt
Szaplányos, 2007. 7. 25.

Ezek után én is jelentkeztem a szakmunkásképző iskola tanfolyamának vizsgájára, és 1985 februárjában (a diplomámon fölül) megkaptam a *Motorfűrész kezelő betanított munkás bizonyítványt*, és igazolást arról, hogy a „*lakott területi és műtárgyvédelmi fakitermelés szabályaiból és munkavédelemből*” is eredményes vizsgát tettem. Így lettem jogosult a fakitermelés, motorfűrészelés gyakorlati oktatására. Ennek jelentőségét az mutatja leginkább, hogy a megyében dolgozó 50-60 erdőmérnök mind jogosult lett volna a fakitermelés *elméleti* oktatására, de *gyakorlati* oktatásra még a tizede sem! Oktattam is negyed évszázadon át különböző tanfolyamokon, még ma is rám köszön néha egy-egy tűzoltó is, mint volt oktatójára.

Egyik évben a gelsei TSZ is rájött, hogy kevés vizsgázott fakitermelője van, motorfűrész tanfolyamot szerveztek dolgozóik számára. Az oktatást a szakmunkásképző az erdőszetre bízta, én kaptam a fakitermelés technológiája elméleti és gyakorlati oktatását. A TSZ akkorra időzítette az oktatást, amikor már befejezték a mezőgazdasá-

gi munkákat és felszabadult a férfi munkaerő. Ekkor akartak úgyis saját erdejükből tűzifát termelni télire, csak nem lett volna kivel. A gyakorlati oktatást legalább két helyszínen kellett végezni, mert a fadöntéstől két fahossz távolságon belül tilos volt másoknak tartózkodni, dolgozni. *Millei Sándor* erdész barátomat (néhány hónap különbséggel egyidősek voltunk) kértem meg, hogy segítsen a gyakorlati munkavégzés irányításában és osztályozásában. Sanyi korábban maga is dolgozott fakitermelőként, így tökéletes gyakorlati tapasztalattal is rendelkezett az erdei munkákhoz, akkor pedig az erdészet gelsei erdészkerületének volt kerületvezető erdésze, így szinte napi kapcsolatban, személyes ismeretségben is állt a TSZ dolgozóinak többségével.

A gyakorlati oktatásos munkavégzés kb. egy hétig tartott, a fadöntést irányítottam és osztályoztam. Három embert vittem magammal, egy végezte a döntést, addig a másik kettővel megbeszéltük, hogy mit, miért tett jól, vagy rosszul, utána cseréltek. Aki túl volt már a megbeszélésen is meg a munkán is, elment a darabolókhoz, és küldött maga helyett új embert. A nálunk ledöntött fát traktorral átvonszolták a munkapadra, ott Sanyi irányításával és osztályozásával végezték a gallyazást, darabolást, felkészítést. Ha sem az időjárás, sem műszaki hiba nem akadályozta, akkor a napi munkasorrend a következő volt:

Kiértünk az erdőre, néhányan azonnal nekiálltak tüzet gyújtani. Olyan helyen, ahol nem volt útban a munkavégzésnek, de nem is volt távol, hogy munka közben is szemmel tarthassák. A dolgozók általában ott kint reggeliztek. Utána leellenőriztük a motorfűrészek feltöltését benzinkeverékkel és kenőolajjal, a fűrészláncok élezését, majd a munka- és védőeszközökkel indultunk a döntési, illetve a darabolási helyre. A munkavédelmi felelősség miatt folyamatosan figyeltük minden dolgozó minden mozdulatát, munkaközben nem hagyhattuk el a munkaterületet, csak ebédkor találkoztunk.

Néztem a dolgozókat, akik ilyenkor a tűz hamujából faággal előkörták, amit délelőtt odatettek, aztán vacakoltak vele, amíg kapargatták a sült krumpliról az elszenesedett héját, mások szalonát sütögettek, Sanyi is velük tartott. Azt gondoltam, én sokkal könnyebben vagyok, mert csak elővettem az oldaltáskámból az otthon előrelátóan elkészített szendvicsemet, és minden egyéb előkészület nélkül ké-

nyelmesen megehettem, ha akartam almát ettem rá, vagy teát is ihatam, amit a tűznél kedvem szerint melegíthettem.

Nem csak én néztem és sajnáltam őket, hanem ők is engem. Harmadnap, amikor elő akartam venni a szendvicsemet, Sanyi rám szólt:

– *Ne vedd elő, előbb kóstold meg ezt a favágó kaját!*

Aztán a hamuból előhozott nekem is egy alufóliába csomagolt kis batyut, meg néhány sült krumplit. A batyu forró volt, hát letettem a földre, de a vadászkésemmel fölhasítottam a tetejét, és fölséges illatú gőz szállt föl belőle. Volt benne egy jó arasznyi kolbász hosszában végighasítva, a hasítékban egy ugyanakkora szelet húsos szalonna, és egy fej vöröshagyma karikára vágva, alattuk még folyósan a szalonna és kolbász kisült zsírja. Összefutott a számban a nyál. Amíg hűlt egy kicsit a batyu, lekapartam a szenet a krumpliról és nekiláttam. Fantasztikusan ízlett. Mire befejeztem, az alufólia lehűlt, rajta a zsír megfagyott, az utolsó krumplival azt is kitörültem! Nem győztem megköszönni a *csodálatos* vendéglátást! Olyan ízei voltak, hogy azt nehéz megfogalmazni, meg kell kóstolni! El is határoztam, hogy ilyet néha én is készítek majd, meg odahaza a konyhai sütőben is!

Nem feledkeztem meg róla, máig is sütök néha *favágó kaját*. Biztosan ízletesebb, mint ott az erdei tűznél készült, de aki eddig megkóstolta, megdicsérte. Ahogy írok róla, magam előtt látom a gelsei erdőn a tűzrakást az emberekkel, Sanyi mosolygós arcát amint megkínál, és most is összefut a számban a nyál... Rövidesen újra sütnöm kell.

A hamuban sült favágó batyu titka a következő:

Reggel tűzrakáskor nagyobb, vastagabb faágakat tettek a tűzre, ami ebéd előtt egy-két órával már parázslott. Ilyenkor nem rakták meg jobban a tüzet, hogy újra lángoljon, hanem a parázs alá betették hamuval betakarva a krumplikat, meg az alufóliába zárt batyukat. Délre a kolbász, szalonna, hagyma megsült, de meg nem égett, mert a hagymagőzben egyúttal át is párolódott. Ettől lett fölséges zamatos és lágy, különb mintha akár sütötték, akár főzték volna...

Aki nyáron sütt szalonnát, vagy kolbászt, azt is a vastag ágakból lett parázs fölött tette még, csak evés után rakták meg újra a tüzet.

Sanyi sajnos már az égi erdőket járva vadászik, és Szent Pétert tanítja a *magyar favágó batyu* hamuban sütésének fortélyaira...

3. kép Millei Sanyi (jobbra) itt vadpörköltet készít nem batyut
Gelse, 2006. augusztus 9.

A nótája jutott eszembe, amit Kámáncsról az újudvari tv-torony felé megközelített nagybakónaki szőlőhegyen a picéjében tanultam tőle, nem is írok addig másról, míg el nem dúdolom:

Szeretném, ha minden álmom valósággá válna,
Szeretném, ha nem nevetne a két szemed másra!
Szeretném, ha megmutatnád, hogy a lelked tiszta,
S a szívet, mit nékem adtál, nem kívánnád soha többé vissza!

Nem törődöm a világgal, nem törődöm mással,
Tele van az én szívem is sok-sok csalódással.
Űthet rajtam minden ember, hogyha akar, százat,
Csak a kezéd, a te kezéd simogassa meg a két orcámat.

4. kép A pörkölt után, Gelse, 2006. augusztus 9.

Nem csak számomra feledhetetlenek az erdei tűzrakások. *P. János* fakitermelő brigádvezetőként dolgozott évtizedeken át az erdészetünkénél, többek között Millei Sanyi területében is. Nyugdíj előtt néhány évvel már könnyebb munkába kívánczozva levizsgázott szabványismeretből, hossztoló és felvételező munkakört látott el. Szinte egész életét reggeltől estig az erdőn töltötte, munkánk közben gyakran találkoztunk, jó kapcsolatban voltunk, egy-két évvel előbb ment nyugdíjba, mint én. Van egy szép kis szőlője a Balaton mellett, nyugdíjasként tavasztól őszig ott élnek a feleségével, csak bevásárolni járnak be Kanizsára, olyankor szoktunk találkozni. Így találkoztunk 2011 januárjában is, amikor csillogó szemmel újságolta:

- *Dolgoztam ám az erdőn egy hetet!*
- *No megszorult a brigád, kellett az öreg is?*
- *Szívesen mentem, de megmondom őszintén, már nehezemre esett egész nap a sok hajoldozás, meg a bokáig érő sárban caplatni!*
- *Megértem, de az erdőn dogozókkal találkozni biztosan jól esett!*

– *Az jól, meg az erdei tűzön süített szalonna, olyan ízűt nem lehet otthon enni...*

Kele János erdősszel, Nagykanizsa Felsőerdő I. erdőszkerület vezetőjével 1971 nyarán találkoztam először. Alacsony termetű, rendkívül precíz, kiváló emlékezőtehetségű, tisztelettudó, kissé bőbeszédű embernek ismertem meg. Két évvel idősebb volt édesapámnál, 1912-es születésű. Így aztán csak egy évig dolgoztunk együtt, mert 60 évesen nyugdíjba ment. Régi vágású ember volt, ami nem csoda, hisz 4 éves koráig Ferenc Jóska, újabb 2 évig (1916–1918.) meg IV. Károly uralkodása alatt, még az Osztrák-Magyar Monarchiában nevelkedett. Nem kerültünk mélyebb személyes ismeretségbe, mégis kölcsönös tisztelettel viselkedtünk egymással. Amikor bemutatta az erdőszkerületét, az erdőtömb közepén egy széles észak-dél irányú nyiladékhöz érve azt mondta:

– *Ez a kerülem keleti határa, a demarkációs vonal, amit sosem lépek át. – Miért? – Mert a szomszédommal V. Lajossal olyan viszonyban vagyunk.*

Ezt csak később értettem meg, amikor a többi erdésztől is elejtett félmondatokból lassan képet kaptam V. Lajosról.

De most még a János bácsinál tartunk, akinek nyugdíjazásakor ki kellett költöznie az Inkey kápolna mögötti erdőszéli szolgálati lakásból, bánatára egy emeletibe. Nyugdíjasként a szepetneki TSZ-ben látott el erdősz munkakört, csak néha, váratlan és különleges alkalmak esetén találkoztunk.

Az egyik ilyen találkozás 1990 márciusában történt.

A „rendszerelváltás” előtt és alatt a változást akarók Kanizsán is keresték a lehetőségét a diktatórikus egypártrendszer megváltoztatásának. Politikai csoportosulások alakultak ki, gyűléseket, felvonulást, nyilvános ünnepélyeket, megemlékezéseket szerveztek, újságcikkekben foglalmazták meg vágyaikat, szándékaikat. Én is részt vettem néhány megmozdulásban, és rendszeresen állást foglaltam írásaimmal a Czupi Gyula által szerkesztett *Dél-Nyugat* című közéleti hírlapban. Az 1990. március 25-i első demokratikus („rendszerelváltó”) választás előtti napokban jelent meg e hírlap II. évf. 3. száma, amelynek 12 oldalas példányában, éppen a választási kedv élénkítése érdekében négy cikkem is megjelent. A *Gyümölcsoltó*, a *Megfizetett képviselő*ék,

és a *Beszélünk, vagy cselekszünk* saját nevemen, *A SZABADSÁG TÉ-RI EMLÉKMŰ* pedig a nagyobb nyomaték kedvéért MDF Nagykani-zsai Szervezete aláírással. (Természetesen a szervezet előzetes egyet-értésével.)

Utóbbi cikket azért írtam, mert a visszatartó erők sokféle ürüggyel azt állították, nem szabad a szovjet hősi emlékművet bántani. Írá-somban arra a tényre világítottam rá, hogy az emlékművet nem a há-lás lakosság állította önként a felszabadítók tiszteletére, hanem a más-sodik világháború végén győztesként bevonuló, majd az 1956-os ma-gyar forradalmat vérbefojtó szovjet csapatok építették internáltakkal és a lakossággal, a legyőzöttek megfélemlítésére emlékeztetőül. Ezért *„sokkal inkább a nép szabadságának idegen megszálló általi elfojtá-sát testesíti meg, mint a fasiszta csapatok alóli felszabadulás örö-mét.”*

A hírlap megjelenése után, a választások előtt nagygyűlés volt ép-pen a Szabadság (ma Erzsébet) téren. Voltak néhányan mellettem, akik tudták, hogy éppen most írtam e térről, rávettek, hogy olvassam fel a tömegnek. A park egyik padjára felállva felolvastam írásomat. Amikor a hallgatóság hangos tetszésnyilvánítása közepette leszálltam a padról, pillanatokon belül ott állt előttem Kele János bácsi, gratulált és örömét fejezte ki, hogy: *„végre valaki megmondta ezeknek”!*

Újabb különös találkozásunk néhány évvel később, talán 1995 feb-ruárjában (83. életévében!) következett. Pár nappal az után, hogy Ka-nizsán járt *Habsburg Ottó* az Európa Parlament tagja, a Nemzetközi Paneurópa Unió elnöke, az utcán találkoztunk össze János bácsival, aki alig várta, hogy elmondhassa valakinek, mi történt vele.

– *El kell mondanom, hogyan barátkoztam össze a trónörökössel: Megtudtam, hogy ő is 1912. november 20-án született, mint én. Hát elmentem a Hevesi Sándor Művelődési Központban tartott előadásá-ra, és utána a fórumon odamentem hozzá. Megmutattam neki a sze-mélyigazolványomban a születési dátumomat. Gratulált, kezet fogott velem, kérdezett néhány mondattal az életemről, aztán beleírt a sze-mélyigazolványomba. Azt mondta, ha lesz problémám a jövőben, for-duljak bátran hozzá, segít abban, amiben tud. Hát nem gondoltam volna, hogy ezt is megérem: a királyfi ismeretségi körébe tartozom!*

Na most már érthetőbb lesz a *demarkációs vonal*. Kerületvezető szomszédja V. Lajos erdész (és családja több férfitagja) ugyanis a szocializmus megingathatatlan híve volt. Annyira, hogy az 1956-os forradalom leverése után ki is nevezték V. Lajost erdészvezetőnek. Mivel e beosztást sem képesítésével, sem képességeivel nem érdemelte ki, másképp akart tekintélyt szerezni volt erdész kollégái előtt. Amikor bementek hozzá az irodába úgy tárgyalt velük, hogy lássák a kihúzott fiókjában a feljük irányítottan fekvő revolverét. Ha kiment valamelyik erdészkerületbe, szándékosan ellenkező oldalról ment, mint amerről várták, hogy meglepetésszerűen rajtakapja őket, mit akartak titkolni előle. Nem kell magyaráznom, hogy erdész társai mennyire kedvelték. Amikor aztán vége szakadt pünkösdi királyságának, vissza kellett mennie kerületvezető erdésznek, politikai hűségéért kialakították számára a Felsőerdő II. kerületet, Kele János szomszédjaként. Érthető, hogy demarkációs vonal választotta el a kommunista diktatúra egyik bástyáját a királyság megcsontosodott hívéitől, a trónörökös leendő barátjától...

Ma már mindketten csak az őket ismerők emlékezetében élnek, úgy, ahogy életük, cselekedeteik alapján megérdemlik...

Erdő és állatok együtt élnek. Nemcsak az erdei vadra gondolok, hanem a kitermelt fát vonszoló, vagy a szekeret, szánt húzó lovakra és természetesen a vadászkutyákra, az erdészek, vadászok, erdőjárók barátjára is. Az állatokról meg *D. Pistára* kell gondolnom, akinél jobban senki ismerősöm nem értett az állatok viselkedéséhez.

1984-ben az erdészetek összevonásakor került az erdészethez *fogatbrigád-vezető* munkakörbe, emellett egyik vadásztársaságnál vadőri feladatot is ellátott. Ma már kevesen tudják, ezért kell néhány szót szólni a munkájáról. A tarvágásban dolgozó fakitermelő brigádok traktorral, a gyéritésben, fák között dolgozók lovakkal mozgatták a faanyagot. A fakitermeléshez legközelebbi lakott helyen kellett nekik istállót bérelni, ellátni őket eleséggel, és megszervezni hétvégére, amikor nem dolgoznak, ki etesse, itassa és járassa meg őket, hogy ne kapjanak ünnepi betegséget a semmittevéstől. Változó, de átlagosan tíz pár, azaz hús lóról kellett gondoskodni, 8-10 faluban. A kiöregedő lovak helyére erdei munkára alkalmas erős (*felsődrott*) és betanított lovat nehéz volt vásárolni, megpróbálkoztunk saját szaporítással

is. Ezt leszervezni a kancák fedeztetésétől, egészen a csikó bejáratásáig, betanításáig szintén a fogatbrigád-vezető dolga volt.

Téli időszakban egy hétvége, vagy talán éppen karácsony utáni első munkanap reggelén az a hír érkezett, hogy Obornakon az erdészeti istállóban megbolondult az a kanca, amelyik tavasszal csikózott, majdnem agyonrúgta az etető embert. Az eset két napja történt, az etető kórházban van. Azóta senki nem mert bemenni, étlen szomjan vannak a lovak, a megvadult lovat agyon kell löni, Pista intézkedjen! Egy jó ló fél autó árába került, meg kellett gondolni, mit tegyünk. Pista se meg nem ijedt a súlyos baleset miatt, se a lóra nem lett mérges, hanem a koplaló lovakat sajnálta. Még bent az erdészetnél kijelentette, hogy Babi, a kanca nagyon szelíd, csak a csikózás óta idegesebb, finoman kell kezelni. Ő biztos abban, hogy nem vadult meg, kísérem el, megmutatja, hogyan kell bánni vele. Kíváncsivá tett a magabiztossága, hogy láthatatlanban ki merete ezt jelenteni. Minden eshetőségre felkészülve vittem puskát meg lőszert is, úgy mentünk az obornaki istállóhoz, ahova 4 pár ló volt bekötve.

Útközben előre elmondtam, miért mit fog tenni, győződjek meg a saját szememmel, hogy minden úgy lesz, ahogy ő mondja.

– *Tudjuk, hogy a lónak nincs hátul szeme, ha váratlan dolog éri, akkor meg megijed és hátrafelé szokott rúgni. Hát ne ijesszük meg, már a hangunkból is érti, hogy jó szándékkal közelítünk-e, és előlről menjünk, hogy lásson. Utána már akár a hasa alatt is átbújhatsz!*

Így is tett. Mielőtt nyitni kezdte volna az istálló ajtaján a csikorgó tolózárat, nehogy a váratlan és kellemetlen hangtól megriadjanak a éhező, szomjazó lovak, hangosan, de barátságos kedves szavakkal mondani kezdte a lovaknak, mit tesz. Valahogy így:

– *Most bemegyek hozzátok. Tudom, hogy nagyon szomjasak, éhesek vagytok, mindjárt kaptok enni, inni, csak előbb még egy kicsit megsimogatom Babikát, hogy tudja, nem haragszom rá.*

A négy pár ló közül a harmadik beálló helyen állt Babi a párjával, a beálló helyeket rúddal választották el egymástól. Pista, folyamatosan olyan kedves becéző gügyögéssel beszélt, ahogy az anyák szoktak a karon ülő kisbabához, aki már mindent ért, csak nem válaszol. Már az első pár ló mellett bement a lovak fejéhez, amerre ment a lovakat mind megsimogatva, a kötőfékszáraz, meg a rudak alatt átbújva, duruzsolva érkezett a *megvadult kancához*:

– *Babika, mi történt veled? Bántottak talán? Mindjárt adok neked inni, enni, csak megsimogatlak előbb.*

Aztán simogatta, simogatta, Babi pedig hozzásimult a fejével, és engedte, hogy Pista a nyakát, oldalát, farát paskolva bujkálhasson a hasa, meg a nyaka alatt. Minden pontosan úgy történt, ahogy előre megmondta. Pista annyira ismerte a lovat, és annyira megbízott benne, hogy tűzbe merte volna tenni érte a kezét.

Utána megittatta, enni is adott neki, majd szólt a kinn várakozó fogatosoknak, mindenki etesse, itassa meg a sajátjait, aztán mehetnek dolgozni. Eligazítás után rám nézett:

– *Hát ezt a lovat akarták agyonlővetni? A szívem szakadt volna meg...*

Szerintem az etető (ilyen munkára csak nyugdíjast tudtunk szerződtetni) estére már beivott. Váratlanul ment a kanca farához, rá is üthetett, hogy menjen odébb, dőlt belőle a szeszgőz is, ennyi szokatlan dologtól a ló megijedt és fölrugta az öreget. Ő volt a hibás, nem a ló...

Egyszer Pista egy rendkívüli szép rövidszőrű német vizslával érkezett. Tökéletesen szabályos alakú és a nálunk szokásosnál kissé nagyobb testű volt.

– *Honnan van ez a szép kutyád?* – kérdeztem.

– *Engem választott* – mondta.

– *Hogyan?*

Elmesélte. A vadásztársasághoz érkező egyik német vadászvendég hozta ezt a kutyát, valódi német vérvonal, kitűnő származás, kitűnő bizonyítvány a betanításról. Gazdája nem volt gyakorlott vadászember, a kutyát csak azért tartotta, mert úgy tudta az is a vadász *felszerelése*i közé tartozik. Az idomító által ajánlott vezényszavakkal parancsolgatott neki, ezen fölül se egy jó szót, se egy simogatást nem adott, a kutya kelletlenül teljesítette az utasításait.

– *Még nem szoktunk össze* – magyarázta a vendég.

Mindenki látta, hogy gyakran inkább Pista mellé szegődött, aki viszont nem sajnálta tőle a kedveskedést sem, ha megérdemelte.

A vendégek egy hétre jöttek, utolsó előtti napon a kutya elszaladt valami nyomon, és nem jött vissza, másnap is hiába keresték. Amikor el kellett utazniuk, a vendég megkérte Pistát mint vadórt, ha később meglátja valahol, üzenjen, érte jön. Néhány nap múlva a vadászterü-

leten Pista valóban meglátta a vizslát, hívnia sem kellett, magától odajött és hazakísérte. Pista megüzente a gazdának, a kutyával meg úgy bánt, mint a sajátjaival (éppen jagdterriereket tenyésztett). Etette, itatta, néha vadászni is elvitte, a kutya úgy viselkedett, ahogy az a kutyatenyésztők nagykönyvében meg van írva. Néhány hét is eltelt, amire a gazda érte tudott jönni. Nagyon megköszönte, hogy megtalálta, megfizette az eddigi kutyatartást is, aztán elköszönt és hívta a vizslát szálljon be az autóba. A kutya azonban nem ment. Hiába hívta a német, hiába küldte Pista, a kutya maradt. Eldöntötte, kivel akar élni. Becsületére legyen mondván a németnek, hogy nem tette be erőszakkal az autójába, hanem belenyugodott (talán ő sem kötődött igazán a kutyához)...

Ha már szóltam arról a munkatársamról, akit a *kutyák szeretnek*, szólok arról is, akit saját megállapítása szerint a *kutyák utálnak*. B. János vidám, bohém alaptermészetű ember, de fél a kutyáktól, és minél inkább próbált velük barátkozni, egyre csak azt tapasztalta, hogy több ember közül is mindig őt támadják, ha szimatot kaptak róla. (A szakértők szerint, ha valaki fél, jellegzetes szagot bocsát ki. A félelem szaga, a kutyákat támadásra és üldözésre ingerli.) Az egyik emlékezetes esetét Jani így mesélte el:

– Egyszer három ismerős család megbeszéltük, hogy kerti partit tartunk. A megbeszélt időpontra kilencen érkeztünk, öt gyerek, négy felnőtt, a fogadó családhoz. Ott már rögtön éreztem, hogy baj lesz, mert a kapu és a ház közti kerti sávot egy hatalmas, félelmetes komondor őrizte, láncra kötve. A házigazda kísértált hozzánk a kapuhoz, és mindenkit bízott, hogy nyugodtan mehetünk a ház felé, a kutya csak félelmetesen néz ki, de nagyon szelíd, és az ő jelenlétében meg tényleg nem bánt senkit. Óvatosságból én utolsónak maradtam, és láthattam, hogy a kutya rá se hederített a mellette elmenőkre, hevert a fűben és a farkával csapdosott, pedig a gyerekek még meg is simogatták. Mindenki bement már, én következtem. A gazda, hogy bátorítson, még külön rá is szólt a kutyára: – Maradj nyugton!

Elindultam, de amikor úgy éreztem, hogy a lánc hosszán belülré érnék, önkéntelenül megálltam. Éppen jókor, mert a komondor szelíd házőrzőből bőszen vadállattá változva rohant nekem, csak a lánc tartotta meg ágaskodva, hogy át ne harapja a torkomat. A házigazda sze-

rint, még soha nem viselkedett így! Aztán a nyakörvénel fogva el kellett vezetnie és bezárni a kutyaházba, úgy tudtam csak részt venni a kerti bulin...

Felvilágosodás, ismert és ismeretlen

Az ötvenes években, az általános iskolában azt tanultuk:

- a tudás által egyre jobban megismerjük a világot, ahogy bővül az ismert mennyisége, fogyatkozik az ismeretlen,
- a felvilágosodás által értelmét veszti a babona és a vallás,
- az ember igényei szerint átalakíthatja a természetet és az egész világot (pl. megfordítja a folyók folyását).

Jó volt elhinni ezt, úgy éreztük, az ember uralma alá hajtja a Földet, a természetet. A felvilágosodás folyamán pedig majd megszületik a kisemberek örök álma: *a szabadság, egyenlőség, testvériség.*

Sajnos az ember nem születik sem teljesen szabadnak, sem egyenlőnek. Nem egyenlő sem történelmi, sem földrajzi, sem nemzethez, sem családhoz tartozás tekintetében, sem anyagi, sem erkölcsi, sem jogi tekintetben. A természet átalakítását pedig a *Természeti erőforrások...* fejezetben részletezem.

A tudásra és megismerésre vonatkozóan meg éppen az ellenkezője igaz: a tudatlanság bátorra tesz, de az ismeretek bővítése során kiderül, sokkal több az ismeretlen (ismeret hiánya), mint hitted volna!

A tudás kezdete a nemtudás tudása!

Kahlil Gibran megfogalmazásával: *A kétkedés a tudás kezdete.*

Bertrand Russel szerint:

Az a baj a világgal, hogy a hülyék mindenben holtbiztosak, az okosak meg tele vannak kételyekkel.

A tudatlanság bátorságáról Mikszáth Kálmán hályogkovácsról írt novellája jutott eszembe.

Egy kovács hályog műtétek sikeres sorozatát végezte el saját eszközeivel, aminek híre ment országszerte. Olyan műtét volt ez, amire a legnagyobb pesti és bécsi professzorok sem vállalkoztak, és hihet-

lennek tartották. A professzorok kérdéseire a kovács tömören és szellemenesen válaszolt, nem tudták befolyásolni. Nem is tétovázott, vizszautasította a doktorok eszközeit, a saját kovácsműhelyében készült szerszámmal, határozott mozdulatokkal végezte a műtétet. *Az egyik ablak most már ki van nyitva* – mondta képletesen, amikor az egyik szemről már levette a hályogot. Ekkor a professzor elmagyarázta neki, hogy mi mivel van kapcsolatban, hogyan mit árthat egy ilyen beavatkozás a szem világának.

A kovácsmester ezután már nem vállalkozott a másik szem megműtésére! A tudatlanságától addig bátor kovács, soha többé nem mert operálni, mert *felvilágosodva*, a veszélyeket megismerve már félt, nehogy bajt okozzon...

A tudós kétkedése, határozatlansága is a megismerésből, az ismeretek növekedéséből fakad. Erre jó példa a tudós, *Werner Heisenberg* (1901–1976) német atomfizikus, aki 1927-ben felfedezte a határozatlansági relációt, a kvantummechanika egyik sarokkövét, és 1932-ben megkapta a fizikai Nobel-díjat a kvantummechanika létrehozásáért.

Ő, a korabeli fizikusok egyik legkiválóbbja, szakterületének egyik legjobb ismerője, amikor az atomi részecskék viselkedésénél minden addigi tudásától eltérő, kiszámíthatatlan jelenségeket tapasztalt, akkori kétkedő következtetéseit röviden így foglalhatnánk össze: *az elektronnak szabad akarata van.*

A múlt ismert, a jövő nem. Minden atom, minden élőlény, minden mikromásodpercben változva hozzák létre a jövőt. Ebben a hatalmas zenekarban a Jóisten legfeljebb a karnagy szerepét viseli.

A határozatlansági reláció lényege az, hogy egy mikrorészecske jellemzőit (hely, energia, impulzus) nem lehet egyidejűleg egzakt módon mérni és a pontos mérési eredmények helyett a fizikus kénytelen bizonyos valószínűségekkel beérni. Erre utal találó sírfelirata:

Er liegt irgendwo hier – Valahol itt nyugszik

A világról egyre többet tudunk ugyan, de a megismerés növekedésétől nem csökken az ismeretlen, hanem éppen ellenkezőleg!

Vizi E. Szilveszter (a Magyar Tudományos Akadémia volt elnöke) idézte, hogy már *Pascal* (1623–1662) felismerte:

Az emberi tudomány gömbhöz hasonlít, mely szakadatlanul növekszik. Minél jobban kiterjed, annál nagyobb felületen érintkezik az ismeretlennel.

Amikor az ember megért, megismer az addig ismeretlenek közül egyet, vele kapcsolatban *több* új ismeretlenről szerez tudomást. Olyan kérdések vetődnek föl, amelyekről addig azt sem tudta, hogy létezhet.

A megismert dolgok közötti összefüggésekből (természeti törvények) is egyre többet ismerünk föl. Ezek viszont egyre több szempontból azt igazolják, hogy a világ annyira gondosan összefüggő együttműködő szabályzók szerint működik, az élet pedig szinte megszámlálhatatlan számú változó tényezőnek csak bizonyos esetében létezhet, hogy ez nem lehet véletlen műve. Kellett egy Teremtő, egy Gondviselő, aki megszerkesztette és működteti az egész rendszert.

Az ember alig tanul meg járni és beszélni, már elgondolkodik az életen. Gondolatban foglalkoztatja, ésszel tudomást szerez róla, ha nem is fogja fel valójában, hogy képességei és élete is behatároltak. A fiatal szervezet egészséges életösztöne azonban elvonja ezekről a figyelmét, minden energiáját a létfenntartásra, a testi és szellemi fejlődésre összpontosítja.

Később aztán váratlan eseményként éli meg, amikor testi valóságban *szembesül az emberi képességek, illetve az élet határaival*, végességével. Az emberek túlnyomó többsége ilyenkor tehetetlenségében Istenhez fordul, ki szidással, ki könyörgéssel, mindenki a maga módján. Leegyszerűsítő humorral: *egy zuhanó repülőgépen senki sem ateista!*

Istentől valaki kész segítséget kér, meg sem próbál saját maga kilábalni a bajból. Valaki csak azért fohászkodik saját szavaival, legyen elég ereje a feladat leküzdéséhez. Mások valamelyik vallás szabályai és szokásai szerint viselkednek, imádkoznak. A tudós pedig tudomásul veszi a fölfoghatatlant, hogy minél mélyebben megismer valamit, egyre több értelmes összefüggéssel, de annál több újabb ismeretlennel találkozik. Nem véletlen, hogy a világ legnagyobb természettudósai kevés kivétellel mind *istenhívővé válnak!*

Vagyis az ismeretek növekedésével az istenhit egyre inkább igazolódik! Csak egyetlen példa:

Dr. Spencer Wells géntudós Oxford Egyetem laboratóriumában a legkorszerűbb feltételekkel végzett tudományos kutatással, a világ minden tájáról az utóbbi évtizedben összegyűjtött több ezernyi minta vizsgálatával megállapította, és állítása szerint kétséget kizáróan tudja bizonyítani, hogy minden ma élő ember egyetlen embertől (az emberi faj *Ádámjától*) származik, aki kb. 60 ezer évvel ezelőtt élt...

Firmák és balekok

Sopronban az erdőmérnökképzésben nagy súlya volt a diákhagyományoknak. A Füveskönyvben írtam már róla, most csak a kezdő és öreg egyetemisták kapcsolatáról szólok. Sopronban a kezdőket nem gólyának, hanem *baleknak* nevezik, de még ezt is ki kell érdemelni a *balekvizsgálóval* és *balekkeresztelővel*. Azért hogy a balekok tudják, hogyan kell viselkedniük egy *firma* (harmadéves, vagy annál idősebb hallgató), vagy valamelyik oktató jelenlétében, a tanrendi oktatás megkezdése előtt egy héttel *balek-oktatással* készítik föl őket a balekvizságra.

A balek-oktatást firmák tartották, az elsajátítandó legfontosabb ismeretek a *Balek tízparancsolat* (viselkedéstan) és a két évszázada gyűjtött (először 1826-ban megjelent) hagyományos erdész diáknóták voltak. Az oktatás során megismertették velük kedvenc vendéglőiket is, ahol a nótákat gyakorolni is lehetett. A felkészítés utáni közös *balek-firma szakestély* keretében a tréfásan komolykodó balekvizsgát követő balekkeresztelőhöz minden baleknak egy firma keresztapa kellett. A balek előzetesen megkért egy negyedéves (vagy ötödéves, esetleg harmadéves) hallgatót, hogy legyen neki firmája, azaz fogadja őt balekjává. Ha a firma vállalta, egész életére elkötelezte magát, hogy segíti, támogatja balekját. A balek nem csak az egyetemen, hanem a szakmai életben bármikor segítséggel fordulhatott firmájához, aki mindig segítette őt jó tanáccsal és minden mással.

A *szakestély*, az egyetemi szakonként külön, de az ősi selmechnyai diákhagyományok szerint azonos szabályokkal levezetett sörös, boros esti rendezvény, meghatározott feladatú és viselkedésű tisztségviselőkkel. Először *elnököt* kell választani, akinek eléneklik a *Praeses dalát*:

*Cimbora, most rád köszöntjük a legelső poharat!
A barátság éljen köztünk, míg a halál elragad!
Ha téged visz el, én temetlek el,
ha engem visz el, majd temess te el!
Cimbora, most rád köszöntjük valamennyi poharat.
S ha majd rád hant borul, mi hű utódokul véssük sírkövedre fel:
Mit itt borít a rög: a barátság szent, s örök!*

Eks (fenékgig ürítik poharukat), majd köszönetként és viszonzásként a *Praeses*, vagy nevében a *Cantus praeses* énekl:

*Fiúk, ha majd remeg kezemben e dús nedűvel telt pohár,
S a vén kaszás ágyam fejénél már végórámra vár...
Ne féljete, elrendelém már rég a tort, mit értem tartsatok.
Ha elmennék is én közületek, mulassatok, vigadjatok!
Ha elmennék is én közületek, (fiúk!) mulassatok, ne sírjatek!*

A résztvevőknek latinul szót kellett kérniük, ha az egész szakestélyhez akartak szólni, amit az *elnök* megadott, vagy megtagadott. Aki szót kapott, tisztelettel kellett kezdenie: *Mélyen Tisztelt Szakestély, Magas Praesidium!*

A képeken látható szereplők és feladatuk:

Praeses, – *elnök*: a szakestély főnöke, szabályok szerinti levezetője, tapasztalt, tekintélyes szakmabeli, ő ül az asztalfőn.

Kontrapunkt – „*visszhang*”: az elnökkel szemben ül a hosszúra összetolt asztalok végén, szó szerint ismétli az elnök szavait, hogy a söröskancsók asztalhoz koppanása, a poharak csengése, egyéb háttérzaj ellenére mindenki pontosan értse az elnök utasításait.

Garatőrök – *italtöltők*: lehetőleg balekinák, akiknek fenti szereplők mellett ülve folyamatosan gondoskodniuk kell arról, hogy főnökük pohara soha ki ne ürüljön.

Cantus praeses – „*nótabíró*”: a diákdalok és más nóták, énekek legjobb ismerője, zeneileg és hangerővel is megfelelő *intonálója* (kezdője) az estély lefolyásának, illetve az elnök utasításának megfelelően.

A képeken firma korunkban megörökített balekvizsga 1969. 10. 27-én, a balekkeresztelő és a balek-firma szakestély pedig 1969. 11. 4-én volt. A képeken a keresztelő az *elnök*, évfolyamtársaim a fir-

mák: ők a vizsgáztatók, a kontrapunkt, köztük pedig jómagam vagyok a cantus praeses. A balekok és balekinák a három évvel fiatalabb balek-évfolyam tagjai: ők a kereszteltek, a borotváltak, a garatőrök.

5. kép Balek-vizsga bizottság a vizsga kellékeivel

6. kép Kontrapunkt két garatőr között

7. kép A balekinák fiúsítása, borotválással

8. kép Balekkeresztelő, sörrel

9. kép Garatőr és Cantus Praeses

A hosszú asztal két oldalán ülőknek éppen a *Megismerni a kanászt* kellett kánonban énekelniük, természetesen a már jól összeszokott firmák oldala nyert a balekokkal szemben.

A firmaválasztás egy életre szól. Ezért fontos, hogy a szakmán túli szabadidős elfoglaltság, kedvelt szórakozás területén is hasonló szemléletűek (pl. azonos érdeklődési körűek: vadászat, tarokk, sport, ivászat stb.) legyenek, hogy a kötelező kapcsolat később se legyen kényszeredett, ne váljon felszínessé, hanem inkább barátsággá mélyülhessen. *Ízlések és pofonok különbözők* – szokták mondani, és különböző szempontok szerint lehet választani. Úgy gondolom, a választás szempontja jellemzi a választót is. Erre mutatok be két példát, döntések el, melyik jobb, ha az *esze*, vagy a *szíve* szerint dönt valaki:

Alig egy éve dolgoztam a szakmában, amikor egy kedves munkatársnóm örömmel mesélte, hogy mit tanácsolt erdőmérnök-képzésre járó gyermekének a firmaválasztással kapcsolatban. Tanácsára a felsőbb évfolyamú hallgatók közül, az erdősz szakmában *legmagasabb állami beosztású erdőmérnök leszármazottját* választotta firmájának, számítva arra, hogy ennek a diákkori kapcsolatnak, majd *hasznát veszi* később az életben, előnyt élvezhet álláslehetőség, személyes összeköttetésen alapuló intézkedések, vezetői beosztások eléréséhez. Helyben hagytam, hogy a balek-firma kapcsolat valóban megalapozhatja ilyen hasznosítható fejlemény lehetőségét.

Aztán elmosolyodtam, mert eszembe jutott, *hogyan választottam én* firmát magamnak. Balekoktatás keretében néhány alkalommal elmentünk a leendő firmák által meghatározott „*külső tanszékekre*” (vendéglőbe) is, némi sör, bor közös fogyasztása és nótáink gyakorlása céljából. Előzetesen senkit nem ismertem a firmaévfolyam hallgatói közül, ezért a közös rendezvényeken igyekeztem megállapítani, ki lehet hozzám hasonló szemléletű. Végül *a legjobban nótázók közül választottam* egy szerény külsejű diákot, akiről csak később tudtam meg, hogy B. L., egy özvegyasszony fia, Kecskeméten a piaristák gimnáziumában végzett, és az egyetemen is jól tanul. Utólag tudtam csak meg azt is, hogy hasonló műszaki érdeklődésű, ő is útépítésből készítette a diplomatervét, ahogy később én is...

Hatékony gyors ítélkezést!

Tragikomikusnak tartom a hazai bűnüldözés és bíraskodás elképesztő lassúságát. A késve adott büntetésnek sokkal kisebb a nevelő hatása, mert a tettes már nem érez lelki összefüggést cselekedetével. A ma letartóztatott bűnszövetkezet tagjai többségének *elévül a bűne 2 év múlva a bírósági tárgyalásra!*

Erdész-vadász szakmában dolgoztam, szereztem tapasztalatokat. A növények, állatok felépítéséről, életéről, viselkedéséről tanultam, de ismereteim nagyban segítenek az emberek viselkedésének fölismerésében, megértésében is. Véleményem szerint az emberek gyakrabban viselkednek ösztönösen, mint észszerű tudatossággal. Az ösztönös emberi viselkedés pedig szinte azonos az állatival.

Az állatok nem értelmi, hanem érzelmi alapon cselekszenek, tapasztalataik alapján. Ha azt tapasztalja, hogy tetteit kellemetlen érzés követi, attól később tartózkodni fog. Azon múlik a betanítás sikere, hogy milyen ügyesen nyújtottuk neki a tapasztalatokat.

Akinek van személyes tapasztalata az állatok neveléséről, betanításáról, idomításáról igazolhatja, néhány alapszabály fontosságát. Akkor *hatékony a nevelésünk*, akkor tudnak jól és gyorsan rögződni a tapasztalatok, ha *következetesen és gyorsan* ítéljük meg és díjazzuk viselkedését:

- Ha valamire tanítjuk, mindig ugyanaz a szó legyen az utasítás ugyanarra a cselekedetre (ülj, feküdj, helyedre, stb.).

- Mindig ugyanott legyen a határ, hogy mit szabad és mit nem.

- Azonnal kell jutalmazni, vagy büntetni! Jutalmazni a jó cselekedetet, legalább jó szóval, simogatással, hogy ahhoz kötődjön a jutalom. – *Büntetni a rosszat*, akkor rögzül helyesen benne, hogy miért kap büntetést, mit ne tegyen máskor.

Gondolkodjunk csak el rajta, a szülőknek legalább a 2/3-a nem tartja be ezeket az alapszabályokat gyerekneveléskor, csoda, ha a gyerek nehezen, vagy nem tanulja meg mi a jó és mi a rossz?

Az ilyen gyerekekből, meg azokból, akiknek a szülője sem tanulta meg a maga idején és ma sem tudja, mit tesz (együtt járnak lopni, rabolni), sőt azokból, akik szülők nélkül nőttek föl, lesznek zömmel a

gyermekkori és a felnőtt bűnelkövetők. A nevelés állatnál is, embernél is *fiatal korban hatékonyabb*, idősebbnek egyre hatástalanabb.

A *nevelés akkor hatékony*, ha fiatalon kap tapasztalatokat. A rosszszat pedig akkor fogja kerülni, ha azonnal büntetik, így kötődik össze a rossz fogalma a büntetéssel.

A közmondás szerint: *alkalom szüli a tolvajt*. A bűnözők többsége ösztönösen cselekszik, ha alkalmat talál, de tetteit jelentősen befolyásolják tapasztalatai. A rablók áldozatai általában a gyengék (fiatalabb, erőtlén, öreg, nő stb.), segítik még őket a kínálkozó alkalmak, amikor a hasznosítható vagyontárgy kevés akadályon át megszerezhető, a büntetés elkerülhető. Ösztönösen kerülnek a nálánál erősebb, vagy jobban fölfegyverzett személyeket, és ösztönösen igyekeznek azokat a helyzeteket is elkerülni, amelyben már lebuktak, vagy megsérültek.

Az elmúlt két évtized tapasztalatai rögződtek a bűnözőkben:

– Ha kiderült, hogy bűnt követett el, de 20 ezer Ft alatti összegben, nem büntették meg.

– Ennél nagyobb értékű bűneseteknél is gyakran nem derült ki az elkövető. Nagyobb volt az esélye hogy megússza, mint hogy rábizonyítják.

– Ha tetten érték, akkor is volt még lehetősége („megélhetési bűnözésre”, személyiségi stb. jogokra hivatkozó ügyvéddel) elkerülni a büntetést.

– Fegyverhasználatot a hivatalos szervek (rendőr, biztonsági őr) általában kerülték, mert olyan tortúra volt igazolni a jogos fegyverhasználatot.

– Sok sikeres bűnelkövetés között ritka a lebukás, abból összességében a siker marad emlékezetes a bűnelkövető számára.

– A rendőrségi és bírósági eljárás évekig elhúzódott, sem a bűnöző, sem a tanúk *nem emlékeztek már a részletekre*. Az elkövetett rossz és a büntetés között pedig semmiféle összefüggés nem rögzült a bűnöző tapasztalatában.

– A nagypénzű magas beosztású, fehérgalléros bűnözők (miniszterek, bankárok, vállalkozók, utazási irodák, piramis játékosok), akik gazdasági bűncselekményeiket (vállalkozás, szervezet vagyonának eltékozlása, vállalati tulajdon hűtlen kezelése, adócsalás, TB-, vagy nyugdíjjárulék be nem fizetése stb.) a gazdasági egység csődbevitelével

vel és új vállalkozások alapításával bonyolulttá tudták tenni, évtizedekig sem lettek megbüntetve.

Az ösztönös bűnözőknek azt súgta az ösztöne, a bűnöknek csak kis részéért kell bűnhődni, tehát érdemes bűnözni.

Ha változtatni akarunk ezen, mert a társadalmi rend és közbiztonság a cél, akkor a bűnösöknek bűnhődniük kell! Ehhez éppen *az ellenkezőjét kell megvalósítani annak, amit az előbbieken felsoroltam.*

A hatékony ítéletek alapkövetelménye, hogy a rosszat, *a bűncselekményt azonnal büntetni kell*, akkor rögzítődik tapasztalatként, akkor van nevelő hatása!

Javaslom a rendőrségi, ügyvédi, ügyészségi, bírósági szervezetek létszámát és munkarendjét úgy kialakítani, hogy ítéletet lehessen hozni és a büntetést végrehajtani, illetve megkezdeni:

- *egy hónapon belül*: a lopás, rablás, erőszakos rendbontási esetek ügyében,

- *egy éven belül*: az összes többi ügyben.

Felfüggesztett büntetésnek gyakorlott bűnözőkre szerintem ritkán van hatása!

Az Önfenntartó... fejezetben részletezem, hogy a társadalomnak az is jogos elvárása, hogy a bűnözők munkával keressék meg az általuk okozott rendőrségi és bírósági eljárások, valamint saját eltartásuk költségeit! Ne a becsületes emberek állják a költségeiket!

Három gyermeket!

TÖBB GYERMEK MEGOLDHATJA HAZÁNK GONDJAIT!

Tapasztalatom szerint az emberek általában testi, lelki, szellemi szabadságban és biztonságban szeretnének élni. Ezt öneltartó, erős gazdaságú ország tudja megteremteni.

Az öneltartó egészséges nemzetnek, a gazdaságilag szilárd, erős országnak legfontosabb feltételei:

- a folyamatosan bővülő, növekvő lélekszám,
- a kiművelt emberfők,
- a természeti erőforrások józan hasznosítása.

Ez a fontossági sorrend! Mert ha van elegendő gyermek és ők megfelelően képzettek, akkor tudjuk a természeti erőforrásokat ésszerűen felhasználni, sőt a szellemi tőkénket külföldön is hasznosítva (szak tudást exportálva) hazánk fejlesztésére fordítani!

Három gyermeket szüljön minden nő, akinek az egészsége megengedi! A növekvő lélekszám biztosítja a gazdasági növekedést, lesz, aki

- munkájával megtermeli az anyagi javakat, bővíti a gazdaságot,
- befizet elegendő adót, egészségügyi és nyugdíjárulékot,
- fizikailag megvédi a családot, a hazát, ellátja a rászorulókat és a szolgáltatásokat.

Tényadat: hazánkban jelenleg évente kb. 90 ezer gyermek születik és emellett 60 ezer az abortusz. A 150 ezer magzatnak csak 60%-a születik meg, 40%-ot meggyilkolják! Abortuszra jelentkező minden nőnek meg kell mutatni gyermekét az ultrahangos képernyőn, azután döntsön! Csak az anya életveszélye, vagy nemi erőszak esetén lenne indokolt a magzatot elvetetni.

Fogadjuk el, tanuljunk abból, amit elődeink megfogalmaztak!

Idézek néhány olyan embertől, akiknek az életműve igazolta, hogy jogosultak a véleményalkotásra.

Bánffy Miklós (1873.– 1950.) gróf, író, grafikus, rendező, politikus, az erdélyi magyar szellemi élet egyik vezetője, az *Erdélyi történet*, trilógia (*Megszámláltattál...*, 1935; *És híjával találtattál...*, 1937;

Darabokra szaggattatol, 1940), írója szerint:

Azért veszítettük el Erdélyt, mert nem szültük tele.

Márton Áron (1896–1980), az erdélyi katolikus egyház püspöke szerint: *Erdélyt nem háborúban veszítettük el, hanem a magyar anyák veszítették el, akik kevés gyermeket szültek, és nem a román katonák hódították meg, hanem a román anyák, akik több gyermeket szültek*

Németh László (A magyar élet antinómiái 1934.) szerint: *A népnek, mely elfogyott, szerződéses sem szerezhetnek országot, s a népet melyben bő természet terjeszkedik, szerződéses sem túrhatnak ki az országból.*

Széchenyi István gróf, „a legnagyobb magyar” szerint: *Egy nemzet ereje a kiművelt emberfők sokaságában rejlik.*

Ifjabb koromban hajlamos voltam én is ösztönösen indulatosan cselekedni, de hosszú távon, tudatosan inkább a fontolva haladásra törekedtem. Sokkal inkább Széchenyit tartottam követendő példának, nem Kossuthot. Életrajza és tettei példáját őrzik ma is könyvespolcomon könyveim: *Berzeviczy Albert: Gróf Széchenyi István munkái-ból (Franklin-Társulat, 1903)*, *Fekete Sándor: Széchenyi István (Móra, 1968)*, *Surányi Miklós: Egyedül vagyunk (Szépirodalmi, 1982)*, *Kocsis István: A tizenkettedik lánc (Magvető, 1986)*, és *Kunszabó Ferenc: És ég az oltár (Hunnia, 1992)*, valamint egy életnagyságú Széchenyi-fej kerámia dombormű.

A nemzet szaporodását nem elég óhajtani, hanem jogszabályokkal, intézkedésekkel, pénzügyi szabályozással is készíteni kell az embereket a háromgyermekes családmódelllé vállalására. A gyermek játszótérreket ne alakítsuk át pl. autóparkolóvá!

Természetesen nem lehet kötelezni senkit arra, hogy gyermeket szüljön, vagy neveljen, de arra igen, hogy részt vállaljon a gyermeknevelés költségeiből, mert *nemzeti érdek* (lásd az ilyen című fejezetet) a nemzet szaporodása.

Javaslom:

Családi hozzájárulást fizessen 30–50 éves koráig (gyermeknevelés időtartamára) minden férfi és nő, aki nem nevel gyermeket. Ha valaki legalább 17 évig nevelt, akkor nem kell fizetnie. Ha rövidebb ideig nevelt, akkor a 20 év fizetési időtartam annyiival csökkentendő.

Ezen ne sértődjön meg senki, ez nem büntetés, hanem nemzetbővítési, nemzetfenntartási hozzájárulás. Nem is új ötlet, az 1950-es években volt ilyen hazánkban.

Családi pótlékot kapjon, aki gyermeket nevel. Mértékét úgy kell megállapítani, hogy ösztönözzön a három gyermek vállalására

- pl. csak a második gyerektől járna, mint a franciáknál,
- három esetén legyen az egy főre jutó összeg a legmagasabb,
- háromnál több gyermek esetén viszont, jelentősen csökkenjen az egy főre jutó összeg, ne adjon lehetőséget munka helyett családi pótlékból megélni.

Családi pótlék a gyermek 7 éves koráig járjon. Utána *iskolázási pótlék*, illetve családi adózásban érvényesíthető *adókedvezmény* járjon, a kötelező általános iskolázás, évismétlés nélküli befejezéséig. Ha tovább is nappali tagozaton tanul, maximum 25. életéve betöltéséig.

Az első lakáshoz jutás támogatását is úgy kell szabályozni, hogy érdekeltté tegye a fiatalokat. Ugyancsak szükséges a szabályzók megváltoztatása az *oktatás értékrendjének helyreállítása és a természeti erőforrások gazdaságos hasznosítása* érdekében.

TÖBB GYERMEK MEGOLDHATJA HAZÁNK GONDJAIT!

Jelképek, példaképek

*Találkozás és búcsúzás az élet, ennyi csak.
Valaki jön, valaki megy, s az emlék megmarad.*

Amikor már nemcsak a nyomtatott betűket, hanem a kézírást is tudtam olvasni, nagyon szerettem édesanyám lánykori emlékkönyvét nézegetni. Majdnem olyan volt, mint egy meséskönyv, színes képekkel, kevés szöveggel.

Az összes beírás és rajz közül kettő volt a kedvencem. Az egyik oldalon egy varrótű rajza volt, cérnával befűzve, ezzel a szöveggel: *E jelben győzni fogsz.*

Nagyon tetszett, de nem értettem mit akar jelenteni. Kiderült, hogy édesapám rajzolta, ő adott felvilágosítást:

– *A legenda szerint I. Constantinus római császár, (272–337), 312-ben a Milvius-hídi csata előtt katonáival menetelt, mikor egy kereszt jelent meg előtte a Napban, e szavakkal: „E jelben győzni fogsz!” (In hoc signo vinces). Később álmában azt az utasítást kapta, hogy új jelet tegyen a zászlóira. A keresztet tette zászlóira és e jelnek köszönhetően győzött. Ezután, a római császárok közül elsőként maga is felvette a kereszténységet. Sikeres uralkodó lett, később Nagy (Szent) Konstantinnak nevezték.*

Aztán hozzátette: – *Édesanyád lány korában éppen varrni tanult, amikor megismerkedtünk. Azért rajzoltam és írtam a könyvébe ezt,*

mert arra akartam biztatni, hogy ő a varrás által lesz hasonlóan sikeres, mint Konstantin.

A másik kedvencem: az emlékkönyv utolsó oldalán állt egy rendkívül furcsa, girbe-gurba, rücskös térdű és könyökű, össze-vissza foltozott ruhájú favágó, egy kivágott fa tuskójára állított fejszéje nyelére könyökölve támaszkodott, és nagy szemekkel figyelt. Mellette a verse:

*Ha majd teleírák versekkel könyvedet,
én majd lesben állok, hogy meg ne szökjenek.*

Ez annyira megtetszett nekem, hogy később el is határoztam, ezt fogom én is a húgom emlékkönyvébe írni, csak nem favágót rajzolok mellé, hanem vadászt puskával. Úgy emlékszem meg is tettem...

Első példaképem (élete végéig) édesapám volt. Az I. világháború kezdetén született, 1943-ban nősült. A II. világháború végén már családostul került hadifogságba. Hazatérve „Horthy-tiszt”-nek bélyegezték és nem kapott munkát. Nem is tudom pontosan, mikor jöttek haza, de 1946 októberében már biztosan itthon voltak, mert akkor szült az édesanyám Győrben, az Avar u. 13-ban, nagyapám házában. Apám nem ragaszkodott ahhoz, hogy fiai az ő keresztnévét örököljék, a bátyám, még a hadifogság előtt 1944-ben Móron született, Tamás lett. A hadifogságban egy Elemér nevű katonatársa nagyon „jópofa”, életörömmel teli, talpraesett ember volt, mindenki kedvelte.

Nomen est omen – a név végzet, a név előjel. Édesanyám reménykedve a szavak erejében úgy tervezte, ha fia születik legyen *életöröm-kedvelő Elemér*, ha lány lesz, legyen *szerény Ibolya*. Aztán amikor a bábaasszony kiment a szobából, és nagyapám megtudta, hogy második unokája is fiú, kijelentette anyámnak, hogy: *megszületett a Miklós*. Édesanyám nem akart vitatkozni, így aztán Miklós Elemér névre kereszteltek.

Apám minden munkát elvállalt, amit lehetett. Másoknak kertet ásott, tűzifát fűrészelt és vágott fől, otthon a házban és a ház körül mindent megjavított, elkészített, amire szükség volt. Közben füttyörészett, dalolt, versekből idézett, vagy mesélt a görög-római mitológiából.

Mielőtt írni-olvasni tudtam volna, így ismertem meg olyan vers-
részleteket, történeteket, amelyekre máig is emlékezem, például:

Petőfitől:

*A Kárpátoktól le az Al-Dunáig
Egy bősz üvöltés, egy vad zivatar!
Szétszórt hajával, véres homlokával
Áll a viharban maga a magyar. (Élet vagy halál)*

*Ha a föld isten kalapja,
Hazánk a bokréta rajta! (A magyar nemzet)*

*Hol a boldogság mostanában?
Barátságos meleg szobában. (Téli világ)*

*A széles tenyerű Fejenagy
(...) és
Vitéz Csepü Palkó,
A tiszteletes két pej csikájának
Jókedvű abraolója (A helység kalapácsa)*

*Hát hogymint vagytok otthon, Pistikám?
Gondoltok-e úgy néha-néha rám? (István öcsémhez)*

*Roskadófélben van a ház,
Hámlik le a vakolat,
S a szél egy darab földellel
Már tudj' isten hol szalad;
Javítsuk ki, mert maholnap
Pallásról néz be az ég...
Közbevágott Pató Pál úr
„Ej, ráérünk arra még!”
(...)
De ez nem az ő hibája;
Ő magyarnak születék,
S hazájában ősi jelszó:
„Ej, ráérünk arra még!” (Pató Pál úr)*

Garay Jánostól, az obsitos esetét, Napóleonnal és Ferenc császárral:

Vidám paraszt legények itták a hegy levét. (...)
Ki franczia fejekkel sátrát körül raká,
És a világ végénél lábát lelógatá. (...)
A furfangos diák itt szörnyet prüszente rá,
De Hány ő beszédét tovább is folytatá: (...)
A nap megállt fölöttünk bámulni a csodát,
Kétszáz ezret hogy vert meg kétszáz, az angyalát!» (...)
A király házára mindjárt ráismértem
Kétfejű sasáról, mely a háztetőn ül,
S mindennap egy tulkot költ el egy ebédül.

Gyóni Gézától a Csak egy éjszakára-ból:

Csak egy éjszakára küldjétek el őket:
A pártoskodókat, a vitézkedőket. (...)
Mikor láthatatlan magja kél a ködnek,
S gyilkos ólom-fecskék szanaszét röpködnek

Arany Jánostól:

Péter és Pál (tudjuk) nyárban
Összeférnek a naptárban.
Könnyű nekik ott szerényen
Megárulni egy gyékényen; (...)
„Istenem uram
Beh szépen
Fütyöl ez az én madaram!”
„Kendé bizony az árnyéka!
Mert olyat mondok, hogy még a...” (A fülemile)

„Szeresd a magyart, de ne faragd le” – szóla,
„Erejét, formáját, durva kéréget róla:
Mert mi haszna simább, ha jól megfaragják?
Nehezebb eltörni a faragatlan fát.” (Toldi estéje)

Ágnes asszony a patakban
Fehér lepedőjét mossa;
Fehér leplét, véres leplét

A futó hab elkapdossa. (Ágnes asszony)

*A radványi sötét erdőben
Halva találták Bárczi Benőt.
Hosszu hegyes tőr ifju szivében;
„Ime bizonyság Isten előtt:
Gyilkos erőszak ölte meg őt!”
(...) „Egyszer volt egy leány,
Ki csak úgy játszott a legénnyel,
Mint macska szokott az egérrel!” (Tetemrehívás)*

Ezeket annyiszor idézte, hogy eltanultuk tőle és később, ha elkezdte már mi, gyerekek fejeztük be...

Ő mesélt Atlaszról, aki a vállán tartja az Égboltot, a félig ló félig ember kentaurokról, Pegazusról a szárnyas lóról, Dédalusz és Ikarusz repüléséről és lezuhanásáról, a Minotaurusz labirintusáról és Ariadné fonaláról, Odüsszeuszról, aki a hajóárbochoz köttette magát, hogy ellenállhasson a szirének énekének, akinek az iját senki más nem tudta felajzani, (közben Tell Vilmosról is, aki a fia fejéről lőtte le az almát), a trójai falóról, a küklpszokról az egy szemű óriásokról, Sziszifusz munkájáról, Tantalusz kínjairól, Augeiász istállójáról, Artemisz-Diána-ról, a vadászat istennőjéről, az aranyalmáról, Pariszról és szép Helénáról is...

Apám a háború előtt legényként, majd ifjú házasként Móron élt a Viehmann családnál. Német származásúak voltak, szőlővel is foglalkoztak, egy fiuk és egy lányuk volt, akiket egyszerűen csak így becéztek: Szoni (fiú) és Médi (lány). Jó barátságban voltak apámmal, óvodás koromban meghívtak bennünket, Győrből látogassuk meg őket családotul. El is mentünk hozzájuk. Nagyon kedvesek voltak, megkínáltak bennünket süteménnyel, szőlővel, édesapám alig győzött a kérdéseikre válaszolgatni. Kezdttem unatkozni, és amikor már örvendeztem, hogy a sok beszédnek vége lesz, hívtak bennünket, hogy sétáljunk a hátsó kertbe, nézzük meg milyen szép. Na engem aztán nem érdekelt, hátra maradtam inkább a cicával játszani az udvaron. Telt-múlt az idő, már a cicát is meguntam, nem jöttek. Nekem már úgy tűnt, mintha órák óta nem jönnének, bosszús lettem, hogy nem

foglalkoznak velem, és ahogy ott tettem-vettem, észrevettem a kiskertajtóra akasztva néhány kötöző-drótot. Na, ha eddig nem jöttek, hát ne is jöjjenek, maradjanak csak a kertben! Nekiálltam és az összes dróttal odadrótoztam a kiskertajtót, a kerítéslábhhoz. Ezzel mindjárt jobban telt az idő, már jöttek is visszafelé, alig tudtam elbújni, hogy meg ne lássanak. Amikor a kertajtót nyitni akarták, nem nyílt. Percekbe telt míg rájöttek, hogy nem véletlenül akadt bele valami drótbá, hanem én üztem el vele az unalmamat. Viehmann bácsi mosolyogva mondta apámnak:

– *Lacikám, ez tudod minek az előjele? A kisebbik fiadból alighanem drótos-tót lesz, ha nagy lesz...*

Szüleim évente 1–2 ünnepélyes alkalommal látogatták a győri színházat. Ritkán engedhették meg maguknak, általában csak a karácsonyi és húsvéti ünnepekben. Édesanyám kedvenc színésze Csontos Gyula volt, kedvenc énekese Sárdi János.

A dalok, a színház nagy hatással voltak édesapámra, élete egyik legjelentősebb fordulata is velük kapcsolatos. 1953 karácsonyi ünnepekben a *Három a kislányt*, *Franz Schubert* daljátékát látták szüleim a színházban. Apámat teljesen elbűvölte Édi, Hédi és Médi, szinte valami isteni előjelnek érezte. A dalokat azonnal megjegyezte, folyton azt énekelte, vagy dúdolta édesanyámnak, hogy:

*Árva a ház, nincs kacagás,
árvák a régi szobák,
messzire jár, mint a madár, az ifjúság.
Így maradunk, csendben vagyunk
kettecskén, bús öregek.
Könnye pereg, úgy pityereg
két vén gyerek.*

Másnap az ünnepi ebéd alatt elmondta, hogy a két fiú után (bátyám 9 én 7 éves voltam akkor) mennyire tudna örülni egy kislánynak. Aztán addig-addig dalolt édesanyáknak, hogy a fohászatát még az égiek is meghallhatták, mert októberre, 40. születésnapjára megszületett a kishúgunk: *Hédi*. Mondanom sem kell, hogy ő lett apánk kedvence, egy kicsit el is kényeztette. Hédi persze ezt sosem ismerte el, de mi

fiúk tapasztaltuk, neki mennyivel többet elnézett és megengedett, mint nekünk.

Apám nagyon szépen írt, szeretett olvasni, regényeket is, verseket is. Nemcsak versekből idézett gyakran, nemcsak a mitológiából mesélt, szívesen példálózott a magyar és a görög-római történelemből is, a családban ezért máig is példaképünknek tekintjük. Munkahelyén az Oxigén- és Dissousgázgyárban is ismerték erről az oldaláról, ahol gázfejlesztő munkakörben dolgozott. Nem volt érettségije, de jól számolt, tisztában volt a bizonylatok kezelésével, a honvédségi anyagbeszerzési és raktározási adminisztrációs gyakorlata alapján ő szokta helyettesíteni a bérszámfejtőt. Látták, milyen gondosan és ügyesen végez irodai munkát is, rábeszélésték iratkozzon be a Kereskedelmi technikum esti tagozatára. Addigra már megszületett a húgom is, három gyerek mellett, három műszakos munkarendben dolgozva, heti 2–3 órára járni, és még készülni is folyamatosan az órákra, komoly erőfeszítést igényelt. Az osztálytársainak többsége húsz év alatti volt, szinte apjuk lehetett volna. Lelkiismeretesen tanult, az osztály legjobb tanulója lett. A matematika, magyar és a történelem könnyen is ment neki, a gazdasági földrajzzal többet kellett foglalkoznia. Sosem felejttem el, akkor tőle hallottam először pl. a Szovjetunió vízrajzában az *Ob, Irtis, és az Indigirka* hasznosításának lehetőségeit. Az első évet jelesre végezte el. Tavasszal, már nagyon várta az iskolaév végét, de nem lazított, feszesen végigvitte az évet. Nyáron aztán megmutatta bizonyítványát a munkahelyén a főnökének, meg a bérelszámolónak is, és megkérdezte mindkettőtől külön-külön, milyen munkakörre és fizetésre számíthat, ha elvégzi a további három évet is. Más megfogalmazással, de azonos választ kapott, ha leérettségizik és átkerül fizikai munkakörből szellemibe, csökkenni fog a fizetése.

– *Még három évig feszítsem ki magam, azért, hogy utána kevesebb bérből tartsam el a családomat?* – tette föl nekik a kérdést. Ők nem tudtak mit válaszolni. Édesapám tudott, azt válaszolta nem tanul tovább.

Ősszel, amikor nem jelent meg az első foglalkozáson, az osztályfőnök üzent érte, a szomszéd utcában lakó volt osztálytársával, egy tizenhat éves lánnyal. Édesapám elmondta, hogy abbahagyja, és miért.

Az osztályfőnök nem akarta elveszíteni az esti tagozatosok legjobb tanulóját, személyesen is eljött a lakásunkra, hogy rábeszélje a tanulás folytatására. Elbeszélgettek, végül a tanár nagy sajnálkozással, de elfogadta, hogy ő sem tenne mást apám helyében.

Én pedig azóta tudom, hogy nem az iskolai végzettség határozza csak meg a tudást. Ha valakinek nincs bizonyítványa valamiről, nem biztos, hogy kevesebbet tud annál, akinek van!

Édesapám munkatársairól még két emlék sejlik föl bennem. Az egyik, hogy a bérelszámoló vezetékneve Salát volt, és a kislányának Angyalka volt a neve. Szégyen ide, vagy oda, mi a bátyámmal kamasz fiúként sokat kuncogtunk rajta, magunkban csak *Saláta* becenévvel illettük. A másik munkatársa Mucsi bácsi, amikor nyugdíjba ment végleg elbúcsúzott mindenkitől, mert testvére meghívására kitelepült Brazíliába, Sao Pauloba. A jó kapcsolatot megtartották, leveleztek egymással, abból értesültem a továbbiakról. Sao Paulo a Bakterítőn fekszik, viszonylag közel Rio de Janeirohoz, kellemes volt az éghajlat. A testvére saját birtokán gazdálkodott, ott éltek ők is. Sok minden jó és érdekes volt, de volt néhány olyan esemény, amit nem tudtak elfogadni és megszokni. Például: Reggel amikor felkeltek, a kellemes időben kitárták az ablakokat, hagyták még bevetetlenül szellőzni az ágyat. Megreggeliztek, a feleség bement a hálósobába, és sikítózva rohant vissza. Az ágyukban feküdt ugyanis egy félméteres, krokodilnak látszó, a helybéliek szerint ártatlan gyík. Ez nem ritkán ismétlődött meg, de az asszony nem tudta legyőzni iszonyát, mindig kétségbe esett. Néhány évig próbálták megszokni Brazíliát, aztán visszajöttek, hazatelepültek...

Bár nincs családi vonatkozása, csak annyi közöm van hozzá, hogy később én is vadásztam, a jelképes történetek közül nem hagyhatom ki (Bálint Sándor nyomán) *Szent Hubertusz* legendáját sem:

Hubert a legenda szerint hercegi család elkényeztetett sarjadéka volt, aki fiatalon igen kicsapongó életet élt. *Nagypénteken* vadászni indult az erdőbe, amikor hirtelen egy *szarvas jelent meg előtte, agancsai között kereszttel*. Közben egy hangot hallott:

– *Hubertusz, ha nem változtatsz életeden, nem térsz meg, akkor gyorsan a pokolba jutsz. – Mit kell tennem? – kérdezte. – Menj és keresd meg Lambertet, a továbbiakban ő fog téged vezetni.*

Maastricht (Hollandia) püspöke volt Lambert, akinek Hubertusz szolgálatába állt. Olyan példásan viselkedett, hogy Szt. Lambert halála után ő lett Maastricht 31. püspöke. Egy látomás hatására Maastrichtból Liege (Lüttich)-be (Belgium) szállíttatta a püspök maradványait, majd székesegyházat alapítottak ott. Emlékhelyként Liege város hatalmas fejlődésnek indult. Így vált Szt. Hubertusz a város alapítójává, első püspökévé, védőszentjévé, 727-ben halt meg.

Hubert püspök tisztelete főleg Lotharingiában, a Rajnavidéken és Belgiumban virágzik, de hazánkban is kedvelik. A vadászok évadnyitó ünnepségét nálunk általában Hubertusz-misével kezdik.

Úgy gondolom, ahhoz hogy a Hubertusz legendát mindenki egyformán értse, érdemes idéznem néhány mondatot *Gróf Csekonics Endre: A 363 vadásznapi országában* c. könyvéből:

Magyarország volt a vadászat Eldorádója, ahol kapitális szarvasbikák jártak, ahol a világrekord dámlapátost lőtték, ahol tavasszal és ősszel nagy vadlibacsapatok húztak, ahol hihetetlenül nagy nyúl-, fácán- és fogolyterítékek adódtak. (...) Az év háromszázhatvanöt napjából háromszázhatvanhárom napon vadászhattunk, csak karácsony szentestéjén és nagypénteken volt nyugalom.

Józan ész ombudsman

Az ombudsman az állampolgári jogok (valamely köre) betartásának biztosítója. Azért kell ezzel külön fejezetben foglalkoznom, mert úgy érzem hazánkban létre kellene hozni a „Józan ész ombudsman” hivatalt is.

A magyar ember hajlamos mindenről viccelődni, abban meg különösen szívesen villogtatja kreativitását, hogy megkeresse a kibúvókat, kiskapukat, joghézagokat. De nem lehet mindig és mindenből viccet űzni. Normális államokban, így hazánkban sincs helye hivatalos állami intézkedések és az állampolgári jogok gyakorlása során kifigurázásnak, gúnyos lejáratásnak, ügyeskedésnek. Mivel a jogszabályok sosem lesznek tökéletesek, és köztük hézagok is mindig lesznek,

a józan ész érvényesülésének biztosítására célszerű lenne bevezetni a *józan ész felügyeletét*,

- a választási kampányok költségeinek és ígéreteinek betartása,
- a népszavazások kiírása,
- a pártok működtetése, költség elszámolása,
- a közpénzek felhasználása területén.

A *józan ész ombudsman* legyen köteles folyamatosan *ellenőrizni*, önként *beavatkozni*, illetve bejelentésekre *kivizsgálni*, majd szükség szerint *vétózni*, *betiltatni*, amikor valakik visszaélve a jogszabályok hibáival, hézagaival, a józan észnek ellentmondó igények, kívánságok *megvalósítására, megmagyarázására, haszontalan idő- és pénz-pocsékoló munkára* akarják készíteni a hivatalokat, állami szerveket.

A közelmúlt éveiben a pártok és politikusok többnyire visszaéltek megbízóik, szavazóik bizalmával. Arra kaptak bizalmat, felhatalmazást, hogy szerepükben megbízóik érdekeit képviseljék. Ehelyett:

- a megválasztásuk eléréséhez fűt-fát ígértek a választási kampányban, amiről előre tudták, hogy nem teljesítik majd,
- saját személyes érdekeikre, anyagi hasznukra törekedtek,
- jelentős azok aránya, akik még korrupciót, megvesztegetést is alkalmazva, jogilag büntetendő tevékenységet végeztek.

Nem csoda, ha a lakosság (a szavazók!) többségének (nekem is) ez a viselkedés ellenszenves lett.

Ezét jöttek létre olyan csoportosulások, akiknek nyíltan bevallott törekvése a mai magyar pártpolitika és választási kampány nevetségessé, komolytalanná tétele. Ezt megértem, de azt nem tudom elfogadni, hogy ilyenkor az általuk kritizáltakhoz hasonlóan, ők is haszontalanságra szórják, pocsékolják a közpénzeket.

Néhány példát említek:

A Kétfarkú Kutya Párt, illetve a Kétfarkú Kutya Kulturális Közhasznú Egyesület plakátjain teljesíthetetlen ígéretekkel és gúnyolódó kijelentésekkel akarja kifigurázni a pártok meggondolatlan ígéreteit, amelyek valószínűleg szintén teljesíthetetlenek.

Plakátjaikon „*ingyen sört*”, „*örök életet*”, „*több hétfőt*”, „*több mindent és kevesebb semmit*” ígértek.

A választási bizottságok nem vizsgálhatják a kampányígéretetek valószínűségét, ezért nem lépnek fel ellenük.

Nem az a baj, hogy gúnyolódnak, hanem az, hogy erre a jogszabályok értelmében pénzt is kapnak, amit el is költenek.

Ahogy néhány éve a *Bodrogi Gyula* színművész által létrehozott „csokornyakkendősök” is felvehettek közpénzt, amit el is költöttek „kampányukra”.

Nem gyűjtöttem össze az eddigi extrém népszavazási indítványokat, de természetes, hogy a népszavazás kezdeményezéséhez könnyű minden felelősség nélkül elegendő aláírást gyűjteni, főleg, ha kedvezőbb lenne a jelenlegi állapotnál (pl. ki nem szeretne kevesebb munkáért több jövedelmet).

De a gazdasági ügyeknek költséghatárai vannak, ezért nem lehet mindenképp a kedvezőbbet kapni, választani legfeljebb két lehetőség közül az egyiket lehet. Ahhoz pedig, hogy valaki gazdasági kedvezményt kaphasson (anyagi előnyhöz jusson a többiek rovására), úgy lehet forrást teremteni, hogy a közösből el kell venni. Annnyival kaphat valaki többet, amennyivel más kevesebbet fog kapni!

Az egyes szakmai, vagy más néprétegek többletigényének bejelentése (népszavazás kezdeményezése) csak akkor komoly indítvány, ha számol azzal is, hogy annak költségvetési vonzata is lehet. (Kiktől vegyének el az ő javukra!)

2011. január végén szereztem tudomást egy olyan esetről, amit érdemes lenne a józan ész ombudsmannak megvizsgálni:

Az újpesti önkormányzat alapított egy életmű díjat, amit csak az Újpesten legalább tíz éven át polgármesteri tisztséget betöltő élő személy kaphat meg. Élete végéig havi járadékot kap, a polgármester tárgyhavi illetményének 65%-át...

Nekem ebben több dolog sem tetszik:

– Helytelennek tartom, hogy valaki két ciklusnál, vagyis 8 évnél tovább legyen ugyanabban a választott funkcióban.

– Ha nagyon elégedettek voltak a polgármesterükkel, vessék föl a falra a nevét márványtáblába és adjanak neki emléklakettet.

– Ha valaki betöltött egy munkakört, megkapta érte a javadalmazását, utána munkavégzés nélkül ne kapjon havi járadékot.

– Kinek a pénzéből töltötték föl ezt az alapítványt, és milyen címen történik a havi kifizetés, el nem végzett munkáért? Ha valaki a magánvagyonából létesít alapítványt, oszthatja a saját pénzét annyi embernek, és olyan sokáig, ameddig csak akarja, de a közpénzből, az önkormányzat költségeként helytelen!

A józan ész szerinti életvitel volt az ember ősi, természetes viselkedése. A ma is ősi életmódot folytató természeti népek (Ausztrália, Indonézia, Afrika, Dél-Amerika) ősi bölcs életvitele, életszemlélete megfelel a józan észnek:

- A természettől csak annyit vesznek el, amire szükségük van.
- Amíg a rendeltetésének képes megfelelni, nem dobnak el semmit.
- A lélek és a test kölcsönösen függnek egymástól, ami az egyikkel történik, megtörténik a másikkal is.
- A betegségeket, a lelket ért túl nagy stressz és a gonosz szellemek okozzák.
- Az egészség a test és lélek összhangja, harmonikus állapota.
- A sámán felelőssége összebékíteni, fenntartani *népe, a természet és a szellemek* összhangját, gyógynövények és varázslatok segítségével.

A civilizáció káros melléktermékeként, ahogy az életkörülmények egyre jobban függetlenedtek, elszakadtak a természettől, úgy távolodott el egyre jobban az ember a természetes, józan ész szerinti viselkedéstől is. Leghamarabb és legjobban először a gazdagok mellőzték, majd a városiak, akiknek a megélhetése elszakadt a természettől. Nem véletlenül őrizték meg a józan „*paraszi*” észt legtovább a *parasztok*, akik naponta a természettel együtt éltek és dolgoztak. Ilyen falusi emberrel találkoztam még az 1970-es 80-as években, akinek szinte minden cselekedetéből a józan ész sugárzott. Hahóton a termelőszövetkezet elnöke volt *Petőfalvi János*. János bácsinak szólítottam, mert amikor megismerkedtünk, ő a hatvan évhez, én meg a harminchoz közelítettem.

Mezőgazdasági földjeik erdészetünk erdőterületei között helyezkedtek el, a mi vadászterületünk volt, rendszeresen tartottunk közös vadkárbecsléseket, hogy káraikat megtérítsük. A közös területbejárás és terméskárbecslés közben beszélgetve megismertük egymást, és az

őszinte tárgyilagos hozzáállás alapján kölcsönösen segítőkész barátságos viszony alakult ki a tsz és az erdészet dolgozói között is. Azt tapasztaltam, bármilyen (családi, munkahelyi, országos, időjárási, gazdasági stb.) gondról, bajról volt szó, nem lett sem ideges, sem elkeseredett, elsőre mindig a legkézenfekvőbb, legkevésbé költséges megoldást választotta. Aztán, ha ez a megoldás ütközött valamilyen előírással, felsőbb utasítással, akkor ezt utólag igazította helyre.

Akkoriban, amikor politikai ügyet csináltak abból, ha valaki szeszt ivott, ő ezt álszent viselkedésnek tartotta:

– Nem bűn kocsmába menni, a kocsmát az embereknek találták ki, hisz a marha csak vizet iszik. Csak aki iszik, tudnia kell hol a határ, hogy még ember módjára tudjon viselkedni.

Egyik évben karácsony előtt, amikor a fagyos földben földművelési munkákat már nem tudtak végezni, vadkárelhárító vadászatot szerveztünk a területükön. Mivel munka híján ráértek, meghívtuk a tsz munkairányítói közül is azokat, akik vadászatra jogosultak voltak. Megbeszéltük azt is, hogy a vadászat után amolyan évszázó megbeszélést tartunk. Fölajánlottuk, hogy ehhez a második hajtás után mi küldünk vadhúst a tsz szőlőhegyi pincéjéhez, ők meg befűtenek, és a munkát adják ahhoz, hogy a harmadik hajtás alatt ebből hegyi pörkölt készüljön, hogy a vadászat végén legyen mire inni.

Akkoriban téli időben rengeteg vad volt a területen, ha lesre mentünk ki, szinte minden alkalommal lőttünk valamit. Régi, a területet jól ismerő begyakorlott hajtókkal és hajtókutyákkal, tapasztalt vadászokkal történt a hajtás, minden olyan bozótost, fiatalos erdőt, máskor nem zaklatott völgyet átjártunk, amiben el szokott bújni a vad. Az első hajtás „üres” volt, vadat nem is láttunk. Hiába jártuk át a terület minden zegét-zugát, a második hajtás már olyan lett, mint egy gyászmenet, néma csöndben bandukoltunk, még egy puskalövés sem dördült. Ekkor már kezdtük kényelmetlenül érezni magunkat, hogy hiába várják a küldeményünket a pincénél. Azzal vigasztaltuk egymást, hogy a legbiztosabb hajtás most következik, és legfőljebb pörkölt helyett majd a májat készítjük el, arra pár perc is elég. Az utolsó hajtás is csöndes volt, de a végén gyorsan egymás után esett három lövés. Igaz, hogy a találat hangja tompább szokott lenni, mégis nagyon reméltük, hogy sikerült megmentenünk az erdészek becsületét a

gazdászok előtt. Kiürítve a puskáinkat elindultunk a tsz-pince felé, és azon kezdtünk egyezkedni, ki tudja a legügyesebben és legízletesebben elkészíteni a májat, amikor odaértek a hajtás túlsó végéről is a vadászok, és kiderült a lövéseket rókára adták le, annak pedig nem akartuk megsütni a máját sem...

Keserű szájjal ballagtunk tovább, de ahogy közeledtünk a pincéhez nem akartunk hinni az orrunknak, mert úgy éreztük, mintha pörköltillatot hozna a szél. Valóban azt hozott! A pincében hangos nevetéssel fogadott bennünket János bácsi, aki nem vett részt a vadászaton:

– *Fiúk! Amikor a második hajtás után nem küldtetek semmit, szoltam az embereknek, hogy a sánta borjút vágják le, aztán abból csináltunk pörköltet. Rosszul tettem?*

Hát a borjúpörkölt nekem mindig ízlett, de annál jobban soha. A pörkölt közben meg után megivott bor pedig nemcsak az elgémberedett végtagjainkban bizsergett, hanem a barátság melegét árasztotta el a szívünkben is.

Aztán amikor már az arcunk is valóságos forrósággal égett, és nehéz lett volna eldöntenünk, hogy a szégyentől, a jó fütéstől, vagy a bortól inkább, vagy mindháromtól, akkor így szólt János bácsi:

– *Na most már elénekelhetjük a nótámat (akkor és így tanultam Tőle, mások gazdász nótának szokták mondani):*

*Sárga csizmám a pökéstől de fényes,
Én vagyok a két-hahóti kisbéres.
Megtömöm a makraszárú pipámat,
Gatyaszárba törölöm a pofámat.*

*Amíg ökör, tinó lesz a világon,
Nem akad meg az én szemem a lányon.
Nem is bántja az én árva szívemet,
Kilenc kislány nem ér meg egy tehenet.*

*Udvaromon van egy kupóc terágya,
Ögyenesen van az oda kihányva.
Megrakom a szekeremet ganyéval,
Leköpöm a bíró lányát bagóval.*

*Éjjél táján jászol elé lefekszem,
Riska tehén nyalogatja a seggem.
Rácsapok a Riska tehén farára,
Szeretettel gondolok a babámra.*

*Ha meghalok a poromból virág lesz,
Arra megy a bivaly csorda és megesz,
Megesznek a bivalyok és kiszarnak,
Így kerülök ki a rétre ganyénak.*

Nem csak józan eszű, hanem szókimondó gazdaszember volt, a nőtában sem finomkodott. Én óvatosabb vagyok, egy veresszakot inkább kihagytam a vizitációról...

Kapzsiság a világ megrontója

Tapasztaltam, hogy a mindig többet kapni, szerezni akarás, a pénz hajszolása és a szükségesnél több pénz (vagyon) megrontja az embereket. Az emberek többségének jól esik „potyázni”. A szocializmusban a május elsejei ingyen sör és virsli vonzotta a tömeget. Márpedig a potyát, az ingyen étel-italt sem adják ok (érdek) nélkül.

Ha adnak valamit, azért cserébe jár valami. *Kölcsön kenyér vissza-jár.* Aki ad valamit, *le akar kenyerezni*, elvár érte valamit. Aki kapja, tartozása keletkezik, amit ki kell egyenlítenie, rendeznie kell. Ha azonnal megadja az árát, akkor helyreállt az egyensúly. Ha nem fizeti meg azonnal, másképp kell kiegyenlítenie.

A hatalom azt várja, hogy légy hű, légy ragaszkodó hozzá. A nagy szolgáltató (kábel tv, mobil telefon társaság) a kedvezményért *hűségnyilatkozatot* kér. Ha ismerősöd ad valamit, fizikai (házépítés kalákában), vagy szellemi viszonzást szeretne, vagy eleve kölcsönösségre számít (pl. lakodalmi, vagy disznóölési kóstoló). Ha nagyon közel áll hozzád, lehet hogy csak a veled való személyes kapcsolat fenntartását, a szeretetedet, a barátságodat várja viszonzásul.

Olyan is van, amikor valaki szándékosan kihasználja a másik szorult helyzetét. Látszólag segít a rászorulón, amikor ad neki, valójában kihasználva annak fokozott igényét, adományánál aránytalanul na-

gyobb viszonzást követel cserébe, és ezzel rosszabb helyzetbe hozza, mint előtte volt (pl. uzorakamatra adott pénzkölcsön).

Az ismert bibliai történetben azért, hogy Jákob adjon egy tállal a frissen készített lencsefőzelékből, testvére, az éhes Ézsau képes volt eladni neki elsőszülöttségi jogát (az örökségből két részt és a kiválasztottság előnyeit is). *Egy tál lencséért eladja az üdvösségét* az, aki pillanatnyi vágya kielégítésére eltékozolja jövőjét. (Teremtés 25,29-34)

Másrészt, akik ingyenesen kapnak valamit, nem veszik komolyan, nem becsülik az értékét: *eből szerzett jószág eből vész*. Ha pl. a szak szervezeti kirándulásért nem kellett fizetnie a dolgozónak, még arra sem méltatták a szervezőt, hogy előre szóljanak, ha váratlan akadály miatt nem tudnak részt venni, hogy a megrendelt szállás és étkezés létszámát módosítani lehessen.

Adam Smith fő tétele szerint a magánvétkes közjóvá alakulnak, amennyiben a gazdasági teljesítményt fokozzák.

Márpedig a hét főbűn (kevélység, fősvénység, tisztátalanság, irigység, torkosság, harag, lustaság) mindegyike serkenti valamilyen módon a gazdaságot, ezért a bűn beépül a GDP-be!

A harácsolásból összegyűlő *sok pénz* pedig *vonzza a bűnt*. Az emberek többsége sok pénzért mindenre hajlandó.

Gondoljunk a tv-s valóság-showkra, amelyekben látszólag kultúrált, jó jövedelmű, igényes emberek úgy viselkedtek, mint az örültek, a normális szégyenérzetük, undoruk, félelmük gátlásai ellenére képesek voltak versengeni egymással a legundorítóbb cselekedetekben.

Egy külföldi tv-műsorban láttam annak „tesztelését”, hogy milyen nagy pénzért hajlandó az átlagpolgár önként vállalkozni undorító, megalázó, vagy erkölcstelen (de nem törvényellenes) cselekedetekre az utca és a tv nyilvánossága előtt. Élő adásban egy maroknyi pénzköteget lobogtató riporter megkérdezett (talán Londonban?) a belvárosi sétáló utcában jólöltözött (feltehetően biztos jövedelmű) járókelőket, pénzért hajlandók-e fél óránál rövidebb tv-szereplésre. Az első feladatok néhány percre, kb. *öt-tíz ezer Ft*-nak megfelelő pénzért csak nevetségessé tették a vállalkozót, ezt szinte minden megállított vállalta. Aztán pár perces megalázó, vagy undorító feladatot ajánlottak, ezt elsőre mindenki visszautasította, de ekkor az addigi összeg

tízszeresét ajánlották, erre a többség vállalta. A feltűnően kényes eleganciával viselkedő hölgyek ennyiért nem voltak hajlandók, de a *hússzorosáért*, vagy *harmincszorosáért* (egy havi nettó fizetés) már többen vállalták közülük is. Ezután már a nézőket megbotránkoztató feladatokat ajánlották, amit a kezdő összeg *ötvenszereséért*, a kérdezettek fele, *százszorosáért* (*negyedévi nettó fizetés*) már néhány kényeskedő hölgy is hajlandó volt megtenni.

Lényeges, hogy a feladatok között bűnelkövetés nem szerepelt. Az emberek viselkedése azt mutatta, hogy annál nehezebben vállalta a megszegyenülést (a pénzért való megalázkodást) valaki, minél magasabb társaságba tartozónak tartotta magát, de más szempontok (egészségtelen, veszélyes, undorító) sokkal kevésbé gátolták. Titokban hamarabb vállalták volna.

Ha kicsi a lelepleződés veszélye, az emberek többsége számára *csak a pénzmennyiség nagyságrendjétől függ* a vállalható becsstelen-ség mértéke, tehát az, hogy tolvajlás, szélhámosság, lopás, korrupció, sikkasztás, rablás, gyilkosság, tömeggyilkosság közül melyikre is vállalkozik.

Inocent Vincze Ernő: A PÉNZ

*Ti ... emberek ... kik végtelen sorban
Itt küzdötök e szürke földi porban
És hittel, kinnal, szenvedéssel,
Alázattal, megvetéssel,
Bányák mélyén, hegyek ormán,
De mindig mindnyájan egyformán
Imádkoztok hozzám, csatáztok értem
Száz köznapi harcon... Nézzetek rám!
Ma megmutatom az igazi arcom:
Amióta áll az emberi világ:
Én vagyok az óhaj, én vagyok a vágy...
Én vagyok a kezdet, én vagyok a vég...
Én vagyok minden: a sors, a lét...
Engem mindenki szerelme vár,
Én vagyok az érték, a díj, az ár...
Az út, meg a cél... a bolt meg a bér...*

*A gát, a vész... az egész, a rész...
A bank, a rang... a kincs, a nincs... A PÉNZ.*

*Ti teremtettedek, de én uralkodom...
A szíveteken, az agyatokon,
Mert értem vesztek kenyeret
És rózsailatot.
Az éhező, dolgozó tenyerek
Vad vágya én vagyok.
De csak magamat szeretem
És fázom egyedül...
Csak ahhoz megyek szívesen,
Ki teli zsákon ül...
Én mindennél több vagyok,
De sohasem elég,
Mert a kincses Krőzusok is
Harácsolnak még
És akiknek nem jut, nem telik
Csak garasos robot,
Az éhes gyomrukon verik
A lázadó dobót.
Apa fia ellen, kés a testvérmellen.
A világ áll vérben, értem, értem...
Mert imádtok és megvettek.
Gyűlöltek és szerettek.
Egymást zsaroljátok, nők arcába vágtok,
Bemocskoltok vérrel és értem zsarolt
kéjjel leánysikolyt vesztek, becsületet, hitet, értitek?
A zsebetek tátong, az öklötök kemény!
Látjátok, tudjátok, hogy mivé lettem én?*

*Rimáncodtok térden, embert öltök értem,
S templomok tornyáról le hull a kereszt:
Emberek, emberek, én tettem ezt!
De ti voltatok, akik bemocskoltatok,
Ha én szemét és mocskok vagyok...
De mindenütt értem, rólam szól a dal, (...)*

A patak is a tengerbe folyik végül – a pénznek olyan a természete mint a víznek, oda igyekszik, ahol már sok van belőle. És akik állandóan a pénzükkel foglalkoznak még kapzsibbá válnak, minél több lesz belőle, annál többet akarnak.

A gazdasági javakból az emberiség nagyon szélsőségesen, igazságtalanul osztozik (részeseül). Az összes nyersanyag 80%-át a Föld lakosságának 20%-a (1/5-e) fogyasztja el. Talán az összes vagyon is ugyanígy oszlik meg? Én feltételeztem, hogy inkább a jéghegy és csúcsa arányában: a vagyon 8/9-ét (89%-át) az emberek 1/9-e (11%-a) birtokolja. De a tv-ben Drábik János (az USA-ban volt jogtanácsos, a Szabad Európa Rádió volt programszerkesztője) tényadatokkal végzett kalkulációja szerint 2000-ben a világ vagyonának 99%-a az emberiség 10%-áé volt, és azóta a koncentráció tovább fokozódott (lásd a Pareto-elv c. fejezetben!).

Nálunk az elmúlt évtizedben szégyenszemre el akarták fogadtatni a társadalommal a *megélhetési bűnözés* fogalmát. Ennek mintájára azokat, akik nem a köz javát, nem a megbízóik érdekeit képviselik, akiket csak a jó fizetés és a könnyű munka vonzott, *megélhetési politikusoknak* becézi a nép.

A magyar politikai és közéletben az elmúlt évtizedben rengeteg korrupció történt. Azt hittem, a lakosság viszonylagos szegénysége okozta, de Londonban is egymást követik a politikai és gazdasági visszaélések, pedig ott lényegesen jobb az életszínvonal. Ebből az következik, hogy nem a szegénység okozza a jogszabálysértő törekvést egyéni haszonszerzésre, hanem az erkölcstelen, szabados szemléletmód, amelyik semmibe veszi a közérdeket, a hagyományos értékrendet, amely szerint csak az egyéni érvényesülés számít.

A haszonszerzés vezérelte a történelem legszégyenletesebb fejezteit, az embernek ember általi kizsákmányolását:

- a gyarmatosítás és rabszolgaság által,
- az imperialista nyugati és szovjet katonai nagyhatalmak által leigázott országok kizsákmányolását,
- ma pedig a multinacionális tőke hitele és kamata által gúzsba kötött, vagy adósságspirálba lökött országok ásványkincseinek, energiahordozóinak, olcsó munkaerejének, gazdasági erejének kiszípolozását.

Kapzsóság és pazarlás, első hallásra szinte kizárják egymást. A valóságban a mértéktelen haszonszerzés egyrészt pazarlóan elpocsékolja a korlátozott mennyiségű természeti kincseket, másrészt felelőtlen pazarlásra, az előállított termékek elherdálására kényszeríti az emberek millióit.

A tőkés egyre többet és többet akar termelni, eladni, hogy haszna folyamatosan nőjön. Elvakult kapzsiségében nem törődik azzal, hogy saját jövőjét is tönkreteszi.

Régen, az 1940–50-es évekig a mesterek arra voltak büszkék, ha ötletes, jó minőségű és tartós munka, termék került ki a kezük alól.

Nem véletlen, hogy szakmai családi dinasztiák alakultak ki (pék, patikus, ötvös, kéményseprő stb.), akik büszkék voltak szakmájukra, munkájukra, mert arról voltak híresek, hogy termékeik szebbek, jobbak, munkájuk megbízhatóbb, tartósabb másokénál. Élvezték is a lakosság szeretetét és megbecsülését.

Az volt addig a normális helyzet, hogy tartós terméket csak akkor vett valaki, ha az előző elromlott, és már megjavítani sem volt érdemes. Az eszközök javítása, alkatrészeinek pótlása, komoly szakértelmű mesterek megbízható megélhetését biztosította. Egy ilyen megbízható eszköz a javítások által akár 15-20 évig is működőképes maradt. Vagyis a tartós fogyasztási cikkekből új termékre csak szerény mértékben növekedett az igény, a lassú elhasználódás pótlásán kívül csak a lakosság szaporodásával, a háztartások számának bővülésével arányosan. Ekkor a termék előállításához szükséges alapanyagok és energia felhasználása, a természeti erőforrások kihasználása is csak ezzel arányos mértékben növekedett. Ez is biztos jövedelmet jelentett a gyártóknak, de ők többet akartak.

Az az ötlete támadt valakinek, hogy iparcikkek tömegtermeléskor bizonyos alkatrészeket olyanra kell gyártani, hogy 4-5 év elteltével biztosan meghibásodjon, ráadásul olyan szerkezeti elrendezéssel, hogy ne lehessen kis olcsó alkatrész cseréjével megjavítani, hanem az egész szerkezetnek legalább a harmadát, felét ki kelljen cserélni, ami már alig legyen olcsóbb, mint egy teljes új termék. Így a gépeket, eszközöket nem érdemes javítani, meghibásodás esetén inkább el kell dobni, és újat kell venni.

Be is vezették ezt a módszert először Amerikában, majd Nyugat-Európában, aztán elterjedt az egész világon. Az eszközök élettarta-

mának egyharmadára rontása, *háromszorosára fokozta* az új eszközök vásárlásának, gyártásának igényét, így a *gyártók jövedelmét is, és ez a legfontosabb szempont!*

Hasonló a helyzet, az élelmiszer, főleg a zöldség-gyümölcs előállítás és fölhasználás terén. Fél évszázada még a természetes körülmények között az évszakhoz igazodó, idényjelleggel helyben megtermelt, élelmiszer, zöldség, gyümölcs előállítása és fogyasztása volt a jellemző. Ilyen ételt viszonylag szerény áron árusítottak. Ma már kapzsiságból távoli, más éghajlatú tájakról szállítanak a helyi idénytől eltérő ételt, amiből sokkal nagyobb hasznot húzhatnak. A nagy távolság, hosszú szállítási és tárolási idő elviselését biztosító tartósítást, többlet vegyszerezéssel oldják meg.

A pénzharcsolás határtalan igénye, a józan észnek ellentmondó túlfogyasztással az alapanyagok rablógazdálkodásával állítja elő ma a termékeket, élelmiszert, és esztelen túlfogyasztásra, pazarlásra kényszeríti a felhasználókat, a lakosságot is:

- a szükségesnek többszörösére növekedett a termék-előállítás,
- többszörös alapanyag mennyiséget vesz igénybe,
- a felhasználó kényszerül többszörösét vásárolni,
- kényszerül a keveset használtat eldobni,
- többszörösére nő a hulladék mennyisége,
- többszörös lesz a szállítás,
- ehhez többszörös energiát használ föl,
- a zöldség-gyümölcs élelmiszerhez több vegyszert használnak föl,
- az étel méregzetesebb, drágább, ízletlenebb, környezetszennyezőbb,
- többszöröse lesz a környezetrombolás és szennyezés,
- a többszörös hulladék zömét alig hasznosítják újra, inkább eltemetik, vagy csak szétszórják erdőkbe, vizekbe.

A tőkések szándékos felelőtlen pazarlásához adódik még hozzá a volt szocializmusban az építmények, műszaki létesítmények, eszközök karbantartásának elmulasztásával okozott pazarlás. Pénzhiányra hivatkozva, gyönyörű épületek, fontos közintézmények (kórház, tudományos intézet, egyetem, posta stb.) vakolata mállik, utcai díszei potyognak. Az őrizetlen közvagyon részét képező, használatból kivont laktanyák, átalakításra váró üzemi épületek, felújításra váró la-

kőépületek szerelvényeit, nyílászáróit ellopták, ezáltal az időjárás hatására életveszélyessé válva csak lebontásra alkalmasak, amire szintén nincs költség. A kisforgalmú vasúti pályákat felújítás helyett lezárták, termőföldek és lakóterületek között a vízelvezető árkokat elhanyagolták, vagy beszántották.

A hűtlen kezelés egyben felelőtlen pazarlás is, mert: a használatból kivonáskor az épületeket azonnal eladva, pénzbevételt kaptak volna, a vasúti közlekedés pótlása többbe kerül, mint a karbantartás, a belvizek is sokkal nagyobb kárt okoznak, mint amibe az árkok fenntartása került volna!

A kapzsi haszonszerzés pazarlása, és a hűtlen kezeléssel járó felelőtlen pocskékolás által az utóbbi fél évszázadban annyira fölgyorsult a Föld természeti erőforrásainak (ásványi kincsek, kőolaj, földgáz, fa, édesvíz stb.) mértéktelen kizsarolása, kirablása, valamint a hulladék fölhalmozása a talajt, az édesvizeket és a tengereket annyira szennyezi, hogy már látható és tapasztalható, hogy ez *nem tartható fenn!*

A fenntartható fejlődés más utakon járást kíván, erről a *Természeti erőforrások ... c.* fejezetben írtam.

A termék-előállítás ellentmondásain kívül más is utal a vezetők felelőtlenségére, ami nem csak anyagi kárt, hanem emberéleteket is követelt. Szinte divatos szólássá vált már, hogy hazánk: „*a következmények nélküli ország.*”

Ez a megfogalmazás nem pontos. Arra utal, hogy 1956 óta igyekeztünk: az ellentmondásokat vér nélkül feloldani, kompromisszumokat kötni, az elkerülhetetlen változtatások gyors és békés átmenete érdekében. A békés megoldás mindig azzal járt, hogy azokat, akik a társadalomnak tűrhetetlen helyzetet okoztak (a hatalom bűnösen kapzsi, vagy hanyag gyakorolásával), *a népellenes bűnelkövetőket nem vonták felelősségre, nem büntették meg.* Helyesebb lenne így fogalmazni:

Hazánk a „*felelősségre vonás nélküli ország*” volt eddig.

KÖVETKEZMÉNYEI VANNAK ugyanis a bűnösen kapzsi és felelőtlen, szabályokkal, hatalommal való visszaélésnek, pl.: 2011. január 15-én szombat éjjel Budapesten a Nyugati téri West Balkán szórakozóhelyen megfelelő engedélyek nélküli diszkózás tömegpánikjának *következménye* 3 halott és 14 sérült.

Érdekes, egy családi házba lakhatási engedélyt 4-5 főnek nem adnak többféle hatósági vizsgálat nélkül. Több-ezer fős rendezvényeket lehet tartani még a hatósági vizsgálatok előtt, hadd folyjon be a pénz!

2010 őszén az ajkai vörösiszapos gátszakadás *következménye* halálos tömegszerencsétlenség, óriási anyagi károk:

- 10 halott, 160 ember sérült,
- Devecserben 200 db lakóház lett lakhatatlan,
- Kolontáron 34 lakóház lakhatatlan,
- 10 km² = 1000 ha környezetszennyezés,
- 20–25 ezer m³ szennyezett földet kell lerakóba szállítani, hatalmas mentési és helyreállítási költségek.

A vörösiszappal elárasztott Kolontár temploma melletti emlékmű táblájára ezt vészték:

AZ EMBERI HANYAGSÁG ÉS KAPZSISÁG
TERMÉSZETI ÉS EMBERI ÁLDOZATAIÉRT
2010. okt. 4.

Sokan a banki hitellel épített, jelzálogkölcsönnel terhelt új, vagy majdnem új házukat veszítették el, de mivel túléltek, jött a bank, hogy amit kapnak lakást, arra is átterhelje. Mint akik nem hallottak még soha *vis major* helyzetről, amit az érintetteknek el kell fogadniuk...

Vajon a *következményeket* követi-e *felelősségre vonás*?

Kiegyenlít a természet

Az utolsó cseppnél csordul ki a pohár, de nem az a csepp az oka, az előtte összegyűlt többi által telt meg. A természet, a Sors, avagy a legfőbb Gondviselő bölcsessége egyensúlyra törekszik, kiegyenlít. Akkor is, amikor ajándékot kapsz tőle, akkor is, amikor pofont. Fogadd el! Ha magadba nézel, megérted, belátod, mit egyenlített ki vele.

Az esetek nagy többségében beigazolódnak a most következő példáim, néha nem szembetűnő a megvalósulása, de nagyon ritka a kivétel.

A mindent megadok a családomnak szemléletű ember csak az anyagiakra gondol, és közben gyermeke úgy nő föl, hogy nem jutott alkalom együtt játszásra, szeretetteljes nevelésre. Aki gyermeke kis-korában kevés idejét és energiáját fordítja gyermekére, gyerekei helyett túl sok energiát fordít munkára meg vagyongyűjtésre. A minden anyagival ellátottan felnövő, de szeretethiányos gyerek olyan vőt/menyet hoz a családba, aki még a szülő életében segít gyorsított ütemben elherdálni, a gyereknevelés helyett gyűjtött vagyont...

A munkamániás, vagy karrierépítő szakember a szülés után minél előbb másra (bölcsőde, nagymama, testvér, stb.) bízza apró gyermekét, mert az ő munkája teljes embert igényel. A gyermek számára legfontosabb életkorban (1-4, vagy akár 6 éves korig), amikor a folyamatos gondozásban testesül meg a szülői szeretet, alakul ki a gyermek-szülő kapcsolat, eltávolítja gyermekét magától. Mással pótolgatja a szülői gondoskodást, a gyermekben pedig vagy a pótszülő iránt alakul ki a kötődés, vagy senki iránt sem. A szülőhöz kötődés nélküli gyermek, amikor maga is szülővé válik, követi a szülői példát, apró gyermekét évekre a nagyszülőre bízza. Aki nem fordított elég időt, elég szeretetet, gondoskodást szülőként gyermekére, lelkiismeret-furdalással vállalja, hogy rabszolgája legyen unokájának...

Ahány ember, annyfféle. Nem lehet mindenki okos, erős, ügyes. A fiatalok valami jó tulajdonságért szeretnek bele valakibe, és igyekeznek meghódítani maguknak. Lehet szebb a lány és okosabb a fiú, vagy fordítva, bármilyen tulajdonságra igaz. Ha gyermekük születik,

az esetek többségében az első fiú külsőre az anyára hasonlít, az első lány az apára. Így aztán ritka az, hogy egy szép anyának még szebb a lánya, a zseni apának még zsenibb a fia. Általában egy kiemelkedő tehetségnek (költő, író, festő, szobrász, zeneművész, sportvilágbajnok, stb.) ritkán tehetségesebb az azonos nemű gyermeke. A kivételes képesség az utódokban általában már nem csúcsosodik tovább, hanem visszabilen az átlag felé...

A kiegyenlítődés nem csak az emberre igaz. A Föld egészének természeti erőforrásai, anyag, energia, éghajlat tekintetében is bizonyos egyensúlyi állapot fenntartására törekszik. Ezért ha az emberek, állatok tevékenysége, vagy egyéb külső hatás jelentős változást okoz, ami már globális mértékben észlelhető, a természet kiegyenlíti.

Ez hullámhegy-hullámvölgy jelenséggént szinusz-görbe szerűen működik. Ha valamiből túl sokat elvesznek, pótolódik, ha túl sok fölhalmozódik, hatalmas pusztulás követi.

Rovartanból tanultuk, hogy ha valamely állatfajnak nagyon kedvezőek az életfeltételei, *gradáció* (túlszaporodás) következik be. Ilyenkor a rovarok hatalmas károkat okoznak, lerágják a természetet, vagy vad növények leveleit, nagy területeken a növényzet elpusztul és éhínség lép föl az ott élő emberek közösségében. A hatalmas rovarlétszámot nem képes eltartani a szokásos mennyiségű természetes növényi táplálék, a *túlszaporodást* hirtelen összeomlással, *tömeges pusztulással* egyenlíti ki a természet. Legismertebb példája ennek a *sáskajárás*, amit az emberek Isten büntetésének tekintettek.

Nem csak a rovarokra igaz ez, tudjuk, hogy az élőlények táplálékláncot, táplálékpiramist alkotnak, leegyszerűsítve: a növények képezik a növényevő állatok táplálékát, azok pedig a húsevők táplálékai. Ezért bármelyik élőlénycsoport erőteljes megfogyatkozása okozza a belőlük élők megfogyatkozását is. Túlszaporodás esetén a rókákat a veszettség, vaddisznókat pestis, vagy egyéb betegség tizedeli meg. Orvos-kísérleti patkánytelepeken túlszűfoeltság esetén fellép a kannibalizmus, a patkányok leharapják egymás farkát. Kutyamenhelyeken a túlszűfoeltság agresszívvá teszi az addig békés állatokat.

Közismert a kertészkedők körében, hogy nem minden évben azonos a termésmennyiség. Ugyanazon a helyen, ugyanannyi növényen a bő termésű évet több gyengébb termésű év követi.

Igaz ez az emberi társadalomra is, ehhez hasonlóan hatottak az emberiséget pusztító nagy járványos betegségek (tífusz, pestis, kolera), és ugyancsak hasonlóan nőttek és estek össze a világalomra törekvő nagy birodalmak (római, hun, tatár, török, német, szovjet) is.

Az ezredfordulótól a bibliaihoz hasonlóan *hét szűk esztendő* járt a Balatonra, már a Rába folyót is bele akarták vezetni, hogy ki ne száradjon. Most két éve pedig újra megtelik, 2010-11 őszén és telén olyan magas volt a vízállás, amilyen 1951 óta nem volt, a déli parton üdülőterületeket öntött el. Ahogy a nóta mondja:

*Józanságra nagy bennem az akarat,
(de) Néha-néha kimulatom magamat.
Nézd el rózsám ezt a csekély hibámat,
Ha esik az eső, a Balaton is kiárad...*

Mostanában a *globális fölmelegedés* okoz gondot, erősen fölgyorsult a *jéghegyek* olvadása, a jelenleg a tengerszint közelében levő lakott területeket néhány éven belül elnyelheti az óceán.

Nem ismerem annyira az összefüggéseket, hogy meg tudjam ítélni mennyire reális ez a veszély. Az tény, hogy az ember minden eddiginél erőszakosabban és mélyrehatóbban avatkozva be a Föld felszínébe és légkörébe, zavart, változást okozott az éghajlati, időjárási viszonyokban. A megszokott fokozatos, kiegyensúlyozott hőmérsékleti változásokat, csapadékeloszlást és viharos időszakokat, szélsőséges, kiszámíthatatlan, hirtelen változások váltották föl.

Minden eddiginél nagyobbak a hőmérsékleti szélsőségek, elterjedtebbek, gyakoribbak a tornádók, hurrikánok, gyakoribbak és kiterjedtebbek az árvizek (Ausztrália!!!), és valóban fogy a Föld jégsapkája a sarkokon.

Ezek tények, valóban befolyásolhatták a Föld éghajlati viszonyait a földalatti és felszíni atomrobbantások, a nagymennyiségű robbanómotoros gépjármű használata. Védekezve kell túlélünk, illetve jobb lenne megelőzni a szélsőséges időjárás hatásait.

Földünk természetes kiegyenlítő tevékenységét igazolja az is, hogy a föltörténeti korokban a jégkorszakok (glaciális) 90 ezer éves hul-

lám völgy és a jégkorszakok közti (interglaciális) 10 ezer éves hullámhegy szakaszai váltogatták egymást. A változás egyikből a másikba *John Hamaker és Drunvalo Melchizedek* (You Tube) szerint gyorsan, 3 nap alatt megtörténik, a -50°C-ban a legtöbb földi életforma elpusztul.

A legutóbbi jégkorszak kb. 10 ezer éve végződött, az akkor kezdődő mostani interglaciális korszak a jégfúrások alapján még kb. 15-20 ezer évig tarthat, akkor még *a fölmelegedés szakaszában vagyunk*.

Más tudósok szerint az interglaciális a vége felé közeledik, a 21. században kezdődhet a következő jégkorszak...

Katonaság, honvédelem

Amit az *Életed virágai és gyümölcsei* fejezetben írtam, úgy érdemes viselkedni olyankor, amikor engednek érvényesülni, amikor rajtad múlik, mit képviselj, milyen módon, mit hozz létre, mit adj családnak, embertársaidnak. Akkor teremj bőven, jóízű gyümölcsöket mindenki javára.

Sajnos bizonyos helyzetek nem engedik meg, hogy saját szándékod és képességeid szerint jó gyümölcs termésére és nevelésére hasznosítsd az energiádat. Amikor magad, családot, vagy nemzedet békéje, vagy élete ellen törnek. Akkor ne légy élheterlen, engedd érvényesülni az önvédelmi reflexeket. Véd meg magad, ne jó gyümölcsseiddel kínáld ellenségedet, nevelj számára tüskét és mérgező gyümölcsöket! Ezért van szükség katonaságra, a honvédelemre!

Veres Péter: Ha nem lehettél szálfa

*Kapaszkodj meg ebbe a földbe erősen, magyarom,
Ha nem lehettél szálfa, legyél hát cserje, vagy legyél csak gyom.
Nézd a tarackot, nem árthat annak se aszály, se árvíz, se fagy, se tűz,
hiába perzselik azt fönt, s hiába vagdadják alatt.
Tavasszal nem mozdul, azt hinnéd, kihalt, pedig az alatt, ott lenn a
mélyben ágakat ereszt, acélhegyű gyökerével bejárja a sívó homokot,
a zörgő kavicsot; a sovány agyagot éppúgy, mint a buja televényt,
szorgosan furkál, terjed, telepít, s mire a tavasz virágzó füvei száraz*

avarrá válnak, ő vígan zöldell újra, s buja sűrűségét felmutatja a nyárnak. (...)

*Ez a föld itt a tiéd, tartsd hát erősen, magyarom,
ha nem lehetnél benne szálfá, legyél csak cserje, vagy legyél csak gyom.*

Nézd csak a tippant, a szikes puszták apró bokrait. Nyár végén kiégnek s még torsaikat is porrá veri ezernyi birkaláb. Tavasszal mégis kibújnak, s pici magvaikkal telt zászlóikat vígan lengetik a sovány pusztai szelek.

Vagy nézd a sziksalátát, a lekaszált ájult füvei közül kiugrik hirtelen, s ehetetlen kórójának örök lila virágával fenn tartja az életet a halott mezők felett.

Nézd a töviseket is: a gyengén szűrót, a cigánymogyorót, a gerlicetövist és az ördögszekeret. Nézd a messze viruló bogáncsot s a ravaszul lapuló királydinnyét. Hiába írtja ezeket csöszök, kerülők serege, hiába röpködnek bennük írott parancsok, nem engednek, újra és ezerszer újra visszajönnek - és szúrnak, mert egyebet nem tehetnek.

*Szúrj hát te is, de ne engedd ezt a földet, magyarom,
ha nem lehetsz már benne szálfá, legyél hát cserje, vagy legyél csak gyom.*

*S hogyha nem élhetsz magadnak,
virágod legyen mérges, mint a kutyatej, ágaid legyenek tüskések, mint a vadrózsa, legyenek görbék, mint a galagonya,
gyümölcsöd legyen fanyar, mint a vadkőkény, vagy legyen keserű,
mint a farkasalma,*

– csak bőven termő bamba diófája ne legyél senkinek.

*Ez a föld a tiéd, tartsd hát meg magadnak, magyarom,
ha nem lehetsz már benne szálfá, legyél hát cserje, vagy legyél csak gyom.*

Kamasz fiúként kezdtem az indiánok és vadászok életmódját tisztelő és követendő példának tekinteni, azóta becsülöm a férfias viselkedést. A férfi nem kényeskedik, nem panaszkodik, eltűri a fájdalmat, a fáradtságot, testét és öltözékét ahhoz alakítja, hogy erre alkalmas legyen. Legyen képes arra, hogy élelmét megszerezze, megvédje önmagát és szeretteit a természeti nehézségekkel, az állati és

emberi ellenségekkel szemben is. Ezért amikor édesapámtól hallottam katonakori élményeit, igyekeztem megjegyezni őket a tanulsággal, meg a katonadalokkal együtt:

*Alma a fa alatt, nyári piros alma.
Engem gyaláz a szeretőm idesanyja.
Engem gyaláz, engem tesz a vesz a szóra,
Szeretem a lányát, nem tehetek, róla.*

*Aranyos Mariskám, akkor fogsz majd sírni,
Mikor engem katonának fognak vinni.
Elbúcsúzom tőled egy vasárnap este,
Sok páros csókodért áldjon meg az Isten!*

*A fene egye meg a mészáros bárdját,
Mért vágta le, sej, a szegény „borjú” lábát!
Mert láb nélkül, sej, haj, nem mehet a sárba,
Hát föleszi a fene, a baka hátára.*

Ebből értettem meg, hogy a katona hátán a teli hátizsák a tetejére tekert két oldalt lehajló köpennyel, rajta a rohamsisakkal, valóban hasonlító, mint egy hátsó lábak nélküli *borjú*. Egyébként a katonai ruházat és felszerelés, főleg a „65 mintájú” (az 1965-ben kiadott bélés + külső huzat típusú) erdőt-mezőt járók számára jól használható színű és célszerű kialakítású volt.

Édesapám katonai széles bőrvét el is kunyeráltam, és egy nyári katonaruhát varrattam át édesanyámmal kedvenc öltözkémmé, folyóparti és erdei barangolásaimhoz. Barátaimmal az MHSZ lőtérén gyakoroltuk a kispuskás lövészetet, és álló célra viszonylag jól lőtünk. Testben és lélekben is szinte készültünk rá, elfogadtuk, hogy a katonaság olyan amilyen, csak edzettebbé, felnőtt férfivá tesz.

Így amikor 1965-ben Győrből Kalocsára *be kellett vonulnom* katonának, nem volt bennem sem félelem, sem harag, sem bánat, inkább leküzdendő feladatnak éreztem: jöjjön, aminek jönnie kell, egy évig most ezt csinálom. Azt már előre megmondták, hogy *gyufaszálnál rövidebb* hajjal kell érkezni. Erről eszembe jutott a győri utászok bevonulási nótája is, amit szintén apámtól tanultam:

*Sej, mikor vittek a Frigyes kaszárnnyába,
Egyenesen a borbély szobájába.
Széket is hoztak, hogy üljek le rája,
Éles az olló, a göndör hajam vágja.*

*Sej, göndör hajam lehullott a földre,
Gyere rózsám, szedd föl a kötényedbe.
Ahány szálat fölszedsz a kötényedbe,
Sej, annyi-százszor jussak az eszedbe!*

Úgy gondolom legjobb, ha saját tapasztalataim, élményeim fölidézésével mutatom be a katonaság gyakran kellemetlen, néha kellemes, de hasznos, emberformáló működést. Akik nem voltak katonák azok is képet kapnak róla, akik voltak összehasonlíthatják saját emlékeikkel.

A katonaságról írni 45 év múltán tán már nem hadititok, kell bizonyos „katonás” szavakat, kifejezéseket is használni, így érzékelhető megfelelően a *katonás* hangulat azoknak is, akik nem voltak katonák.

Kalocsán a laktanyába érkezve, a *szolgálatvezető* őrmester (*aki anyád helyett anyád*) nagy ordítózással hozzánk dobálta katonaruhánk darabjait, majd átöltöztünk, a civil ruhánkat zsákba csomagoltuk, hogy postán hazaküldhessék. Akinek nem fért bele a lába az acélpatkós bőrcsizmába, kérésére a szolgálatvezető kicserélte.

Az első néhány furcsaság:

– A *sapka* kötelező része a szabályos öltözéknek (+35°C-ban is), nélküle közlekedni tilos, benne pedig mindenkinek tisztelegni kell. Meg is fogadtam magamban (*be is tartom!!!*), ha leszerелеk, attól kezdve csak akkor teszek föl sapkát, ha fázik a fejem!

– *Tisztelgés*kor mindenkinek joga és alkalmá volt letolni, hogy nem tökéletes az öltözéked, vagy a viselkedésed, mivel a *kopasznál* mindenki magasabb rangú. A kopaszba mindenki belekötött, jobb lett volna láthatatlannak lennie. Pl.: Ha a *naposasztalnál* örvezető állt, WC-re menet előtte oda-vissza elhaladva a folyosón tisztelegni kellett. Ha tisztelgéskor a *kopasz* hüvelykujja nem simult a többi ujj mellé, a *napos* ráakasztott egy *48 mintájú köpenyt* (civilre fordítva: a katonai nagykabátot) egy fél órára, hogy javítsa a *kopasz* emlékező tehetségét, ne felejtse el, hogyan kell szabályosan tisztelegni.

– *Elvtársnak* kellett szólítani mindenkit, (addigi életemben nem szólítottam senkit annak).

– *Engedélyt kellett kérni még a hálókörletbe* (szobába) belépéshez, kilépéshez is.

– *Jelenteni kellett*, nem elmondani bármit. Ha mondani akartál valamit, így kellett kezdeni: – *Kérek engedélyt jelenteni!*

– *A parancsot nem szabad meghágni, mert szaporodik!* – tanították a *kopaszoknak* (újoncoknak) első napon a legfontosabb szabályt az „*őreg*” (már több mint egy éve szolgáló) katonák. A parancs élőlényként viselkedik, akár úgy is mint a mesebeli sárkány, ha egy fejét levágod (megszeded), hét nő helyette. Vagyis érdemes elsőre teljesíteni (még ha nem tetszik, akkor is), mert ha ellenállsz, ha nem teljesíted, annak több parancs és sokkal több kellemetlenség lesz a következménye! A lényege az, hogy az *előljáró* (magasabb rangú, vagy beosztású) parancsa érvényesüljön, ne a te akaratom. A szabályzatok szerint a parancsot előbb végre kell hajtani, utána tehetsz esetleg észrevételt, panaszt.

Az öregebb, tapasztaltabb (*fineszebb, firnyákosabb*) katonák persze azt is fölismerték, melyek azok a parancsok, amelyeknél az előljáró megelégedett, ha megadtad magad, jelezted a tudomásul vételt, az elfogadást, de nem volt szándéka ellenőrizni. Ilyenkor *lehetett elsumákolni* a tényleges végrehajtást anélkül, hogy újabb parancsok születtek volna.

Ezek betartásával közlekedhettél már kísérő nélkül is a laktanyában. Először ki kellett menni a *külső körletre* (udvarra) a szalmazsákot és egy fejpárnát megtölteni szalmával. Otthon tollas nagypárnát és kispárnát használtunk, ezzel kapcsolatos első kellemes katonai meglepetésem. A *katonai fejpárna* keskenyebb és szalmával tömve keményebb volt, oldalt fordulva éppen beillett a vállam fölé, a fejem és a szalmazsák közé, sokkal jobban esett rajta az alvás! Azóta is csak egy ilyen kisméretű párnát használok.

A megtömött szalmazsákkal, fejpárnával mentünk a hálókörletbe, ahol emeletessé alakított sodronyos vaságyakra kellett elhelyeznünk. Egy alsó ágyat *Szalay Sanyi* foglalt el, a fölötte levőt följánlotta nekem. Az „egy ágyon” fekvés-keelés során sokat beszélgetve úgy megkedveltük egymást, hogy meghívására, közvetlenül a leszerelés után együtt nyaraltunk a Tisza partján. Pestről motorral vitt, útközben egy

dinnyeföldnél dinnyével oltottuk a szomjunkat. Gyöngyös után Füzesabonynál a 33-as úton haladtunk Hortobágy és Debrecen irányába, de nem mentünk odáig, mielőtt Tiszafüredre értünk volna, még a Tisza innenső partján egy holtágnál megérkeztünk *Poroszlóra* a rokonihoz. 1966-ban még nem volt Tisza-tó, egy holtágakkal szabdalt nádassal, füzesekkel tarkított valódi horgász- és vadászparadicsomban éltünk. Bágyadt nyárvégi melegben, csodálatos vidéken, a katonaság kötöttségei után szinte korlátlan lazasággal horgásztuk a törpeharcsákat és légpuskáztunk kedvünkre. Élveztük a teljes és felhőtlen szabadságot, feledhetetlen emlék marad mindkettőnknek, még ma is hálaival gondolok rá...

De még a hálókörletnél tartottunk, ahol begyakoroltatták velünk, hogyan kell *stopkafa segítségével* (ez az ágy szélességének megfelelő hosszúságú söprűnyél darab) a letakart szalmazsákot az emeletes *vaságy szélével elvágólag* és szögletesre kialakítani, hogy mindegyikünk, minden reggel ugyanígy vesse be.

Délben sorba állítottak bennünket, úgy meneteltünk a két épülettel távolabbi ebédlőhöz. Alig indultunk el, a szakaszvezető elkiáltotta magát: – *Nóóta!* Akkoriban a KISZ mozgalmi dalait kellett volna énekelni, de azok szövegét kevesen tudták a szakaszból, márpedig a következő vezényszó az volt, hogy: – *Hangosabban!!* Ennek érdekében elfogadtak bármilyen dalt, amire menetelni lehetett: népdalt, magyar nótát, apáink katonanótáit is. Ez volt számomra a második kellemes katonai meglepetés, boldogan nótáztam bárhova mentünk, bármilyen fáradtak voltunk. Kiderült kik voltunk 3–4-en azok, akik tudtunk elég nótát és hangunk is volt az előénekléshez. Szabadidőnkben esténként aztán pontosítottuk a dalszöveget, eltanultuk egymástól, amit csak egyikünk ismert. Győrből vonultam be Kalocsára, akkor tanultam meg sok szép dalt társaimtól Kiskunlacháza, Kisvárdá, Debrecen, Sarkad, Hódmezővásárhely, Szeged, Pécs tájékáról is. Később nekibátorodva, a közismert dallamok ismert versszakai között már olyan szöveget is mertünk énekelni, amiben kibeszéltük a nemtetszésünket is, pl.:

*Dombon van a János bácsi tanyája,
Abált szalonnát eszik a kutyája...*

Untuk már, hogy minden másnap abált szalonna volt reggelire.

Meneteléskor amint kaptuk a parancsot a nótára, egyikkel elkezd-tük, majd valamelyikünk mindig folytatta másik nótával, aztán tele torokkal énekeltünk folyamatosan mindaddig, amíg el nem hangzott a: - *Nóta állj!* Úgy éreztük a kalocsai lakosság is szívesebben találko-zott velünk, amikor nótáztunk, még ha sárosak, gyűröttek voltunk is. Amerre nótázva vonultak a 18 éves egyetemi előfelvételis katonák, a kisgyerekek anyukájukkal együtt integettek az ablakokból és a járdá-ról, a sétáló lányok szeme csillogóbbá, az édesanyáké fátyolosabbá vált...

Aztán az ebédlőbe sorban be- és kivonulás, a parancsszóra leülés és fölállás között olyan ízletes főzelékeket ehettünk, amelyet csak a nagy létszámra főző férfiszakácsok tudnak produkálni. Ez volt a harmadik kellemes meglepetésem. Édesanyám főztjét nagyon szerettem, mégis a katonai legénységi konyhán az ügyetlenségek sorozatával előállított ételek hatására, a tizenegy hónap alatt, a 177 cm magasságomhoz, 68 kg-ról 71-re híztam.

A délutáni kiképzés 16–17 órakor befejeződött, utána a vacsora ki-vételével szabad program volt. Ilyenkor levélírás, zsebkendőmosás, csizmatisztítás, olvasás, sakkozás, sportpálya használat mellett, az emeletenként 1 db tv készüléket is nézhette a 60–80 fős legénység. Oda-vissza menetelés a vacsorához, majd ha valaki még éhes maradt, vagy csak megkívánta, elmehetett a kantinba. Ott 3,60 Ft volt a korsó sör, és a 2 Ft-os nápolyit már előre 20 dkg-s adagokba csomagolta a kantinos, egy sör egy zacskó nápolyival 7,60-ba került, ennyi kellett a boldog elégedettséghez.

Este 10-kor volt *takarodó* és villanyoltás, addigra mindenkinek ágyban kellett feküdnie. Ezután ellenőrizte minden hálókörletben a rendet (a csizmák tisztaságát és elhelyezkedését, a levetett ruhák sza-bályszerű összehajtogatását) elemlámpával az ÜTI (ügyeletes tiszt). Első este, amikor a többség már aludt, megállapította, hogy a 23 fős hálókörletben a levetett csizmák nem azonos módon állnak, nem egy-forma távolságra egymástól. Megmutatta, hogy pontosan egymás mellett álljanak, a fekvő katona lába felőli ágy lábától kb. 50 cm-re, orrával kifelé a két ágy közti járatra, majd mindenkit kiugratott az ágyból, hogy így elrendezzék.

Másnap esti takarodó után az aznapi ÜTI az elemlámpás vizsgálat során azt közölte viszonylag halkán a rajparancsnokkal, hogy szerinte a csizmáknak úgy kell állnia, mintha vigyázban állnának, vagyis nem párhuzamosan, hanem a sarkuk érjen össze, de az orruk között legyen egy tenyéri távolság. Az előző esti precíz eligazítás után én ezt már úgy ítélt meg, hogy az ÜTI a *kákán is csomót keres*, és félhangoosan kicsúszott a számon: – *Fiúk, a ma esti ízlés szerint a csizmáknak vigyázban kell állniuk!*

Halkan mondtam, de az ÜTI-nek jó füle volt és azonnal megkérdezte: – *Melyik az az ízléses katona?*

Jelentkeztem, mire kedvesen ezt mondta: – *Hát nehogy zavarja valami az ízlését, a WC-t most szép tisztára sikálja!*

A legénységi WC padlószinten betonvályús piszoáros előtérből és 4 fakkos, ülőcsészés belső részből állt. Mivel biztos volt az ellenőrzés, igyekeztem mindent valóban tisztára sikálni, több mint egy órámba tellett. A sorállományú napos közben azzal vigasztalt, hogy rendes volt hozzám az ÜTI, mert nem kötötte ki, hogy fogkefével sikáljam...

A nap reggel 6-kor ébresztővel kezdődött, amit 5 perc múlva az udvaron csizmában és nadrágban, de (télén is) meztelen felsőtesttel végzett 25 perces reggeli torna követett. Ezután a mosdóban a közös horganyzott vályúnál a hidegvizes fogmosás, mosdás, borotválkozás következett. 7 órakor az ágyakat bevetve, szabályosan felöltözve reggeli szemlére kellett sorakozni, amin leellenőrizték szabályos-e a ruházatod, van-e a sapkád hajtókája mögött varrótű, háromszínű (fehér, fekete, zöld) cérnával, tiszta-e a zsebkendő és a körmeid, megborotválkoztál-e, fésülködtél-e, csak ezután szabadott sorban menetelve reggelizni indulni.

Az alaki alap kiképzés után megtörtént az első géppisztolyos lövészetünk is. Hasonló jól lőttem, mint ahogy kispuskával szoktam, és mivel a barátaim közül elsőként lettem katona, és arra készültünk, hogy vadászok leszünk, tájékoztatni akartam őket róla. Kezdték írni nekik egy levelet, de elég nehézkesen haladtam, vigyázni kellett nehogy hadititkot fecseggjek el (akkor meg mit írjak?), aztán kellett volna még bélyeget meg borítékot is venni a kantinban. Hurcoltam az oktatásokra a füzetemben, észre sem vettem, hogy közben elvesztettem. Egyszer csak hívat a századparancsnok és mutatja a leveletem,

kérdi én írtam-e. Mondtam, hogy én. Na erre eligazított, hogy milyen bűn hadititkot elárulni, mert a katonák lökésszépe, a hadrafoghatóságot is elárulja. Hiába magyaráztam el neki, hogy vadásznak készülve ez érdekli a barátaimat, és szerintem, ha az ellenség azt tudja meg a levelemből, milyen jól lőnek az újoncok, az nem is káros a hazánknak. Még a katonai eskü ünnepélyén résztvevő szüleink előtt is szégyenletes példaként említette a nevemet. Ketten voltunk ilyen titoksejtők, a másik a későbbi pénzügyminiszter fia, aki meg arra akart panaszkodni levélben a szüleinek, hogy mennyire utálja azt, hogy hideg vízzel kell fogat mosni.

Eskü után teljes értékű katonaként, rendszeresen beosztottak bennünket kétféle szolgálatra: a legénységi konyhára, segédmunkára és őrségbe. Mindkettőt kipróbáltam. Társaim szívesebben jártak a konyhára, mert ott nem kellett katonásan viselkedni, és még egy kis potya kaja is jutott mindenkinek. Amikor én voltam a konyhán, éppen elakadt a melegvíz szolgáltatás, a jó zsíros és pirospaprikás gulyás vacsora után, hideg vízzel kellett az alumínium tányérokat elmosogatnunk...

Őrségbe járáshoz előzetes eligazításon kikérdezték a szabályzatot, és a szolgálat ellátását közben is ellenőrizték, de 24 órán át nem parancsolt senki, és nem szólt bele abba, hogy mit mikor hogyan csináltam. Őrségre jelentkezve, az önként vállalt szabályzat előírásainak betartásán túl senki nem avatkozhatott az életembe. Ezért ha választhattam, én inkább őrségi szolgálatot vállaltam.

*A hasznos, értelmes katonai feladatot mindig komolyan vettem és igyekeztem becsületesen ellátni. Fizikai teljesítményben nem voltam kiemelkedő, de helytálltam annyira, hogy társaim előtt ne kelljen szégyenkeznem. Az elméleti oktatást és feladatokat valóban jól elsajátítottam. Mivel vadász akartam lenni, pl. a löélmélet, a ballisztika kimondottan érdekelt, amire az oktató föl is figyelt, és a későbbiekben, ha valami dolga akadt, megbízott az oktatás folytatásával, sőt a következő *foglalkozási jegy* (óravázlat) elkészítésével, még részterületek vizsgáztatásával is. A katonaéletben néha előforduló komoly fizikai megterhelést és az életkörülmények sanyarúságát én a férrias élet próbatételeként fogtam föl, és sokkal kevésbé zavart, mint az értelmi és viselkedésszerű ellentmondások, amit egy kis öngúnnal így szoktak megfogalmazni:*

Katonáéknál, ami szögletes, azt gurítják, ami gömbölyű, viszik.

Amikor haszontalan, értelmetlen, vagy szándékosan időrabló feladatot, tevékenységet végeztek velünk, ez volt számomra a legbosszantóbb, legidegesítőbb. Ilyenkor eleinte megpróbáltam a parancsnokot a katonai szabályok betartásával rábeszélni, hogy alakítsuk át a feladatot értelmessé, hasznossá. Ez nagyon nehézkesen és csak igen ritkán sikerült. Ha nem sikerült, azzal annyira fölhúztam magam, hogy arra kellett vigyáznom, nehogy a vitám fegyelemsértésé váljon, és hadbíróságra kerüljek. Néhány ilyen eset után tudomásul kellett vennem, annyira elenyészően kicsi a feladatok értelmessé tételének valószínűsége, hogy jobb, ha ilyenkor fizikailag elvégzem az elvárt műveletet, de kikapcsolom az agyamat, nehogy fölrobbanjon...

Ezért úgy döntöttem, hogy harc helyett, *passzív rezisztencia* gyanánt (tétlen ellenállásként) folyamatos olvasással kapcsolom ki a gondolataimat. A laktanya könyvtárából egymás után kölcsönöztem ki az összes zsebkönyv méretű könyvet, amit a nadrágom zsebében hordtam állandóan. Bárhol várakozással kellett az időt eltöltenem (pl. ebédelő előtt állva várni, amíg be nem engednek), vagy olyan feladatot kellett ellátnom, ami bosszantott volna időpocsékolás, vagy értelmetlenség, haszontalanság miatt (pl. napos-asztalnál állni egész nap), csak előhúztam a zsebemből a könyvet és olvastam, olvastam, fél szemmel néha fölpillantva, hogy időben zsebbe dughassam, ha *előljáró* közelít. (Ezt a szokásomat aztán máig is megtartottam, civilként is alkalmazom: vonaton utazva, orvosi rendelőben, vagy valamilyen hivatalban ideges várakozás helyett, mindig olvasok.) Átolvastam a katonaidőt. Csak a testem vett részt a feladatokban, engedelmeskedett értelmetlen parancsoknak, a gondolataim szabadon csapongtak az éppen olvasott könyv körül...

Már naponta vágtuk a viaszosvászon mérőszalagból a centimétereket, mert közeledett a leszerelés napja, már majdnem öreg katonának éreztem magam, és lazán olvasva láttam el a szolgálatot. Éppen zsebembe csúsztottam a könyvet, zsebre dugott kézzel látott meg Boda hadnagy: – *Öt perc múlva jelentkezzen az irodámban, úgy, hogy a zsebéből három különböző színű cérnával bevarrta!* A sapkám hajtókájában ott volt a varrókészlet, rögtön cérnát fűztem a tübe és álló helyzetben azonnal végigvarrtam nadrágom két zsebére, aztán ugyanígy

tettem a másik, majd a harmadik színű cérnával is. Határidőre jelentettem, hogy teljesítettem a parancsot. Ránézett, aztán csak ennyit mondott: – *Két hónap múlva jelentkezzen újra!*

Este ért egy kis meglepetés, amikor toltam le a nadrágomat kiderült, hogy a nagy sietségben a gatyámat is hozzávarrtam. Márpedig két hónapig nem lehettem ugyanabban az alsógatyában, nem volt mit tenni, ki kellett bontanom a varrásokat, aztán újra bevarrtam, de most már valóban csak a nadrágzsebeket, az alsógatyát nem. Két hónap múlva amikor jelentkeztem, Boda hadnagy csak ennyit mondott: – *Kibonthatja.*

Öt nap múlva leszereltünk...

A tizenegy havi sorkatonai szolgálat után tartalékos tiszthelyettesek lettünk, majd elvégeztük az egyetemet. Az erdőmérnökképzésben épület, út, híd, gát tervezését is tanultuk. Ezt hasznosító műszaki tartalékos tiszti képzést kaptam, továbbképzésen, gyakorlaton is többször részt vettem. Olyan eset is volt, amikor jogaink védelmére vitába szálltam Szolnokon az ezredparancsnokkal, mert szándékosan akadályozott bennünket a szabályzatok adta lehetőségeink (szabadság, eltávozás) gyakorlásában. Tapasztaltam, hogy az értelmetlen, hatalommal visszaélő intézkedésekkel milyen reménytelen szembeszállni.

Szolnokról van azért más emlékem is. Győrben a Rába-parton nőtem föl, úsztunk, horgásztunk, evezni is megtanultunk ladikkal, szerttük a vizet. Szolnokon is tetszett a Tisza, kimenőmon kipróbáltam a medencés fürdőt is, meg a város szigetén levő tiszaligeti szabad strandot is. Két napos pontonhíd építési gyakorlatra mentünk ki az alsó laktanyából, a Tisza árterére. Órákba telt mire minden eszközzel fölvonulva megkezdhattuk a tényleges hídépítési gyakorlatot. A folyó szintje kb. másfél méterrel mélyebben volt, mint a meredek part, de kialakítottak egy enyhe lejtésű partszakaszt a gyakorlat céljára. Kisebbségi csoportokra osztva gyakoroltuk a részfeladatokat. Viszonylag jól haladtunk, de eltelt a nap, másnap meg ugyanazt kellett folytatni, a parancsnokunk úgy döntött fölösleges minden eszközzel bevonulni a laktanyába, inkább őrizzük kint a nagyobb eszközöket. Megkérdezte van-e két önként jelentkező az éjszakai őrésre? *Briglevics Laci* rám pillantott, *vállaljuk el* – súgta. Föltettük a kezünket és megkaptuk a feladatot. Sátorat vertünk éjszakára, két vaságyat is kaptunk bele, a laktanyából küldtek nekünk vacsorát is. Mindenki eltávozott, minden

elcsendesedett, kezdett alkonyodni, szép este volt. Beszálltunk a mentési célra kint levő fémladikba, és áteveztünk megnézni, a túlsópart közelében karókhoz erősített varsákat. Nem szándékoztunk kárt tenni bennük, de szívesen vállalkoztunk volna szabad tűzön való halsütésre, ha találunk bennük arra érdemes halat. Többet is megnéztünk, mindent visszarendeztünk, ahogyan volt, de nem találtunk sütni valót. Ránk esteledett, visszaeveztünk, gondosan kikötöttük a ladikot. A sátrunkban lefeküdtünk, beszélgettünk még egy kicsit, aztán békésen elaludtunk.

Hajnali félhomályban, félálomban átfordultam az ágyon a másik felemre egy utolsó szunyókálásra, hallottam, hogy Laci is mocomrog már az ágyában. Átfordulás után amint leengedtem a kezemet, azt éreztem, hogy belelógott a kezem a vízbe. Egyszerre kezdtük mondani egymásnak, hogy mit észleltünk a félhomályban. Este még nem tűnt föl hogy áradt a Tisza, éjszaka néhány óra alatt másfél métert emelkedett, egy araszra volt a szalmazsáktól a víz, benn a sátorban is. Sokszor láttam én a Rábát megáradni, de ilyen gyorsan és ilyen magasra soha, mint akkor a Tisza. Halat nem süttünk, mégis emlékezetes maradt a Tisza-parti éjszakánk...

Tiszti rendfokozattal azért már kellemesebb volt a tartalékos élete is. Amikor pl. Szegeden kellett egy hónapot szolgálnunk, hídépítési ismereteimnek megfelelően, hídrobantási terveket kellett készítenem. A nőtlen tiszti szállón laktunk, villamossal jártunk a laktanyába dolgozni, út közben a tejivóban reggeliztünk. Ha nem lettem volna már nős és kétgyerekes családapá, kellemes lett volna hét végén is ott maradni. Gyönyörű volt a nyár és olcsó volt a gyümölcs...

A tartalékos behívások és továbbképzések sikeres teljesítése után általában előléptettek bennünket, végül századosként kaptam meg az *obsitot*. Amikor gratuláltak hozzá, csendesesen csak ennyit mondtam:

– *A tartalékos tiszt rendfokozata olyan, mint az egyéni sugáradás mérő: az addig elszenvedett összes (katonai szolgálat) mértékét jelzi, hogy tudják, mikor kell a szolgálatból kivonni...*

A tartalékosok gyakorlatozására szolgáló bevonultatás előtt egyenként elbeszélgetett velünk egy szociálpolitikai tiszt, van-e valakinek olyan egészségügyi, munkahelyi vagy családi problémája, ami miatt

jelenleg halasztást kér, inkább más időpontban szeretne bevonulni. Nem tudom volt-e olyan, akinek ezt megtették. Emlékszem egy mazzek földművest éppen aratóidőben tartottak közöttünk, a családjának nélküle kellett aratni, hogy kárba ne vesszen a termés.

Engemet az előzetes egyeztetés és megbeszélés ellenére, mindig olyankor vonultattak be, amikor a családnak a legrosszabb volt, pl. szült a feleségem, vagy meghatározott időre szóló külföldi nyaralásunkkal ütközött az időpont.

Hát egy ilyen eset emlékezetes maradt nemcsak a családomnak, hanem a honvédségnek is. Fiam középiskolás volt és német nyelv-vizsgára készült. Akkor még létezett az NSZK és az NDK. Nyelvgyakorlás céljából egy ismerős nyugatnémet családdal pontosan napra leszerveztük a gyerekeink kölcsönös csere-nyaralását. Mi visszük ki a fiunkat, aztán családi, meg munkahelyi okokból öt hét múlva ők hozzák haza, az ő fiúkkal együtt. Már az is rendkívüli külön eljárást igényelt a megyei rendőrkapitányságon, hogy a szokásos négy hét helyett öt hétre kaphasson a fiúnk vízumot. Külön kérvényezés és személyes utánjárás eredményeképpen, amikor végre sikerült mindent pontos dátum szerint elrendezni, egy héttel az indulás előtt kaptam egy behívóparancsot pontosan arra az időszakra, mialatt NSZK-ban akartam lenni. Tudtam, hogy a tartalékosok gyakorlatára a szükségesnél mindig több ember kap behívót, hogy az esetleges betegség, halál, műszaki hiba ellenére se legyen létszámhiány, a fontosabb beosztásokra (az enyém ilyen volt) pedig azonos képesítésű helyettesítőt szerveznek, hogy ne legyen fennakadás. Szerencsére ismertem már a tartalékosok gyakorlatát levezető B. E. parancsnokot, megkerestem személyesen és elmondtam neki az egész bonyodalmat. Nagyon megértő volt, megígérte számíthatok rá, ő elrendezi, hogy hívják be azt, aki helyettesítőként alkalmas ugyanarra a szerepre, amit én töltöttem volna be, én viszont mondjam el a kérésemet a behívás előtt, a behívottak személyes problémáit intéző tisztnek. A kérdező tiszt meghallgatott, ajánlottam neki, hogy másik időpontban szívesen bevonulok, megígérte, hogy intézkedni fog. Külön ajánlottam neki, hogy jegyezze föl, hogy az én helyettesitésem az alakulat parancsnokával meg van beszélve, ennek ellenére a behívómat az utolsó előtti napig sem vonták vissza. Addig bármennyire rossz volt a családomnak, minden egyes szolgálatra a honvédség igénye szerint bevonul-

tam. Most gondosan leszerveztem, hogy a gyakorlat sikerét ne befolyásolja a hiányom, elintézték a helyettesítésemet is, úgy döntöttem, nem vonulok be, nem rúgom föl a nagy nehezen megszerzett, külön engedélyes vízumos utat, kivítem a családom az NSZK-ba!

Azt hiszem, nem kell magyaráznom, hogy amikor hazajöttem, mi várt rám. Nem tudom, mennyire köt még a hadititok így negyed évszázad után, ezért nem is akarom részletezni, hogyan tájékozott a KIEG-parancsnok a kihallgatásokon hadbíróssággal fenyegetve, kikkel és milyen dokumentumokkal tudtam igazolni, hogy nem voltam sem szolgálatmegtagadó, sem hazaáruló, hanem ők voltak rugalmatlanok.

*Sej, haj, én katona sosem lettem vóna,
Ha a bátyám bíró nem lett vóna.
(de) Ötször-hatszor üzent a császárnak,
Sej, haj, vigyék el az öcsémet, a Jóskát katonának!*

Ahogy a dal is mondja, katonának lenni, az emberek többsége számára, *nem kellemes, de hasznos* (elsősorban a nemzetnek, de az egyénnek is)! Hasznos, mert férfias, közösségi viselkedésre, a másokkal való együttműködésre, egészséges életvitelre, a fizikai erőnlét fenntartására, rendszeres napirendre, rendezett életmódra, rendre nevel.

Az én szememben rajparancsnokunk, Dohányos András tizedes volt a *valódi katona*, akit azóta is tisztetek, becsülök ezért. Nem volt sem túl sarkos, sem görcsösen rugalmatlan. Nem élt vissza a hatalmával hogy *leégessen* (kifigurázzon), vagy *egrecíroztasson, szívasson* (főlöskéges kellemetlen feladattal, munkával fáraszson, megalázzon), de nem is lazított a szabályos viselkedésen, sem azért, hogy nekünk szimpatikusabb legyen (nem haverkodott a kiképzések szünetében sem), sem azért hogy saját terhein könnyítsen. Jó katona akart lenni, mindent úgy tett, ahogy kell! Akkor is, ha nem látták, nem ellenőrizték. A kimért, kiadott feladatokat szabályosan elvégezte, nem keresett kibúvót, könnyítést, meg akart felelni a követelményeknek.

Boda hadnagy volt még hasonló, aki szigorú, küzdelmes életet biztosított katonáinak, de soha nem főlöskégesen, hanem azért, hogy harcrakész, edzett, tűrőképes, állóképes *férfiakat faragjon a puhány*

mama-kedvenceiből. Valódi *előljáró* volt ő ment elől, először bemutatta hogyan kell végrehajtani a kiadott parancsait, akár a *rohampályán* (akadálypályán) kellett végigrohanni, vagy akkor is, amikor bokáig érő sárban így vezényelt: – *Pihenj, ülj le!*

Az ilyen parancsnokokra fölnézett, parancsait panasz nélkül hajtotta végre a katonák többsége, csak a valóban hitványak nyavalyogtak!

Kellemes is lehet a katonaság, annak, akinek az értékrendje szerint: fontosabb a parancs, az utasítások ellenvélemény nélküli végrehajtása, a mások által szabályozott életmód, a testi erő alkalmazásával mások legyőzéséért küzdeni, akár ölni is; mint a saját elképzelés, vélemény érvényre juttatása, mint a szabad, saját választásod szerinti életmód, a békés életvitel.

Érdekes példáját láttam az életben a katonás életmód, valamint az egymás megbecsülése érvényesülésének. Attila, volt munkatársam, akiről a Füveskönyvben már hosszabban megemlékeztem, Szamosújváron született, ludovikás tiszt volt, a háború után Zalában, a zsigárdi erdészeti üzemegység vezetője lett 1952-ben. A munkák irányításához lovas kocsi állt rendelkezésére. A kocsi és a lovak az erdei üzemi épület melletti istállóban voltak elszállásolva, a fogatot hajtó kocsis, *Németh József* a nem messzi *Zsigárd* majorból járt munkába. Két évtized távlatából ő mesélte, hogy annak idején fél 6-ra járt a lovakat megetetni, majd befogni a kocsiba. Minden nap 6 órakor nyílt az üzemi épület ajtaja, Attila jött ki félmeztelenül, az udvar közepén a kútból vizet húzott, derékig megmosdott, ezzel indult a napja. A dolgozókkal szigorúan, de bajtársiasan viselkedett, igyekezett mindenkin segíteni. A fogatossal is kölcsönösen megbecsülték egymást, amikor kb. negyed évszázaddal később *fordult a kocka*, a volt fogatos lett Nagykanizsa város rendőrségének közlekedési főnöke, továbbra is barátságban köszöntötték egymást névnapjukon.

Később Attila más munkakörben Kanizsára költözött, egy tucat évig közös irodában és erdőterületen dolgoztunk. A munkaidő fél 8-kor kezdődött, ő túl volt már az ötven éven, de sokszor az uszodából, a reggeli úszás után jött dolgozni. Szülővárosa kedves dala jutott most eszembe, amit tőle tanultam, bor mellett gyakran énekeltük együtt:

*Szomorú a nyárfaerdő, fodrával a futó felhő bevonta.
Messze elment a kedvesem, siratgatom keservesen naponta.
Köd lepte be a Nagy-Szamost, itt minálunk nem járja most a nóta,
Azt susogja minden nyárfa, hogy minálunk minden árva azóta.*

*Ugye babám visszajössz még, csillagos lesz újra az ég felettem.
Összefonva újra kezünk, ugye megint ölelkezünk mi ketten.
Elfelejttem minden könnyem, elfeledjük ugye könnyen bánatunk,
Elringatva csókkal téged, bűvös-bájos szép meséket álmodunk...*

10. kép Nagykanizsa – Főrhénci-hegyen együtt énekelünk
2007. június 14.

A katonaságról írtam jót is, rosszat is, különbözhetnek a vélemények róla, egy dolog, ami szerintem nem vitatható, hogy *szükséges*. Ha pedig szükséges, el kell végeznie valakinek. A munkamegosztás során az iparos „termék-előállító” mesterségek mellett, kialakultak a „szolgáltató” tevékenységek (orvos, tanító, pap, katona, rendőr stb.) is. A katona feladatára is igaz, hogy vannak, akik érzelmi, értelmi,

vagy fizikai szempontból ügyesebben, jobban, szívesebben végzik el, mint sokan mások. Hát érdemes ezekkel végeztetni.

Az élőlények viselkedésének két legfontosabb szabályzója, az *önfenntartási és a fajfenntartási ösztön*. Az *élethez* ragaszkodás, és a *szaporodásra* törekvés, az embernél is ösztönös viselkedést eredményez, amit akaratával, értelmével csak kissé, vagy ritkán tud befolyásolni. Minden élőlénynek vannak önvédelmi reflexei, jelzései, eszközei. Testünk fájdalomérzete, a vér piros színe, azt jelzi, arra figyelmeztet, életed veszélybe került, tenned kell valamit a veszély elhárítására. Akinek nem jól működik a vészjelzője, vagy nem törődik vele, nem hárítja el a veszélyt, előbb-utóbb elpusztul.

Ugyanígy igaz ez az élőlények közösségeire, a családra, nemzetre, egy ország összes lakosára is. A család, az ország vezetőinek az emberek (élete és értékei) biztonsága érdekében kell veszélyt jelző és elhárító eszközöket, berendezéseket, erre kiképzett embercsoportot működtetnie. Ez a honvédség, a katonaság.

Minden nemzet, amelyik a történelmi példákból tanulni képes, ki képez és fenntart: *veszélyt jelző* (kémelhárítási és radarrendszer), *légelhárító* (légvédelmi rakéták, vadászpilóták stb.) és *helyi önvédelmi* alakulatokat.

Az első világháború befejezése, a trianoni békediktátum ország-szabdalásának végrehajtása, a második világháború eseményei, a bécsi döntések érvényesítésének és érvénytelenítésének határmódosításai, a hadifogságok és jóvátételi kötelezések, majd az 1956-os forradalmunk során az államok viselkedése arra figyelmeztetnek, helyetünk *senki nem védi meg érdekeinket*, csak magunkra számíthatunk!

Megtapasztalhattuk, hogy volt az államok közt:

- *oroszlán*, aki győztesként, ha jóllakott, félrevonult,
- *vérengző*, aki győzelme után még tovább ártott, akinek tudott,
- *köponyegforgató*, aki időközben átállt a győztes oldalára, illetve aki nagy hangon biztatott, de nem tett értünk semmit,
- *hiéna*, aki gyáván várta, hogy kapjon a győztestől a koncból, de ha kapott, annál szemtelenebb lett, fokozott étvággal akarta fölzabálni azt is, amit nem adtak neki.

Ma is élnek még *köpönyegforgatók, és hiénák*, akik elvtelenül és szemérmetlenül szolgálják mindig a győzteseket (ma a globalista pénzügyi hatalmat) a konc reményében. Éppen miattuk kell résen lennünk! Hiába vagyunk azonos katonai szövetség tagjai, ha teljesen védtelenek vagyunk, ugyanazon szövetségben levő államok is szabad prédának tekintenek bennünket. Saját nemzetünk érdekeit csak magunk érvényesíthetjük, ezért magunknak kell felkészülnünk és készenlétben állnunk, hogy bármikor megvédjük érdekeinket!

Ezért föltétlenül kell tartalékos honvédelmi állomány is, akiket
– *alapképzéssel kiképeztek az alapvető alaki és fegyverismeretre,*
– *alkalmassá tettek utasításra végzendő összehangolt cselekvésre,*
– *naprakész nyilvántartásuk, egészségi állapotuk és erőnlétük alapján szükségállapotban igénybe vehetnek a rend helyreállítására*

Elképzelhetőnek tartanám a sorozást is az alábbihoz hasonló módon:

Katonai egészségügyi alkalmasság megállapítása és *sorozás*, férfiaknak kötelezően, nőknek önkéntes alapon.

Hivatásos katonaság: Önkéntes alapon, nők is, tiszti, tiszthelyettesi iskolai képzéssel, illetve a kötelező szolgálati kiképzés után továbbszolgálattal. Olyan képzettségű állomány, amely képes elvégezni a honvédelem nemzeti és nemzetközi feladatait, és olyan létszámú legyen, amely a működő objektumok őrszolgálatát is el tudja látni. *(Hogyan védenék meg a hazát azok, akik a honvédségi objektumokat civil őrző-védő szolgálattal őriztetik?)*

Kötelező sorkatonai szolgálat: egészségileg alkalmasaknak 18–26 éves kor között 120 nap (2x60, vagy 3x40 nap) nyári tanulmányi szünet idején (legkisebb a költség, és nem zavarja az oktatást), utána már csak *szükséghelyzetben* hívható be. Illetmény: a minimálbér (egészségügyi- és nyugdíjjárulék levonásával), munkaviszonyba beszámít, gyermekeseknek családi pótlék is jár az általános szabályok szerint.

Alternatív szolgálat: azoknak, akik írásban kérvényezik, ugyanezen feltételekkel kórházi segédmunka.

Tartalékos katonaság: a 120 napos kötelező kiképzés után maximum 50 éves korig, *szükséghelyzet* (természeti csapások, rendkívüli polgári védelmi, polgárőri feladatok, háború stb.) esetén legfeljebb 30 napos szolgálatokra.

Két kedves katonadal, két háborús dallam sejlett föl most bennem
kissé hiányos szöveggel, foltozásra szorult. Édesapám gyakran dalol-
gatta, még óvodás koromban tanultam meg tőle, most pedig én dalo-
lom óvodás unokámnak, Katikának:

*Ma este indulunk a frontra,
búcsúzni jöttem kis Kató.
Ne félj, vigyázunk mi magunkra,
velünk az Isten kis Kató.
Elkísér majd csókjaid emléke,
az élet szép, szeretni jó...
Patyolat fehér ágyacskádban,
gondolj rám néha, kis Kató.*

*Ha vége lesz a szörnyű télnek
és újra elolvad a hó,
Meglátod, visszajövök érted,
s boldogok leszünk kis Kató.
De ha mégis elszólítna tőled,
egy mennyországi behívó,
Akkor se sírj, feledj el engem,
légy boldog mással kis Kató.*

A másik:

*Kis falunak csendes templomába,
Egy ifjú pár házasodni ment.
Állnak ott a boldogságra várva,
És a harang szava lágyan cseng,
És a harang szava lágyan cseng.*

*Szól a pap az áhitatos csendben,
Mikor elsuttogták az IGEN-t:
Addig lesztek boldogok ti ketten,
Míg a harang szava lágyan cseng,
Míg a harang szava lágyan cseng.*

*Szólt a harang boldogan sok évig,
Földön háborúnak tüze gyúlt,
Összedőlt a falu, meg a templom,
A harang is elnémult,
A harang is elnémult...*

*Mégse dőlt a boldogságuk össze,
Csak ott pihen szívük mélyén bent.
Szívük kondul össze minden este,
És a harang szava lágyan cseng...
És a harang szava lágyan cseng...*

Kivételes településeink

Egyes településeink történelmi *példái* bizonyítják, hogy milyen csodákra képes a hazaszeretet. A hatalommal, túlerővel szemben, teljesen reménytelennek látszó helyzetben sem szabad önként feladni a védekezés, ellenállás lehetőségét! Az első példám Sopron, ahol egyetemre jártam és éltem 5 évig, akkor ismerkedtem meg a *legműségesebb város* megnevezés történetével. 2009-ben erdészeti vándorgyűlésen, Balassagyarmaton ismertem meg a *legbátrabb város* történetét. Ez tett kíváncsivá a többi jeles településünk megismerésére, példáik rövid leírásához, adataikhoz az internet is hozzásegített.

Amit erő és hatalom elvesz, azt idő és kedvező szerencse ismét visszahozhatják; de amiről a nemzet, félve a szenvedésektől, önmaga lemondott, annak visszaszerzése mindig nehéz, s mindig kétséges.

Deák Ferenc, a haza bölcse szavait igazolják történelmünk eseményei.

CIVITAS FIDELISSIMA – Sopron

Az I. világháborút követően 1918. november 17-én az osztrák államtanács bejelentette igényét Nyugat-Magyarországra.

Az 1919. szeptember 10-én *Saint-Germain-en-Layeben* aláírt osztrák békeszerződés mintegy 4500 négyzetkilométernyi, 350 ezer lako-

sú terület Ausztriának történő átadását rendelte el három várossal – Ruszttal, Kismartonnal és Sopronnal - együtt népszavazás nélkül.

1920. június 4-én a *trianoni békediktátum* a nemzetek önrendelkezési jogát mellőzve, a történelmi Magyarországot minden oldalról megcsonkította, s több millió magyart kisebbségi sorsra ítelt. A szerződés az 1919. szeptemberi döntést megerősítette, de a magyar kormány az úgynevezett „B” zóna – Sopron és környéke – átadását megtagadta.

1921. augusztus 28-án megkezdődött az átadás, de helybeli lakosok, különítményesek, bosnyákok, német és osztrák katonatisztek az ország egész területéről, de főleg a Duna-Tisza közéből érkeztek, hogy megakadályozzák Sopron elvesztését. Összesen mintegy 2700 önkéntes gyűlt össze.

A harcok rövidesen kiterjedtek az átadásra ítélt terület egészére, sőt az osztrák Kirchschlag mellett is volt összecsapás. A szeptember 8-ai második „ágfalvi csatában” a felkelők visszavetették az osztrák csendőröket. A négy óránál is hosszabb ütközetnek három magyar áldozata: *Machatsek Gyula* erdőmérnök hallgató, *Szecsányi Elemér* bányamérnök hallgató és *Pehm Ferenc* volt, a bécsi lapok hatvan osztrák áldozatról írtak.

A Nagykövetek Tanácsa október 4-éig adott haladékot az átadásra. Október 4-én azonban Felsőőrön kikiáltották az úgynevezett *Lajtabánságot*, élén *Prónay Pállal*. Prónay október végén, Horthy többszöri ösztökélésére hagyta el a térséget.

Az ellenállás hatására Della Torretta olasz külügyminiszter közvetítésével tárgyalóasztalhoz ült Bethlen István magyar kormányfő és Johannes Schober osztrák kancellár. A velencei Municipio palotában 1921. november 13-án aláírt jegyzőkönyvben *a felkelők eltávolítása fejében népszavazást helyeztek kilátásba Sopronban és a környező nyolc községben*.

1921. december 14-e és 16-a között népszavazáson dönthette el Sopron, Ágfalva, Balf, Bánfalva, Boz, Rákos, Harka, Kópháza, és Cenk lakossága, hogy összesen 257 km² Magyarországhoz vagy Ausztriához tartozzon-e. Bár 5 kisebb községben Ausztriára szavaztak többen, az összes jogosultból 89,52% részvétele mellett, 65,16% szavazott Magyarországra. Ez a trianoni békeszerződés egyetlen komolyabb területi revíziója, amit a nagyhatalmak tartósan elfogadtak.

Az 1922. évi XXIX. törvényben – *A soproni népszavazás emlékének törvénybe iktatásáról* – az országgyűlés a *Civitas fidelissima*, azaz a *Leghűségesebb város* címmel jutalmazta Sopront, ahol a 61 méter magas Tűztorony déli részén ezután alakították ki az ún. *Hűségkaput*.

2001. december 14-én a népszavazás nyolcvanadik évfordulóján, hirdették ki a Magyar Közlönyben a 244/2001. (XII.14.) kormányrendeletet a Hűség Napjáról. A Kormány az 1921. évi soproni népszavazás emlékére, a nemzethez és a hazához való hűségről tanúságot tevő polgárok előtt fejet hajtva *december 14-ét a Hűség Napjává nyilvánítja*. Felhívja az állami szerveket, az önkormányzatokat, az egyházakat, az iskolákat, valamint a civil szervezeteket, hogy ezentúl a Hűség Napján országszerte méltó módon emlékezzenek meg Sopron népének helytállásáról.

(Krug Lajos: *Tűzek a végeken* /1930/ és *A Nyugat-magyarországi felkelés* /1935/ c. könyvei alapján, amit javaslok elolvasni.)

COMMUNITAS FIDELISSIMA – Szentpéterfa

A trianoni szerződés alapján Ausztriának ítélt területeken az átcsatolást követően tíz faluban tiltakozások kezdődtek. Ennek eredményeként ezekben a községekben is *népszavazásokat* írtak ki, melyeknek az lett a következménye, hogy *1923. január 10. és március 9. között ezek a helységek is visszakerültek Magyarországhoz*. A szóban forgó községek: a Szombathelytől nyugatra illetve délnyugatra fekvő Kiszarda és Nagyszarda (ma: Narda), Alsócsatár és Felsőcsatár (ma: Felsőcsatár), Nemetkeresztes és Magyarkeresztes (ma: Vaskeresztes), Horvátlövő, Pornóapáti, Szentpéterfa, valamint a Kőszegtől északkeletre fekvő Ólmod. Az eredeti egyezségnek megfelelően Rótfalva (Rattersdorf) és Rendek (Leibing) tartozott volna Magyarországhoz, osztrák kérésre viszont Ólmodot és Szentpéterfát csatolták vissza hazánkhoz. A folyamatban kezdeményező szerepet játszó *Szentpéterfa* az osztrák megszállás alatt három alkalommal is kinyilvánította a magyar nemzet szeretetét. Horvát többségű lakossága 1923-ban népszavazással döntött a Magyarországhoz tartozás mellett, ezért Vas Vármegye Törvényhatósági Bizottságától a többi érintett községgel együtt megkapta, címerében és bélyegzőiben is viselhette a *Communitas Fidelissima*, azaz a *Leghűségesebb Község* címet

CIVITAS FORTISSIMA – Balassagyarmat

1919 januárjában az Ipoly menti demarkációs vonalat a cseh csapatok átlépték, mivel a magyar katonaság csak „tiltakozással” reagált a megszállásra. Így idegen kézre került többek között Balassagyarmat, Szécsény, Ipolytarnóc, Dejtár, Litke. Miután a csehek bevonultak Balassagyarmatra (január 15. hajnalán), az ott állomásozó 38-as és 16-os honvédek is kivonultak a városból, egészen Magyarnándorig, illetve Aszódig vonulva vissza.

11.-12. kép Civitas Fortissima

A város lakói közül legelőször a vasutasok elégték meg a megszállók jelenlétét, és munkájuk elhanyagolása mellett kapcsolatba léptek a kivonult honvédekkel, hogy összehangolják tevékenységüket a város felszabadításának érdekében. Mindeközben a vármegyeházán összegyűltek a köztisztviselők, akik lelkes, mámoros hangulatban elhatározták, hogy sem esküt, sem fogadalmat nem tesznek a cseheknek. Ez a gyűlés adta meg aztán az utolsó lökést a polgárság számára is a „magyaros tiltakozáshoz”.

A *fegyveres harcok 1919 január 29-én* hajnalban kezdődtek, Másnap a délutáni támadásba már bekapcsolódtak az iglói géppuskások

is, közel 200 honvéd, valamint a polgárság harcolt Balassagyarmatért. Sötétedésre ismét magyar kézbe került a város, és csapataink 78 cseh foglyot ejtettek. Velük az iglóiak Hatvanig vonultak vissza. A harcoknak 4 honvéd, 4 polgári és 2 vasutas áldozata, valamint 8 cseh halottja volt. Balassagyarmatrólriadóztatták az egész Ipoly völgyét, így ezekben a harcokban visszafoglalták Szécsényt, Litkét, Rappot, Dejtárt, Patakot. Ennek következtében a cseheknek mintegy teljes ezredük morzsolódott szét, s a csehek a magyar kormányhoz azonnali fegyverszünetért folyamodtak!

Ezen hőstettre emlékezve 1998 óta *január 29.* a város hivatalos ünnepe. Az országgyűlés a 2005. évi XXXIX. törvényben hajtott fejet a hősök előtt, és a *legbátrabb város, a Civitas Fortissima* címet adományozta Balassagyarmatnak.

COMMUNITAS FORTISSIMA – Kercaszomor

Az első világháborút lezáró békediktátum a jugoszláv-magyar határt a Vas megyei Őrszentpétertől délnyugatra húzta meg. Az előrenyomuló jugoszláv hadsereg megszállta a nyugatabbra fekvő Szomoró-czot, Kercza a magyar oldalon maradt. A helybeliek nem akartak belenyugodni a megalázó helyzetbe, és mint sokan a nyugati végeken, ők is saját kezükbe vették sorsuk alakítását.

1920. augusztus 1-jén Szomorócz község lakosai a szomszédos Kerca lakosainak és az ott állomásozó határőröknek a segítségével fegyveres harcban szorították ki falujukból a szerb-horvát-szlovén megszállókat. Bár a sikert hamarosan ellentámadás követte és a falu újra megszállás alá került, hosszú tárgyalások után, 1922. február 8-án Szomorócz újra Magyarországhoz csatlakozhatott. Az első évforduló alkalmából 1923-ban emlékharangot állítottak a következő felirattal: – A jugoszláv uralom alóli felszabadulás emlékére szerzette Szomorócz lakossága 1922. évben. Az 1923 óta naponta megcsendülő harang jelzi az Őrség nemes őrt állói leszármazottainak bátorságát, helytállását. A két falu megpecsételte közös sorsát, s 1942-ben Kercaszomor néven egyesült.

2002-ben 80 évvel később Kercaszomor a jelenleg 276 lélekszámú település hazafias képviselőtestülete rehabilitálta a régi nagy napot. Kibővített emlékülésükön saját kérésére megkaphatta a *Communitas*

Fortissima, vagyis a legbátrabb község megtisztelő címet a Vas megyei közgyűléstől.

Hazatérés Napja – Somoskőőjfalu

Az 1920. június 4-én aláírt trianoni diktátum Somoskőőjfalut, valamint Somoskő várát és a községet Csehszlovákiának ítélte. Dr. Krepuska Géza orvosprofesszornak és Liptay B. Jenőnek, a Rimamurányi Vasmű Rt. akkori igazgatójának határkiigazítási kérelmére és dr. Auer Pál jogi szakértőként való közbenjárására, több éves tárgyalássorozat eredményeként a Népszövetségi Tanács 24. Ülésszaka visszacsatolta Magyarországhoz Somoskőőjfalu és Somoskő községeket és a környékbeli bányákat. A tárgyalások során a magyar fél felsorakoztatta a Somoskőőjfalu és Somoskő községekre, valamint a Krepuska-féle bazaltbányára vonatkozó követeléseit. Somoskőőjfaluba január 30-án magyar és cseh bizottság szállt ki, hogy az átadás és az átvevés előtt tisztázzák a bazaltbányák hovatartozásának a kérdését. A hivatalos átadásra 1924. február 15-én került sor a helyszínen.

1999-ben a Somosi Kultúráért Egyesület és a Somoskői Váralja Egyesület közös határozatával 1924. február 15. a „Hazatérés Napja” lett, ezt a napot minden évben közösen megünnepelik.

Wass Albert: A gyökér megmaradt

*Ezerszáz esztendeje már,
hogy hazát foglaltak őseink e földön,
s őrizték vérrel, ésszel, türelemmel
ezerszáz esztendőn keresztül,
hogy hazánk legyen az ég alatt.
Gyökerünk lenyúlt mélyre, mélyre
egészen le, Erdély szívébe,
s a mai napig ott maradt.
Történelem viharai
csapkodták, verték ezt a földet,
megtanítottak élni, halni,
mégis magyarnak megmaradni. (...)
magyar szívünk szeretetével*

*őrizzük ezt a gyökeret.
Míg Isten a mi menedékünk
és hűség minden fegyverzetünk,
addig félnünk nem szabad:
mert a gyökér, az megmaradt!
Ki hűséget vet – életet arat,
és a gyökér, az megmarad!*

Kiszámíthatóság és megalkuvás, korlátok

A világ állandóan változó folyamatában az ember állandóságra vágyik, nem tudja elfogadni, amikor életkörülményei tartósan bizonytalanná válnak.

Abraham Maslow, a huszadik század egyik meghatározó *amerikai pszichológusa* által kidolgozott elmélet központi kérdése a *motiváció*: milyen igények és szükségletek irányítják az emberi tevékenységet. Szerinte a legalsó szinten levő alapvető biológiai szükségletektől a komplexebb lelki-szellemi motívumokig tart a sor, legfelső szinten az önmegvalósításig terjed a *szükségletek hierarchikus piramisa*:

5. *Önmegvalósítás* szükséglete:
elérni a bennünk rejlő lehetőségeket
4. *Elismerés* szükséglete: önbecsülés,
pozíció, presztízs
3. *Szociális* szükséglet: valahová tartozás,
gyengédség, viszonzott szeretetkapcsolat
2. *Biztonsági* szükségletek: fizikai védetség,
kiszámíthatóság
1. *Fiziológiai* szükségletek: éhség, szomjúság, szexualitás

Fontos megállapítás, hogy a rangsorban feljebb lévő szükségletek alapvetően akkor elégíthetők ki, ha az alattuk lévők már legalább részben kielégítést nyertek.

Már az ókori diktátorok is törekedtek arra, hogy a tömegek számára a szükségleti piramisnak legalább a legalsó két rétegét kielégítsék, mert az emberek *tele hassal nem csinálnak forradalmat*.

A római császárok is *Panem et circenses* – kenyeret és cirkuszt ígértek a népnek.

A fiziológiai szükségletek kielégítésének általában a munka által szerzett megbízható jövedelem a feltétele. Közbiztonságot erős állam adhat, ha védi polgárait a természeti katasztrófák (árvíz, földrengés stb.), a bűnözők és anarchisták (gyilkosság, rablás, korrupció, lázítás), valamint ellenséges külső hatalom általi fenyegetettségétől.

Az elmúlt 20–30 évben a magyar lakosság harmada számára éppen e két alsó szükségleti réteg, a létbiztonság és közbiztonság került veszélybe. Nőtt a munkanélküliség, folyamatosan csökkent a munkahelyek biztonsága, romlott a közbiztonság, sőt gyakran az állam maga is fenyegető hatalomként lépett föl saját népével szemben (kordonok, beléptető kapuk, idegen fegyveresek, békés tömeg véresre lövetése).

Korlátok, kordonok. Ha felnőtt, értelmes kultúrembernek tekintenek, törekszem is rá, hogy ennek megfelelően viselkedjek, ne kelljen szégyenkezniem, és másnak se kelljen miattam szégyenkeznie. A körülményekhez igazodva *magam korlátozom magamat.*

De ha mások *korlátozni akarnak*, akár *szellemileg* tekintenek éretlennek, nem beszámíthatónak, csökkent képességűnek, akár *valós korlátokkal*, kordonokkal akarnak csökkent cselekvőképessé tenni, azonnal lázadok a szabad akaratom korláta ellen. A Bibliából tudjuk, hogy már az első emberpár is evett *a tiltott fa gyümölcséből*, és már azóta *az esik jól az életben, ami tilos, vagy erkölcstelen, vagy hizlal...*

Lázadok az engem lenéző, lekezelő dölyfös hatalom ellen, aki nem *képviseli* az őt megbízó, felhatalmazó nép érdekét, hanem visszaélve hatalmával, kizárja, akadályozza a népet érdekeinek érvényesítéséből.

A kordon, a korlát a legvalóságosabb, legkézzelfoghatóbb diszkrimináció és szegregáció, a nép hátrányos megkülönböztetése és elkülönítése a népképviseletet eláruló, megtagadó hatalom által!

A nép ezért tekinti boldog békeidőnek, amikor egy személy hosszasan uralkodik. Ha már kiismerte az uralkodót, az állandóságért kiszámíthatóságért cserébe hajlandó *megalkudni*, és még nemzete ellenségeit, a forradalmak vérbefojtóit is *Ferenc Jóskává, Kádár Jancsivá* szelidítve becézi.

Amikor létbizonytalanságot kell átélnie, hajlamos *fátylat borítani a múltra*, a diktatúra bűneire és visszasírni ezeket a kiszámítható, *boldog békeidőket*.

Pedig emlékezhetnének a rendszerváltás előtti, folyamatosan felszínen tartott ideológiai, lelki, gondolati diktatúrára és besúgó rendszerére, az *információs jelentésre* is. Erről jutott eszembe egy valós történet, amit a gyanúsított féltől hallottam. A szereplők nevének csak a kezdőbetűjét írom, akik velük dolgoztak, ráismernek, kikről van szó:

T. Gy. információ felelős és a pártonkívüli Sz. L. az erdőgazdaságnál egy szobában dolgoztak. Nem különösebben kedvelték egymást, de látszólag mindketten elfogadták a helyzetet. Egyszer a szokásos éves fizetésemeléskor Sz. L. nem kapott semmit. Mivel a munkáját jól végezte és egyéb indokról sem tudott, érdeklődött a szakszervezeti bizalmitól (akitől véleményt szoktak kérni ilyen ügyekben), tud-e valami okot mondani. Ő sem tudta miért, hát utána érdeklődött. A közelebbi munkatársak, a közvetlen felettesek sem tudták, a megyei nagyságú erdőgazdaság párt csúcsvezetőségénél kötött ki. Ott azt a felvilágosítást kapta, információt kaptak arról, hogy Sz. L. asztali naptárján október 23. mellé nagy piros felkiáltójelet tett, és aki politikailag ilyen megbízhatatlan, nem érdemel fizetésemelést.

A bizalmi elmondta Sz. L.-nak amit megtudott és kérdezte, igaz-e és mire való a piros felkiáltójel?

Sz. L. mosolyogva válaszolt: – Azért, hogy ne felejtsem el a feleségemet megköszönteni. – Ne viccelj! – Nem viccelek, nézd végig a naptáramat, hány piros felkiáltójelet találsz benne, azt tettem emlékeztetőül minden ismerősnek rokonnak a névnapja, vagy más fontos dátuma mellé! Október 23. a feleségem névnapja, Gyöngyinek hívják...

Nevetséges helyzet, de az már nem vicces, hanem komoly, hogy az elmaradt béremelést később sem pótolták. Sz. L. pedig elgondolkodhatott a szocializmus puha diktatúráján és azon, hogy mindezt kinek köszönheti...

Kölcsönök, hitelek, kamatok

Addig nyújtózkodj, ameddig a takaród ér, mert kölcsön kenyér vissza-jár! – tanították a régi öregek.

Kölcsön adni/venni lehet könyvet, mennyasszonyi ruhát, jelmezt, takarítógépet, barkácsgépet, járművet, pénzt stb.-t, kölcsönzési díjért. A *hitelre* fölvelt pénz használati díja pedig a hitel kamata.

Pénzt hitelbe, kölcsönre fölvenni, csak nagyon ritkán KELL. Az esetek túlnyomó többségében, csak bizonyos vágyaink gyorsabb, lehetőségeink előtti megvalósítását kielégítő FELELŐTLENSÉG. Adósságcsapda ellen legjobb védekezés a *megelőzés*: ha beérjük azal, amink van addig, amíg összegyűlik a teljes összeg, nem tesszük ki magunkat a létbizonytalanság veszélyének. Légy türelmes, megfontolt, takarékos, szerény, ne jelzálogkölcsönrel akarj lakáshoz, autóhoz jutni!

Nagyapám – a józan paraszti bölcsesség szigorával – fő szabályként betartatta, hogy az általa épített családi házra *jelzálogkölcsönt* fölvenni nem szabadott. Amikor szaporodott a családunk, már öten laktunk a háznak egy szobakonyhás részében, nem engedte meg, hogy a ház bővítésére szüleim hitelt vegyenek föl, azt mondta:

– Előbb gyűjtsetek össze elegendő pénzt, utána építsétek át a házat, addig húzzátok össze magatokat!

Családi méretekben ezért nem adósodtunk el, bármilyen szegénységben éltünk is az 50-es években, biztos fedél volt a fejünk fölött.

Ha valaki munkanélküliség miatt anyagi gondokkal küzd, alkalmi munkát is találhat. Jellemző példa a rossz megoldásra a közismert kritikus, aki nagy hangon oktatott másokat etikus magatartásra, élelmiszert lopott a boltban ahelyett, hogy ugyanabban a boltban *polcfeltöltő, vagy pénztáros munkát vállalt volna...*

Tarthatatlan a jelenlegi helyzet, hogy a hitelek sorozatosan bedőlnek, a magyar családok ezrei kerülnek ki az utcára!

Ha *adósságcsapdába* esett már valaki, vagyis az adóssága nem fogy, hanem növekszik, a legrosszabb, ha semmit sem tesz és megvárja, amíg a bank árveréssel fillérekért elkótyavetyéli a házat, lakását. Az árverésből befolyó összeg gyakran még a hitelt és kamatait sem fedezi, akkor hajléktalanná válik, de még az adóssága is megmarad!

Ha valaki már olyan helyzetbe került, hogy nem tudja az adósságát csökkenteni, be kell látnia, hogy változtatnia kell az életén. Adja el saját maga sürgősen a lehető legjobb áron az adóssággal terhelt vagyontárgyát (házat, lakást, autót), a befolyó összegből fizesse ki az adósságot, és a maradékból kezdjen új életet!

– Ha van munkája, bérlakásba, vagy albérletbe tud menni.

– Ha nincs munkája, szőlőhegyre, vagy kis faluba költözhet, ahol fillérekért lehet épületet és művelhető földterületet venni. Ha még ezt sem tud venni, bérelheti, vagy ledolgozhatja a lakhatást. Ilyen helyen *sok munkával, szerényen, de nagyon olcsón lehet élni...*

Jogszámban kellene korlátozni Magyarországon a bankok és pénzintézetek működését, a *tisztességes haszonnal járó banki viselkedést*, hogy ne zsákmányolják ki a népet. Például:

– A banki *hitelkamat* %-a maximum a betéti kamat % másfélszerese lehessen! Elégedjenek meg 50% bevételi többlettel!

– A *hitel kamatából 20% kamatadót fizessen a hitelnyújtó* is az államnak, hiszen a betétesnek 20% kamatadót kell fizetnie! Hasonló *pénzjövedelem* után azonosan adózzanak, ne csak a *munkajövedelem* után kelljen adózni!

– Ha a hitelszerződésben megkötött ütemezésnél rövidebb idő alatt visszafizetik a hitelt (amikor a hitelt felvevő gyorsabban, vagy többet tud fizetni), a bank ne követelhesse a tervezett hosszabb futamidőre kiszámított összeget, csak a megtörtént visszafizetés tényleges futamidejére számolhasson fel (időarányos és összegarányos) kamatot, a hitelezett tőkén felül.

– Kötelezővé tenném az „*elővigyázatos hitelezés*” szabályát, amely szerint a kérelmezőnek legalább 25% önrészt be kell mutatnia a banki hitelnyújtáshoz.

– Ha a hitelező nem volt *elővigyázatos*, a 25% önrészt nem követeelte meg és a hitel bedől, akkor a kölcsönzött összegnek csak a felére tarthasson igényt!

– *Magáncsőd* lehetőségét javaslok bevezetni. Amikor a magán-személy a hitele és kamata összesen duplája már a kölcsönzött összegnek, ha csődeljárást kér, hajtsák végre a vagyonán, amit lehet, de az adós viszonyt le kell zárni, a hitel kamatai ne nőhessenek tovább!

Két forint

Úgy kezdődött, hogy nem szerettem olvasni. Ez 1954 tavaszán, az első tanév vége felé derült ki magam és a családom számára. Arra képes voltam, hogy a betűket szótagokká összeolvassam, és szótagolva helyesen olvassam el, amit a feleléskor kell, de nem volt semmi örömöm benne. Ezért az olvasást kellemetlen időtöltésnek tekintettem. A tanító néni észlelte ezt, és javasolta szüleimnek, hogy otthon is gyakoroltassák velem a hangos olvasást, és kérdezzék vissza a tartalmát.

Mai véleményem szerint az *értelmes olvasás* 3 külön művelet folyamatos érvényesülése esetén jöhet létre:

- a betűk összeolvasása szóvá,
- a szavak értelmének fejben tartása a mondat végéig, és e szavakból álló mondat megértése,
- a mondatok értelmi tartalmának fejben tartása az elolvasott teljes szöveg végéig.

Ezek után képes valaki az olvasott szöveg rövid tartalmát visszaadni.

Az iskolaév végére én csak az első műveletre voltam képes, de a bizonyítványom kitűnő lett, *jó munkám jutalmául* még könyvet is kaptam. Hajnal Anna: *Eső esik* című verses mesekönyve volt az, amelyben szüleim csakhamar gyakoroltatni kezdték velem a hangos olvasást. (Most, hogy visszaemlékezem rá, újra beleolvastam, és úgy érzem, talán nem is nagyon kell szégyenkeznem amiatt, hogy nehezen haladtam benne. A verses alakzat és fogalmazás nem kimondottan kezdő olvasónak való, mai szemmel nézve sem.)

Nyögdecselem áthallatszott a velünk egy házban lakó nagyszüleimhez is. Nagymamám, hogy kedvet ébresszen bennem az olvasáshoz, azt ígérte, ha kiolvasom a könyvet a nyári szünet végéig, kapok 2 forintot. Addig még sosem kaptam pénzt, és nem is volt ez kevés, hiszen 30 fillér volt a körömnői Öcsi csoki, 40 fillér volt egy kifli, 1 forint egy gombóc fagylalt, 3 forint egy liter tej, vagy 1 kg kenyér!

Igyekeztem gyorsabban haladni az olvasással, és ahogy telt az idő, azt vettem észre, hogy egyre könnyebben boldogulok. A nyári szünet

végéig még két könyvet ki tudtam olvasni és kerestem 6 forintot! Alkudozni kezdtem a nagymamával, hogy melyik legyen a következő olvasni valóm, és már számolni kezdtem, mennyit kereshetnék a következő tanév végéig. Nagymama mosolygós válasza meglepett:

– Kisunokám, befejeztük a nyári gyakorlást, nem is kell itthon többé hangosan olvasnod. Én sem fizetek többé az olvasásért, úgy látom mostantól már te fogsz fizetni, ha olvasni akarsz!

Először nem értettem, meg rosszul is esett, hogy nem számíthatok további keresetre, pedig már sokkal könnyebben ment az olvasás. Persze neki lett igaza, mert ő tudta, amit én még nem, hogy már értem, amit olvasok, és rabul ejtett az *olvasás gyönyörűsége*...

A következő napokban többször végignézttem a belvárosi kirakatoakat, mire költhetném a pénzemet. Nehezen döntöttem, de végül nem csokit vettem belőle, nem is fagyit, mint legtöbb gyerek tette volna. Beteljesült nagymamám jóslata: hosszas válogatás után, életemben először *könyvet vásároltam*, nem is egyet, hanem kettőt...

Akkoriban az „Olcso könyvtár” sorozatban 3 Ft-ért lehetett könyvet venni, könyvespolcomon a kétezernél több kötet között ma is van belőle néhány:

Jack London: A beszélő kutya, Jack London: Az éneklő kutya, Hemingway: Az öreg halász és a tenger, Daudet: Tarasconi Tartarin stb. Kis méretű puha kötésű könyvek voltak, kép csak ritkán fordult elő bennük. Szerettem őket, mert bárhova magammal vihettem zsebemben, a képek hiánya pedig szárnyakat adott a fantáziámnak, tetszés szerint álmodozhattam, míg a leírtakat kedvemre elképzeltem...

Könyvek varázsa

Az olvasás gyönyörűsége aztán annyira rabul ejtett, hogy egész életem egy-egy szakaszát egy-egy könyv varázsa alatt, újabb és újabb életérzéssel éltem át. Természetesen nem csak a könyvek hatottak rám. Alakították szemléletemet és életemet: főként a tapasztalatok, amit saját életem eseményeiből és sorstársaimtól szereztem, a családi indíttatás, barátaim ismerőseim véleménye, észrevételei, a dalok, nóták és a lelket ápoló, gyógyító közös dalolás is. Életem emlékezetes

fordulópontjai nem csak dallamokhoz, könyvekhez is kötődnek, amelyeket a sors éppen akkor adott a kezembe, amikor szükségem volt rá, amelyek világítótoronyként láthatóvá, felismerhetővé tették sorsom akadályait és megvilágították a józan ész szerinti helyes utat is. Az adott élethelyzetben varázsuk alá kerülve újra és újra erőt meríthettem belőlük, hisz *a jó könyv az érdemes gondolatok megtestesülése*.

Amikor még mások olvastak nekem, már akkor kiderült, nem rajongok a szokásos mesékért, inkább a valóságról szólókat szeretem. Nem sorolhatom föl összes olvasmányomat, csak néhány olyat említek meg, amelyek hosszabb időre befolyásoltak, és még ma is hatnak szemléletmódomra. Az Aladdin és a csodalámpa, az Ali baba és a negyven rabló, meg a Hüvelyk Matyi még tetszett, de sokkal jobban kedveltem *Móra Ferenc Kincskereső kisködmönét*. Magam előtt láttam, ahogy édesapja belevarrja szeretetét és saját lelkét a ködmönbe. (Például szolgált hozzá varrónő édesanyám.) Néhol még ma is könyveket csal a szemembe. Nyolcadikban aztán már az *Aranykoporsó* varázsában éltem. De ne ugorjunk ennyire előre, a valóságmesék közt még a *Világjáró Péter kalandjai*, nagynéném két kedvenc történelmi könyve: *Herczeg Ferenc: Pogányok*, *Donászy Ferenc: Életünket és vérünket*, majd *Fekete István* írásai, aztán *Dékány András* hajóskönyvei következtek.

A megélt eseményekről szóló élményirodalmat szerettem leginkább olvasni, később írásaim is megélt élményekből származtak.

Térjünk vissza az időben! Ötödikbe járhattam, amikor kezembe került egy könyv, ami varázsával teljesen elbűvölt: *Fehér Szarvas: A Sziklás Hegyek varázslója* (ATHENAEUM, „NYOMATOTT A KÖNYVNYOMTATÁS 500-IK ÉVÉBEN”). A könyv alcíme: Magyar ifjúból indiánfőnök. Ekkorra már olvastam J. F. Cooper indián regényei közül többet is, de nem ezekre hasonlított és Karl May könyveire sem. Azok a régmúltban vadnyugaton játszódó regények, amelyekben a cselekmény harcos izgalma ragad magával. Fehér Szarvas könyve viszont az első és a második világháború között, egy magyar fiú (Borvendég Deszkáss Sándor) valóságos, de rendkívül furcsa és titokzatos lelki fonállal vezetett története. A fiú, az atavizmus (ősök tulajdonságainak átöröklése) csodálatos érvényesülésével, és szívós, kitartó, testi-lelki erőfeszítéssel – édesanyja minden küzdelme ellenére – nagyapja szellemi örököseként kapja meg élete kül-

detését, hogy indián főnökké válhasson Amerikában. De nem tartunk még a történet végén, előbb még a diákkori cserkészélet és erdei táborozások, később a „vadnyugati” életvitel gyakorlása, majd különös találkozások után, valódi indián gyakorló-iskola érlelték a helyzetet és a fiút alkalmassá a vágyott feladatra. Ennek során példát mutat abból, hogyan tették próbára képességeit, testi-lelki erejét, bátorságát, fegyelmezettségét, talpraesettségét. Olyan szemlélettel és viselkedéssel ismerteti meg olvasóját, amely fölemeli, megerősíti a lelket és megneemesíti az életet. Barátaival létrehozták a „Magyar Indiánbarátok Egyesületét”, felhívásuk, melynek jelszava: „*Segítsd az indiánokat, ahol csak lehet!*” – világszerte óriási visszhangra lelt, és fölkelte az érdeklődést tevékenységük iránt. Az indiánok megmentéséért érzett vágya egyre erősödött benne, és arra készítette, hogy megszakítva orvosi tanulmányait, elinduljon az indiánok földjére.

Ez a könyv legalább négy évre irányt mutatott az életemben, de mondanivalója és szemlélete máig is bennem él. Szinte tankönyvül szolgált arra, hogyan kell indián módra élni és viselkedni. Függelékében indián jó tanácsok, törvények, az indián öltözködés részletes leírása, és az indián képírás is megtalálható.

Még inkább tankönyv az, amire nem sokkal később bukkantam, *Fehér Szarvas: Békepipa. Kézikönyv a nyári indián tábori élethez.* Függelékének alcíme pedig: indiánok magyar földön.

Nem csoda, hogy 3–4 barátommal (akikkel elolvastattam mindketőt) mi is indiánozni kezdtünk. Bámulattal tekintettük mintának e könyvek írójának olthatatlan vágyát *a természetesség, a kölcsönös tiszteletadás és segítségnyújtás, a fegyelmezettség és a föltétlen megbízhatóság kultúrája* iránt. Követendő példának éreztük az indiánok életét, férfias, bátor és becsületes viselkedését, a megalkuvást nem ismerő szabad lelkületét, a természet tiszteletben tartását, és a természetbe simuló életmódját.

Évekig jártunk „indiánozni” a Rába árterületére, ahol céltudatosan gyakoroltuk az indián viselkedésmódot. *Lelkileg* a fölösleges beszéd-től, érzelmi megnyilvánulásoktól (kényeskedéstől) mentes, bátor, fegyelmezett magatartás, és a kölcsönös megbízhatóság próbáit, *testileg* a férfihoz méltó, a természetes életmódhoz szükséges kitartást, az időjárás nappali és éjszakai viszontagságainak és a fájdalomnak elviselését, a szabadban táborozás körülményeit, a vadászati ügyesség

elemeit (vadismeret, nyomolvasás, késdobálás, íjazás, mélybeugrás stb.) törekedtünk elsajátítani.

Közben azért más könyveket is olvastunk: *Fekete István és Széchenyi Zsigmond* vadászati írásait, *Ilosvay Ferenc: Jó vadászatot* (Vajna és Bokor, Budapest, 1943), *Csathó Kálmán: Tavasztól tavaszig* (Szépirodalmi, Budapest, 1962). Kiderült, hogy a természethez alkalmazkodó életmód, a gerinces, kölcsönösen „sportszerű”, férfias és egyúttal nemes lelkű viselkedés nemcsak az indiánok között szokás, hanem hasonlóan gondolkodnak és viselkednek az igazlelkű vadászok is. Azok, akik a természet és a vadászat élményének bűvöletében élnek, nem a „lődüh” levezetése, nem az anyagi haszonszerzés céljából vadásznak.

Akkor még nem foglalmaztuk meg, de lélekben már tudtuk, az a fontos, hogy valaki szeresse a természetet, a természetes életmódot, nemcsak nézni, hanem megismerni, megélni is. Az igaz vadász is a természet és a természeti élmények rajongója, elfogadja, hogy minden élőlénynek azonos joga van az élethez. Az élet és a vadászat akkor tisztességes, ha az ember nem él vissza technikai fölényével (erre vonatkoznak vadászati szabályok is). Esélyt adunk a vadnak is, és ha legyőztük, akkor is tisztelettel és együtt-érzően bánunk vele.

Egy augusztus eleji alkonyatkor lövéseket hallottunk a Marcal felől. Azonnal indultunk a hangok irányába, becserkészünk a „betolakodókat”. Három vadász volt, puskával, biciklivel, egy ír szetter kutyával és néhány lőtt vadkacsával, indultak hazafelé a Rába és a Marcal közti *töltésen* (ahogyan az árvízvédelmi gátat hívja arrafelé mindenki). Beszédbe elegyedtünk velük és följánlották, ha érdekel bennünket a vadászat, járhatunk velük *hajtóként*. Meg is egyeztünk, mikor és hol találkozunk. Összeismerkedtünk, a Duna Vadásztársaság tagjai voltak, P. Pista bácsi mezőgazdász, a fia Pista erdősztechnikus és K. János. Kiscsoportos apróvad vadászatra rendszeresen együtt jártak a Rába és Marcal árterületére egészen a gyirmóti erdőig, éppen oda, ahová mi is jártunk. Állandó hajtóik lettünk, eldöntöttük melyikünknek ki a „gazdája”. Pista bácsit választottam, aki legjobban lőtt közülük, ezáltal bőven részesültem szép lövések élvezetében, de apróvaddal való bánásban is.

Bár a szemléletünk csöppet sem változott, mégis lassan kinőttünk az indiánózásból, és valódi hajtókká, vadászinasokká váltunk. Ta-

pasztalátokat gyűjtöttünk, belenőttünk a vadászatba. Az ismeretszerzés minden évszakáról feledhetetlen emlékek jutnak eszembe. Ahogy visszagondolok erre az időre, lelki füleimmel most is hallom, *nyárvégi* langyos esti húzáson a közelben röpülő vadkacsa szárnyának suhogását, nyikorgását. Amikor az alkonyati ég, kékből egyre sötétebb szürkébe váltott, csak hangtalan fekete pontokat láttunk, és nem ritkán csak akkor derült ki, hogy távolról kelő récék vagy szúnyogok, amikor közelebből szárnynyikorgást, vagy döngicsélést hallottunk.

13. kép Gyerekkori barátaimmal majdnem fél évszázaddal később Győr, 2006. augusztus 20.

(A fotón balról Bandi, jobbról Peti barátom áll, mindketten vadászok lettek a Duna Vadásztársaságban. Bandi a Győri ETO csónakház csónakmestere volt, ő volt az első műszíves, sajnos 2008 tavaszától már az égi csónakokat javítja és az örök vadászmezőkön vadászik.)

Koraősszel, vénasszonyok nyarán fációzásokor ebédszünetben, csodálatos napsütésben szárítottuk magunkon a gőzölgő vizes nadrágot, mert a gumicsizma szárától derékig fölgyújtottuk a fás-bokros, nádas, kukoricás területek hűvös hajnali harmatát. A fácnok a reggeli harmatban nem akarnak a bokrok-fák közül előjönni, ha kibújni inkább csak kényeskedve lépegetnek a kitaposott gyalogúton, nehogy vizes legyen gyönyörű tarka tollruhájuk. Gondolom (ők meg tudják is), hogy nem jó vizes szárnyakkal röpködni, ezért csak életveszély esetén kapnak szárnyra. Mivel a bozótban bújó, vagy a sétáló fácnokra mégsem löhet az igaz vadász, ezért a kutyának (ha van) meg a hajtónak kell bemennie a sűrűbe, röpködtetésre készíteni a madarakat. Októberben bizony dél körül jár az idő, mire a bozótosok is fölszáradnak, addig a hajtók nadrágja szívta szivacsaként magába a harmatot.

Téli vadászaton, amikor a több falu határát átfogó, több órás nyúl-hajtásban, havas mélyszántáson kellett cipelnünk a lött nyulakat az U-hajtás végén várakozó lovas kocsizhoz, bizony félig-meddig megbántam magamban, hogy Pista bácsit választottam, aki 6-8 nyulat is lött egy-egy körben (lehetett akár 30-40 kg!), míg a hajtók többsége könnyedén sétált 2-3 nyúllal.

A *tavaszi hajnalok* voltak tán a legszebbek, amikor a májusi repceből az őzbak agancsa alig látszott ki. Úgy kellett elbírálni, az a példány-e, amelyiket már máskor pontosan megfigyeltünk, vagy egy váratlanul odatévedt másik, amelyikről azonnal el kell döntenie, hogy löhető-e.

A könyvek varázsa (hisz egyikünk családjában sem volt vadász), egész életünknek irány adott. Érettségi után két jó barátom belépett a vadásztársaságba, én meg Sopronba mentem, hogy az erdőmérnök képzés keretei közt tanulhassak az erdőről, vadról és vadászatról...

A könyvek természetesen nem csak a prózát jelentették, szerettem a verseket is. Az iskolában tanított költők verseit is szerettem, de amikor 1965-ben megjelent az *Ábel füstje*, Áprily Lajos válogatott verseivel, azóta is az az egyik legkedvesebb könyvem, Áprily pedig a legkedvesebb költőim egyike. *A szép versek az emberi gondolatok virágai, és a lélek gyógyítói, miként a hangok közül a dalok, dallamok...*

*Nem úgy fakad a vers,
ahogy Ti gondoljátok,
nagy véres harcok árán,
bús, könnyes csókok árán:
nem úgy fakad a vers.
A vers csak születik,
mint ahogyan születik a szél.
Vagy a virág.
Vagy a falevél.*

*Szellő a vers,
s én azt hiszem,
a Végtelen küldi vele nekünk
Világ-virágok bűvös illatát,
s amint szívünkön lopva illan át
lepergeti az érzés-szirmokat.
(Alkony felé
egymásnak furcsa kékes titkokat
hegyek üzennek így.)*

*Mikor a vers fakad,
egy pillanatra minden más megáll.
Csak alig-alig dobban a szívünk,
mint patak, akit a tél mederbe zár.
Egy pillanat...
s a lelkünkön lábujjhegyen megy át
egy messziről jött csendes idegen.
Tavaszi szél oson át néha így
az alvó ligeten.*

Selye János: Stressz distressz nélkül c. könyve volt a következő, amelyik ugyancsak életre szóló útmutatást adott. Addigra több könyvét is olvastam már a stressz-elmélettel kapcsolatban, de ebbe a könyvecskébe összegyűjtötte azokat a megállapításait, amelyeket a biológiai tényekből kiindulva, a társadalomban is érvényesülő hitval-

lásaként fogalmazott meg. Gyermekként katolikus hitre neveltek, és én komolyan is vettem, amire tanítottak. Ahogy felnöttem egyre inkább azt tapasztaltam, hogy a valóságban nem nagyon tartják be, még azok sem, akik a leginkább hangsúlyozzák, még némelyik pap is *vízet prédikál, de bort iszik!* Kételyeim támadtak a Bibliától eltérő egyházi tanítással is. Úgy tapasztaltam, hogy a Biblia tanításait szinte lehetetlen mindenben követni, az egyház pedig megtoldja ezt még néhány, a Bibliában nem szereplő állítással. Selyének ez a könyve szerintem a bibliai elvek gyakorlati megvalósíthatóságának útmutatója. A biológiai világhírű tudósának fölvilágosító értelmezése:

Az önzés az élőlények szükségszerű jellemvonása. (...) A természetes és elkerülhetetlen ösztönök szégyenlése és elfojtása büntudatot és szellemi stresszt okoz, pedig ezek az érzések senkinek sem ártanak. (...) Önmagunk tökéletesítésén munkálkodjunk, s ezáltal biztosítsuk saját hasznosságunkat, bármilyen sors legyen is osztályrészünk. (...)

Csak annyi az érték bennünk, amennyi képességünk van mások szeretetének a megszerzésére. (...)

Az önzetlen önzés a helyes viselkedés vezérelve: érdemeld ki felebarátod szeretetét!

Összezseng ez azzal, ahogy az unitáriusok a *teremtő fejlődés* elvét megfogalmazták. Arra a felelősségre tanítanak, hogy saját életeddal kapott *küldetésedet ismerd fel és teljesítsd* – ahogyan Jézus is felismerte és teljesítette a magáét. Te vagy az anyag és te vagy a művész is: *önmagadat kimunkálni igazi hivatásod*. Ebben Isten az erőt adó forrás és a mintát adó cél.

Kahlil Gibran: A próféta c. könyve közérthető, de elgondolkodtató megfogalmazásaival szinte a hétköznapi ember Bibliája lehetne. Amikor özvegygé váltam, ez segített elfogadni a csapást és megnyugodni, *Balogh Béla: A végső valóság* c. könyvének első része pedig megérteni a másvilág realitását.

Teltek az évek, már nyugdíjasan, ismét nagyon érdekes könyv került a kezembe...

Történelmünkhöz magyarul (Solt, 2009) szerkesztette: Szondi Miklós. Különleges könyv, mert jobbról balra kell lapozni, az írások cí-

meit a lapok alján rovásírással is fölírták. Érdekes az egész könyv, elolvasni mindenkinek hasznos lehet. De akkor ért igazi meglepetés, amikor *Dr. Simon Péter: Turáni nyomok Észak-Amerika indián földjén* c. írását olvastam. Már a második mondatban Borvendég Deszkáss Sándorra, *Fehér Szarvasra* hivatkozik, majd azt állítja, hogy Amerikában a génkutatások eredményeként az Észak-Mexikótól délre eső indiánokat *amerikai ugoroknak*, az északra élőket pedig *amerikai turániaknak* tekintik, vagyis genetikai rokonságban vannak a magyar néppel. Ezután saját kutatási anyagából nyelvészeti, zenei, teológiai, jelképi és díszítőelemi példákat mutat be e rokonság igazolására. Javaslatára 2008. április 22-én Fehér Szarvas szülővárosa, Kecel város kegyelettel avatott föl emléktáblát a városi könyvtár falán:

Itt született és töltötte gyermekkorát Dr. Borvendég Deszkáss Sándor (1913–1989) jeles indián-szakértő, író, sok sikeres pedagógiai, néprajzi, ifjúsági kötet szerzője. Hálás amerikai indián testvérei – életműve elismeréséül – White Elk (FEHÉR SZARVAS) névvel tiszteletbeli főnöki címmel tüntették ki a hajdani keceli tanító tehetséges sarját.

A város polgármestere meghívására Fehér Szarvas fia, fogadott fia, rokonai, kortársai, barátai és tisztelő olvasói részesei voltak az emlékezési ünnepségnek.

Az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum pedig újra kiadta Fehér Szarvas első híres könyvét *A Sziklás Hegyek varázslója*-t.

Az *élményirodalom* máig is kedvenceim közé tartozik, mert a valóságot, a valóságos események tapasztalatait őrzi meg és sűríti bölcsességé, követendő példává az irodalom eszközeivel. A közelmúlt élményirodalmából három sikeres író művei voltak rám komoly hatással, mert szemléletmódjukat magaménak érzem, életük bátor megváltoztatását helyesletem, bár példájukat követni most már nem kívántam, inkább meg nem valósult álmaimnak tekintem őket. Írásaik kellemes olvasmányok és tanulságos példát adnak mindenkinek.

Peter Mayle a legsikeresebb élményírók egyike. 1990-ben megjelent *Egy év Provence-ban* című könyve nemzetközi siker lett és elnyerte a British Book Awards, „Az év legjobb útleírása” elismerését. Mulatságos történetek és gasztronómiai élmények szövevénye, amely további két kötettel (*Örökké Provence, Még mindig Provence*) már

trilógiát alkot. *Bor, mámor, Provence* című kalandos története talán legjobb és legélvezetesebb regénye, világsikerré vált. Hollywoodban meg is filmesítették, aki látta a filmet, biztosan megirigyelte a főszereplőt, hogy bátran otthagya addigi életét és Provance-ban új életet kezdett.

Frances Mayes amerikai író- és költőnő. Az olaszországi Cortonában és San Franciscóban él. A *Napsütötte Toszkána* c. könyve egyaránt nevezhető útleírásnak, szakácskönyvnek, társadalomrajznak, vagy regénynek. Naplószerűen beszéli el, hogyan teremtettek, férjével igazi otthont, és letek második hazára Olaszországban. Sikerlistás könyvéből szintén film készült Hollywoodban, melyet magyar tv-adásban is láthattunk.

Máté Ferenc Amerikában kedvelt magyar származású élményregény szerző, akinek legsikeresebb, vitorlás témájú kötete 100 ezer példány felett fogyott el. Itthon szinte még ismeretlen a neve, pedig sokan „magyar Peter Mayle”-nak tekintik. Számomra éppen azért fontosabb Mayle-nél, mert magyar lélekkel és szemlélettel élte és foglalmazta meg könyveinek eseményeit!

A *Toszkána hegyei*-ben egy XIII. századi remetelak felújításáról, a letelepedésről, az otthonteremtésről szól, és arra csábít, hogy merd vállalni és követni az álmaidat. A könyv nagy siker lett, de az író már nem elégítette ki új otthona és a táj élvezete, mert Toszkánában csak az érezheti otthon magát, akinek saját szőlője és bora van.

Bor, mámor, Toszkána című könyvében a saját bor, saját élvezet jelszóval egy régi birtok átalakításával kezdtek festőművész feleségével újabb otthont, saját szőlőültetvényt, saját borászatot létrehozni.

Máté Ferenc azt vallja, hogy a magyarokat a csapások erősítik, gazdagítják. Életével igazolja a magyar mondást: *próba, szerencse!*

Az új birtok kialakításának küzdelmei során pedig arra tanít, hogy az egyszerű élet érzései és örömei megteremthetik a teljes elégedettséget.

Ezt a békés, borérlelő, napsütötte szemléletmódot, az élet apró örömeit is felismerni és élvezni képes életvitelt igyekeztem megvalósítani magam is, és ehhez igyekszem tanácsot adni könyveimben másoknak. Az élményirodalom nemzetközi sikerű íróihoz véletlenül sem akarom hasonlítani magamat, de az élményirodalmat nemcsak olvasni szeretem, hanem a saját szerény képességeimmel én is olyan való-

ságos eseményekről, szereplőkről, helyszínekről írok, amelyek a magam, vagy ismerőseim élettapasztalatai által, vagy más módon kötődnek ismerősként hozzám.

Már kamasz koromban eldöntöttem magamban, hogy ha választhatnék, hol éljek (sem nyelvi, sem anyagi akadálya nem lenne), csak olyan helyet választanék, ahol megfelel az éghajlat

- erdők, gyümölcsösök,
- szőlők és bor, valamint
- szabadtéri úszási lehetőségek (folyó, tó, tenger) számára.

A szőlő megfelelő minőségben és gazdaságosan csak a 9–21°C évi középhőmérsékletű területeken termelhető. Az évi középhőmérséklet mellett a termelés sikerességét befolyásolja a tenyészidő hosszúsága, a napfényes órák száma, az évi csapadék mennyisége és évszakok szerinti eloszlása is. Az északi féltekén a 30–50., a déli féltekén pedig a 20–40. szélességi fokok között képes megteremni. Meg is néztem a világtérképen, hol élhetnék kedvemre. Elég nekem a választáshoz az a kb. 2000 km széles sáv a földgömbön, ahol termesztethető szőlő...

Gyerekkorom két kedvenc sötétkék vagy fekete héjú szőlője volt az Otelló és az Izabella. Kívülről szinte egyszínűek, de az otelló bogyójának vörös a belseje, meg a bora, az Izabella szőlőnek viszont a héja fekete, belseje fehér. Érdekes története van, miről kapta a nevét:

A hagyomány szerint Izabella királyné (1566–1633, uralkodott: 1598–1621) II. Fülöp spanyol király lánya, aki Németalföld helytartója is lett, fogadalmat tett, hogy addig nem vált inget, míg férje, VII. Albrecht osztrák főherceg seregei el nem foglalják Ostende németalföldi várost, és haza nem jön a háborúból. Az ostrom 1601–1604-ig, több mint 3 évig tartott, és ezalatt a királyné fehér inge majdnem fekete lett.

Az Izabella szőlő belső „fehérneműje” is kívülről feketét mutat...

(Azóta nevezik Izabella-színnek a fakó, sárgásbarna színt, amely ma leginkább lovak és kutyák színjelzője.)

Ifjúkoromban többször, több helyen nyaraltunk az Adriánál, végig autóztuk a teljes horvát tengerpartot, körben és hosszában-keresztben az Isztriát, majd le Dubrovnikig, később Pag és Hvar szigetét is. Láthattam erdőtűzek oltását, megkedveltem a parti fenyőerdőket, levendulamezőket és szemet gyönyörködtető szőlőtermő területeket is, bo-

rát is kóstitam. A tengerparton pedig olyan házikót is láttam, amelyből kőbe faragott saját lépcső vezetett a tengerbe. Arról álmodoztam, hogy ilyen helyen szívesen élnék a fürdőszékenban. Majd, ha nyugdíjasként állandóan „szabadságon” leszek, megengedhetem magamnak, hogy egy ilyen házikó gondnoka (tulajdonosa?) legyek. Szent Orbántól Szent Istvánig reggelente úszom egyet a saját lépcsőmről a saját tengeremben, utána készítem és fogyasztom el a villás-reggelit. Azután a piacon meg élelmiszer boltban beszerezem, amire szükség lesz, újabb úzás és napozás után következik az ebéd, amihez természetesen már a helyi vörösbör is hozzátartozik. Időnként a gyerekeim, unokáim meglátogatnának, egymást felváltva eltöltenének ott néhány hetet, így telne az élet májustól októberig. Ha több éven át megtehetném, horvátul is megtanulnék, tán még a szőlő kezelését is elsajátítanám...

Ezek az álmodozások jutottak eszembe már nyugdíjasként, amikor Peter Mayle, meg Máté Ferenc könyveit olvastam Provence-ról, meg Toszkánáról. De én nem voltam elég bátor, sem elég gazdag, hogy megvalósítsam ezt az álmomat...

Jókai Anna szerint nem az bátor, aki nem fél, hanem az, aki ha fél, akkor is megteszi azt, amit meg kell tennie.

Minden élőlénynek, így az embernek az életét is legerősebben a létfenntartás és a fajfenntartás ösztöne határozza meg. E két ösztön kielégítését, az élet fenntartását és folytatását biztosító legfontosabb cselekvések: az önvédelem, a táplálkozás és a szaporodás. Az ember kényszerhelyzetben (néha hatalomvágyból) harcol, saját és szerettei életéért, tulajdonáért. Amikor nem kell harcolnia, az étkezés és a nemi ösztön kielégítése minden másnál fontosabbak. Bárki megtapasztalhatja, hogy az életösztönök kielégítését nem lehet szabályokkal, parancsokkal, tiltással megakadályozni, ezt mondják el a dalok is:

*Nem lehet azt parancsolni senkinek,
hogy azt szeresse, kit a szíve nem szeret,
Amíg lesz egy piros rózsa,
amíg szól a magyar nóta,
felejtteni parancsszóra nem lehet!*

Az emberiség története során társadalmi, vallási követelmények és tilalmak arra akarták az embert kényszeríteni, hogy e két alapösztön megelégsében ne keresse örömét a földi életben.

*Édesanyám, nem tudok elaludni,
Házunk előtt legényt hallok beszélni.
Édesanyám eressen ki hozzája,
Fáj a szívem majd' meghalok utána.*

Rendkívüli körülmények (háború, nyomor, betegség) között a leg-egyszerűbb, legvacakabb étel is jólesik, a tiltott örömök pedig éde-
sebbek a többenél. Hiszen *az esik legjobban az életben, ami tilos,
vagy erkölcstelen, vagy hizlal ...*

Minden élőlénynek természetes viselkedése az ösztönei kielégítése. Az embernek is természetes, hogy ösztönei kielégítése együtt járjon az örömszerzéssel, ez az *egészséges életöröm*.

Amiért a férfinak érdemes élnie az ételen és a vadászaton kívül, az a *bor*, a *dal*, és a *nő*. Olvassátok, mit mondanak erről: a dal, meg a vers, és bölcs emberek gondolatai:

*Szerelem és a bor meg a nóta,
E három kell nekem már régóta.
Tele pohár kezemben, szép kislány az ölemben,
S mindjárt egy dal fakad a szívemben.*

Jó megjegyezni mit tanácsol írni *Vajda János: A pince fölé*

*Föld alá jutunk maholnap,
Hol nem lesz bor, leány, nóta.
Vigasztaljon addig a csap,
S hogy ne féljünk a föld alatt:
Járjunk ide szoktatóba.*

Végh Mária : Tévedsz

*Tévedsz, hogyha azt hiszed, a szerelem csak játék. (...)
Nagy dolog a szerelem, s hogy múlnak az évek,
Még nagyobb lesz, meleg kendő, úgy betakar téged.*

*Erő elszáll, szépség hervad, jön az ősz, a tél is,
Aki szeret melletted lesz, megbecsül majd mégis.
Az életet véges-végig együtt kell leélni,
Úgy válik el, mit ér a nő, és mit ér a férfi.
Jót és rosszat megosztani, kacagni, és sírni,
A szerelem dal, mit együtt kell megírni.*

Szent-Györgyi Albert

Az életet nemcsak élni, de élvezni is kell, és az ember csak akkor tud jól dolgozni, ha jókat tud mulatni. Ha fel tud frissülni. Ha csak dolgozik, és nem tud felfrissülni, akkor dolgozni se tud.

Selye János a stresszelmélet és az önzetlen önzés elv atyja így fogalmazta meg:

Éljen mindenki úgy, ahogyan számára a legtermészetesebb, mindaddig, amíg viselkedésével nem okoz kárt másoknak. (...) Az alkalmazkodóképesség (...) véges mennyiségű életerő, (...) tanuljunk meg okosan bánni a tőkénkkel, hogy a lehető legcsekélyebb áron a legtöbb kielégülést szerezhessük meg.

Az idős ember derűs életszemléletét megalapozza, hogy ne legyenek anyagi és együttélési zavarai, és kedve szerint részt vehessen társas rendezvényeken, találkozhasson laza kötődésű, mégis megbízható társakkal.

Az életörömről az idős embernek is szüksége van. Kézzel foghatóan tapasztalnia kell annak biztonságát, hogy nincsen egyedül.

Félálomban a testmeleg ágyban tapinthatja maga mellett a párját, simogathassa meg kedves domborulatait és hajlatait, aztán ha a jó Isten is úgy akarja, még ennél több is történhet...

Márai Sándor: A magyar borok (részlet)

Mert nincs szebb halál, mint egy diófa alatt, a borospince előtt, ősszel, közvetlenül a szüret után, amikor az újbor már szunnyad és erjed a hordókban, a diót leverték a fáról, s a napnak szelíd ereje van még, mint az öreg ember szerelmének. Itt ülök majd egy padon, háttal pincémnek, ahol boraim pihennek, a kecskelábú asztalnak könyökölve.(...) Könyvet csak ezeréveset olvasok már ebben az időben, s óbort

iszom hozzá, ötéves somlóit. Így várom a halált. (...) Mert minden bölcsesség alja, melyet a magyar hazai borból és a műveltségéből tanult, ennyi: szeretni kell az életet, s nem kell törődni a világ ítéletével. Minden más hiúság.

Hamvas Béla: A bor filozófiája-ból

A borországok és a borvidékek mind idillikusak. (...) Mindazt, amihez kedved van, tedd meg. Ne tagadd meg magadtól főként a szerelmet. És a bort.(...) Végül is ketten maradnak Isten és a bor.

Ismeretlen szerzőtől gondolatébresztő a borról:

*A bor napsugár, a bor esti szél,
A bor forró nyár, a bor néma tél.
A bor költészet, a bor tudomány,
A bor pillanat, a bor hagyomány.
A bor hűség, a bor csalfaság,
A bor szentség, a bor szomjúság.
A bor jellem, a bor hajlam,
A bor bűbáj, a bor vegytan.
A bor természet, a bor alkotás,
A bor szenvedély, a bor hivatás.
A bor bölcsesség, a bor vigasság,
A bor rejtelem, a bor igazság.*

Jean Anthelme Brillat-Savarin (1755-1826) francia mesterszakács, epikureista író erre figyelmeztet:

Az asztal örömeit minden életkorban, minden társadalmi helyzetben, minden országban és minden nap lehet élvezni; ez az élvezet társa lehet minden egyéb gyönyörűségünknek, és az utolsó, mely megmarad és vigasztal akkor, mikor a többi örömünket már elvesztettük.

(Brillat-Savarin: Az ízlés fizioiogiája. Bp., 1912. Ambrus Zoltán és Ambrus Gizella fordítása; Múzsák, Budapest, 1986.)

Kovácsolás

Általános iskolában végig kitűnő, vagy jeles voltam, de nem volt elképzelésem arról, hol tanuljak tovább. Édesanyámnak egy tanár ismerőse azt tanácsolta, a jó tanuló gyereket Győrben technikumba kell adni gépipariba, vagy építőipariba, ezek a legszínvonalasabb iskolák, ahova csak felvételi vizsgával lehet bekerülni. Aki végez, technikusként már jó munkát kaphat, de ha akar, tovább is tanulhat. Egyik szakma iránt sem éreztem akkor érdeklődést, de a bátyám gépipariba járt, hát én is oda jelentkeztem, fölvettek. Bár nem gépész szakon tanultam tovább, soha nem bántam meg, sőt kimondottan hasznát vettem annak, amit ott elsajátítottam. Elméleti oktatásban az érettségihez szükséges matematika, fizika, magyar, történelem anyagon kívül, vele azonos színvonalú de még bővebb mennyiségű mechanika, elektrotechnika, technológia, gépelem, géptan, műszaki rajz ismeretet kellett elsajátítanunk, ezen fölül hetente egy nap műhelyfoglalkozáson vetünk részt. Nagy mennyiségű feladatot kaptunk rendszeresen, folyamatos és pontos munkavégzésre neveltek. Bármivel foglalkoztam, magabiztosságot és szélesebb látókört adott a gépész elméleti ismeret és az, hogy megtanultuk a szabványírást, a műszaki rajzokat nem csak olvasni, hanem készíteni is. Azt még külön ajándéknak tekintem így utólag, hogy a gyakorlatban is elsajátítottuk a lakatos, marós, gyalus, esztergályos, hegesztő és kovács szakmunkák alapvető fogásait, műveleteit. Műszaki rajzból és mindegyik szakmunkából kellett záróvizsga munkát készítenünk, arra kaptunk osztályzatot. Megismertem mindegyik szakmunka sajátosságait és nehézségeit, de legnagyobb hatással a kovácsmunkák voltak rám. Büszke is voltam többek között arra a saját kézzel reszelt kalapácsra, amit később magam is edzettem. Csodálatos, hogy a kovács úgy alakíthatja a vasat, mint a háziasszonyok a tésztát. Akkor tapasztaltam meg saját kezemen és bőrömön, hogy a kovácsolás milyen szép izzadságos munka, és megértettem mit jelent, hogy *mindenki a saját szerencséjének kovácsa...*

Áprily Lajos: A régi házban

Rózsikának

*Akkor többtitkú volt az erdő,
több csillagot vetett az ég.*

*Üllőre sújtó kalapáctól
harangozott a faluvég.
Az édesapja műhelyéből
csengett ki az a mély zene.
Én most is hallom. Mintha messze,
a végtelenből csengene.
Előbb csak a kiskalapács szólt,
a mester indított vele,
kondult a középső s utána
a nagy verő zúgott bele.
(...)*

Aztán az egyetemen, erdőmérnöki tanulmányaim alatt a műszaki tárgyakat tanultam a legkönnyebben, ami az évfolyamtársaimnak a legnehezebb volt.

Amikor dolgozni kezdtem az erdészetnél Kanizsán, kellemes meglepetés volt számomra, hogy a fogatos munkák biztonsága érdekében az erdészet saját *bognárműhelyt, szíjgyártót és kovácsműhelyt* működtetett. Szerettem és becsültem is a mesterek munkáját, mindig egyikkel jó emberi kapcsolatot tartottam, el-ellestem néhány ügyes fogásukat, de legközelebb a kovácsokhoz kerültem. Mindig csak egy kovácsunk volt, de az én munkás évtizedeim alatt hárman követték egymást. Legkedvesebb élményem az volt, amikor '83-ban új lakásunk nappalijába kandallót építettünk, a hozzávaló kovácsoltvas szerszámok (tűzkutya, a szerszámtartó állvány, piszkavas, parázsfogó, hosszúnyelű hamulapát és kefe) elkészítésénél – *Konkoly János* kovácsunk sormási műhelyében – a mester keze alá dolgozva segédként magam is közreműködtem...

A 70-80-as években volt egy ifjúsági, ismeretterjesztő zsebkönyv sorozat, aminek egyike a mesterségekről szólt (Móra Kiadó, Búvár zsebkönyvek, vagy a Gondolat zsebkönyvek). A fiaim örökölték tőlem, hogy ők sem a meseszerű, hanem a valóságyszerű meséket kedvelték jobban. Még nem jártak iskolába, mesekönyv helyett én is szívesebben olvastam nekik a mesterségekről. Kedves, értelmes kis leírások voltak, néhol rajzokkal is ellátva. A rövid ismertetőkből a szakmákkal kapcsolatban viszonylag sok szakkifejezés fordult elő.

Olyankor abbahagytam az olvasást, elmagaráztam, esetleg a rajzon is megmutattam a szó pontos jelentését, csak utána folytattam tovább. Így tettem akkor is, amikor a kovácsról olvastam. Azt hiszem túlságosan jól sikerült megmagyaráznom a nagyobb fiamnak, hogy milyen csodálatos dolog, ha valaki a „vasat” acéllá tudja *edzeni*. A hő, a kapálás és a hirtelen lehűtés által hogyan változik a fém kristályszerkezete. Ennél csak a fegyverkovács különb, mert fantasztikusan értékes egy olyan kard, amelyik az élére dobott selyemsálat képes kettévágni. Ezekkel lehet ám megvédeni a hazát!

Telt-múlt az idő, a kedvelt *Omega* együttestől élvezettel hallgattuk a rádióból a *Ballada a fegyverkovács fiáról* című dalt is:

*Tél fut az éjen át, nyílik a jégvirág,
Új bölcsőben sírdogál egy élet.
Apja emeli föl: ebből a gyerekből
Fegyverkovács lesz, ha addig élek!*

*Így is lett, bizony, de szólt egy szép napon:
Ne csináljunk soha többé fegyvert!
Nem lesz háború, könnyes, szomorú,
Boldognak látok majd minden embert.*

*Kis harangot önt, vándorruhát ölt,
A haranggal a világot bejárja.
Halkan zeng a dal, mit senki meg nem hall,
S nevet rajta mindenki, ha látja...*

*Egy nap visszatér, megáll, alig él,
Már nem az, ki elment lehunytt szemmel.
Apja jót nevet, nyisd ki két szemed:
Ilyen a világ, s kell a fegyver!*

Két-három év is eltelt, amikor már iskolásként azt a feladatot kapták, írják le, milyen foglalkozást tartanak a legfontosabbnak. A fiúk többsége űrhajóst, meg autóversenyzőt, repülőgép vezetőt, hajós kapitányt, néhány kamionsofőrt, vagy traktorost választott, az én fiam

választása a fegyverkovács volt. A tanító néni teljesen elképedt, nem értette, hogy az úrhajózás korában egy fiúnak mért fontos a kovács munka, és mért kell a fegyver, talán háborút akar? Fiam magyarázatát meg sem hallgatta, később az enyémet sem értette meg igazán...

Áprily Lajos: Parajd, 1897

*Rózsikáéknál mindig cseng az üllő.
A titokzatos, néma temető
játszóhelyem.
Rengetegekből suhog a Küküllő.
A rengeteg titkát is ismerem,
(...)
S estefelé,
ha tízesztendős testem kimerül
s a lámpafénytől bágyad már szemem,
kék szajkók úsznak át a lelkemen.*

Lovagvárak, lovagrendek

2008-as újsághír és 2009-es karácsonyi tv műsor lényege:

A Major Balázs által vezetett régészeti misszió 2000 óta végez feltárásokat Szíriában. Margat várának régészeti koncesszióját Major Balázs 2006-ban kapta meg, korábbi munkáinak elismeréseként. A régész, történész, arabista a Pázmány Péter Katolikus Egyetem arab tanszékének oktatója már hosszú évek óta kutatja a szíriai tengerparti régió késő antikvitásból és a kereszties államok idejéből származó írott és tárgyi emlékeit. A misszió vezetője és 15–25 főből álló csapata a Szíriai-Magyar Régészeti Misszió (SHAM) kutatásában ingyen, lelkesedésből dolgozik. Margat várában korábban még soha nem folyt kutatás. Az 5,7 hektáros területen lévő vár a johannita lovagrend központja volt. A Margat a három hatalmas, szinte teljesen ép szíriai kereszties vár egyike, kihalt vulkáni kúpra épült, dupla falgyűrűjén belül a fellegrvár mellett egész középkori város állt lakóházakkal, templommal, kórházzal és püspöki palotával.

Nagyon ritka, hogy egyetlen országra bizzák a feltárásokat, általában nemzetközi missziókat szerveznek – mondta az MTI-nek Major Balázs, az expedíció vezetője, aki azért vállalkozott erre a nagyszabású feladatra, mert ez az egyedüli vár, amely Magyarországhoz kapcsolható, részben magyar pénzből épült.

Major Balázs szerint a johanniták mielőtt felépítették volna a várat, közművesítették a hegyet: ciszternákat – amelybe a téli csapadékok gyűjtötték – és latrinarendszert építettek. A 2007 óta végzett sokoldalú kutatások eredményeinek alapján pontosan rekonstruálhatók a várat uraló johannita lovagok életének egykori szinterei: a nagycsarnok, melyben a fontos gyűléseket tartották, a refektórium, ahol ettek, a dormitórium, ahol álmra hajtották a fejüket, vagy a hatalmas konyhájuk, fürdőjük és vízöblítéses latrináik. A latrinák feltárása azért is fontos, mert nem csupán az ürülék eltávolítására szolgált, hanem középkori személedobóként is.

Ezer évben egyszer adatik ilyen lehetőség. A csapatban van restaurátor, régész, arabista, informatikus, építész, fotós. Megszállottak ők is, mint Balázs. És már világraszóló szenzációval is büszkélkedhetnek. A nyugati kutatók megírták, hogy a vár kápolnájában nincs freskó. Előző ősszel viszont Selmeczi Anna restaurátor mintát vett a kápolna falából, és kiderült hatalmas freskót rejt a fehér fal.

2008. december 3-án tartott sajtótájékoztatót az esztergomi Major Balázs által vezetett Szíriai-Magyar Régészeti Misszió Budapesten, ahol a szakemberek a világ legnagyobb keresztes várának eddigi feltárási eredményeit ismertették. Az arabista-régész bemutatta egyebek közt azt az egyedülálló középkori freskó-ciklust, melyet társaival együtt fedeztek fel és restauráltak.

Tekintsünk vissza a történelemben:

Az V. keresztes hadjáratot III. Ince pápa kezdeményezte. III. Béla megígérte a pápának, hogy részt vesz a keresztes háborúban, de halála miatt ennek nem tudott eleget tenni. Fiára maradt a kötelesség teljesítése. A sereg indulását III. Ince sem élte meg, csak utóda III. Honorius.

II. András (uralkodott: 1205-1235), 1217-ben szánta el magát a hadjáratra. Eredetileg genovai gályákkal indultak volna útnak, de túl nagy árat kértek. Ekkor a király a tengeri szállítás fejében inkább le-

mondott Velence javára Zára birtokáról és megnyitotta az országot a velencei kereskedők előtt.

A keresztes seregek II. András magyar király és VI. Lipót osztrák főherceg vezetése alatt szálltak tengerre. A magyarok 1217 nyarán indultak el, s Zágráb-Spalató érintésével velencei hajókon jutottak Cipruson keresztül 1217 októberében Akkonba (Akkó), amely a keresztes királyság fővárosa, a térség kereskedelmi központja volt.

A magyarok Betszaidánál megverték az egyiptomi szultán seregét. Harcoltak a Jordán völgyében, sikertelenül ostromolták a Tábor-hegyet és jelentősebb ütközetekben vettek részt a Kinneret-tó környékén is. Az első támadást Betszaidánál II. András maga vezette, majd a parancsnokságot Dénes fia Dénesre bízva ereklyegyűjtő körútra indult, és hajón a Tripoliszi Grófságba látogatott. A mohamedánokat meglepte a hasonló felfogásban harcoló magyarok jelenléte. Az ajjúbida uralkodó állítólag több okból is elkerülte a döntő ütközetet. A hadjárat során többször előfordult, hogy az össz-keresztény hadak legnagyobb megrökönyödésére a magyar vezérek a csata megállítására adtak utasítást, mivel a velük szemben álló muzulmán csapatok (török-türk-kurd) harcosaiban testvérnépeket láttak.

1218 januárjában II. András szárazföldön elindult hazafelé, Antiochián, Cilicián, Nicaean keresztül, az esztendő végén Konstantinápolyba érkezett. Nem sok európai uralkodó volt arra képes, hogy szárazföldön, veszteség nélkül vigye haza katonáit.

Nyolc évszázaddal ezelőtt, hazafelé menet seregével megszállt a johannitáknál Margatban, és a vár fenntartására hatalmas évjáradékot, 100 márkányi ezüstöt rendelt fizetni a szalacsi sóbányák jövedelméből, örök időkre.

Margat vára a szíriai Banyosztól pár kilométerre a tengerparton van, 1062-ben építették arab törzsek. A kereszteseknek egészen 1119-ig ellenállt. Később az Antiochiai hercegség része lett, és annak legerősebb családja, a Mazoirok birtokába került. A Mazoir család európai területeik csökkenésével meggyengült, így *1187-ben a Johannita lovagrend szerezte meg a várat*. A várban és a mellette álló szuburbiumban, megerősített városkában nagyszabású építkezések folytak, ezt támogatta II. András magyar király is az évi 100 ezüstmárkával. A tengerparti kereskedő utak ellenőrzésére kiválóan alkal-

mas vulkanikus kúpon emelkedő várat a rettegett Szaladdin sem tudta bevenni. A keresztesekeket a harcias mamelukok üzték el Margathból.

A lovagiasság: udvarias, méltányos, tiszteletet kifejező viselkedés,
– egyrészt a gyengébbekkel, főleg a nőkkel kapcsolatban,
– másrészt az ellenséggel szemben a kölcsönös szabályok betartásával.

A lovagrendek lovagai a középkorban, a XI–XIV. században, nemes eszmék, a hit és erkölcs védelmére tettek fogadalmat, és ha kellett érte áldozták életüket. Lovagi háborúkra, lovagi tornákra ma nincs szükség, legfőlőbb ismert várakhoz kötődően a hagyományörzők mutatnak be ilyeneket.

A lovagrendek lovagai ma, a XXI. századi nemes eszmék és célok, hagyományos nemzeti értékeink védelmére, megőrzésére, tiszteletteljes szemléletének és gyakorlatának terjesztésére tesznek fogadalmat.

A mai lovagrendek a bor, a pálinka, a méz, a sajt, a sonka értékeinek védelmére alakultak.

Jó példa erre a magyar borlovagok etikai kódexe:

Őfelsége, a Bor lovagja vagyok, kész vagyok Őt hűen szolgálni, és minden erőmmel azon vagyok, hogy a hírnevét a világban tovább növeljem.

Tisztelem és becsülöm borrendi társaimat, s mindenkor együttműködök velük közös céljaink megvalósítása érdekében.

Hiszek abban, hogy a bor az élet igenlése, az egészség egyik forrása, a legőszibb és legnemesebb ital, amelyet ismer az emberiség, ezért mély tisztelettel adózom előtte.

Minden olyan rendezvényen, ahol bort szolgálnak fel, példát mutatok a Bor iránti tiszteletemmel, kultúrált viselkedésemmel, öltözködésemmel és a Bor mértékletes fogyasztásával.

A kultúrált borfogyasztásra tanítom embertársaimat, megismertetem őket a borkóstolás művészetével és a fogyasztás szépségeivel.

Azon leszek, hogy ápoljam és őrizsem az országos és ezen belül azokat a helyi szőlészeti, borászati és gasztronómiai tradíciókat, népi, nemzeti, nemzetiségi hagyományokat, amelyből a mai modern borászat táplálkozik.

*Célom az, hogy a munkám révén szerezzek jó hírnevet magamnak.
A barátság számomra cél és nem eszköz, a baráti kezét olyan baráti szellemben fogadom el, ahogy azt felém nyújtják.*

Őszintén, de reálisan kritizálok, és elfogulatlanul dicsérek, mert építeni kell, és nem rombolni.

Vallom a szőlő, bor iránti önzetlen szolgálat, a türelem szükségességét.

Tudomásul veszem és hirdetem, hogy a borban öröm, barátság, dal és boldogság van.

A Magyar Pálinka Lovagrend elkötelezett a kulturált italfogyasztás iránt.

A szeszes italok fogyasztását 18 éven aluliak számára nem ajánljuk!

*Az Egyesület teljes neve: Magyar Pálinka Lovagrend Egyesülete
Alapításának éve: 2004.*

A valódi pálinka fogyasztásának részaránya a pálinka-lovagok működése óta megháromszorozódott, ma már kb. 15%.

Örülök új lovagrendjeink sikerének, példáik alapján további hagyományörző lovagrendekre lenne szükség, akik nemzeti hagyományaink (néptánc, dalok, vallási-néprajzi szokások, ünnepi rendezvények, építészet, szervezet, ruházat, fegyverzet stb.) megőrzésére, életben tartására vállalkoznak.

Becsülöm a ma is működő különféle hagyományörző szervezeteket (pl. római hadsereg, páncélos vitézek, huszárok) és rendezvényeiket, de sokkal szervezetlenebbek, mint történelmi elődeik voltak. Lovagrendként működve, szervezettebbek, hatékonyabbak lehetnének.

Magyar észjárás és nyelv

Egy anekdota szerint 1939–40-ben az USA, a világ legfejlettebb állama atomkutató intézetének laboratóriumában Amerika négy legkiválóbb fizikusa beszélt meg egy problémát. Egy kiment közülük, erre megszólalt egy másik:

Ha már így magunkban vagyunk, beszéljünk inkább magyarul, úgy jobban megértjük egymást...

Hogy pontosan így történt-e, nem tudom, de hogy megtörténhetett volna, az biztos, mert ha vezetőjük – *Enrico Fermi* az „olasz kormányos” – ment ki, három magyar maradt bent: *Szilárd Leó*, aki Fermivel együtt a nukleáris reaktor feltalálója, *Wigner Jenő* Nobel-díjas fizikus és *Teller Ede*, aki később a hidrogénbomba atyja lett.

De időnként együtt dolgozott még velük *Kármán Tódor* az aerodinamika világhírű tudósa, a szuperszonikus légi közlekedés atyja, a rakétatechnológia és hiperszonikus űrhajózás egyik úttörője, és *Neumann János* a XX. század legnagyobb matematikusa, a számítógép atyja is.

„A ragyogó elméknek az a galaxisa, amely az atomenergia felszabadításán dolgozott, valójában a Marsról érkezett látogatókból tevődött össze. De nehéz volt számukra, hogy idegen akcentus nélkül beszéljenek angolul, ezért álcázásként magyarnak mondtak magukat. Hiszen köztudott, hogy a magyarok semmilyen nyelvet sem képesek idegen akcentus nélkül használni, a magyart kivéve...”

(Fritz Houtermans)

Ezért nevezték Los Alamosban kollégáik a rendkívüli képességű, szinte földöntúli intelligenciával rendelkező és egymás közt érthetetlen nyelven beszélő tudósokat egyszerűen csak *Mars-lakóknak*...

A *Mars-lakók* szakértelmének elismerését igazolja a tényeset:

1939. október 21-én a minőség-ellenőrző hivatal épületében tartotta első ülését a Rooseveltnél által kinevezett Uránium Tanácsadó Bizottság, amire meghívták a fenti anekdota négy szereplőjét. Fermi nem ment el, így *három magyar fizikus képviselte az amerikai tudományos életet*. (Stanley A. Blumberg – Gwinn Owens – Egri György: A Trefort utcától a hidrogénbombáig)

Ezt igazolja az is, hogy Rooseveltnél elnöknek Szilárd Leó, Trumannak Kármán Tódor, Eisenhowernek Neumann János, Nixonnak Neumann János leánya, Neumann Marina, Carternek Kemény János, Reagannek pedig Teller Ede volt a tudományos tanácsadója.

A XXI. század elején egy Londoni újság a XX. század történéseit összegző írását ezért kezdte ezzel a címmel: *„A XX. szd. Budapesten született”*.

Az emberiség történetének XX századot jellemző meghatározó eseményei magyar emberektől származtak!

A Gömböc, egy magyar találmány szerepelt az egyik legtekintélyesebb tudományos folyóirat, a *The Mathematical Intelligencer* 2006, 4. számának címlapján. Ez volt a második magyar vonatkozású címlap a *Rubik-kocka* (1979) után. *Rubik Ernő* találmánya világszerte a magyar találmányosság megtestesítője lett...

A gömböc megalkotása konstruktív bizonyítása Vlagyimir Igorjevics Arnold orosz matematikus 1995-ös sejtésének, mely szerint létezik homogén test, melynek négynél kevesebb egyensúlyi pontja van.

A Gömböc az első ismert *homogén test*, melynek egy stabil és egy instabil, azaz összesen két egyensúlyi pontja van. Bizonyítható, hogy ennél kevesebb egyensúlyi helyzettel rendelkező test nem létezhet.

Domokos Gábor és Várkonyi Péter, a BME Építésztechnológiai Kar Szilárdságtani és Tartószerkezeti Tanszékének oktatói fedezték fel és alkották meg ezt a különleges tulajdonságú testet.

A Gömböc a kettős harmónia és egyensúly jelképe.

Jellemző tulajdonsága, hogy különleges formájából adódóan szilárd vízszintes felületen bármilyen kiinduló helyzetből mindig ugyanabba a stabil állapotba tér vissza. Hasonlóan, mint a *keljfeljancsi*, de az a benne lévő *ellensúlynak köszönheti* ezen „képességét”.

A Gömböc az Expo 2010 Sanghaj világkiállítás Magyar Pavilonjának központi eleme volt. A világkiállítás mottója: „Jobb város, jobb élet”. A szervezők szándéka szerint a Gömböc tulajdonsága hazánkat illetően szimbolikus jelentéssel is bír:

Jól reprezentálja a magyarok kreativitását, innovatív gondolkodóképességét: ahogyan a Gömböc, úgy Magyarország is „mindig talpra áll”.

A Gömböc szoros ideológiai kapcsolatban áll a Jin Jang-gal, mivel mindkettő a *harmóniára és egyensúlyra törekvést jelképezi*. A magyar emberek a városi fejlődésben is ezt kívánják megvalósítani.

Természetesen a tudományos élet más területein is lehetne sorolni a Nobel-díjasokat, feltalálókat, a zenei, festői, stb. művészeti ágak kiválóságait, de inkább csak néhány csemegét említek.

Az irodalmi életben nagyobb nemzeti megbecsülést érdemelnének azok, akik sokat tettek az ember felemelkedéséért. *Jókai Anna* (Kosuth Rádió) szavaival az előző századforduló *három angyala*: *Hamvas Béla*, *Várkonyi Nándor* és *Kodolányi János*, akik a két világháború között együtt nagy szellemi triumvirátust alkottak.

Alkotásuk sokkal több, mint irodalom, inkább Jákob lajtorjája az ég felé.

Jákob lajtorjáján akkor mászunk helyesen, ha jobb kezünkkel kapaszkodunk, a ballal lenyúlunk valakiért.

A művészi alkotónak nemcsak bepillantása van az életbe, hanem rálátása is, az élet egészére.

Az ember sorsa egy papirusz, amin rajta van az isteni vízjel...

A fényt véka alá rejteni nem szabad!

Aki alkotni tud, másoknak is világítson!

Szerintem a szellemi ember nem lehet olyan, hogy tudja milyen a világ, de nem szól semmit. Meg kell mondani, mit kell tenni!

A politika, ha nem tudja megvalósítani, legalább törekedjen arra, hogy az isteni erkölcsöt megközelítse! Szellemi támogatásra szükség van! Ezért a szellemi ember nem lehet érintetlen a politikától, amikor a sok szenvedést látja. De ne merüljön bele teljesen, mert úgy jár, mint az albatrosz, amelyik a hajó fedélzetére zuhan.

Mutasson irányt a kocsí hajtójának, merre kell a kocsit a kátyúból kivezetni! A szellem embere megteheti azt is, hogy kiszáll a kocsiból és belefut a sárba. De jobb, ha inkább fizikailag is segít a hajtónak! A szeretet, bizalom, támogatás, nem pihenés!

A mindenkori karrierista a legrosszabb. Ki kell szűrni azokat, akik nem alkalmasak arra, hogy másokat irányítsanak! Nem elég, ha valami szép, hanem az, ami megmozdít valamit az emberben!

Magyarországon a legsötétebb 50-es években Isten kiránduló angyalai csodálatos szellemi életművet hoztak létre. Szinte egykorúak voltak:

Hamvas Béla (1897–1968) szerint mindennek meg van a mértéke. Aki magának főz, bünt követ el. „Mind oda vagyunk pörkölődve (kózmálva)” szokta mondani. Amit megszenvedtél, amit tapasztaltál, arra kell megtanítani a többieket!

Az élet értelme, hogy az ember kiköpülje magából a legmagasabbat!

Várkonyi Nándor (1896–1975) szerint, hogy mivé leszünk, attól függ, mit keresünk magunkban. A XX. század embere az állatot kereszte, meg is találta. Enni, inni, élvezni, csak magamnak élni: állati szint.

Az osztályharc, az éhfarkas háborúja az erszéyes hiéna ellen. (Gyönyörű mondat, sajnos nem én találtam ki – mondta Jókai Anna.)

Kodolányi János (1899–1969) szerint ez vízözön előtti világ, még úszóhárttyával az ujjunk között. A tornyot magunkban kell felépíteni!

Ehhez a háromhoz, talán két név csatlakozhat még:

Németh László szerint: *Életünk zászló, amit a legmagasabb csúcsra kell kitűzni! Lehet, hogy csak egy gyufa, amely egyetlen sercenéssel, de világít másoknak!*

Weöres Sándor szerint: *Embertársaidért nem tehetsz többet, mint hogy megmutatod nekik a helyes utat!*

Az embernek nagyon nehéz tárgyilagosan, semlegesén megítélnie saját magát. Részben azért, mert elfogult (*más szemében meglátja a szálkát is, saját szemében a gerendát sem*), részben kevesen ismernek más nemzetet eléggé a reális összehasonlításhoz. Ezért fontosnak tartom a minket jól ismerő idegenek rólunk alkotott véleményét.

Évek óta hazánkban élő több nemzet tagjait kérdezték a tv-ben a magyarokról. Egybehangzó véleményük szerint, a magyarok:

- keveset mosolyognak, pedig az nem kerül semmibe,
- többet foglalkoznak az akadály (baj, probléma, ellenségeskedés) okaival (mit miért nem lehet), kevesebbet azzal, hogy a jó megoldást keressék.

A magyar nyelvet jól ismerő, Balassi Bálint-émlékkarddal díjazott Tereza Worowska lengyel műfordítónő Kossuth Rádióban elhangzott véleményének a lényegét igyekszem visszaadni:

A nyelv élőlény. A magyar nyelv „szélsőségesen képi nyelv”. A lengyel „fogalmi” nyelv, még nálunk is kel a nap meg nyugszik, vannak képek a nyelvben, de messze nem annyi, mint a magyarban. Amikor magyarul beszélek, mindent látok, amit hallok! Azt vettem észre, hogy a magyarok többsége beszédben csak „fogalmi” nyelvként használja a magyart, nem élik meg képszerűen, amit mondanak. Magán missziómnak tartom, hogy akikkel beszélgetek, visszavezessem anyanyelvük

„képiségehez”, amelyről ők már megfeledkeztek, pedig ez milyen fontos dolog és milyen nagy kincs!

Pap Gábor művészettörténész megállapítása szerint: a Bolívia és Peru határvidékén Krisztus előtt kb. 15 ezer évvel épült Tiahuanaku városban fennmaradt képek, ábrák, kétségtelen rokonságot mutatnak az ősi magyar kultúra képi hagyatékaival...

A magyar nép történelme során a népek keresztútján helyezkedett el, létszáma időnként nagyon megfogyatkozott, a nagyhatalmakhoz, erős nemzetekhez kénytelen volt igazodni. Ennek a szomszéd hatalmakhoz igazodó viselkedésnek három jellemző módja alakult ki:

Viselkedés típusa	módszere	eredménye
KURUC	támad, ellenáll	a hatalom, túlerő leveri, hősi halott
LABANC	behódol, kollaborál	lakáj, szolgaként, de élve marad
ERDÉLYI FEJEDELM	Hajlik jobbra-balra, adózik a szultánnak is	hatalmon marad és védőpajzs nemzetének

Érdemes elgondolkodni rajta, mikor melyik volt hasznosabb, és a jövőben ésszerűen kellene viselkedni az ösztönös helyett.

Megváltani a világot?

Bajban ismerszik meg a jó barát. Szerencsére, a bajban összefognak a magyarok. Ezt igazolja két író, két kitűnő, talpig ember, akik éveket töltöttek a Szovjetunió büntetőtáborában, a GULAG-on (Glavnoje Upravlenyje Lagerej = Büntetőtáborok Főigazgatósága).

A Gulagon külön-külön szerzett tapasztalataikkal azonos fölismerésre jutottak, megértették, hogy nem az orosz nép volt az ellenségük, nem az orosz nép büntette őket igazságtalanul, hanem a szovjet politikai rendszer. Ezért nem is haragszanak az orosz népre. Tanuljunk tőlük!

Galgóczy Árpád Gulágot túlélő író. Szamosangyaloson született 1928-ban. 1945-ben szovjetellenes szervezkedés ürügyével elhurcolták, szovjet hadbíróság elé állították, majd 20 év szabadságvesztésre, kényszermunkára ítélték, 13 évig élt kint, 7 évig lágerben. 1948 januárjában érkezett meg az első lágerbe, az uráli Cseljábinszkba. Egy évvel később a legnépesebb gyűjtőtáborba, a Karaganda környéki Szpászkra került. Itt nagyon sok művelt, nagy tudású – a Sztálini zsarnoksággal szembeszálló – rabtársa volt, köztük Szuvorov dédunokája, valamint költők, festők, államférfiak, egykori nemesek lezármazottjai. Rabtársai ismertették meg vele az orosz költészetet. 1954-ben szabadult, de csak 1960-ban térhetett haza. Dolgozott segédmunkásként, volt műszaki fordító és szinkrontolmács is, több évig a MALÉV-nál és a sporthivatalnál is. Jelcintől is, Putyintól is kapott kitüntetést, büszke a „Barátság rend”-re, ami a külföldieknek adható legmagasabb orosz állami kitüntetés.

Emlékiratai három kötetben jelentek meg: *A túlélés művészete* (Valo-Art, 2007), *Fények a vaksötétben* (Valo-Art, 2008), *Az alagút vége* (Valo-Art, 2009).

Hitvallását így fogalmazta meg: *...egyetlen nép szellemiségét, lelki-ségét, művészetét sem szabad azonosítani az őt megnyomorító és elal-jasító politikai rendszerrel. Az ilyen esetekben egyenlőségjelnek nincs helye, és nem is lesz soha.*

A Kossuth Rádióban tőle elhangzottak szerint:

Két magyar három félét akar, de nem azért, mert összeférhetetlen. Minden magyar meg akarja váltani a világot, de ha valaki másképp akarja megváltani, azt ellenségének tekinti.

A Gulágon viszont a magyarok

- a bajban, nyomorban hajlandók voltak összefogni,*
- kreatívan feltalálták magukat,*
- kitartottak és képesek voltak túlélni!*

A lágerekben a németek, japánok is elvesztették reményüket. A magyaroknak, még 19 évük volt hátra, de már az otthoni lakásukat, könyvtárukat, kertjüket tervezték. A magyar „*keljfeljancsi*” nép, minden helyzetből talpra tud állni. 43 kg volt, a kórházban kiderült, hogy jól tud portrét rajzolni. Ha rajzolt, nem kellett dolgoznia. A lágerben másfélszáz magyar élt, alig egy tucat volt, akinek nem volt

lágérbeli szakmája. Ők voltak a legjobb orvos, kőműves, ács, festő, autószerelő, ápoló, zenész, kovács. Óriási kincs volt a varrótű, de lehetetlen volt hozzájutni. A kovács patkószegből csinált varrótűjével mindenből bámulatot váltott ki. Az orosz foglyok elismerték ezt a talpraesettséget és szerették is a magyarokat.

Az elismerés jóleső büszkeséget és erőt adott, törekedtek is rá, hogy valóban ők legyenek a legjobbak a rendkívüli körülmények között is.

„Egyetlen nép fiai nem tudtak annyit áldozni egymásért, mint a magyarok. De minket még a két világháború közti rendszer nevelt hazafivá!”

Egyikük olyan betegségbe került, ami a lágérorvosok szerint lágérben gyógyíthatatlan: Besárgult, és csak zsírmentes ételektől való felerosódés gyógyíthatta meg. Erre a lágérbén senkinek nincs esélye. De a magyarokkal megtörtént a csoda: a magyarok összefogtak, a 10-12 emberből minden nap becserélték 1 vagy 2 fő kenyéradagját (a csomagot kapó orosz foglyokkal) cukorra, aszalt gyümölcsre és a betegnek adták. A beteg meggyógyult, haza is jött a fogságból...

„...Az oroszok figyeltek fel rám először. Anyégin-fordításomról oroszul tudó magyar irodalmároktól értesültek. 93-ban kellett tartanom egy előadást Moszkvában. Főleg oroszok voltak ott. Záporoztak a kérdések. Valaki ott az egész orosz nép nevében bocsánatot kért tőlem a lágérért. Így ment híre az új magyar Anyéginnek. Ki ez a csodabogár, akit majdnem beletapostunk a betonba, akit majdnem megöltünk, akit hét évig kínoztunk, s aki, ahelyett, hogy meggyűlölt volna bennünket, elkezdte a klasszikusainkat fordítani?”

Galgóczi Árpád: Rab karácsony

*Elült a szél a késő éjszakában.
Homály borítja földünk bús egét.
Kihalt a táj, csupán egy néma tábor
Mereszti félve száz villanyszemét.
Körötte semmi zaj: a zord vidékre
A téli éj mogorva csendje ült;
(...)*

*A nagy barakkot néma csönd borítja,
S a fáradt, csüggedt foglyok álmait
Csupán az örnek lépte háborítja,
Ha olykor-olykor a barakkba nyit.
De csitt: az egyik csöndes, szűk sarokban
Gyakorta éled félénk, gyöngye zaj
Sugárzó szemmel, boldog-izgatottan
Suttogni kezd két árva rab magyar.
Az ő szívük felömlő sóhaj árja
Betölti most barakkjuk halk zugát:
E két ember ma szívrepesve várja
A bűnös föld megváltó Krisztusát.
Mit szívük mélye mindig féltve rejtett,
Ma újra hallják áhítatuk szavát,
S eszükbe jutnak régen elfelejtett
Kedves, vidám Karácsony-éjszakák...
S szemüknek megtört, halvány csillogása
Csodás, sugárzó fénné változik:
Mély csönd borul, a zsúfolt, szűk hodályra
A két magyar csöndben imádkozik.
Az ég urához esdeklő imájuk
Magasra száll hitüknek szárnyain,
S szívük mélyén az apró gyertyalángok
Sziporkázó szent fénye lobban ím...
Te durva ő! Az ünnep éjfelében
Hiába harsan káromló szavad:
Magyar raboknak meggyötört szívében
Ma este minden, minden út szabad!
S a Krisztus Úr a tiszta téli éjben
Halkan kopogtat két szív ajtaján,
S könnycsepp ragyog a két magyar szemében
Csöndes, csodás Karácsony-éjszakán.*

Cseljabinszk, 1948. Egy tábor valahol a Gulágon

Rózsás János a szintén Gulágot túlélő magyar író.

A „magyar Szolzsenyicin” Budapesten született 1926-ban, segéd-tisztviselő, jegyzőségi írnok, majd titkár. 1944 decemberében a Vörös

Hadsereg letartóztatta és 10 évre elítélték azzal a váddal, hogy önként harcolt a Szovjetunió ellen, mint magyar levante. 1944-1953 között kilenc évig raboskodott a szovjet Gulag kényszermunkatáborában. Rabsága idején egy kazah lágerben találkozott Alekszandr Szolzsenyicinnel, akivel három évet töltött ott együtt. 1962-ben a Szovjetunió Legfelsőbb Bírósága rehabilitálta. Nyugdíjas könyvelő, német-orosz műszaki tolmács, író, 2001 augusztusában megkapta a Magyar Köztársasági Érdemrend lovagkeresztjét. 2003-ban a Magyar Művészeti Akadémia aranyérmével, valamint Zala Megye díszpolgára címmel tüntették ki.

Visszaemlékezései: *Keserű ifjúság* (München, 1986), *Éltető reménység* (München, 1987), *Duszja nővér* (Nagykanizsa, 1995).

Hazatérése után 4000 Gulag-fogolytársa sorsát kutatta fel és jelentette meg: *GULAG-lexikon* (Budapest, 2000; Nagykanizsa, 2008), *Leventesors* (Nagykanizsa, 2005).

Rózsás János Nagykanizsán él, ma már a város díszpolgára. Most már talán elmondhatom, hogyan kerültünk személyes ismeretségbe a többpártrendszerre váltás előtt 2–3 évvel. A sörgyárban ő tolmácsként, feleségem titkárnőként dolgozott. Külföldi delegációkra várakozva gyakran és őszintén, egyre nyíltabban beszélgettek egymással. Feleségem elmesélte neki, hogy édesapja, Kanizsa főterén, az igazságügyi palota (mostani Bolyai iskola) épületében volt internáló táborban amiatt, hogy kezdő jogászként „fizetés nélküli ügyvédbojtár” munkaköréből fizetési munkára vállalkozott az új magyar közigazgatásban, amikor „Felvidék visszatért”. Apósom nem követett el semmi büntetni valót, de a háború után mindenkit bűnösnek tekintettek, akik a *bécsi döntés* által „visszatért” országrészekben a magyar államhatalom működtetésében szerepet vállaltak. Természetesen nem dolgozhatott jogászként, iskolai pedellus, majd könyvelő munkát végzett mindaddig, amikor Kádár János 1963-ban kimondta, hogy *aki nincs ellenünk, az velünk van*. Ettől kezdve alkalmazták szíjgyártóként Szil és Szany községekben.

Rózsás János kölcsönös bizalommal beszélt arról, hogy éppen második könyve müncheni kiadását intézi, és titokban kölcsön is adta a kéziratát olvasni. Így már akkor megismerkedhettem írásával, amikor itthon még meg sem jelenhetett...

Rabságának éveiről szinte határtalan szelídséggel és gyengédséggel számol be könyveiben. Nincs benne gyűlölet sem fogvatartóival sem a Szovjetunió népeivel szemben. A Duszja nővér legnagyobb értéke pedig az ahogy az emberi megértésről szól, arról, hogy *a legsanyarúbb és legembertelenebb viszonyok között is megterem a segítség.*

Alekszandr Iszajevics Szolzsenyicin: Gulag szigetvilág, III. kötet, 5. fejezet (részlet):

Észreveszem, hogy engem és könyvemet gyakran figyelmesen néz, oldalvást oda-odapillant, de megszólalni mégis vonakodik egy sóvány, hosszú orrú, nyurga fiatalember, aki szembetűnő, kívülről hozott jólneveltséggel, nagyfokú szerénységgel kelti fel a figyelmemet. Megismerkedünk egymással. Halk, elfogódott hangon beszél, az orosz kifejezésekkel bajlódik, mulatságos szófordulatokat használ, melyekért bocsánatkérőleg mosolyog. Kiderül, hogy – magyar, és Rózsás János a neve.

Csak huszonöt éves, de hiányzik a fiatalos pír az arcáról. A szél által kicserzett száraz, vékony bőr mintha egyenesen a koponyájának hosszúkás, keskeny csontjaira volna húzva. Fájnak az ízületei, égető reuma kínozza, melyet Északon, erdőirtás közben szerzett.

Mindig éberén szemlélődik, odafigyel a beszélgetésekre, mindent meg akar érteni. És mi az, amit meg akar érteni?... Minket, oroszokat akar megérteni!

1944-ben, amikor a mieink Magyarországot megszállták, és őt elfogták, 18 éves volt (és nem is volt katoná). János vizsgálati fogsága így folyt le: a vizsgálóbíró egy szót sem értett magyarul, János pedig oroszul. Amikor aztán Sztálin halála után Jánost rehabilitálták, akkoriban, mint mondja, csiklandozta a kíváncsiság, hogy meg kellene kérni az ítélet másolatát magyarul, hogy megtudná: miért is ült le ő kilenc esztendőre? De attól tartott: „... még gondolkodóba esnek, miért kell az nekem?”

Kilenc esztendőre ült le lágereinkben, Oroszországot csupán a börtönvagon ablakából, kis képeslapokról és a lágeren keresztül láthatta meg. És mégis – megszerette.

Szívélyes, barátságos, védtelenséget sugárzó világoskék szemű fiatalember – ilyen volt Rózsás János a mi szívtelenül rideg lágerünk-

ben. Odaült hozzám a priccsre – óvatosan csak a legszélére, mintha a fűrészporral tömött szalmazsákomat be lehetett volna piszkítani, és megnyomva a formáját megváltoztatni –, aztán bensőségesen csendes hangon megszólalt:

– Kinek mondhatnám el az én titkos ábrándjaimat?

– És soha semmiért nem panaszkodott.

Rózsás János tapasztalatai szinte azonosak Galgóczyéval:

A német katonák nagyon rendezetten, fegyvelmezetten, mutatósan tudtak felvonulni, menetelni, de a lágerekben, szokatlan körülmények között, bajban nem sokáig volt tartásuk, hamar feladták a reményt, összeestek, elpusztultak.

A Gulágon a magyarok

– a bajban összefogtak,

– mindenre találtak megoldást,

– kitartottak, a hit tartotta bennük az erőt a túléléshez.

A forradalom 50. évfordulója előtti 1996. május 8-i vers részlete:

Galgóczy Árpád: Zsarnokság és szabadság

*A zsarnokság, zsarnokság mindenütt,
Legyen vörös vagy bármilyen lepelben,
A zsarnokság, zsarnokság mindenütt:
Embertelen, gyalázatos, kegyetlen!
A zsarnokságot túrni nem lehet,
S ki túrni kész, nem méltó rá, hogy éljen,
A zsarnoknak csak hódolni lehet,
Alázattal, földig hajolva mélyen.
De ha egy népnek szálfaderekat
Adott az Isten, nem tűr szolgaságot,
Felkel, s ha százszor bele is szakad,
Kivívni kész egy szebb, szabad világot!
Mi ismertünk tucatnyi zsarnokot,
Kelet s Nyugat dúlt rajtunk szakadatlan,
De két kemény kezünk kardhoz szokott,
Harcoltunk és bízunk a virradatban.*

Így telt el egy küzdelmes ezredév,
Míg jött e megkergült, e szörnyű század,
S hiába munkált forradalmi hév,
Nekünk börtön jutott s gyalázat.
Amint a legvégső harc végetért,
S feleszmélvén már kedvünk élni támadt,
Új zsarnok jött, fizetni mindenért,
Mindenkinél örültebb és galádabb.
Mily gyűlölettel volt tele
Fajtánk iránt: népünk lenézte,
Mi nekünk szent volt, nem kímélte,
S tíz év alatt tán fel se mérte,
Mit ölt meg átkozott keze!
És elsötétedett a nagyvilág:
Jött Hortobágy, és jött a recski bánya,
S megismertünk egy szörnyű szót: GULÁG!
S mentünk halálbányákba, Ázsiába.
Ó, hányan ottmaradtak jeltelen!
És hány szülő várt hasztalan fiára!
Hány szem maradt örökre könnyesen!...
A jobb jövőnek vér és könny az ára.

S kik visszatértünk majd e más világból,
Soká bolyongtunk bénán és vakon,
S ha lélegezni mertünk, jött az ÁVÓ,
S vasrács feszült a börtönablakon!
Majd végigharcoltunk egy forradalmat,
S mivel hóhérunk nem bírt el velünk,
Segíteni kért egy „testvéri” hatalmat,
Hogy azzal együtt győzzön ellenünk.
El is buktunk, vérben, mocsokban ázva,
És szörnyű megtorlás következett...
De lám, az áldozat nem volt hiába:
'56-ot legyőzni nem lehet!

(...)

*Új nap derült fel múltunk szégyenére:
A béna jár, s a vak, lám újra lát!
Testvéreim! Fogjunk hát össze végre,
S emeljük végre fel...
e drága, szép Hazát!*

Még csoda is történhet

A GULAG-ot túlélők visszaemlékezései szinte határosak a csodával, de a szomorú hangulatot talán feloldhatom egy kis derűvel.

A jövőbe vetett bizalomról jutott eszembe volt munkatársam, a közismert viccesélő, T. Pali egyik története, igyekszem jól fölidézni:

Verekedéssel kezdődő gyilkossági ügybe keveredett a falu furfangos cigánya. A bírósági tárgyalás zárt ajtók mögött folyt, amikor ki-lephetett a teremből, az ajtó előtt várta a nagyszámú rokonság:

– Na mire büntettek? – kérdezték.

– Halálra, de egy év felfüggesztéssel – válaszolt vigyorogva.

– Elment az eszed, minek örülsz?

– A bíró megígérte, teljesíti utolsó kívánságomat. Én azt kívántam ne hajtsák végre az ítéletet, ha a kedves lovatam megtanítom beszélni. A bíró egy évet adott rá!

– Bolond vagy, úgylis fölakasztanak!

– Na ez egyáltalán nem biztos! Egy év alatt sok minden történhet:

Meghalhat a bíró, meghalhatok én is, még csoda is történhet, hogy megtanul a lovam beszélni...

Erről aztán egy csodával határos valóságos történet jutott eszembe. Két forrásból is olvastam az esetről, korábban Horváth Árpád: *A megkéssett világhír* c. könyvéből, a közelmúltban a Győri Közélet c. lapból *Trunkos Ildikó* cikkéből, amikor az akasztott ember föléledt.

1878 decemberében két baromfikereskedő asszony gyalog indult haza Parndorfba (ma Ausztria, akkor Pándorfalu Magyarországon, a Fertő-tótól északra). Út közben a Győrhöz közeli Péren éjszakáztak a

beszálló vendéglőben. Este két legény úgy látta, az asszonyoknak van bőven pénze, ezért reggel utánuk indultak. Töltéstava felé haladva az országúton, egy patak hídjánál meggyilkolták és kirabolták őket. A tettesek a bugyellárisokban kevés pénzt találtak, mert az asszonyok 400 forintot a harisnyájukban rejtettek el. A legények csárdában mulattak, aztán véres pénzzel fizettek. A csapos értesítette a csendőröket, így fogták el a gyilkosokat. Két évig tartott a vizsgálat, egyikük, Gede Pál közben a börtönben meghalt. A másikat, *Takács Jánost* halálra ítélték. A jegyzőkönyv szerint Győrben 1880. április 14-én reggel 8 órakor fölakasztották, 8 perccel később a törvényszéki orvos megvizsgálta és halottnak nyilvánította. A testet *gyors ügetésben kocsin szállították* a mai Liszt Ferenc utcából a mai Kossuth Lajos utcában levő Szentháromság Kórházba. Ott *villamosság alkalmazása* után életjeleket adott, egyre jobban magához tért.

Az akasztásból feléledés híre villámgyorsan terjedt, Budapesten összeültek a jogászok, hogy újra kell-e akasztani, vagy nem, mert egy bűnért nem lehet kétszer büntetni.

A rendkívüli problémát végül maga az elítélt oldotta meg. Hajnali 4 órakor teljesen eszénél volt, vizet kért és ivott, reggel mégis vonaglani kezdett, majd 15-én 7 óra 10 perckor szívszélhűdésben meghalt.

A népi magyarázat szerint Takács görvélykóros volt, megvastagodott nyaka, a golyvája mentette meg a fulladástól, és a rossz úton a lovas kocsi rázta életre.

Az eset miatt módosítottak is három paragrafust a törvénykönyvben:

- akasztás előtt meg kell vizsgálni, hogy az elítéltnak nincs-e nyaki lymphomája,
- 30 percig kell hagyni az akasztottat az akasztófán,
- olyan hóhér nem akaszthat, aki egyszer rosszul akasztott (a legenda szerint nem is engedtek Győrben akasztani 1945-ig).

A rendkívüli eset valóságos magyarázata még érdekesebb, és egy csodálatos találmány születését igazolja. *Jedlik Ányosnak* (a dinamó feltalálójának) egykori tanítványa, *Bierbauer Lipót* a győri bencés gimnázium fizika tanára volt. Ő az akasztás előtti nap szólt Jedliknek, hogy a kivégzés után meg fogja villanyozni a holttestet, mert látni akarja a villamos áram hatását nem élő szervezeten. Jedlik nem értett

egyét azzal, hogy papi ember halotton kísérletezzon, az általa kifejlesztett mágneselektromos géppel (ma a múzeumban „gyógyászati indukciós készülék” megnevezésű).

Másnap, amikor megérkezett az akasztott teste a kórházba, Bierbauer rákapcsolta az elektromos eszközt, és a jegyzőkönyv szerint *a villamosság alkalmazása* után adott életjeleket az addig élettelelen test.

A világon először alkalmazták a defibrillátor őst, ezzel élesztették újra a halottat!!!

Jedlik Ányos maga sem fogta akkor fel ennek jelentőségét, hanem a holttal való kísérletezésért életre szólóan összeesztett tanítványával. Bierbauer pedig bosszúból Jedlik Ányost teljesen mellőzte az 1880-ban Győrött megjelenő monumentális (740 oldalas) fizikakönyvéből, minden találmányát német feltalálóktól eredeztette.

Végül dr. Lanczendorfer Zsuzsanna néprajzkutatótól idézem én is a „balladát” a csodáról, ami a Debreceni Városi Nyomdában 1880-ban készült, a *Takács János a peéri rablógyilkos felakasztása és feltámasztása* c. ponyvafüzetből ismeretlen szerzőtől származik:

*Csuda esett Győr városba', nagy csuda:
Takács Jánost vitték szörnyű halálra.
Kötelet is tettek már a nyakára,
Azt hitte már mindenki, hogy meghala.
Felboncolták volna már a holttestét,
De az élet nem hagyta még el szívét.
Lassan-lassan magához tért, fölébredt:
Ez az eset Győr városban megesett.*

Mentelmi jog helyett: „dupla joghatás”?

Amikor az 1980-as évek végén megtörtént az egypártrendszer többpártrendszerre alakulása, *aki közel volt a húsos fazékhoz, nagyot merített belőle*. A látszólag csökkenő szerepű régi elit, új magánvagyonát és régi kapcsolatait hasznosítva, az ország gazdasági életében meghatározó szerepű maradt. A párt vezető-szerepéhez szokott poli-

tikusok törvényen fölülként viselkedtek, és ez, mint egy ragályos betegség áterjedt a többi párt politikusaira is. Túl sok olyan jogszabályt alkottak, hogy rájuk nem vonatkozik az, ami az ország többi lakójára. Többek közt

- Jövedelmüket nem korlátozzák.
- Költségtérítésükhöz nem kell bizonylat.
- Végkielégítést kapnak határozott idejű munkaviszony után.
- Álláshalmozók: korlátlan számú munkakört betölthetnek, amiért mindegyikért teljes fizetést kaphatnak.
- Nem hívhatók vissza, ígéreteik be nem tartásáért nem vonhatók felelősségre, egy választási cikluson belül többször átülhetnek másik frakcióba.
- Mentelmi joguk mögé bújnak szégyenletesen kicsinyes, közlekedési szabálysértések esetén is (alkoholszondázás, tilosban parkolás, gyorshajtás stb.).

A nép megtapasztalhatta azt, hogy a politikusi fennhéjázás és kiváltságosság, amit az egypártrendszerben megutált és föl akart számolni, most már több pártnál érvényesül. Akár a mesében, amikor levágták a sárkány fejét, több nőtt helyette...

Elítélem a *képviselők köpönyegforgatását is*.

Ha a választási ciklus letelte előtt valaki nem tudja tovább képviselni választói érdekeit, a tisztességes gerinces megoldás az, hogy lemond és átadja a helyét olyannak, aki hajlandó és képes képviselni!

Hasonlóan álszentnek és ellentmondásosnak tartom azokat a *szakszervezeti vezetőket*, akik attól a vállalatától (pl.: MÁV), szervtől, intézménytől kapják kirívóan magas jövedelmüket, akivel szemben kellene választói érdekeit képviselni. Sem a munkaadó, sem a szakszervezeti vezetők nem gondolhatják komolyan, hogy ők a megélhetésüket biztosító szerv ellen képesek valódi érdekvédelemre.

Az országgyűlés, az országgyűlési képviselői tevékenység, jogilag a népszavazás utáni legmagasabb rendű, legnagyobb súlyú *közfeladat*. Ennek megfelelően jogi és erkölcsi értelemben is a legnagyobb köztisztteleget, közmegbecsülést érdemli, de ez csak akkor érvényesülhet, ha résztvevői *köztisztteletre méltóan viselkednek és beszélnek*.

A fél évszázadnyi szocializmus után visszatérő többpártrendszer működtetése óta azonban a közerkölcs fokozatosan leértékelődött.

Ma már ott tartunk, hogy a képviselők jogszabályban megtiltják közös helyiségekben a dohányzást, aztán ők maguk rágyújtanak a folyosón, a parlamenti vizsgálóbizottságok elé idézett képviselők pedig nem jelennek meg kihallgatásra. Ha a *törvényalkotók maguk sem jogkövetők*, nem várhatják el senkitől, hogy jogkövető legyen!

A *mentelmi jog* eredeti célja az volt, hogy ennek a közjogi tevékenységnek az ellátása zavartalan és zaklatásmentes legyen. A képviselő független tevékenységét hivatott biztosítani.

A mentelmi jog azonban szerintem nem jól érvényesül a gyakorlatban. A mentelmi joggal rendszeresen visszaélnék. A képviselők gyakran a felelősség alóli kicsinyes kibúvára használják, ezáltal nem alkalmas a képviselői tevékenység függetlenségének védelmére a nép előtt sem.

Javaslok helyette olyan megoldást, amely valóban tisztelettel övezné a közjogi tevékenység felelősségteljes ellátását a képviselő és a nép számára egyaránt:

A mentelmi jogot meg kell szüntetni, helyette dupla joghatást kell bevezetni! A közfeladatot ellátó személyek védelmének és felelősségének megerősítésére, dupla joghatás alá tartozzon minden közfeladatot ellátó munkakör, amelyet a többi állampolgárnál fokozottabb védelem illet meg (pl.: bíró, rendőr, tűzoltó, mentős, orvos, tanár, képviselő). Ezen közmunkakörökkel kapcsolatban a Büntető törvénykönyvben (Btk) *előírt büntetések dupláját* kelljen kiszabni:

- a közfeladatot végzővel szembeni bűnelkövetőre,
- de a közfeladatot betöltő ellen is, ha ő vétkes a Btk. szerint!

Álláshalmazásukat be kell tiltani. Az állami és önkormányzati alkalmazottak körében három állásnál többet ne töltsön be senki, és *csak egyért vehessen föl fizetést!* Egyszerre csak egy helyen tud lenni, ezért *naponta amiben dolgozik, csak azon munka havidíjának az egy napra esőrésére jogosult!!!*

Költségtérítést elszámolhat, a mindenkire érvényes számviteli és adózási szabályok szerint.

Felelősségvállalást meg kell követelni. Legyen köteles megnevezni, ígéreteinek költségfedezetét milyen forrásból akarja megvalósítani!

Választási kampány lehetőségeit is szabályozni, korlátozni kell.

A választási költségek bevételi és kiadási tégeit nyomon követhetően átutalással kelljen erre a célra fenntartott számlán teljesíteni!

Legfeljebb két ciklusban (kétszer 4 évig) tölthessen be egy választott funkciót ugyanaz a személy. Az évtizeden túl egy személyhez kötődő hatalom korrupcióhoz, vagy személyi kultuszhoz vezet!

Nemzeti érdek, helyi érdek

Az előszóban is írtam már, hogy az olyan viselkedést tartom helyesnek és követhetőnek, amely hasznos a családnak, a helyi közösségnek és a nemzetnek egyaránt.

Minden közösség békés együttélésének feltétele a közösség működési szabályainak meghatározása és szigorú betartatása, az *egyéni érdekérvényesítés* (ököljog és kizsákmányolás) korlátozásával. Aki megszegi a közösségi szabályokat, megbüntetik, vagy kizárják a közösségből. Ilyenkor ez nem diszkrimináció, hanem a közösség többsége által helyesnek tartott és elfogadott viselkedési mód, a közösség békés és eredményes működésének, értékrendjének fenntartását szolgáló jogos önvédelem. *Szükséges a többség akaratának érvényesítése*, a közösség hosszú távú fennmaradása érdekében. Ma is születnek *működési szabályzatok*, vállalat, sportkör, dalkör, könyvtár, iskola, társasház stb. közösségi szervezetek működési rendjének fenntartására. Akinek egy adott közösség szabályozott rendje nem tetszik, mert korlátozza egyéni szabadságjogait, ne vegyen részt benne!

Fontos a sokféle *egyéni, köz- és nemzeti érdek* összehangolása és rangsorolása. Minél *nagyobb közösség* érdekét szolgálja, annál magasabb rendű, és *hatályos legyen az alacsonyabb rendűre!* Ehhez szükséges *meghatározni a nemzet egészének* stratégiai, távlati fejlesztési céljait, ezekhez *szabni a feladatait és korlátozni a lehetőségeit*

– a *helyi közösségeknek*,

– a *helyi érdekhez pedig az egyéneknek.*

A kevesek érdekét képviselő, kisebb közösségnek pedig el kell fogadnia, hogy összes igényei, érdekei közül csak a kapott lehetőségek

határai között tűzhet ki célokat reális megvalósításra. A józan ész szerint: *az egész nemzet érdekének, akaratának érvényesítése a magasabb rendű és nem fordítva!*

Az alulról jövő kezdeményezés, az egyén viselkedése akkor helyes, úgy lehet hasznos az egész nemzet számára, úgy lesz várhatóan sikeres, ha az egyén összes igényei közül azokat az érdekeket, feladatokat kívánja megvalósítani, és oly módon, hogy a felülről kapott feladatok és lehetőségek határai között marad.

Nézzünk néhány példát:

A főváros és a kerületek hatáskörére is ezt az elvet kell érvényesíteni, hogy a nagyobb közösség, a főváros akaratának érvényesítése hatályos a kerületekre is (fizető parkolók, szobrok, terek, utcanevek stb. rendezése).

Autópályára szükség van, de nem építhetünk minden alacsonyabb rendű út helyett. Országosan kell megtervezni, merre szükséges és gazdaságos vezetni. Egy adott tájegység sok települése közül csak kevésnek lesz közvetlen közelében. Amerre vezetik, ott viszont azt helyi érdek nem akadályozhatja meg, legfeljebb nagyon indokolt esetben kérheti a módosítását.

Az *M7-es autópályán Kőröshegynél a völgyhid* állítólag az önkormányzat helyi érdekei miatt épült oda, lett olyan nagy és drága. Józan ésszel nem lehetett volna olyan megoldás, ami jó az önkormányzatnak is, az útépítésnek is, mégis töredékébe kerül?

Az *M6-os autópálya* feltételezésem szerint a magyar „*panamázás*” megtestesítője! Tudjuk, a Panama-csatorna építésénél történt a világ egyik legnagyobb botránya (nem tudom a franciákat az angolokkal összekötő „*csalagúté*” volt-e akkora), azóta hívják a hatalmas korrupciókat *panamázásnak*. Nagy beruházás, nagy korrupció. A világon mindenütt a hegyek alá építenek alagutat, nálunk nem. A vadonatúj pályát elmossa a víz, az alagút meg be akar szakadni...

Minden ország honvédelmi biztonságának, egészséges önvédelmének feltétele légtérének figyelése, amit *lokátorokkal* végeznek. Ha völgybe helyeznék el a lokátort, csak szűk tölcserben látna, ezért hegytetőre kell építeni. A hatótávolsága megszabja hányat, és kb. ho-

va kell építeni, hogy lefedjék az egész légteret. Hogy éppen a *Tubes-re, vagy a Zengőre* kerüljön-e, vagy máshova, azon lehet egyezkedni, de ha a haza védelme megköveteli, kell! Józan ésszel kell eldönteni (nem elfogultan tiltakozni), hova szükséges és gazdaságos elhelyezni.

Árterületen, valamint magas löszfalon való ÉPÍTÉSI TILALMAT meg kell szigorítani és be kell tartatni, ami alól senki ne adhasson felmentést. Ebbe ütköző kérelmet mérlegelés nélkül el kell utasítani! Az engedély nélküli építéseket pedig nem szabad büntetéssel rendezni, hanem LE KELL BONTANI és a bontási költséget megtéríttetni a szabályszegővel! Így előzhető meg az, hogy árterületen, vagy löszfalon engedély és biztosítás nélküli épületek menjenek tönkre évente, és a törvényszegés miatt hajléktalanná váltaikról a többiek költségére kelljen gondoskodni.

Országvezetés felelőssége

A XX. század első évtizedében, ha a dzsentrí – eltékozolva a vagyont – koldusbotra juttatta a családját, azokat, akikért felelősséggel tartozott, *főbe lőtte magát*. Ezt tette a politikus is, amikor olyan helyzetbe hozta a hazát, amiből nem talált kiutat, de legalábbis lemondott, ha nem tudta becsülettel és hasznosan betölteni vezető beosztását.

Egy évszázaddal később a hatalommal megbízott magyar politikusok, képviselők, a kormány eltékozolták a nemzet vagyont, de még csak le sem mondtak.

Aki csak a saját életére van hatással, csak a sajátját ronthatja el. Magánember, magán vállalkozó, ha saját magának gazdasági kárt okoz, saját maga megy tönkre, ebből tanul, hogy máskor mit kell máshogy tennie. Ha mások rovására követett el bűnt, okozott kárt, akkor a munkaügyi jogszabályok és a büntető törvénykönyv szerint kell felelősséget vállalnia!

Ha egynél több ember kap közös feladatot, vezetőt (FELELŐST) kell kinevezni, és ezt a többieknek is tudomására kell hozni! – ezt a vezetési alapelvet még munkavédelemből tanultam először, de katonaként tapasztaltam meg a gyakorlatban.

Aki bármilyen vezető, döntéshozó szerepre vállalkozik, annak az általa vezetett összes ember

- életkörülményeire hatása van,
- érdekeit képviselni felelőssége,
- kritikusan értékeli viselkedését,
- jogosult visszavonni megbízatását, ha elégedetlen vele!

Nagyon naivok voltunk, akik azt hittük, hogy hazánkban minden írni-olvasni tudó, természetes, normális gondolkozású, szemléletmódú tisztességes ember *tisztában van azzal*, hogy vannak helyes és helytelen (bűnös, más emberek számára káros, kellemetlen) cselekedetek, viselkedési módok, és ha közfeladatot lát el, *igyekszik* felelősségteljesen, *helyesen viselkedni*. Ha helytelenül viselkedett és csorbát szenvedett a tisztesség, szégyelli és törekszik gyorsan helyrehozni, vagy átadja a helyét olyannak, aki képes kiköszörölni azt a csorbát, amit ő követett el!

Sajnos megtapasztaltuk, országos szintű vezető szerepet vállalók (országgyűlési képviselők, miniszterek stb.) sem törődtek ezzel. NEM VALLALNAK FELELŐSSÉGET! Pedig, egy tucatnyi szabály szigorú betartásával rendet lehetne teremteni.

Megkaptam Magyarország Kormányának levelét, amelyben 12 kérdésre válaszolhattam az új alkotmánnyal kapcsolatban. A válaszom mellé csatoltam ezt a levelet:

Tisztelt Magyar Kormány!

Tisztelt Nemzeti Konzultációs Testület!

Nem elég becsületesnek lenni, annak is kell látszani!

Ennek érdekében javaslom a „KÉRDÉSEK AZ ÚJ ALKOTMÁNYRÓL” 12 kérdésén túl:

Ha őszinte szándékuk a nép kedvére való alkotmány létrehozása, törvényileg biztosítani kellene az országvezetőkre vonatkozóan az egyenjogú köztelherviselést és a vezetői felelősségvállalást. Ne legyenek a politikusok kiemelt, a többiek pedig másodrendű állampolgárok!

Javaslom az Alkotmány „mellékleteként”, az Alkotmány kivételével minden más törvényre és minden magyar állampolgárra hatályos törvénybe foglalni – az országvezetésben résztvevő kormányzati, önkormányzati, állami köztisztviselők, képviselők feladataként végre-

hajtandó köztisztviselői felelősség alapelveit, amelyeket a józan ész és az alapvető emberi tisztesség megkövetel a haza és a nemzet javára.

A jelenleg ettől eltérő minden szabályozást, ehhez kellene igazítani!

Ha kiderül, hogy bármilyen törvény, jogszabály, utasítás, intézkedés ütközik ezzel a felelősségi alaptörvénnyel, azonnal semmisnek kellene tekinteni, és helyre kellene állítani a törvényes állapotot! Emiatt ne kelljen Alkotmánybírósághoz fordulni, hanem azonnal végre kell hajtani!

Javaslat: *Országvezetési felelősség alaptörvénye*

1. Az államfő jogosult és felelős az országgyűlést és a kormányt felügyelni, ellenőrizni.

2. Szervezet, vállalat létrehozásakor, munkaköri kinevezéskor, feladat megbízásakor, az okiratban meg kell nevezni, ezen alaptörvény betartásáért, ellenőrzéséért felelős felügyeleti szervezetet, szervet, illetve beosztást.

3. Ha az ellenőrzésért, felügyeletért felelős tudomására jut, hogy hatáskörében ezen alaptörvénybe ütköző helyzet áll fenn, intézkedés érvényesül, 3 napon belül intézkednie kell a törvényesség helyreállítására, és a felsőbb szerv felé jegyzőkönyvvel együtt jelenteni a törvényesség helyreállításának megtörténtét! Ha kiderül, hogy ilyen intézkedést elmulasztott, az ellenőrzésért felelős szerv vezetőjét, illetve a felelős személyt el kell bocsátani!

4. Köztisztviselői, közképviselési feladatot, megbízást csak köztisztviselőben álló személy tölthet be! Ezért az ilyen szerepre jelentkezőket előzetesen át kell vizsgálni! Csak olyan magyar állampolgár indulhat pályázaton, választásokon, aki feddhetetlen előéletű, nem is folyik ellene eljárás, legalább középiskolai érettségije van, és Magyarországon, magyar szabályok szerint adózik, éves összjövedelme legalább 80%-a után! Ha később derül ki, hogy csalással, hazugsággal nyert meg valamilyen pályázatot, választást, a felügyelő szervnek, vagy személynek vissza kell állítania az előző állapotot és új pályázattal, választással betölteni a szerepet! Ha közszereplőként büntetendő cselekményt (korrupció, csalás, sikkasztás) követ el, illetve folyik ellene büntetőeljárás, azonnal el kell bocsátani. A büntetőeljá-

rást le kell folytatni ellene, ezenfelül 20 évre el kell tiltani a közügyektől.

5. Ugyanazt a választott szerepet egy ember egymás után legföljebb kétszer 4 éves ciklusra töltheti be.

6. A törvényhozó testület (országgyűlés) nem hozhat saját tagjaira, sem valamelyik alkalmazotti rétegre, a többi állampolgártól eltérő érvényű szabályozást! Minden állampolgárra ugyanazon jogszabályok érvényesek! (Költségtérítésre is!)

7. Aki állami, nemzeti vagyon fölött rendelkezik, jó gazdaként a vagyon gyarapításáért, növeléséért felelős. A vagyon részbeni eladása, össztértékének csökkentése: HÜTLEN KEZELES, kivéve, ha az ellenőrzésre jogosult felügyelet erre írásban engedélyt ad. Állami vagyon eladása előtt eredetiség-vizsgálatot kell végezni! Ha a vagyontárgy az államosítás előtt közadakozásból született, nem adható el, vissza kell adni az eredeti tulajdonos KÖZÖSSÉGNEK!

8. Amikor állami vagyon (földterület, épület, pl. laktanya) használaton kívülre válására döntés születik, ezzel egyidejűen meg kell határozni, hogy a továbbiakban hasznosításra, vagy értékesítésre melyik állami szervezet, vagy önkormányzat kapja meg. Az átadás-átvételnél a használatból kivonást követő 30 napon belül meg kell történnie.

9. Állami, önkormányzati szervek/vállalatok vezetőinek (beleértve a miniszterelnököket is) az összes tisztségéért és munkájáért kapott éves összes jövedelme ne legyen magasabb a minimálbér éves összegének 30-szorosánál. Köztisztviselők, önkormányzati beosztások éves összes jövedelmének csak felső határát kell a minimálbérhez szorzóval meghatározni, alsó határt nem szabad megszabni!

10. Meg kell szüntetni az álláshalmazást és fizetéshalmazást! Egy időben egy munkát lehet végezni, egyért lehet fizetni! Ha valaki pl. egyszerre 2–3 fizetett munkakört tölt be, az egyik helyen megállapított fizetéséből le kell vonni annyi napi munkabérét, ahány munkanapon máshol volt! Ha bizottságban tevékenykedésért pénzt kap valaki, azon bizottság működésének idejét is automatikusan le kell vonni a munkabéréből! Nem kell ellenőrizni, mikor, hol volt!

11. Önkormányzati képviselőségért és munkabizottsági tagságért csak költségtérítés jár (munkabér, illeték nem), az állampolgárookra érvényes szabályoknak megfelelően. (Így működött a testület az 1800-

as évek végén is Nagykanizsán.) Az legyen önkormányzati képviselő, és munkabizottsági tag, aki valóban lokálpatrióta, ingyen is vállalja, hogy a város/község fejlődéséért teheszen! Kevesebb lenne a képviselő, a vita, a veszekedés, és gyorsabban születnének döntések, nem egyéni hasznukra, hanem a város/község javára.

12. Aki nem dolgozik, ne is egyék! – mondták a régi öregek. Ha valaki a munkahelyén nem végzett munkát, fizetett szabadságon kívül más okból (betegség, külföldi tartózkodás, felfüggesztés, fogvatartás stb.), munkáért sem kaphat! Munka nélkül pénzjuttatást csak munkaképtelen (gyerek, öreg, beteg) kaphat. Akinek nincs munkája, annak munkát, vagy munkalehetőséget (földet) kell adni! Munkaképes személynek munkájával arányos juttatás jár. Állami, vagy önkormányzati vállalat/szervezet mint munkáltató nem fizethet bért, illetményt annak, aki neki munkát nem végzett, így az érdekvédelmi szervezet főállású vezetőjének sem (pl. MAV nem fizetheti a főállású szakszervezeti titkárt!). Öregségi nyugdíjat kifizetni csak a 60. életév betöltése után szabad!

13. A mentelmi jogot meg kell szüntetni! A közfeladatot ellátó köztisztelő beosztásokra DUPLA JOGHATÁST kell érvényesíteni! A BTK-ban álló büntetés dupláját kell adni annak, aki a közfeladatot ellátóval szemben bűncselekményt követ el, de dupla büntetést kell adni a közfeladatot ellátónak is, ha ő követ el bűncselekményt!

A nemzet szaporodása (a nyugdíjrendszer fenntartása szempontjából is) a legfontosabb nemzeti érdek. Ezért a gyermeknevelés költségeihez hozzájárulni is minden magyar állampolgárnak kötelessége. Aki nem nevel gyermeket, 30-50 éves kora között fizessen gyermeknevelési hozzájárulást!

Bármilyen szerepre megválasztott képviselőt választói visszahívhatják!

2011. március 4.

Tisztelettel:

ivanyimiklos@gmail.com

Önfenntartó ország

Magyarországon ma a bajok oka alapvetően az, hogy kevesen dolgoznak, és azokon sokan élősködnek.

Az elmúlt évtizedekben politikusaink és legfelső vezetőink a legfejlettebb eszmék (egyéni önmegvalósítás, értéksemlegesség, személyiségi jogok védelme stb.) érvényesítéséhez igazították jogszabályainkat és hazánk működését, de arra nem intézkedtek, hogy ezeknek a működtetésére, fenntartására miből, hogyan lehet elegendő pénzt fordítani.

Oly módon próbáltuk követni a fejlettebb és jóval gazdagabb nyugat-európai államokat, hogy átvettük, lemásoltuk, sőt túlszárnyaltuk az ő környezetvédelmi, egészségügyi, minőségbiztosítási, élelmiszerbiztonsági (HACCP), nyugdíjazási, szociális stb. szabályozásait, de nem törődtünk azzal, miből lesznek források ezek működtetéséhez. Amikor aztán mindegyik rendszerünk forráshiányos lett, vagyis elfogyott a pénz a működtetésükre, akkor nem alakítottuk a rendszereket a magyar gazdaság valóságos eltartó-képességéhez, hanem hitelből nagyképűen fenntartottuk gazdaságtalan és túlságosan költséges működtetésüket, ráadásul az államapparátust is földuzzasztva, fölösleges költségekkel és korrupcióval még növeltük az állami kiadásokat is, és elképesztő mértékben eladósítottuk az országot...

Addig nyújtózkodj, ameddig a takaród ér! – tanított meg apám, már kisgyerekkoromban a népi bölcsességre.

Itt az ideje, hogy tudomásul vegye országunk minden lakója, hogy ez így nem mehet tovább! Felelőtlenül

- a hazát sem lehet az adósok börtönébe záratni,

- a népet sem lehet tovább nyúzni (hogy továbbra is fenntartsuk a túl költséges rendszereket).

A lakosság többségének már nincs fölöslege, a családok ezrei nem tudják a fölvelt hiteleket visszafizetni, jelentős részük el fogja veszíteni a lakását!

Helyre kell billenteni a magyar gazdaságot! Ha kevés a pénzünk, szerényebben kell élni:

- Olyan rendszereket és oly módon kell működtetni, amire saját erőnk elegendő. Ilyenné kell alakítani őket!

- Többeknek kell dolgoznia (munkahelyek létesítése, munkanélküliség folszámolása), kevesebbeket lehet eltartani (korhatár előtti öreg-

ségi nyugdíjak, szabálytalan, vásárolt rokkantsági nyugdíjak, dolgozni nem akarók segélyezése, iskolába nem járók családi pótléka stb. megszüntetésével).

ÖNFENNTARTÓ ORSZÁG, ÖNFENNTARTÓ RENDSZEREK kialakítása a feladat!!!

Kisebb szegényen a fejlettebb országok előtt, ha szerényebb államban, szerényebb ellátásokat nyújtunk, de megállunk a magunk lábán, mintha állandóan kölcsönért könyörgünk, végül csődbe megy az ország gazdasága!

Az önfenntartás úgy működik, hogy egy adott egység (nemzettől az egyénig) a külső segítség nélkül létrehozott és felhalmozott készletéből fogyaszt. Három szabálya van: előbb a termelés, utána a fogyasztás, és a fogyasztás csak kevesebb lehet a termelésnél.

ÖNFENNTARTÓ LEGYEN:

1. A nemzet

Egy nemzet több gyermeket szüljön, mint ahányan meghalnak, ha növekszik az összlétszám, csak akkor öneltartó. Ha összlétszáma fogyatkozik, ha kevés a gyerek, nem lesz elég ember, aki a betegeket, időseket ellássa, a kihalás felé tart.

2. Az önkormányzatok, az államháztartás, a családi háztartások

Egyik önkormányzatnál be kellett zárni az iskolát, mert éves szinten több milliós gázdíj-tartozást halmoztak föl, a gázművek pedig nem ad ingyen több gázt. Még szerencse, hogy az oktatást nem szüntették be, hanem a közösségi házban, meg a polgármesteri hivatalban végzik, ahol lehet fával fűteni. Ha nincs pénz három közösségi épület fenntartására, rendezkedjenek be kettőben! Ha nincs pénz az iskola gázzal fűtésére, miért nem fűtik mással?

Egy másik önkormányzat a leghidegebb hetekre iskolai szünetet rendelt el, a tanítást majd a fűtési szezon után szombatonként fogják pótolni. Egyetértek velük, az 50-es években Győr városában is volt télen *szénszünet!*

Nagyobb települések, városok önkormányzataira jellemző költségvetési, fenntartási hiányok okozói: sportegyesületek, fürdők, termálfürdők, iskolák, művelődési ház, színház. Ezek csak megfelelő számú igénybevétel, fizető forgalom esetén működtethetők gazdaságosan.

Adott térségben nem szabad többet létesíteni, mint amennyire fizető kereslet van. Ezért létesítésüket engedélyhez kötném, pl. megyei szinten mérlegeljük kihasználható-e, és döntsenek az engedély megadásáról, vagy megtagadásáról.

Önkormányzati, államháztartási, illetve családi háztartási szinten ugyanaz a logika érvényesül: *olyan feladatokra, olyan módon kell fölhasználni a közpénzt, annyiért kell működtetni a közösség életét, közellátását, amennyire a pénz elegendő.*

3. A falu

A faluval azért kell külön foglalkozni, mert általában nincs, vagy kevés intézménye, vállalkozása van, ezek kevés embernek tudnak munkát adni. A háznak kertje és egyéb földje viszont van, azt kell úgy hasznosítani, hogy elég munkát adjon. Fél évszázada a falu még önellátó volt. Élesztőt, ecetet, dohányt, sarlót, kalapácsot vettek a boltban, minden mást sok munkával saját maguk megtermeltek. Tudom, hogy minden megváltozott azóta, de a szemléletmódot, a dolgozós és takarékos életmódot vissza kell állítani. A földeket meg kell művelni, a termést föl kell dolgozni és lehetőleg közvetlenül kell értékesíteni, akkor lehet belőle a családot eltartani. Ha a *tároláshoz, földolgozáshoz, értékesítéshez* egy-egy gazdának nem elég a pénze, erre kell *szövetkezni* egymással, mint Ausztriában. Helyben állítsanak elő *kenyert, tejet, joghurtot, kefirt, sajtot, tökehúst, füstölt húst, kolbászt, krumplit, zöldségfélét, babot, borsót, gyümölcsöt, aszalványt, befőttet, lekvárt, ecetet, bort, pálinkát és vendégfogadással teljes étkeztetést!* Faluban az önkormányzat ne adjon segítyt senkinek, aki munkaképes. Adjon bérbe olcsón, vagy részes művelésre földet, ellenőrizze, mit és mennyit termelt rajta, attól függően segítse ki, de lehetőleg ne pénzzel, hanem vetőanyaggal, vagy gépi munkával. Az a földterület, amit egy teljes éven át nem műveltek, váljon községi tulajdonná!

4. Az egészségügyi rendszer

Az orvosi eljárások egyre többféle, egyre drágább gyógyszereket és műszereket használnak, nem lehet mindegyiket, és akárhány alkalommal ingyen alkalmazni. Az *önfenntartó rendszerben* a munkáltató és a dolgozó által befizetett egészségügyi járulékért az *alapellátást*

lehet térítésmentesen adni, bizonyos ellátásokat pedig részarányos térítéssel. A járulékfizetés százalékos legyen, minden munkajövedelem után kelljen fizetni, ne legyen felső határa! A térítésmentes és részarányos térítésű jogosultságot pontosan meg kell szabni, és mindenki előtt ismertté kell tenni. A befizetett járulék összegéből kell meghatározni, milyen ellátás lehet:

- térítés nélküli (NEM ingyenes!),*
- részarányos (%) költségtérítésű, és*
- teljes költség fizetésű.*

Meg kell határozni azoknak az ellátásoknak a fajtáit és gyakoriságát, amit költségtérítéssel lehet külön igénybe venni.

5. A rokkantsági ellátás

Külön kell választani az öregségi nyugdíjrendszertől! A rokkantsági ellátás *nem önfenntartó* rendszerű, erre külön pénzügyi keretet kell a kormánynak biztosítani, éppen ezért nem mindegy, hogy mennyit. Évtizedek statisztikai adatai igazolják, hogy az összlakosságnak kb. hány százaléka milyen rokkantságú. A magyarországi adatok szerint kétszer annyi a rokkant, mint Európában. Nem azért, mert nálunk betegebbek az átlagosnál, hanem a rokkantság megállapítása volt gondatlan. Felül kell vizsgálni, és be kell állnunk az átlagos szintre, az ehhez szükséges keretet kell biztosítani.

6. A segélyezés, szociális ellátás

Csak munkaképtelennek szabad segélyt adni, ezzel kell a munkaképeseket munkára készíteni! Munkára kell tanítani minden munkaképest, és munkát kell adni mindenkinek. Szükség esetén az általa elvégzett munkával arányosan lehet támogatni a rászorulókat. Ha saját lakását, annak környékét, a használatára adott földet nem tartja rendben, nem gondolja szorgalmasan, vagy a közmunkát nem végzi tisztességesen, ne kapjon támogatást!

7. A bankok és pénzügyi intézetek

A bankok is legyenek önfenntartók, de nem telhetetlenek, elégedjenek meg az önfenntartáson felül szerény haszonnal! A hitelért kért kamat pl. ne legyen több a betéti kamat másfélszeresénél!

8. *A fogvatartó intézetek*

A társadalomnak az is jogos elvárása, hogy a bűnözők munkával keressék meg az általuk okozott rendőrségi és bírósági eljárások, és saját eltartásuk költségeit! Dolgoztatni kell őket! Nekik is jobban telik az idő, ha dolgoznak.

Nem én találtam ki. Gyerekkoromban Győrben a rabok rendszeresen földet műveltek és előállították saját élelmiszerüket. A város térképén ma is *Rabkert* a neve annak a területnek, de már kiparcellázták, most egyéni tulajdonú hétvégi telkek.

9. *A katonaság*

A harci eszközök beszerzésén és üzemanyagköltségén felüli költségek jelentős részét megtakaríthatják. Nem tud teljesen önfenntartó lenni, mert nem töltheti mindenki, minden idejét az önellátással, de nem mindegy mennyibe kerül a fenntartásuk a nemzetnek! Fiatal, egészséges emberek, ne várják, hogy készen hulljon az ölükbe minden. Jó szervezéssel, az eszközök ápolása, karbantartása, az épületek őrzése és karbantartása, az élelmiszer beszerzés és étkeztetés túlnyomó része saját erővel, kiképzési feladatok mellett is elvégezhető. 1965-ben Kalocsán a laktanyában szabályos disznókonlát neveltek, kannal, kocákkal, malacokkal, és nem hentestől hozták a húst! Kőműves brigádja, és saját mosodája is lehet a laktanyának.

10. *A tömegközlekedés*

A tömegközlekedés nem lehet teljesen önfenntartó, de nem mindegy mennyibe kerül. Nem volt például célszerű megoldás a MÁV hasznot hozó teherszállítását eladni, a ráfizetési személyszállítást megtartani. A vasút működtetésére sok jó példát lehet látni Európától Japánig, tanuljunk tőlük.

A magyar különlegességet, a 65 éven felüli (*külföldieknek is!*) ingyenes közlekedést viszont érdemes felülvizsgálni. Tapasztalatom szerint, ha *ingyen, vagy kötelezettség nélkül adnak* bármit (tankönyvet, iskolai étkeztetést, utazást, nyugdíj-kiegészítést) az embereknek, a túlnyomó többség nem becsüli meg, hosszabb távon pedig nem kíséri figyelemmel a reálértékének változását. Ezért csak meghatározott kötelezettség, vagy bizonyos %-os költségtérítés ellenében célszerű adni bármit, akkor jobban hasznosul.

Lehet, hogy most az igénybe vevők megharagszanak rám, de mivel az ingyenes juttatás torzítja az értékítéletet, gyakran nem a célra használják. (Nem ritkán fölöslegesen foglalják a helyet a járműveken, télen a hajléktalanok buszon, meg vonaton melegednek a váróterem helyett.) Az ingyenesség a tömegközlekedési eszközökön a szükségesnél több utast, többletköltséget okoz. Ha az útiköltség 10%-át meg kellene fizetni, a nyugdíjasoknak még az is nagyon kedvező lenne, de csak azok lennének a járműveken, akik tényleg utazni akarnak.

11. Az öregségi nyugdíjrendszer

Az öregségi nyugdíj nem ajándék sem a jó Istentől, sem a kormánytól, sem valamelyik párttól. Csoportos takarékosági és közösségi kockázatvállalási rendszer, mely:

– *Öneltartó*, ha a benne résztvevő összes ember nyugdíjárulék befizetéséből keletkezik, ezért *az évi összes befizetésnél nem lehet több az összes kifizetés.*

– *Igazságos*, ha a személyenként a munkaviszony során befizetett összes járulékból számítható, a kifizetendő nyugdíj havi és (a várható élettartamra vonatkozó) összes összege. Ehhez *személyenként külön számlán* kell nyilvántartani az összes járulék be- és kifizetéseket is! A ténylegesen befizetett napok és összegek szerint számítható szabályozással kell megállapítani.

– *Szolidáris*, közös kockázatvállalás: az átlagéletkornál előbb meghaltak befizetési maradványai fedezik az átlagosnál tovább élők számára a kifizetéseket.

Az éppen hatalmon levő kormánynak nincs erkölcsi joga a több évtizedes tényleges befizetéstől eltérni, sem összegszerű többletet, sem időbeli kedvezményt adni. A befizetéstől eltérő többletjuttatást a nyugdíjrendszerből nem adhat, adja más forrásból!

Erkölcstelen indokolt lehet:

– valakinek saját hibáján kívül túl alacsony nyugdíját a létminimumra kiegészíteni,

– valakinek korábban a saját befizetésétől eltérően megállapított túlzottan magas nyugdíját, fenti elveknek megfelelő mértékűre csökkenteni.

Amikor a nyugdíjkorhatár férfiaknak 60, nőknek 55 év volt, sok befizető dolgozó volt, és kevesebb a nyugdíjkifizetés (korábban hal-

tak meg, vagyis rövidebb ideig kellett nekik fizetni a nyugdíjat, a TSZ-esek nyugdíja kevesebb volt). A befizetések kezdetben fedezheték a kifizetéseket.

Fél évszázad alatt úgy változott a helyzet, hogy kevesebb lett a befizető dolgozó, több lett a nyugdíjas (*a fegyveres erők tömeges, korai nyugdíjazása óriási hiba volt!!!*). A nyugdíjasok tovább is élnek, vagyis hosszabb ideig kell nekik nyugdíjat kifizetni: a befizetések nem fedezik a kifizetéseket!

Hogyan lehetne az egyensúlyt visszabillenteni:

Növelni kellene az összes befizetést, a befizető dolgozók számának növelésével. A nyugdíjasok késztessek a fiatalokat arra, és segítsék őket abban, hogy több gyermek szülessen, több lesz a dolgozó. Ez nagyon lassan javítható.

Csökkenteni kellene az összes kifizetést a nyugdíjak csökkentésével. De ez igazságtalan lenne, mert eltérne a befizetett járuléktól, másrészt a nyugdíjak jelentős része a létminimum alá kerülne. Békésen nem járható út.

Növelni kell a nyugdíjkorhatárt, ezáltal nő a befizető dolgozók száma és az összes befizetés, csökken az összes kifizetés, mert kevesebb nyugdíjasnak és rövidebb ideig kell nyugdíjat fizetni. Ez is kellemetlen azoknak, akiket érint, de még kevésbé rossz, mintha kevesebb nyugdíjat kaphatnának. Ez oldható meg leggyorsabban.

Javaslom a fogalmakat így értelmezni az állami nyugdíjrendszerre:

Nyugdíjkorhatár az öneltartó nyugdíjrendszerben nem lehet változatlan, sajnos az átlagéletkor növekedésével időnként növelni kell!

Nyugdíjjogosultság szolgálati ideje: A dolgozó tényleges járulékfizetési napjainak összessége. Amelyik napokra fizetett járulékot, csak azok számítanak! Nem lehet alkudozni, hogy bármi más beleszámítson-e ebbe, vagy nem! A munkavállaló pedig ellenőrizze, hogy a munkáltató befizette-e a nyugdíjjárulékát!

Közös kockázatviselésre is szükség van, rendkívüli események miatt. A teljes nyugdíjhoz kötelezően elő kell írni pl. 40 évi járulékfizetést!

Nyugdíjak alsó és felső határa: Biztosítani kell, hogy aki legalább 40 évig fizette a nyugdíjjárulékot, annak

– *a havi 100%-os nyugdíj összege ne legyen kevesebb a minimálbérnél.* (Akinak a kötelező 40 évnél kevesebb a tényleges szolgálati

ideje, a 100% nyugdíjnál arányosan kevesebbet kaphat. Aki 20 évnél kevesebb ideig fizetett be járulékot, az az állami nyugdíjpénztárban elveszteni nyugdíjjogosultságát, az általa befizetett pénzt visszakaphatná.)

– *korlátozni kell a nyugdíj kifizetés legmagasabb összegét, pl. a minimálbér ötszörösére.*

– *nyugdíjjárulék befizetésének éves felső határa ne legyen, minden munkabérből kelljen járulékot fizetni!*

Öregségi nyugdíj KIFIZETÉS csak a 60. életév betöltése után történhessen. (Jogosultságot szerezhetsz előbb, de nyugdíjat nem kaphat előbb! Ennek a hatályba léptetése ne legyen visszamenőleges!)

Magyarországon a születéskor várható élettartam 2006-ban a férfiaknál átlagosan 69, a nőknél 77 év volt, átlag: 73 év. 2009 évi adat szerint 73,3 év a várható átlagos élettartam. Ha a nyugdíjkorhatár 65 év, a várható életkor átlagosan 73 év, akkor a nyugdíjkifizetés átlagosan 8 éven át történik.

Ha nem lesz a 60. életév előtti nyugdíjkifizetés, akkor *teljes értékű (100%) nyugdíj*, csak legalább 40 év járulékbefizetés és a 65 év nyugdíjkorhatár betöltése esetén fizethető.

Korengedménnyel a 60. életév betöltése után sem adható 100% nyugdíj, pl.:

– ha a 40 év befizetés és a 65 év korhatár közül csak egyik teljesült, legfőljebb 5 év hiányával: 80% (évente 4%-kal, 20%-kal csökken).

– ha a 40 év befizetés és a 65 év korhatár közül egyik sem teljesült, legfőljebb 5 év hiányával: 70% (évente 6%-kal, 30%-kal csökken).

Korkedvezményt nem szabadna senkinek sem adni, mert nincs fedezete! Aki *rendkívül* veszélyes munkakörben dolgozik, vagy pl. sportban nemzetközi csúcsteljesítményt ér el, *rendkívüli* módon kell megfizetni, vagy megjutalmazni. Többlet jövedelméből kötött külön önkéntes nyugdíjbiztosítással egészítse ki a nyugdíját, és éljen a *korengedményes* lehetőséggel.

Nyugdíjösszeg megállapítása: igazságosan, a dolgozó által ténylegesen befizetett, *saját nevére szóló számlára elkülönített* nyugdíjjárulék összege alapján számíthatják. Ezt számokkal kell nyilvántartani és igazolni (évente az inflációval, vagy egy alapkamattal emelve!). A teljes nyugdíjösszeg mértékét pedig átlagosan 45 év befizetéséből lehetne kalkulálni.

Aki nyugdíjjárulékot fizet, és nyugdíjba vonulása

– előtt meghal, annak a befizetéseit előzetesen megnevezett kedvezményezettje örökölheti,

– után hal meg, a számláján levő pénzmaradványa bent marad szolidaritási, kockázati alapon,

– után már saját számlájáról lefogyott a pénz, a szolidaritás alapján kap további kifizetést.

Igy mindenki tudhatja, mire számíthat. Fiatalabb korában készítse már elő, szükség szerint egészítse ki időskori megélhetését! Aki bármilyen okból rövidebb ideig fizetett be, pótbefizetéssel javíthatja az esélyeit (*megvásárolhat* éveket). Ha valaki élete egy szakaszában kiemelkedően keres, külön nyugdíjbiztosítást, vagy életjáradék biztosítást köthet, amivel majd ki tudja egészíteni, a várható nyugdíját.

Végül egy jó hír a nyugdíjasoknak, dr. Iván László gerontológus, pszichiáter, az orvostudományok kandidátusa szerint:

Ahogy idősödünk, olyanná válunk, mint a nemes aszalt gyümölcs. Kívül ugyan megráncosodhatunk, de bévül annál zamatosabbak leszünk. (...) Nem öregek vagyunk, hanem időtállóak.

Pareto-elv

1994-ben gazdasági szakmérnök képzés keretében szereztem ismereteket először általánosságban a minőségbiztosításról. Aztán négy év múlva, amikor a Zalaerdő Rt-nél feladatul kaptam, hogy alakítsam ki és irányítsam az erdőgazdaság minőségi rendszerét, az auditáló cég javaslatára minőségügyi vezető tanfolyamot végeztem el. Ezen a tanfolyamon hallottam először a Pareto-elv alkalmazásáról, később már figyelemmel kísértem érvényesülését a statisztikai adatokban.

Vilfredo Pareto olasz közgazdász az olasz gazdaság (adózás) tanulmányozása során fedezte fel, hogy az ország vagyonának 80%-a a lakosság 20%-a között oszlik el.

Pareto 1906-ban alkotta meg azt a matematikai formulát, amellyel az egyenlőtlen vagyoneeloszlást (javak egyenlőtlen eloszlását) írta le megfigyelései alapján. Megállapítása szerint a társadalomra jellemző vagyoneosztás során a megtermelt javak 80%-a a társadalom 20%-

ához kerül. Ez az eloszlási arány többnyire érvényesül más szakterületeken is.

A *Pareto-elv*, más néven a *80–20 szabály* kimondja, hogy számos jelenség esetén a *következmények* 80%-a az *okok* mindössze 20%-ára vezethető vissza.

Dr. Joseph Juran (1930 és 1940 között) hasonló megállapításra jutott a minőségügy területén. Juran megfogalmazásában a (bekövetkező) összes probléma 80%-át az elkövetett hibafajták 20%-a okozza.

A *Pareto-elv* alkalmazásával mutathatunk rá a *hibák legfontosabb okaira*. Megfelelő hatékonysággal és teljeskörűen azonban csak akkor használható a módszer, ha mellette alkalmazzuk az *Ishikawa* (halszálla) diagramot is, amely alkalmas a problémák *ok-okozati összefüggéseinek* (egy tevékenység kudarcának) megállapítására.

16. kép Ok-okozati oszlopdiagram
Vízszintes tengelyen az okfajták oszlopai
Függőleges tengelyen az okok mennyisége fajtánként

Pareto elemzés: Nagy adatmennyiséggel végzett munkánál adatgyűjtést végzünk, hogy az okok különféle fajtáinál milyen nagy mennyiségben fordul elő valamilyen okozat (következmény). Ezután az okfajtákat az általuk okozott következmények mennyisége szerint a legnagyobbtól a legkisebbig sorba rendezzük, így a leglényegesebbtől haladunk a kevésbé lényegesek felé. Ezen adatokból *oszlopdiagramot* készítünk úgy, hogy a vízszintes tengelyre egy-egy oszloppal

az *okfajta*kat soroljuk föl a legnagyobb mennyiségűtől a legkisebbig, a függőleges tengelyen az okfajtákhoz tartozó *következmények* mennyisége adja az oszlopok magasságát. Összegezzük a következményeket, majd kiszámítjuk ennek 80%-át. Összeadogatva oszloponként a következmények mennyiségét, amikor elérjük a 80%-ot, addig az okfajtáknak kb. a 20%-át összesítettük, a többivel nem foglalkozunk.

Az *Ishikawa* (halszálla) diagramon ábrázolva megállapíthatjuk mely okok okozták az összes hiba 80%-át.

Ennek a gyakorlati alkalmazását elsőként a *Toyota autógyár* vezette be. Mivel tökéletesen hibamentes terméket lehetetlen gyártani, ezért azt a célt tűzték ki, hogy az összes hibafajta közül csak azt a 20%-ot kell megszüntetni, amelyek a legtöbb hibát okozták. Így az általuk okozott összes hibamennyiségnek 80%-át megszüntették, messze megelőzték megbízhatóságban az összes többi autótípust!

A Toyota már 1965-ben komoly hírnevet vívott ki magának a vevőszolgálat és a vevőelégedettség területein. Németországban az ADAC hibastatisztika autótípusok szerint kimutatja évente az 1000 járműre előforduló hibák számát.

Például az ADAC 1999 évi 4–6 éves autók hibastatisztikája szerint:

Kiskategóriában legjobb: *Toyota Starlet* 8,7, a legrosszabb 46,7

Alsó közép kat. legjobb: *Toyota Corolla* 11,2, a legrosszabb: 41,4

Középkategória legjobb: *Toyota Carina* 10,5, a legrosszabb 33,1.

2005-ben, már negyedik egymást követő évben lett a Toyota az első a németországi autós vevőelégedettséget (CSI) vizsgáló, J.D. Power felmérésen. A vizsgált hét kategóriából ötben Toyota modell kapta a legjobb véleményt.

Afrikai filmekben láthatjuk, ahogy a manökenalkatú mezítlásbas maszáj harcosok egyik kezükben lándzsával, a másikban egy kanna gázolajjal beülnek egy autóba és nekivágnak a sivatagnak. Csak az a fontos, hogy el ne fogyjon az üzemanyag. Nem tartanak más problémától, mert a távolodó autó hátuljáról leolvashatjuk: TOYOTA...

Nincs tudomásom róla, alkalmazzák-e már más autógyártók is a Pareto elemzést, de 2006 óta már nem mindig a Toyotánál a legkisebb a meghibásodások száma.

A közgazdaságtan és a menedzsmenttudományok területén széles körben megfigyelt és tudatosan alkalmazott ez az elv. Egy piaci környezetben működő vállalat bevételeinek 80%-át is általában a vevők

20%-a „termeli meg”. Ezeknek a kulcsfontosságú vevőknek megnyerése és megtartása biztosítja a vállalat bevételeit és eredményét, mert a még szükséges 20%-nyi árbevétel az év folyamán szinte automatikusan hozzájön.

Ez az elv a nagy gyakorisággal előforduló eseményekre, statisztikai adatokra rendszeresen érvényesül, legfeljebb a 20–80 ok-okozat arány eltolódik a még torzabb 10-90 felé, vagy az enyhébben torzult 30–70%-os arány felé. Még a legenyhébb esetben is érdekesebb a kevesebb számú nagysúlyú okot megoldani, mert ezzel az okozott hibák döntő többségét már megszüntettük, a nagyszámú, de lényegtelen okkal általában haszontalan is foglalkozni.

A *JÓZAN ÉSZ* nevében én kötelezővé tenném a *Pareto elemzés* alkalmazását minden nagyszámú adattal foglalkozó munkaterületen, a feladatok rangsorolására, a kívánt állapot elérésének gyorsítására.

Az *Adóhivatalnak* is figyelmébe ajánlom a *Pareto-elv* hasznosítását. A Számvevőszék elnöke egyik nyilatkozatában hallottam, hogy 2009-ben *Magyarországon 54 fféle adót szedtek*, ezek közül 4-ből, vagyis az adófélések 7,4%-ából folyt be az összes adóbevétel 95%-a!!!

Világszerte fokozódik a pénz koncentrációja. Erről több tanulmányt írt

Drábik János, aki a New York Universityn folytatta tanulmányait, 1981-ben bejegyzett jogtanácsos lett New York államban, az amerikai alkotmányról írt sorozatot. 1983-ban Münchenbe került a Szabad Európa Rádióhoz, öt éven át szerkesztette a világgazdasági magazint. Ismeretei szerint a világ pénzének megoszlása 2000-ben: ha a hat és fél milliárd embert tíz főre redukáljuk és az összes vagyont száz dollárra, akkor egy emberé kilencvenkilenc dollár, és kilenc emberé az egy dollár.

Az emberek 10%-a a vagyon 99%-a, 90%-a a vagyon 1%-a!

Jellemző, hogy a mai jövedelemeloszlás már sokkal egyenlőtlenebb, mint a 20-80 %-os volt, amit Pareto tapasztalt Olaszországban.

Hazánkban minek bosszantják a lakosságot ennyiféle adóval? Ha a 4 legnagyobb adót megemelnék 1%-kal, de eltörölnék azt az 50 adóféléseget, amelyikből az adóösszegnek csak 5%-a származott:

- az adóbevétel összege nem csökkenne,
- az adóellenőrzés olcsóbb lenne, csak a 4 adónál kellene végezni,

– a lakosság fellelegezne, hogy az APEH nem üti bele az orrát mindenbe! (Ma pl. a családon belüli ajándékozás után is fizetni kellene.)

Az *egészségügyre* is alkalmazható lenne ugyanez az elv. Ismerve a betegségek megelőzésének lehetőségét, ha a lakoságnál a megelőzést az összes lehetséges betegségfajta közül a legnagyobb gyakorisággal előforduló 20%-ára be tudnánk vezetni, nem következne be a betegségek összes mennyiségének 80%-a! Elvileg 80%-kal kevesebb betegszámot ellátó egészségügyi intézmény és személyzet kellene, ami 80% költségmegtakarítást jelenthetne. Természetesen a megelőzés költsége viszont fölmerülne, de ha az elérné a megtakarítás felét, még mindig 40% megmaradna, ami jelentős összeg!

Akik nem alkalmazzák a Pareto elemzést munkájukban, olyanra is pazarolnak időt és pénzt, amire nem kellene, gyakran a munka *költsége* nagyobb, mint a *haszna*, ilyenekre vonatkozik a szólás: *Többbe került a leves, mint a hús.*

Pellengér

Az ember már csak olyan, hogy belső gátlásai ellenére kevésbé fél a *bűn elkövetésétől*, a *tilos* (szokások, erkölcsi szabályok, jogi, pénzügyi előírások) *megszegésétől*, mint a várható *megszégyenüléstől*, hogy mások *megtudják róla, mit követett el*.

Ezért már a középkorban kitalálták, hogy bizonyos bűnök miatt a *pellengérre állítás* hatásosabb lehet a kalodába zárásnál, vagy deresre húzásnál. A nyilvánosan pellengérre állítottat a nép szidalmazta, gúnyolta, leköpdöste, megvetette és megjegyezte magának. Ilyen ember, ha gazdag volt, se tölthetett be közszerepet, mert elvesztette a becsületét, amit nagyon lassan és nehezen lehetett visszaszerezni.

A *bűnözők megszégyenítésének* legfontosabb feltétele lehetne pl.: olyan jogi szabályozás, ami szerint, akit bűnösnek ítélték, kötelező kihirdetni fotóját, nevét, lakcímét hetente a „Bírószági Hírek”-ben, egy helyi és egy országos újságban!

Készüljön országos nyilvántartás a friss bírósági ítéletekről, és az interneten az „Elítéltek havi listája” 30 napig mutassa be, bárki által elérhetően az elítéltek fotóját, nevét, lakcímét.

Ilyen intézkedések közül, vajon mit engednének meg ma a bűnöző személyiségi jogai?

Szerintem a mai magyar jogalkalmazás helytelen, mert kevesebb gondot fordít az áldozat érdekeire, mint a bűnözőére. Annyira vigyáz, hogy a bűnöző személyiségi jogai ne sérüljenek, hogy közben elhanyagolja a károsult érdekeinek érvényesítését. *Véleményem szerint a jog fő feladata védeni az áldozatot, és büntetni a bűnözőt.*

Úgy képezem, hogy egy jogállamban a jogszabályok összességének szövevénye lepkehálószerűen borítja az egész társadalmat. Akit beborít, mindenki a jog védelme alatt áll. A bűnözők rést vágva a hálón, kibújnak jogi védelme alól, hogy ne akadályozza bűncselekményük elvégzését. A jog hálójából kibújva hatálytalanítják a jogokat, de nem csak áldozatukra vonatkozóan, hanem magukra vonatkozóan is! Ezért a bűnelkövetés ideje alatt nem csak áldozataik, hanem a bűnözők sem állnak a jog védelme alatt. Az elkövető jogilag attól kezdve nevezhető bűnösnek, amikor ezt a bíróság ítéletében kihirdette, de valójában bűnös már a jogsértő bűnelkövetése megkezdésétől (amikor rést vágva kibújjik a joghálóból). Mivel önként vont ki magát a törvény alól, ezt érvényesíteni kellene a gyakorlati intézkedéseknél is.

Javaslom jogszabályba foglalni, hogy:

Ha a bíróság bűnösséget állapít meg, az hatályos a jogsértés megkezdésétől a bírósági határozatig tartó időszakra is, a következőképp:

1. Bűncselekmény elkövetésekor a tettes hatálytalanítja a törvényt, felfüggeszti saját személyiségi jogait (pl. fotózható megszégyenítési céllal!)

2. Bűnözővel törvényen kívülként, lehet bánni, önvédelemből is! (Az önvédelem következményeiért ő felelős, nem a védekező.)

3. Törvényen kívülként szerzett sérülései egészségügyi ellátása teljes költségét a bűnelkövetőnek kell viselnie, az OEP nem fizetheti!

A bűnelkövetést megelőző mérlegeléskor a bűnözőnek sokkal fontosabb a lebukás veszélyének, illetve elkerülésének esélye, mint az alapvető erkölcsi, gazdasági szabályok, a rendelkezések.

A megszégyenítés az egyik legszelídebb, mégis viszonylag hatásos

nevelő eljárás a helytelen magatartás megváltoztatására. Manapság, amikor szinte divat lett pl. a munkát ténylegesen elvégző vállalkozót a munka befejeztével nem kifizetni, véleményem szerint sokkal gyakrabban és nagyobb hírveréssel kellene alkalmazni!

Nyugaton vannak olyan tartozásbehajtó vállalkozások, akik erősen reklámozzák mivel foglalkoznak. Amikor megbízzák őket, nem tesznek mást, csak az adósságbehajtást reklámozó ruhába öltözött emberek folyamatosan kíséreti az adóst. Így mindenki megtudja róla, hogy tartozása van. Akit ennek a cégnek az embere kíséret, annak senki nem ad hitelt, sem megrendelést, előbb utóbb csődbe megy. Ezért ilyenkor inkább értékesíti a vagyona egy részét, és gyorsan megfizeti a tartozását, hogy megszabaduljon az adósságbehajtó cég kísérő emberétől, mielőtt teljesen tönkremenne.

A közmunka és megszegyenítés együttes hatása a legerősebb nevelő módszer, amikor az elkövetett kár/bűn helyrehozatalát kell végeztetnie az elkövetőnek (*kutyaharapást szőrével gyógyítani*). Amerikában, Nyugat-Európában gyakran alkalmazott elfogadott büntetés ez híres és gazdag bűnelkövetők ellen, akik azt hiszik, nekik mindent szabad.

Hódmezővásárhelyen nyilvános listára tette az önkormányzat, kik azok, akik hajlandók voltak együttműködni, közmunkát vállalni stb., feketelistára azokat, akik nem hajlandók tenni azért, hogy sorsuk jobbra forduljon. Persze nálunk egyesek kifogásolják ezt a módszert. Pedig csak az érdemel segítséget, aki betartja az ősrégi bölcsességet: *Segíts magadon, az Isten is megsegít!*

Súlyos bűnök elkövetése után természetesen nagyobb hatása van a megtorló jellegű, főleg *a szemet szemért elvű büntetésnek*, mint a megszegyenítésnek, de a megszegyenítés se maradjon el!

Minden relatív, az emberek a megszegyenülést, a szégyellést sem azonos módon értelmezik. Erről K. Jóska lenti telephelyű kőművesmester két kis története jutott eszembe, a nemesnépi asszonyról, meg emberről. Ő mesélte így, ha mégsem ott, vagy nem így esett volna meg, én csak úgy adom tovább, ahogy tőle hallottam:

Mit szégyellt a *nemesnépi asszony*? Nemesnépen közös munkához gyűltek össze a falubeli asszonyok, talán tollfosztásra, vagy más olyan tevékenységre, ami az egész falut érinti. Ahol több asszony van együtt, senki sem csodálkozhat azon, hogy nem volt néma csönd, hanem amilyen sebesen és ügyesen járt a kezük, ugyanúgy forgott a

nyelvük is. Amikor aztán egyik is, másik is előhúzta a házi főzésű pálinkából aromával likőrré nemesített kontyalávalót, még jobban megoldódott a nyelvük, és ahogy az lenni szokott, egyre sikamlósabb dolgokról esett szó, olyanokról is, amiről bölcsebb lett volna hallgatni. Az egyik fiatal és közismerten kikapós menyecske mesélni kezdte, hogy bizony a falu első legénye nem csak szemrevaló, hanem valóban elismerésre méltó az ágyban is. Erre aztán egy másik menyecske sem akart kevesebbnek látszani, újabb két-három legényt kezdett dicserni. No arra is akadt vállalkozó, aki elmondta a férfinépből, kik szoktak még az arra kapható asszonyoknak titkos örömeiket nyújtani, akik szerint többet ér az érett középkorú fehérnép a hamvas, de tapasztalatlanál. Már majdnem minden valamire való férfiembert szájukra vettek az asszonyok, amikor megszólalt Mári néni, aki arról volt híres, hogy állandóan szidta a nálánál fiatalabbak erkölcstelen viselkedését:

– *Hát most már aztán elég legyen! Nem szégyellitek kibeszélni, hogy kivel csaltátok meg az uratokat? Én is voltam a Jancsival, a Pistával, az Andrással, meg a Jóskával is, mégsem mondom el senkinek!...*

A nemesnépi ember ezüstlakodalom elmúltával, munka után egyre ritkábban ért haza időben, szinte minden nap betért a kocsmába „a nagy szárazságra inni egy pohár bort”. Ez igaz is volt, mert a többi pohárral már az ez első pohár borra itta, nem a szárazságra. A kocsmában ugyanis ott gyülekeztek a cimborái, akikkel meghánytákvetették a világ sorsát, és mindenki tudhatja, hogy az őszinte igazmondáshoz folyamatosan bort kell inni, mert *borban az igazság*. Rendszeresen estébe, vagy éjszakába nyúlt, mire a világot megváltva abba hagyták, és az elégnél is több szesszel eltelve elindultak hazafelé.

Egyszer akadt valami korábbi elintézni valója, ezért megfelelő szeszfokkal, de még világossal indult haza. Belépett a házába, majd az előszobából a konyhába, hát amit ott látott, attól leesett az álla, földbe gyökerezett a lába: a felesége meg a szomszéd Jancsi éppen egymást juttatták tiltott örömhöz. Ahogy őt meglátták, a legény úgy eltűnt, mintha sosem lett volna ott, a felesége meg helyre simította a szoknyáját, aztán még neki áll följebb, csipőre tett kézzel leteremtette az urát:

– *Hát magát meg mi szél hozta ilyenkor haza? Hónapok óta olyan*

későn, meg olyan állapotban szokott hazajönni, hogy az ajtót is alig tudta becsukni, engem meg egyszer sem talált meg az ágyban.

Az ember, hogy tekintélyét megőrizze, megköszörülte a torkát, aztán emígy vágta ki a rezet:

– Hát először is: Vedd tudomásul, hogy akkor jövök haza, amikor akarok! Abban viszont igazad van, hogy nem foglalkoztam veled. Ez a Jancsi tulajdonképpen egy jóra való legény, állja a sarat a munkában, megértem, hogy helyt áll ilyenben is. Csak azt nem értem, miért csináltátok hátulról, mint az állatok, nem szégyelltétek magatokat?...

Milyen érdekes is a női lélek! Kényes helyzetekben nem tudja eldönteni, melyik a nagyobb szégyen: ha megteszi azt, amit nem szabad, vagy ha nem teszi meg, de akkor lemarad vetélytársaitól... Erről szól egy öreg erdész *napszemüveges története*, aki visszaemlékezve ifjú korára, büszkén mesélte furfangos hódításait:

Az 1950-es években volt fiatal kerületvezető erdész, amikor a háború után az ország újjáépítése érdekében nagy hangsúlyt és nagy pénzeket fordítottak a fásításra, erdőtelepítésre. Faluhelyen, ahol alig volt más munkalehetőség, olyan joga volt az erdésznek, akár a török szultánnak: naponta reggel jelentkeztek a lányok, asszonyok erdősítési, erdőápolási munkára, ő meg válogathatott közülük kedvére. A válogatást úgy végezte, hogy legyen elegendő erős fizikumú asszony, akik az aznapi erdei munkát képesek elvégezni, de mindig választott melléjük két fiatal csinos lányt is, vízhordó feladatra. Az asszonyokat beállította reggel a munkába, utána csak időnként kellett ellenőrizni: szakszerűen végzik-e a munkát, és milyen ütemben haladnak. Közben elvezette a lányokat, megmutatta nekik, honnan tudnak vizet vinni a többieknek, aztán egyéb küldönc feladattal bízta meg egyenként őket, és amelyikkel éppen kettesben maradt, azt törekedett gyorsan meghódítani. Ő a siker érdekében a híres filmszínészeket utánozva, a legdivatosabb és legdrágább napszemüveget hordta, ami a lányok többségének tetszett, és amúgy is igyekeztek az erdészhez, mint munkaadójukhoz engedékenyek lenni.

Egyszer a vízhordónak felvett két új lány (a továbbiakban nevezzük őket Julinak és Marinak) a szokásosnál sokkal tartózkodóbban viselkedett, és nem akartak megválni sem egymástól. Akármit meszterkedett az erdész nem engedtek neki. Már több mint egy hete dolgoztak nála, amikor az egyik nap csak Juli jött egyedül, Marinak más

intézni valója volt. Az ifjú erdész elhatározta, hogy most az erőszak kivételével minden cselt bevet a győzelem érdekében. A Julinak gyérítés jelölésben kellett segítenie, amit egész nap ők kettesben végeztek. Minden tőle telhető kedvességgel elhalmozta a lányt, a legcsábósabb mosolyával becézgette, étellel, itallal kínálta, az órák teltek, eredménytelenül. Ekkor aztán hazugsághoz folyamodott. Kitalált egy mesét, hogy Mari, amikor előző nap egy félórára külön volt, azalatt engedett a csábításnak. Juli nem akarta elhinni, de az erdész olyan határozottan állította, hogy majd kérdezze csak meg a barátnőjét, hogy a lány megingott. Még annyit kért, hogy cserébe szeretné a divatos, drága napszemüveget megkapni. Mindketten megkapták, amire vágytak, aztán a munkaidő vége felé elindultak az erdősítésben dolgozó asszonyokhoz. Útközben az erdész ráijesztett Julira, hogy ha meglátják az asszonyok, hogy nekiadta a napszemüveget, azonnal tudni fogják, hogy miért. Juli szégyellte volna, ha megtudják, inkább visszaadta. Erre lehet mondani igazán, hogy *a kecske is jóllakott, de a káposzta is megmaradt*.

Az erdész másnap Marinak már nem hazudott, amikor elmondta, hogy tegnap a barátnőjét sikerült meghódítania. Egy kicsit még kérette magát aztán ő is engedett...

Az erdésznek még a következményektől sem kellett tartania, mert akkoriban a Ratkó-féle népesedéspolitika ez volt: *asszonynak szülni kötelesség, lánynak dicsőség*.

Ahogy a szégyent mindenki másként értelmezi, ugyanúgy a büszkeséget is. Népdalokban gyakori fordulat, hogy a legény eldicsekszik azzal, amire úgy gondolja, büszke lehet. A dalok szövegének változata jellemző a tájegységre is.

A zalai dombvidéken pl:

*Bort iszok én, diófával tüzelek,
Barna-piros kis menyecskét szeretek.*

Másik változat:

*Szélről lakok, diófával tüzelek,
Örzse-hegyen legszebb kislányt szeretek.*

Ugyanez az Alföldön így kezdődik:

Dombon lakok, diófával tüzelek

Politikusok viselkedése

Az elmúlt évtizedben megtapasztalhattuk Morus Tamás véleményét:

A kormányzás gazdag emberek összeesküvése annak érdekében, hogy a közjó nevében szerezhessék meg, amire szükségük van.

Ehelyett próbáljunk olyan példát követni, amikor valóban *virágzó, gyümölcsöző* volt Magyarország. Történelmünk során többször is mutattunk példát a világnak. Büszkéek lehetünk Mátyás király korszakára is, amikor hazánk Európa legerősebb és egyúttal legfejlettebb kultúrájú államai közé tartozott, de talán legjobb példa a kiegyezés utáni és a két világháború közötti korszak. Ezt a haza és nemzet számára virágzó korszakot *Deák Ferenc és Klebelsberg Kunó* tevékenysége jellemzi és határolja legjobban, gyümölcsseit még máig is élvezhetjük (ha szándékosan tönkre nem tesszük a *jó gyümölcsöt termő fát*). Építészeti, műszaki tudományos, oktatási, kulturális tekintetben Budapest Párizssal és Béccsel versengett, és ennek eredménye ma is kézzelfogható. Pedig tevékenységüket történelmünk ellentmondásos és küzdelmes eseményei között folytatták, gondoljunk csak a 48-as forradalmat követő megtorlásokra, a kiegyezés nehézségeire, az első világháborúra, a tanácsköztársaságra, hazánk trianoni szétszaggatására.

Ők valóban úgy tartották, *a politika: a közjó előmozdítása*. Ennek megfelelően éltek és cselekedtek.

A Tisztelt Házban tiszteletreméltóan illik fogalmazni és viselkedni! Ha valaki nem helyesli, amit a másik mond, akkor nem szabad azonnal hazugsággal vádolni, mert mindketten tévedhetnek. Ha valaki állít valamit, de nem hivatkozik a hírforrásra, adatforrásra ahonnet idézte, *a házelnök vonja meg tőle a szót*, a hazugsággal vádoltot pedig *rágalmazásért* be kell perelni. Ezekkel a módszerekkel azonnal csökkenne a fölösleges vádaskodás, az alaptalan támadás és vita.

Gondosan fogalmazni és tényekkel alátámasztani! Ne azt mondja, hogy „hazudik”, hanem: „állítás nem igazolható, mert forrásaim szerint (és itt nevezze meg a forrásait) a tények a következők:...”

Konkrét számadatokkal (pl. a szomszéd államokhoz képest hazánkban: az egy főre jutó GDP – bruttó nemzeti össztermék, a foglalkoztatás, az egészségügyi ellátás, az adózási norma, az ország eladó

sodása) kell összehasonlítani a kormányzás kezdetét és végét, a forrás és dátum megjelölésével, arra reagálhat szintén számokkal az ellenzék.

Senki ne akarja megmagyarázni, hogy *ellenfele* mit *akart* mondani azzal, amit mondott. (Aki olyat állít másról, amit ő szó szerint ki nem mondott, *beperelehető rágalmazásért!*) Ha feltételezhető más is és fontosabb, mint amit szó szerint elmondott, ha valószínűleg elhallgatott valamit, akkor rá kell kérdezni: *Ez azt jelenti, hogy..., vagy: ezzel azt állítja, hogy..., vagy: ezzel kizárja azt, hogy...?* Akkor kénytelen ő maga elismerni, vagy cáfolni a feltételezést, saját megnyilatkozásáért pedig ő tartozik felelősséggel.

Dr. Bagdy Emőke pszichológus professzor szerint (PAX TV után): Az ember egyszerre autonóm és társas lény. Az embert érhetik belső és külső konfliktusok, ezt nem kerülhetjük el. A *konfliktusokat* nem lehet megoldani, nem érdemes elodázni sem, mert főlhalmozódnak, de *kezeln*i kell, *hogy megegyezés szülessen (mindkettőnek jusson valami). Légy tekintettel a másakra!* Tanácsai közül néhány alapvető szabály:

- *Beszélgünk a problémáról (ne személyről, ne egymást szapuljuk)!*
- *Erősítsük meg a másik személyének tiszteletben tartását, fenntartva, hogy az adott ügyben nem értünk egyet!*
- *Beszélgünk saját érzelmeinkről (mi, mit okozott)!*
- *Kérdezzük meg a partnerünket is saját érzéseiről!*
- *Sérelmünket indulatosság nélkül mondjuk el!*
- *Ismerjük be tévedésünket, hibánkat (ez a másikat megértővé teszi)!*
- *Keressük azt, amiben egyet tudunk érteni, ne azt, amiben nem!*

Kapcsolatainkban szükség van távolságra is, de csak olyanra, amelyben még érezni a közelség melegét.

Schopenhauer példája az emberi együttélés alapvető mintája:

Egy hideg, téli napon a sünök fáztak, s addig-addig fészkelődtek, míg annyira közel kerültek egymáshoz, hogy meleget már adtak egymásnak, de tüskéikkel nem szúrták a másikat...

Konfliktuskezelésre Deák is adott példát:

Deák Ferenc, „a haza bölcse”, ismert volt arról, hogy véleményét leggyakrabban rövid, humoros, tanulságos példabeszédekben, anekdotákban, adomákban mondta el. Nemcsak a választ, hanem az előadásmódot is megfontolta, ezzel *több legyet ütött egy csapásra*:

- ellenvéleménye, kritikája nem volt bántóan éles,
- nem került nyílt összeütközésbe senkivel,
- a kellemetlen, indulatos helyzeteket derűsre fordította,
- a derűtség közepette nem sértődött meg az érintett fél,
- néha saját gátlásait öniróniával is oldotta,
- a támadót ironikus visszavágással elgondolkodásra, szégyenkezésre bírva, fölünyesen került ki a nehéz helyzetből.

Deák köztudottan nem hódolt játékos szenvedélyeknek. Nem ivott szeszes italt, nem kártyázott, nem táncolt, inkább szivarozott és nézte mások viselkedését. Mégis szívesen járt a vidéki középnemesség társas összejöveteleire, ahol poharazgatás, kártyázás közben alkalma nyílt pl. Sümegen a megyei tisztségviselőkkel, Balatonfüreden országgyűlési követekkel is politikai eszmecserére.

Egy anekdota szerinti társas együttlét után hazaindulva a vendéglőből Deák észrevette, hogy elcserélték a kalapját. Kérdésére egy helybéli atyafi így adta vissza mosolyogva: *ne haragudjon tekintetes uram, úgy látszik körülbelül egyforma fejünk van*. Deák is mosolyogva válaszolt: *körül lehet, de belül nem...*

Talán a leghíresebbé vált mondása:

A rosszul gombolt mellényt újra (ki) kell gombolni.

Ez érvényes hazánk jelenlegi politikai állapotára is. *Gomboljuk újra az ország mellényét!*

Ma Magyarországon a legkönnyebb és legkényelmesebb politikusnak lenni, nem csoda, ha aránytalanul sok politikusunk van. Nem vagyunk gazdag ország, ne tartsunk el ilyen sok képviselőt, ne fizessük ilyen jól a politikusokat! Vegyünk példát másoktól:

10 millió lakosra vetítve: 75 német, 136 holland, 139 francia és 147 lengyel képviselő jut. A hasonló népességű belga (2 szintű), és portugál parlamentek mérete: 215, illetve 219 fő. Állítólag amikor Budapesten kb. 700 önkormányzati képviselő volt, New Yorkban 58!

Parlamentünk épületét háromszor ekkora országnak építették, elég lenne a 386 harmada, 130 képviselő. Ebből választókerületi egyéni képviselő lehetne 100 (100 ezer fő után 1), a maradék 30-at lehetne töredékszavazatokkal pártlistákról betölteni.

Magyarországon ma 2,6 millió ember dolgozik, ebből nehéz megélnie 10 milliónak! Mindenkinek 4 embert kell eltartania (magán kívül még hármat), tarthatatlan állapot. A nemzet összlétszáma évtizedek óta folyamatosan fogy. A népesség egészséges fenntartásához 2,2 természetes szaporulat kellene (ma 1,2)...

Szőnyi Ferenc: Évfordulóra

*Mi történik itt? Biztos, hogy 50 éve?
S biztos, hogy közben nem írtuk felül?
Biztos, hogy hallottuk a szót, barátom?
Ma is úgy hangzik: rendületlenül?
Akkor mi ez? Mi ez a sanda téboly,
mely védtelen arcunkra rátípor?
Mi morajlik a hallgatás felásott
301-es parcelláiból?
A rendőrcsizma itt maradt a múltból.
S a múltat tudjuk be kell vallani.
De vagy a lelkiünk van már száradóban,
vagy a lelkiünkön szárad valami.
Mert hagytuk, hogy megessen a gyalázat.
Mert figyelmünket elvonta megint
az értelem lassú vetkőzőszáma.
A közömbösség újra meglegyint.
Pedig nekünk lőtték ki a szemünket.
A számonkérés, mégis, hol marad?
Az élőket most kötik újra gúzsba,
s halomra gyilkolják a holtakat.
Nem volt elég akkor? Örökös őszbe
börtönöznének ugyanők, megint?
Hogy szellemi fogolytáborba zárva
pergessük tovább szürke éveink?
A gondolat a fegyelmével lázad*

egy gondolatnyi fegyelmet nekünk!
Emlékezni mindennapos kockázat.
És felelősség. Nem engedhetünk.
Köteleznek a hőseink. A srácok.
Halottaink. A kő, mely nem lazult ki.
A miniszterelnök, kit törbeccsáltak,
s kit megöltek, mert nem tudott hazudni.
S a munkások, katonák, nők, diákok,
kik átírták a jelen könyveit,
hallották Nyugat való árulását,
s látták Mikojan hamis könnyeit
mind néznek ránk. (...)
A torz utókor mit kezdett vele?
Szeme előtt tanácstalanul hintáz
a hóhér hátrahagyott kötele.
Halljunk és lássunk. Mert felfoghatatlan.
Egy csonka ország megcsonkolt fia
a történelemnek szavába vágott;
ezért kell végleg elhallgatnia.
S ki felelősökről beszél, fasiszta,
vagy jobb esetben boszorkányvadász,
s a gyilkosok érzékenységét sérti,
ha érdesebben fogalmaz a gyász.
Az áldozatok érzékenységének
itt nincs piaca, bizony, kedvesem.
Pedig a gyilkosokat igazolni
soha és sehol... még közvetve sem...
Ötvenhatunknak szűk már az öröklét.
Nagybirodalmak roppantak belé.
Most mégis az idő gödrébe lökték,
kátránypapírban, arccal lefelé.
És köntösére most vetettek kockát,
s gúnyolni és köpdösni is lehet
csoda-e, ha már nem talál nyomára
a félrenevelt lelkiismeret?
Az eget fölverte a gaz, hiába.
De akkor is. Hazádnak, ó magyar

- Tótkomlóson vagy Buenos Airesben -
légy híve, hisz tudod: majd eltakar...(…)
a nagyvilágban bárhová kerül,
a szó parancsol. Hallottad, barátom?
Ma is úgy hangzik: rendületlenül.

Régi mértékegységek

A világ technikai, műszaki fejlődése egyre inkább felgyorsult, de az évtizedek, évszázadok során jól bevált mértékegységek használata nem kopott ki a gyakorlatból. Ha a régi megnevezést már nem is alkalmazzák, a megszokott, az emberi fogyasztásnak leginkább megfelelő mértékek használata még általános a gyakorlati életben.

A történelem során nagyon sokféle mértékegységet használtak, a különböző korokban, különböző uralkodók, különböző kereskedővárosok előírásai, szokásai szerint. Egy mértékegység (mérőeszköz) nagysága még akkor is változó, eltérő volt, ha ugyanazon a néven nevezték földrajzilag távoli helyeken, illetve több évtizeden át. Nem lehet helytől és időtől függetlenül pontosítani egy-egy mértékegység nagyságát, mert azonos néven több eltérő nagyságra is vannak történelmi adatok.

Nem is kívánok most a mértékegységek sokféle történelmi méretével foglalkozni, hanem arra akarom felhívni a figyelmet, hogy az emberi igényeknek legjobban megfelelő régi mértékeket mai is világszerte használjuk, általában anélkül, hogy régi nevén neveznénk. Elsősorban az ital, valamint a hossz- és területmértékekre gondolok.

Mértékegység		Folyadék mértékrendszer			
neve		bécsi		pozsonyi	
magyar	német	átszámítás	liter	átszámítás	liter
Akó		40 pint (80 icce)	56,588	64 icce (32 pint)	53,72
Csőbör	Zuber			50 icce	41,97
Vödör	Eimer	16 icce	11,32	16 icce	13,43
Pint, Kupa	Mass	2 icce	1,4147	2 icce	1,6788
Icece	Halbe	2 messzely	0,707	2	0,8394
Messzely	Seitel	2 römpöly	0,353	2	0,4197
Römpöly	Pfiff				0,2098

A bor régi mértékegységeit a Füveskönyvben már leírtam, de az akót a pozsonyi módon 32 pinttel (64 icce) számoltam, pedig a bécsi akó 40 pint volt. Ebben a táblázatban igyekeztem azokat a Magyarországon leggyakoribb mértékeket bemutatni, amelyeket a metrikus rendszerre áttéréskor használtak.

Jól látható, hogy *a bécsi akó, pint, icce és messzely mértékek ma is használatosak a gyakorlatban, ilyen méretűre gyártják ma is a boros, sörös edényeket.*

Az *akó* ma is gyakran használt mérték a hordóméretek megnevezésekor borospincékben.

A *pint* a sörnek, az *icce* a bornak az alapvető mértékegysége.

A *pint*, a „*pintesüveg*” gyerekkoromban a „csatos” (acéldrót csattal nyitható-zárható gumialátétes porcelán kupakú) üveg megnevezése volt, ilyenben lehetett a „családi sör”-t is vásárolni. Mértéke máig is jól bevált, gyakorlati használhatóságát nem befolyásolta, hogy a pontos méretét *másfél literesre* változtatták.

A bajor *Oktoberfest sörfesztiválon* pintes korsókban mérték eredetileg a sört. Münchenben minden évben szeptember végétől október első hétvégéjéig rendezik meg a sörfesztivált. Alapítója I. Lajos király volt, aki 1810. október 12-én, még trónörökösként vette feleségül Therese von Sachsen-Hildburghausen hercegnőt. München város egész lakosságát meghívta a belvárosban rendezett népünnepélyre, amely október 17-én a müncheni városház melletti réten nagyszabású lóversennyel ért véget. Azóta hívják azt a mezőt Theresienwiese-nek (Terézia-mező). Erre az alkalomra a müncheni sörfőzdek különleges sört főznek (Wiesnbier), amely nagyobb alkoholtartalmú a szokásosnál, és 1 Mass (magyarul: *mérték*) azaz 1 pint méretű korsókban adták a sört (ma 1 literesben kb. 9 Euro). Ha a sör *mértéke* korsóval a pint volt, gondolom ezért lett a sörösüveg is pintes. Ezek az edények csak később korcsosultak harmadára, söröskorsó és sörösüveg is fellíteresre...

Az sem véletlen, hogy 1990-ben az NDK és NSZK egyesülésének emléknapja a *Német Egység Napja* éppen *október 3.* lett, így éppen a legkedveltebb német ünnepen, a sörfesztiválon ünnepelhetik. Ma a sörfesztivál legnagyobb sörására a 10 ezer férőhelyes Hofbräu-Festhalle. A müncheni sörfesztivál a világ legnagyobb népünnepélye, már évente több mint 6 millió látogatót vonz. 2010-ben szeptember 18-tól

október 4-ig minden eddiginél nagyobb volt az ok az ünneplésre, mert éppen 200 éves az Oktoberfest, és 20 éves a Német Egység!

Az *icce* a minőségi boros és pezsgős üvegek mértéke, az „*iccés*” *üveg* még a pintesnél is jobban elterjedt. A gyakorlatban szinte észrevétlen alakították a „7 decis” üveget *háromnegyed literessé* (7,5 dl), így továbbra is 2 *iccés* üvegnyi bor fér 1 pintesbe.

A kicsi pezsgőspalack pedig fél *icce*, éppen 1 *messzely* (3,5 dl).

Az „asztali”, azaz nem minőségi bort általában 1 literes üvegben árulják, de a minőségi borokra nincs tökéletesebb mérték az *iccénél*.

A *poharas borkimérés* legismertebb mértékeit is meg kell említeni. Borozókban a leggyakrabban 1 deci, vagy 2 deci bort mértek pohárba, amiből 1 deci szódavíz hozzáadásával lett *kisfröccs* (2 dl), illetve *nagyfröccs* (3 dl) eredetileg. Jelentősebb német turistaforgalmú helyeken terjed nálunk is az a szokás, hogy pohárba *achtel* (1/8 liter = 1,25 dl), kancsóba *viertel* (1/4 liter = 2,5 dl) bort adnak, és a *fröccs* (*Gespitzter*) is viertel, vagyis sem 2 deci, sem 3, hanem 2,5 dl.

(...)

Naponként egy messzely borocska,

Én úgy hiszem ennyi untig elég. (...)

– ajánlotta Petőfi a „Javulási szándék”-ban, a korhelykedés helyett.

Hamvas Béla: A bor filozófiája c. művében megállapította:

Volt idő, hogy egész télen CSOPAKI-t ittam, egy kicsit sárgásrózsaszín pezsgő italt, amely bámulatra méltó arányérzékével állt az édeskés és a savanykás között. Mértéke, úgy vettem észre, pont három és fél deci volt (vagyis egy messzely!).

A három legelterjedtebb szeszes ital összehasonlítása:

Ár szerint olcsó vendéglátóhelyen kimérve kb. azonos értékű

1 korsó (5 dl) sör = 1 *messzely* (3,5 dl) bor = 1/2 dl pálinka.

Alkohol lebomlási ideje szerint az alkoholszondás mérés, az alkoholos befolyásoltság alapján azonos 3 órás várakozási időt javasolnak

1 korsó sör = 1 dl bor = 1/2 dl pálinka elfogyasztása után.

Mérések szerint 3dl sörben = 1,25dl borban = 12g alkohol van.

*Egészségügyi szakvélemény szerint a mérsékelt borivók élnek legtovább (nemcsak az alkoholisták, hanem az absztinensek, vagyis a „szesz nem isszák” is hamarabb meghalnak). A szív- és érrendszeri betegségek ellen kedvező hatású a mérsékelt borfogyasztás, mert *tágítja az ereket* (az égetett szeszek, a sör, és a túl sok bor káros a szervezetnek), a vörösbort pedig *antioxidánsokat is tartalmaz*, ezáltal akadályozza az öregedést. Férfiaknak egész napra kb. 4 deci, a női szervezetnek és átlagsúlyának egész napra kb. 3 deci bor számít mérsékelt mennyiségnek. Egy jó ebédhez, vagy ünnepi vacsorához, ha egy pár megiszik egy palack, azaz egy *icce* bort, éppen ennyi jut fejenként. *Felnőtt magyar embernek egy napra egy mészely bor egészséges.**

Nem mindenki elégszik meg egy mészely borral. A juhászok például reggeltől estig nagyon megszomjaznak, erről jutott eszembe egy dal:

(...)

*Bort iszok én, diófával tüzelek,
Barna-piros kis menyecskét szeretek.
Míg a juhom a mezőben ténfereg,
A menyecskét kedvemre ölelgetem.*

*Juhászoknak a temploma a pince,
Imádságos könyvecskéjük az icce.
Alig, alig, alig várja az estét,
Hármasával kapkodja föl az iccét.*

A hossz- terület- és térfogatmértékek közül szintén használatos még néhány, azokról is érdemes szót ejteni.

A bécsi hüvelyk (Zoll) 26,34 mm, az angol hüvelyk (inch) azonban 25,4 mm, ami a gépiparban (főleg a csőátmérőknél és a Whitworth csavarmenetnél) ma is használatos. Az a hosszmérce („colstok” = Zollstock) amelyik alul cm, felül hüvelyk beosztású, bécsi hüvelyket mér, ha a 10 hüvelyk a 26,34 cm-nél van, angolt ha a 25,4 cm-nél.

(Bogdán István: Régi magyar mértékek, Gondolat, Budapest, 1987)

Hosszmértékek		
bécsi	szorzó	méter
1 öl	6 láb	1,89648 m
1 láb	12 hüvelyk	0,31608 m = 31,6 cm
1 hüvelyk	12 vonal	0,02634 m = 2,634 cm
1 vonal		2,195 mm

Területmértékek		
bécsi	szorzó	metrikus
1 négyszögöl	36 négyszögláb	3,5966 m ²
1 m ²		0,278 nöl
1 magyar hold	1200 nöl	4316 m ² = 0,4316 ha
1 katasztrális hold	1600 nöl	5755 m ² = 0,5755 ha

Térfogatomértékek	
bécsi	metrikus
köböl	6,821 m ³
köbláb	31,58 dm ³
köb-hüvelyk	18,27 cm ³

A földmérés hosszegysége az öl, területegysége a *négyszögöl*, valamint a *hold* szintén használatos még a nép beszédében. Mivel a négyzetméter és a hektár ma a hivatalos mértékegység, az átszámítás mértékét fontos ismerni.

Régi írásokban még használt mértékegység volt az

1 *kapásnyi szőlő* = 80 négyszögöl = 287,6 m², illetve 94 nöl = 338 m²

1 *oktányi szőlő* = 1/8 kataszteri hold = 200 négyszögöl = 720 m²

Természeti erőforrásokkal gazdálkodni (E fejezet adatai az internetről származnak)

Szeretem a természetet, azért lettem erdész. Olyan munkára vállalkoztam, amellyel segíthetek növelni az erdővel borított területet, fenntartani a természetes tájat.

Nem szeretem viszont a *természetvédelem* kifejezés álarcában azt a szemléletet, amikor a „természetvédők” az emberi beavatkozás kizárásával akarják *változtatlanul megőrizni* a természetet.

Az 1950-es 60-as években a szocializmus, a „kommunista embertípus” szándéka az volt, hogy *legyőzze, uralma alá hajtsa, átalakítsa* a természetet, mintha az az ember ellensége lenne (hatalmas erőművek, külszíni fejtések, folyók visszafordítása).

A 80-as 90-es években már változott a megfogalmazás, de az ember továbbra is kizsákmányolta a Földet. Ekkor léptek fel a *természetvédők, környezetvédők*, akik, *átesve a ló túlsó oldalára*, minden emberi beavatkozás ellen *védve* akarták megőrizni az adott állapotot. Amikor a Hortobágy legelőin megtiltották a legeltetést, aztán a kétéves száraz kóró kigyulladt és leégett a védett terület, akkor jöttek rá, hogy a *legelőt legeltetni kell*.

Jelenleg is folyik a Föld kirablása. Az iparilag fejlettebb és gazdagabb országok, melyek már sokat raboltak, közben annyira tönkretették saját országukban a természetet, hogy már belátják, nem mehet ez így tovább. Mérsékelik a Föld javainak kizsákmányolását, egyúttal a környezet elszennyezését, hogy lassítsák a rohamossá vált romlást. Ők határozatokkal, a környezetkárosítás mértékét behatároló kvótákkal (és azok adás-vételével) igyekeznek korlátozni az összes országnak a Föld további kizsárolását és a környezet szennyezését. A többiek közül viszont nem mindenki akarja elfogadni, mert azt gondolják, eddig ti raboltatok eleget, nektek lehet elég, de mi utol akarunk érni benneteket.

Az emberi beavatkozás minél nagyobb volt, annál nagyobb rombolást végzett a természetben, annál nagyobb energiaráfordítással és – ennek következményeként annál nagyobb – környezetszennyezéssel történt. A fejlett államok ma már látják, hogy az emberiség eddigi meg gondolatlan viselkedése olyan mértékben károsította, rombolta és

szennyezte a Földet, hogy további folytatása már az emberiség életben maradását veszélyeztetné.

Az ember természetromboló, környezetkárosító hatása:

1. az erőforrások erőltetett mértékű és gyorsaságú *kirablása*,
2. a rabolt anyag és energia *elpocsékolása*,
3. mesterséges *szennyezés*: por, füst, gázok, sugárzás, bűz, zaj, le nem bomló hulladék termelésével.

Hazánkban nincsenek ember által érintetlen területek. A tájnak, a természetnek védelem alá vont bármely kis darabja olyan növényi-állati egyedekből álló *életközösség*, amely az eddigi több évszázados, kisebb-nagyobb *emberi tevékenységgel érintve alakult ki*.

Ebből következik, hogy:

– Egyetlen élőlényt sem lehet megőrizni az életközösségétől függetlenül, csak a vele életközösségben levő többivel együtt.

– Helytelen az ember *erőszakos beavatkozása*, a természet legyőzésének, megváltoztatásának szándéka, mert a természet kiegyenlít.

– Helytelen az emberi *beavatkozás kizárása* is (a természet egy darabján a mai állapot megőrzésére), mert azzal megváltoztatom az életközösség működésének eddigi körülményeit.

– Egyébként sem lehet a természetet, a környezetet változatlanul megőrizni, mert az élő és élettelen természet is állandóan változik. Valamilyen gazdálkodási mód fenntartása mellett, a gazdálkodás által lehet az adott területen létező növény- és állatvilág életközössége működését és az azt alkotó élőlényeket megőrizni.

– A természeti folyamatok megfigyelése és megismerése segítségével lehetséges, a természet egy darabján, a kedvezőnek ítélt állapotot fenntartani, illetve a természet adta lehetőségeket hasznosítani. Az *embernek kell alkalmazkodnia*, hogy a már megismert természeti folyamatokhoz a kellő időben és helyen csatlakozva, kihasználja annak előnyeit, és a természetes energiákat.

A természetet ne akarjuk se *legyőzni*, se *védni* az emberi beavatkozástól, hanem alkalmazkodva hozzá, vele együttműködve *gazdálkodjunk a természeti erőforrásokkal!*

A természet törvényeihez való alkalmazkodás, a természeti folyamatok emberi célokra hasznosítása sokkal kevésbé károsítja a Földet, és hosszú távon lehetővé teszi az emberiség fennmaradását. Ilyen gazdálkodás, a fenntartható fejlődés a cél, mert:

A Földet nem apáinktól örököltük, hanem unokáinktól kaptuk kölcsön.

Magyarországon ma már sajnos a falusi lakosság többsége is TESCO-ban veszi a kenyeret, a tejet, a tojást, a zöldséget, a krumplit, a hagymát, az almát is, mert olyan olcsó, hogy „nem érdemes megtermelni”. Fizetett önkormányzati képviselőik pedig azon versengenek a szomszéd faluval, hogy önkormányzati rendelettel milyen állatok tartását tiltsák ki a faluból, hogy ne legyen állat- és trágyaszag. Többnyire üresen állnak az istállók, a kertek gazosak, a fák alatt ott rohad a gyümölcs. Amikor munkanélkülivé vált a falu lakosságának jelentős része és nincs elég pénze, nincs mit ennie, már *nem akarja* a saját háza táján hagyományos háztáji *munkával előállítani saját élelmét*, hanem inkább sorban áll az önkormányzatnál segélyért. Néhányan még hajlandók dolgozni, növényt termelni, meg állatot tartani a faluban, nekik meg attól álmatlan az éjszakájuk, mert nem tudják melyik reggel ébrednek arra, hogy ellopták a gondosan megtermelt terményeiket, állataikat. Amikor a falusi lakoságnak fő gondja a munkanélküliség, a megélhetés, a villany-, ivóvíz-, gáz-díjak, és az élelmiszer árak folyamatos emelkedése, pontosan olyan megoldásokat kell alkalmazni, és jogilag nem csak lehetővé kell tenni, hanem készíteni is kell arra, hogy *munkával pénzt takarítson meg!*

Ausztriában, ha öt egymáshoz közeli tanyán 10–15 marhát tartanak, a tej-, tejföl-, túrószükségletükön fölüli tej mennyiségből maguk állítanak elő sajtot is. Maguk sütik a kenyeret is. Szélkerékkel fejlesztenek áramot, biogázzal fűtenek, vagy főznek, napkollektorral készítenek melegvizet. A falusi turizmus keretében helyi sajátos ételeikkel etetik a külföldi vendéget, aki reggel ablakot nyitva a friss levegővel együtt beszippanthatja a trágyaszagot is, a vendégszobától néhány méterre levő istállóból. Nem bünteti őket a HACCP előírás sem, a turisták pedig tudomásul veszik, hogy az egészséges levegő, az ízletes vidéki ételek éppen ennek a szagnak köszönhetők! Az önkormányzati képviselőik meg azon vitatkoznak, hogy az egyenként nem

elegendő pénzüket összeadva, szövetkezetként építsenek hűtőházat, vagy terményfeldolgozó üzemet legközelebb.

Termeld meg saját élelmed jelszóval a brit kormány 2030-ig szóló mezőgazdasági stratégiáját ismertette egy oxfordi konferencián. Ebben a programban kiemelt helyet kapott az állampolgárok földhöz juttatása. A gazdák az egyre nagyobb hatalommal bíró szupermarketek miatt panaszkodnak, melyek lenyomják a termelői árakat.

Mi sem vagyunk kutyábbak az osztrákoknál, meg briteknél, a falusiak nálunk is termeljék meg saját élelmüket!

Trianon óta hazánk *ásványi kincsekben* szegény. De az ásványi kincs nem biztosít mindig jólétet, ne irigyeljük azokat, akiknek van bőven:

Nigéria a legnagyobb olajexportőr Afrikában, mégis lakosságának 70%-a a létminimum alatt él. A gazdagságból nem részesül a nép és ez hasonlóan van mindenhol a Földön. A világ szegény lakosságának fele nyersanyagban gazdag országokban él.

A mértéktelen bányászatnak köszönhetően, várhatóan 2100-ig, ki fog fogyni a Föld összes ásványi tartaléka. A Föld lakossága egyharmadának élete a faszéntől függ.

A lakosság 20%-a fogyasztja el az összes nyersanyag 80%-át (Pareto-elv).

Mielőtt panaszkodnánk, hogy hiányt szenvedünk valamiben, és szidnánk valakit, hogy nem segít rajtunk, nézzünk jobban körül, vegyük észre, hogy csak rövidlátók voltunk, vagy nem láttuk a fától az erdőt. Mert a Teremtő nem mindig azt adja, amit szeretnénk, de jobban tudja nálunk, mire van szükségünk és ellát azzal, ami kell. Később belátjuk:

Nem azt adott, amit kértem, mégis megkaptam amit reméltem.

Hiszen természeti erőforrásaink a nemzeti kincsünk.

Teller Ede szerint: Az emberiség (...) amivel fedezni tudja bővülő energia szükségletét, (...) az atomenergia, a Napból, a Föld centrumából áradó energia.

Természeti erőforrásaink főként:

- a *föld* (talaj, ásványi kincsek, kőolaj, földgáz, termálvíz, Föld hője hőszivattyúval, geotermikus energia),
- a *víz* (ivóvíz, öntözővíz, vízi szállítás, vízi energia),
- a *levegő* (tisztasága: por, füst, gázok, bűz, szélenergia),
- a *Nap sugárzása* (napfény, az élet forrása, napenergia),
- az *erdő* (széndioxid lekötése, oxigén termelése, nyersanyag, életközösség, élettér, rekreáció, energia alapanyag).

Mindegyikből nyerhetünk energiát, ezzel pótolhatjuk, helyettesíthetjük a nálunk hiányzó, de az egész Földön is kifogyásra ítélt kőolaj és földgáz energiáját.

A természeti erőforrásoknak és hasznosításuknak könyvtárnyi szakirodalma van, nem akarok vele versenyezni, csak gondolatébresztőnek szánom, ami itt következik.

1. A föld

A termőföld világszerte kevés és egyre fogy. Minél kevesebb van belőle egy országban, annál nagyobb rá a kereslet, és annál magasabb az ára. A Trianonban megcsonkított Magyarországon szinte minden talpalatnyi föld termőképes, vagyis *bőségesen van termőföldünk*. Sajnos hazai fizetőképes kereslet nincs rá elég, ezért a környező országokhoz képest alacsony az ára. A fölhiánnyal küzdő, de tökeerős hollandok és izraeliek alig várják, hogy szabadon fölvásárolhassák.

Meg kell próbálni jogszabállyal is korlátozni az idegenek fölvásárlásait, és vigyázni kell, hogy ára és bérlete ne legyen alacsony.

Vásárlás, bérlet esetén, a helybeli kisember előnyt élvezzen!

A foglalkoztatás fontosabb, mint a befolyó pénz!

Földterületek hasznosítása: Jogszabállyal kell érvényesíteni, hogy ha egy földterületet egy teljes évig nem művel meg valaki, annak tulajdonjoga automatikusan szálljon át a helyi önkormányzatra! Falun munka nélkül ne kapjon senki semmiféle *segélyt*! Az önkormányzat adjon használatra földet, a falugazdász tanítsa be megművelni. Azon *termelje meg saját élelmét* mindenki. Segély helyett „földművelési támogatás”, kapjon az, aki rendszeren megműveli, hasznosítja a földet.

Permakultúra: természetszerű, önellátó életmód, fenntartható gazdálkodás, és a gazdák kölcsönös együttműködése a helyi közösségen belül. Ez a biogazdálkodás legtermészetszerűbb ága.

Elve: *légy tekintettel embertársaidra, gondozd a Föld élővilágát, ésszerűen korlátozd fogyasztásodat, oszd meg fölöslegeidet (szaktudásod, időd is), másokkal!*

Hazánk kőolajban és földgázban szegény, de termőterületben gazdag. Az Oroszországtól való kőolaj és földgáz beszerzés miatti gazdasági függőségünket és import igényünket célszerű lenne *termőföldön előállítható energiával* pótolni. Helyettesítsük energiaigényünk egy részét *megújuló energiaforrásokkal*:

Biomassza erőmű

Az éghető növényi *hulladékok* (kukoricaszár, kukoricacsutka, napraforgószár, bálázott szalma, venyige, nyesedék, fahulladék) és *energianövények* ledarálásával előállított *apríték* égetésével működő biomassza-hőerőművel, akár egy kisváros (pl. Ausztriában Bad Radkersburg) energiaellátása is megoldható. Az energiaerdő, olyan kimonodottan energiatermelési célú gyors növesű energianövény (pl. svéd fűz) ültetvény, amit két-három évente learatnak, és újra erdősítenek, a befektetés 4–5 év alatt megtérül. Az erőmű építési költsége sajnos elég magas (ennek kb. fele fedezhető pályázatokból, támogatásból), ezért 25–30 év is lehet a megtérülési idő. Célszerűnek látszik már 10–15 ezer lakosú településnek 8–10 megawattos helyi saját erőművet működtetni, ennek több előnye is van:

- helyben eddig nem eléggé hasznosított megújuló *növényhulladék* energiaforrások felhasználása,
- helyben hasznosításhoz nem kell szállítási energiaköltség,
- így nincs szállítási környezetszennyezés sem,
- helyben ad munkát és megélhetési lehetőséget,
- helyi energiaellátás biztonságosabb, mint távolról vezetéken,
- környezetszennyezést csökkenti (hamu- és kéntartama kisebb)
- a biomassza fűtőértéke kb. megfelel a hazai barnaszénnek.

Biogáz hasznosítása

Csatornázott települések *szennyvíztelepén* a szennyvíziszap rothasztásakor nagy mennyiségű metántartalmú gáz keletkezik. A biogáz metántartalma 70%, tisztítással 99%-ra javítható, ami megfelel a földgáznak. A *biometán hasznosítható*:

- *üzemanyagként* gépjárművekhez, olcsóbb a benzinnél, a *CNG járművek* környezetkímélők, károsanyag-kibocsátásuk sokkal kisebb,
- *villamos energia előállítására*,
- *hőenergia előállítására*, gázkazánokban, gázmotorokban való elégetésével.

Biogázzal fűteni, vagy főzni tanyán (internetről):

A biogáz házilagos készítése egy tartályban történhet, amelybe alulra adagoljuk be a vizet és az állati trágyát, felül pedig összegyűlik a biogáz. Naponta beadagolt 5 liternyi disznó-, vagy csirketrágyához 5 liter vizet, 5 liternyi tehéntrágyához 10 liter vizet kell adni. (A tehéntrágyához kétszer annyi víz szükséges, mivel szálas takarmányt fogyaszt.) Ez a mennyiség elegendő egy családi háztartás napi néhány órás főzéséhez szükséges gázmennyiség előállítására. A biogáz házilagos elkészítése egyszerű, az anyagok ára viszonylag csekély, viszont elég *munkaerő igényes*. Ez költségessé tehetné, ha fizetett munkások végeznék, de munkanélküliség ellen kimondottan hasznos!

Ugyanúgy költségigényes, mintha a ház körüli konyhakert fölásását, a hó ellapátolását, vagy a tűzifa fölfűrészelését és fölvágását fizetett munkásokkal végeztetjük. Gyerekkoromban városi családi házban laktunk, de teljesen természetes volt, hogy a család szükségleteit lehetőleg saját munkával végeztük el, és csak azért fizettünk, amit nem tudtunk magunk előállítani. Az is természetes volt, hogy apám üzemi munkája mellett, szüleim elvégezték fenti teendőket. Ezenkívül tavasztól ősziig tyúkokat és nyulakat tartottunk és disznót hizlaltunk, (ehhez bérelt földön kukoricát termeltünk), majd a decemberi disznóvágással húsvétig is elláttuk magunkat hússal. A konyhakert nagyságától függően pedig zöldségféléket is lehet termelni.

Szemétegető hasznosítása

Lakótelepek távfűtésére, Ausztriában jól bevált.

Bioetanol

Az import üzemanyag egy részét kiválthatná repceből, napraforgóból előállított növényi olaj (biodiesel), illetve cukorrépából, kukoricából, burgonyából, búzából előállítható növényi alkohol (bioetanol). A hasonlóan mezőgazdasági jellegű Braziliában meghatározó arányú a bio-üzemanyagok (cukornád) felhasználása. Nem új ötlet ez, 1927 és 1942 között hazánkban már forgalomban volt MOTALKO néven, 80% etilalkohol és 20% benzin keveréke.

Ma az EU szabvány szerint az E85 jelű üzemanyag 85% *bioetanol* és 15% benzin keveréke, oktánszáma 105, vagyis teljesítménye nagyobb, de erősebb korróziót okoz, mint a benzin, egyébként csökkenti a fenntartási költségeket és javítja a jármű CO₂ kibocsátását.

Az E85-ös erősebb korrodáló hatása miatt, csak erre alkalmassá tett motorokhoz használható, az Audi Hungária elkezdte a bioetanollal is üzemelő motorok sorozatgyártását, amelyeket az A4 és az A4 Avant modellekbe építenek be.

A termőföld hasznosításának lehetőségei nagyon fontosak, de ma már egyre nagyobb a szerepe a *geotermikus energia* hasznosításának.

Geotermia, a termálvíz és a Föld hője hasznosítása hőszivattyú segítségével, ma *Magyarország egyetlen komoly természeti kincse*.

„Geotermikus energia”: a földkéreg belső hőenergiája.

A Föld középpontjában levő magma hőmérséklete 6 ezer °C, ezért a földfelszíntől lefelé haladva a hőmérséklet növekszik. A *geotermikus gradiens* világátlag értéke kb. 20 méterenként 1 °C. A pannon medence geológiai adottságai kiválóak, a földkéreg vékonysága miatt kedvező helyzetben vagyunk. A magmából áramló hő hatékonyabban melegít, *hazánk területén a geotermikus gradiens értéke duplája a világátlagnak*. Ezért a közethőmérséklet 100 méter mélységben is már jelentős: 10–14 °C, 100–150 m-ben már 15–20°C is lehet.

A geotermikus hőszivattyú a földbe 100 méter mélyen fűrt talajhőszondákon (zárt csőhálózat) keresztül a földkéregből hőt von el és ezt a hőt 40–50°C fűtővíz formájában az alacsony hőmérsékletű fűtés rendszerébe „pumpálja” be. A földkéregbe a magma felől folyamatosan áramlik a földhő, így kinyerésére évszaktól függetlenül egyformán kedvezőek a feltételek. A hőszivattyú által termelt fűtővízzel közvetlenül működő nagyfelületű, alacsony hőmérsékletű fűtési rend-

szerek, mint a *falfűtés*, *padlófűtés* alkalmazása célszerű. Hűtési igény esetén a geotermikus hőszivattyú fordított üzemmódban működtethető.

2. A víz hasznosítása

Az édesvíz, mint *ivóvíz* és *öntözővíz* a földön az egyik legnagyobb kincs. Egyes vidékeken a szükségesnél jóval kevesebb van belőle, ez fokozza a hozzájutás igényét, sőt háborúkhoz vezet.

Gondolkodjunk el rajta, hogy:

- száz liter víz szükséges egy kilogramm *burgonya* előállításához,
- négyezer liter víz egy kilogramm *rizs*hez, és
- tizenháromezer liter víz egy kilogramm *marhahúshoz*.

Ötszáz millió ember él a Föld sivatagjaiban, több mint egész Európában. Világszerte minden tizedik folyó már évente több hónapon keresztül nem jut el a tengerekig. A Jordán folyó vízének hiányában a Holt-tenger vízszintje évente egy méterrel csökken.

Bár Las Vegas sivatagban épült, ott ezer liter vizet fogyaszt egy ember naponta. Az itt élők a legnagyobb vízfogyasztók az egész világon.

2025 előtt közel két milliárd embert érinteni fog a vízhiány.

A Kárpát-medencében *hazánk bővelkedik édesvízben*, sőt az *árvízi* vízfölösleget nem is hasznosítjuk. Bár gátak épülnek, árvízvédelmi stratégiák készülnek, egyre több települést veszélyeztetnek az árvizek. A folyókat szűk, ezért egyre magasabbá építendő gátak közé szorítottuk, és áradáskor szinte *átkergetjük az országon*, hogy minél előbb megszabaduljunk a többletvíztől, *utána meg hónapokig aszályra panaszkodunk*. Ahelyett, hogy „tárt karokkal” fogadnák a természet adta kincset, amit az aszály előtt kapunk ajándékba, és csak a hasznosítás után fölöslegessé váló mennyiséget engednék tovább.

Egyiptomban a Nílus áradását Isten ajándékának tekintik, árterülete a mezőgazdálkodás feltétele.

A *fokgazdálkodás* a középkorban virágzó, víztöbblettel gazdálkodó módszer felújítása jelentene ezekre megoldást! A *fok* mesterséges és természetes csatornákat, vízfolyásokat jelent, melynek az áradáskor érkező víz elvezetése volt az elsődleges feladata. A falvakat veszé-

lyezettető árat szétterítették a hullámtéren, majd az ár elvonulása után különböző módon felhasználták az így keletkezett tavakat. A vízmennyiséget olyan helyre kell elvezetni, ahol nem tesz kárt, sőt hasznos lehet belőle hajtani anélkül, hogy a természetet teljes mértékben kizsákmányolnánk. Az így keletkezett állóvizekben megrekednek a *halak*, melyek *le tudnak ivni*, hisz a sekély vizek alkalmasak erre. A nagy, már kifejlett egyedeket a *szaporodás* után *le lehet halászni*, mely a Duna vagy Tisza menti falvakban komoly gazdasági értéket képviselhet. A lehalászás után illetve előtt is lehet *öntözésre* használni az itt megrekedt vizet, majd a következő árhullám előtt a fokokat újra megnyitva le is lehet engedni azt. Ezzel a halmövedékek visszakerülnek a folyó eredeti szakaszába, a felhalmozódott *iszap pedig kiváló talajt* hagy maga után. Ezen különböző műveléseket, vagy akár csak egyszerű legeltetést is véghez lehet vinni. A következő árhullámmal pedig kezdődhet előlről a dolog...

Ezt a vizet további csatornák segítségével más területekre lehet elszállítani, ezzel a csapadéokban szegény hónapokban is biztosítani tudjuk a vízutánpótlást akár a földeknek, akár a vadnak.

Ilyen, ma is működő, eredeti állapotába visszaépített, felújított területet a Duna-Dráva Nemzeti Park területén lehet találni, ahol mint idegenforgalmi látványosság működik, bemutatva a középkor szemléletének egyik értékes részét

Belvíz is okoz gondot szinte évente, mert az öregapáink által kialakított és használt árkokat, meggondolatlan kapzsisággal beszántották. A legmélyebb foltokon tavakat kell létesíteni, és árokrendszert kell újra létrehozni, ami belevezeti a vizet.

A víz energiáját világszerte felhasználják áramfejlesztésre, nálunk is meg kellene találni a legkedvezőbb megoldást.

A folyószabályozások előtt a víz erejét vízimalmokkal is hasznosították, a Zalán Kehida és Zalatörs között 1949-ig 37 malom járt, a Bakony lábánál Pápateszéken 25 malmot hajtott a patak.

A vízen szállítás ugyancsak mindenütt ismert. A Duna minden országban hajózható, de nálunk időszakosan nem. Nekünk is érdekünk egész évben hajózhatóvá tenni, és ezt várják el tőlünk, a folyó többi szakaszán élő nemzetek is! A kereskedelem 90%-a vízen folyik. 1950

óta a nemzetközi kereskedelem húszszorosára nőtt. A legtöbb termék több ezer kilométert utazik a gyártó országtól a fogyasztó országig.

Termálvízben is gazdagok vagyunk, termálfürdőink száma talán már több is a kelleténél, területi eloszlása pedig véletlenszerű, nem eléggé kihasznált. A termálfürdő beruházás a forgalom nagyságától függően működtethető gazdaságosan. Ezért célszerű lenne legalább megyei szinten előzetes gazdasági számítást végezni a megtérülésre, és ettől függően támogatni a létesítését.

A termálvíz egyéb hasznosítása (fűtés, kertészet stb.) még ritka.

Jó példa a Csongrád megyei *Kistelek*, ahol több tíz millió forintos megtakarítást jelent évente, hogy geotermikus energiát használnak fűtésre. Ha gázzal fűtenek, 50–60 millió forintba kerül évente, a földhőt használva azonban ennek csak a harminc százaléka. Emellett kevesebb a kibocsátott káros anyag is, mint a hagyományos fűtés esetében. Községek, kisvárosok közösségi épületeinek fűtésére alkalmazzák még: *Törökbálint, Veresegyház, Bóly, Iklódbördőce, Pécsvárad, Jászkisér.*

3. A levegő

A tiszta levegő, az oxigén az emberi élet feltétele. Az erősen iparosodott területeken nagyfokú a környezetszennyezés: a *por, füst, gázok, bűz kibocsátása. Hazánk légtere kedvező állapotú a fejlett országokhoz viszonyítva. Környezetkímélő gazdálkodással, és a légszennyező kibocsátások visszafogásával kell megőriznünk ezt.*

A légfűtés mint a levegő környezetkímélő hasznosításának egyik lehetősége, nagyobb figyelmet érdemelne

Szélenergia hasznosítása szélkerekekkel elterjedt azokon a vidékeken, ahol gyakori, vagy tartós a szélmozgás. Az eddig alkalmazott szélkerekek beruházási költsége magas, működtetése, engedélyezése, energiatermelő alkalmazása jogilag is nehézkes. Györgyi Viktor kutatómérnök világszabadalma egy 10 m magas szélérőmű Felcsút határában a jövő útja. Függőleges tengelyű, turbinái és generátorai a földön helyezkednek el, ezáltal összeszerelésük, üzemeltetésük és javításuk is sokkal olcsóbb, mint az eddigieké.

Ma az építési, víz-, szélhasznosítási, áramtermelési stb. jogszabályok kimondottan akadályozzák a természettel gazdálkodni akaró életvitelt. Ezért ki kell dolgozni a családi gazdaságokhoz megfelelő méretű szélerőművek (szélmalmos dinamós áramfejlesztés: vízszivattyúhoz, öntözéshez, itatáshoz, fürdővízhez) alkalmazásának egyszerűsített szabályait, lehetőségeit. Meg kell teremteni a környezetkímélő és energiatakarékos életmód jogszabályi (engedélyezési, működési, támogatási) feltételeit, akkor várható ezek fokozott elterjedése.

4. A Nap sugárzása

A Föld bolygón élünk, a Nap sugárözönében. A napsugár nem csak fény és energia, hanem az élet forrása és fenntartója.

Ma már vannak műszaki berendezések a napenergia hasznosítására:

Napelemekkel áramtermelés, *napkollektorokkal* a háztartási melegvíz-használat jól megoldható.

Fontos, hogy fölöslegesen (a szükségesnél nagyobb mértékben és ütemben) ne raboljuk a Föld anyagait és energiahordozóit, de ugyanilyen fontos, hogy a már kitermeltet takarékosan használjuk föl. A jövő útja a *takarékos energiafelhasználás*.

A takarékoság legegyszerűbb a felhasználó terek jó *hőszigetelésével*. Mindenki tudja, hogy a pincékben, vastag falú házakban, barlangokban egész évben alig változik a hőmérséklet. Annál egyenletesebb, minél jobb a hőszigetelése. Azt is tudjuk, hogy mérsékelt égövben kb. 1 m a talajban a *fagyhatár*, ezért kell az ivóvíz csővezetékeit 1 méternél mélyebben vezetni a föld alatt. Ezért tárolják a zöldséget, gyümölcsöt a házak alá épített pincében.

Gyerekkoromban megfigyeltem a *dinnyeecsősz földkunyhóját*. Egy egyszerű földbevéajt verem volt, fölötte kukoricaszár sátortető árnyékolással. Kiváló hőszigetelő volt.

Hajléktalanoknak elég lenne pincébe húzódniuk megfagyás ellen...

2009 januárja óta Magyarországon is kötelező az új építésű házakra, épületekre és az eladásra kerülő ingatlanokra *energiatanúsítvány* elkészítése. (A használt lakásokra csak 2012-től lesz kötelező).

Az épületeket m^2 -re vetített éves energiafogyasztásuk alapján osztályozzák.

Hazánkban ha az épület energia fogyasztása külső forrásból $160 \text{ kWh}/m^2/\text{év}$, azt tekintik *100%-nak*. Ha $95\text{--}100\%$ között fogyaszt, az a követelménynek *megfelelő*. A 75% -os vagy ennél kevesebb, az *energiatakarékos*. Amelyik 10% alatti ($15 \text{ kWh}/m^2/\text{év}$) energiát vagy ennél is kevesebbet fogyaszt, *passzív háznak* nevezik.

A PASSZÍV HÁZ olyan épület, amelyik *külső forrásból* kevesebb mint $15 \text{ kWh}/m^2/\text{év}$ energiát fogyaszt. Nincs hagyományos fűtése, ilyen módon nem is szennyezi a levegőt, működési költsége pedig sokkal alacsonyabb, mint az eddig szokásos, télen fűtött házaké. Építése költségesebb kb. 10% -kal (főleg az erőteljes hőszigetelés és a légkondicionáló berendezés miatt), ami 5 év alatt megtérülhet. Energia igényét a napfény és naphő (napelemek, napkollektorok), a szél (levegő – víz hőszivattyú), az eső és a geotermikus energia (a talajhő hasznosítása hőszivattyúval) biztosítja.

A hőszigetelés szempontjából legolcsóbb a gömb alakú ház lenne, (legkisebb felület, kiszögelések nélkül). Ezért érdemes már úgy tervezni, hogy ne legyen széttagolt, és ne legyen rajta sok kiszögelés (hőhíd, hővesztés), északról lehetőleg zárt legyen, délről pedig minél több napenergiát legyen képes hasznosítani.

AKTÍV HÁZ: energiatermelő ház. Ha az épület éves energiamérlege pozitív, vagyis az általa termelt és fölhasznált energiából még marad is, amit lead kifelé, nem fölvesz. Már ilyen is van, az ilyennél alkalmazott műszaki megoldások terjesztése a cél:

A pilisszentiváni családi ház a tervek szerint 0 Ft energiaköltséggel üzemeltethető, és még többlet energia is keletkezik. Az épület a környezetből és a földből érkező energiaforrásokat minden évszakban és napszakban maximálisan hasznosítja.

A ház kívülről nem különbözik egy hagyományostól. Különleges, igen alacsony hő-átbocsátású fal- és tetőszerkezet *szigeteléssel* rendelkezik, valamint talaj-kollektoros központi szellőztető berendezéssel látták el. A hagyományos lakóingatlanok esetében a legnagyobb energiavesztéseget a nem megfelelő *hőszigetelés* okozza, az energiavesztés másik forrása pedig a *szellőztetés*. A hő-visszanyerő központi szellőztető berendezés folyamatosan friss, tiszta levegőt juttat a házba, amelynek hőmérséklete ($+5^\circ\text{C}$) télen magasabb, nyáron pedig

alacsonyabb a külső hőmérsékletnél. Ennek a köszönhetően az energiavesztés – és így az energiaigény is – erősen lecsökken. A maradék energiaigényt *napelem-rendszer* fedezi. A termelt elektromos energia váltóárammá alakítható, amit felhasználhatnak a ház lakói, vagy az árammérőn keresztül betáplálhatják az elektromos hálózatba.

5. Az erdő, mint természeti erőforrás

Az erdő *újratermelhető erőforrás*: leköti a széndioxidot, oxigént termel, nyersanyagot és energia alapanyagot ad, növények és állatok életközösségének élettér, rekreációs pihenési lehetőséget nyújt.

Az erdők biztosítanak élőhelyet a Föld élőlényei egyharmadának. Az erdők adnak helyet szójafarmoknak és legelőknek. Ezeknek a terményeknek 95%-a szárnyasok és lábasjóságok takarmányát biztosítja Európában és Ázsiában. Így válnak az erdők hússá.

Mégis, évente tizenhárom millió hektár erdő semmisül meg. A világ legnagyobb esőerdője, Amazónia, negyven év alatt 20%-kal csökkent.

Hazánkban az erősen szabdalt, vagy meredek területeket erdővel, juh, vagy kecsketenyésszel, esetleg gyümölcsstermesztéssel és pálinkafőzéssel lehet jobban hasznosítani.

Utolsó szó jogán

A Nap felmérhetetlen mennyiségű, *kézzel foghatatlan* fényt és energiát sugároz a Földre. A Föld anyagainak hasznosításával, az éltető napsugárból jönnek létre, testesülnek meg a növények, állatok, emberek. A napsugár segítségével születő élőlények sokféleségében valósulhat meg a színek, formák, illatok, ízek, ritmus és dallam megszámlálhatatlan változata, ami az élet megunthatatlan szépségeit, virágait adja. A növények termései és az állatok teste, a *Nap és Föld gyümölcsei* szolgálnak ételként és italként az embernek.

Ahogy a szőlővesszőn érlelődő szőlőfürt magába gyűjti a földi ásványokat és az életet adó napsugarat, a Nap energiája sűrűsödik a szőlőszemekben, amelyek kipréselt leve borrá forr, a borba sűrített napfény benned oldódva dalt fakaszt a lelkedben. Akkor valósul meg a természetes körforgás, ami által a *kézzel foghatatlan napsugár*, a

megtestesülés földi pályáját bevégezve, újra *kézzel foghatatlan dallammá* változik...

*

Az utolsó simításokat végeztem e könyv szövegén, amikor megkaptam egykori osztálytársaim értesítését, hogy fél évszázados jubileumi osztálytalálkozóunk lesz 2011. május 27-én a győri Kálvária utcai Általános Iskolában és a Zöldfa étteremben, valamint 40 éves egyetemi találkozóunk lesz szeptember 23–24-én Sopronban.

A hír fölkelte szándékomat, iskolai emlékeimet fölidézni következő könyvemben. Aztán az is eszembe jutott, hogy két fiú unokám éppen akkor fejezi be az első osztályt Győrben, amikor nekem a fél évszázados találkozóom lesz. Ettől pedig Tüttő János nótaszöveg szerző dala ébredt a lelkemben:

*Valamikor nótás kedvű, vidám legény voltam,
A kalapom széle mellett piros rózsát hordtam.
De a boldog ifjú évek elszálltak már régen,
Viharverte kalapom is megkopott egészen.*

*Vidám, dalos multságok elcsitulnak egyszer,
Amikor már deres fővel lassan jár az ember.
Nem tűznek több piros rózsát kalapom szélére,
Virág helyett sárga levél hull már a helyére.*

*Hazafelé bandukolva, mit látok az utcán,
Az unokám kalapjára rózsát tűz egy kislány.
Örömben büszkén mondom az én unokámról,
Nem esik az alma messze a termőfájától.*

Válogatás, amit olvasásra ajánlok

Szent-Györgyi Albert: Az élet jellege (Magvető, Budapest, 1973)

Szent-Györgyi Albert: Az élő állapot (Kriterion, Bukarest, 1973)

Selye János: Stressz distressz nélkül (Akadémia, Budapest, 1976)

Váci Mihály: Válogatott versei (Kozmosz, Bp., 1977)

Marcus Aurelius elmélkedései (Európa, Budapest, 1983)

Áprily Lajos: Összes versei és drámái (Szépirodalmi, Bp., 1990)

Reményik Sándor: Isten közelében (Unikornis, Bp., 1991)

Kahlil Gibran: A Próféta (Édesvíz, Budapest, 1992)

Hamvas Béla: A láthatatlan történet (Akadémia Kiadó, 1988)

Hamvas Béla: A bor filozófiája (EDITIO M, Szentendre, 2000)

Gánti Tibor: Az élet általános elmélete (Műszaki, Budapest, 2000)

Grandpierre Attila: Az élő Világegyetem könyve (Válasz, Bp., 2002)

Bauer Ervin: Elméleti biológia (Akadémia, Budapest, 1967, 2002)

Balogh Béla: A végső valóság (Bioenergetic Kft., Piliscsaba, 2002)

Márai Sándor: Magyar borok (Rassy Tibor gyűjteményéből)

Márai Sándor: Összegyűjtött versek (Helikon, Sylvester Nyomda
Szombathely, 2004)

Wass Albert: Minden verse (Kráter Műhely Egyesület, Pomáz, 2003)

Függelék

Képek jegyzéke

1. kép Fuksics Lajos	49
2. kép Munkatársaim	52
3. kép Millei Sanyi	55
4. kép A pörkölt után	56
5. kép Balek-vizsga	68
6. kép Kontrapunkt	68
7. kép A balekinák fiúsítása	69
8. kép Balekkeresztelő	69
9. kép Garatőr és Cantus Praeses	69
10.kép Főrhénci hegyen	117
11-12. kép Civitas Fortissima	124
13. kép Gyerekkori barátaim	137

Hivatkozások

- Amiel, Henri-Frédéric 13
András II. király 152
Apám 76–83
Áprily Lajos 18; 19; 20; 44; 138;
148; 151
Arany János 79
Ashby, William Ross 41
Attila 10; 50; 116
Aurelius, Marcus 10
Bagdy Emőke 199
Balogh Béla 140
Bauer Ervin 39; 43
Bánffy Miklós 74
Benes, Edvard 37
Biblia 9; 12; 15; 91; 128; 140
Bierbauer Lipót 169
Bodrogi Gyula 86
Bourget, Paul 8
Böjte Csaba 18
Briglevics László 112
Brillat-Savarin 147
Buddha 9
Constantinus 76
Czupi Gyula 57; 225
Csathó Kálmán 136
Csekonics Endre 84
Deák Ferenc 121; 198; 200
Dékány András 134
Domokos Gábor 157
Donászy Ferenc 131
Drábik János 94; 191
Fehér Szarvas 134; 141
Fekete István 134; 136
Ferenc Jóska 128
Fermi, Enrico 156
Fuksics Lajos 47
Galgóczy Árpád 161; 162; 166
Galilei, Galileo 38
Garay János 79
Gánti Tibor 223
Gibran, Kahlil 14; 63; 140
Grandpierre Attila 38; 43
Gyóni Géza 79
Habsburg Ottó 58
Hajnal Anna 132
Hamvas Béla 18; 147; 158; 205
Heisenberg, Werner 64
Hemingway, Ernest 133
Herczeg Ferenc 134
Houtermans, Friedrich Georg 156
Hubertusz Szt 84
Ilosvay Ferenc 136
Inocent Vince Ernő 92
Ishikawa 189; 190
Izabella királyné 143
Jedlik Ányos 169
Jókai Anna 15; 144; 158
Juran, Joseph 189
Kádár Jancsi 128; 164
Kármán Tódor 156
Kele János 57
Kiss László 45
Klebelsberg Kunó 198
Kodolányi János 158; 159
Konkoly János 149
Krepuska Géza 126
Krúdy Gyula 17
Lajos I. bajor király 204
Lanczendorfer Zsuzsanna 170
London, Jack 133
Machatsek Gyula 122
Major Balázs 151

Márai Sándor 146	Selye János 9; 139; 146
Márton Áron 74	Simon Péter 141
Maslow, Abraham 127	Smith, Adam 91
Matasics József 46	Stoffán György 31
Mayes, Frances 142	Szalay Sándor 106
Mayle, Peter 141; 144	Szeceányi Elemér 122
Máté Ferenc 142; 144	Szendi Gábor 10
Mikszáth Kálmán 63	Szent-Györgyi Albert 146
Millei Sándor 53; 56	Széchenyi István 75
Montaigne, de Michel 9	Széchenyi Zsigmond 136
Móra Ferenc 134	Szilárd Leó 156
Morus Tamás 198	Szondi Miklós 140
Németh József 116	Szoltsenyicin, Alekszandr
Németh László 74; 159	Iszajevics 165
Neumann János 156	Szőnyi Ferenc 201
Orwell, George 26	Takács János 169; 170
Pap Gábor 160	Teller Ede 156; 211
Pareto, Vilfredo 188–192	Trunkos Ildikó 168
Pascal, Blaise 64	Vajda János 145
Pehm Ferenc 122	Váci Mihály 16
Petőfi Sándor 13; 14; 78; 205	Várkonyi Péter 157
Petőfalvi János 87	Várkonyi Nándor 158; 159
Prónay Pál 122	Végh Mária 145
Reményik Sándor 20;	Veres Péter 102
Rózsás János 163; 164; 166	Vizi E. Szilveszter 64
Rubik Ernő 157	Wass Albert 13; 126; 139
Russel, Bertrand 63	Wells, Spencer 66
Schopenhauer 199	Weöres Sándor 159
Schubert, Franz 81	Wigner Jenő 156
Schweitzer, Albert 9	Worowska, Tereza 159

Fülszöveg helyett

Iványi Miklós 1946. október 30-án Győrben született. A soproni egyetemen 1971-ben okleveles erdőmérnök, majd 1995-ben vállalkozó gazdasági szakmérnök diplomát szerzett. 1971-től Nagykanizsán él, ott dolgozott a zalai erdőgazdaságban különböző munkakörökben, 2006-ban onnan ment nyugdíjba.

1963-tól jelentek meg rövid szépirodalmi, néprajzi és gazdaságpolitikai jellegű írásai több havi, üzemi és szakmai lapban.

Első kötete a 2008-ban, majd bővítve 2009-ben kiadott „Füveskönyv” volt. A kötet életszemléletét értelmező írásainak könyvvé rendezett gyűjteménye.

*

Az Életed gyümölcsei című munka jelentős részét képező saját emlékidézései során „viselkedik” igazán „otthonosan” a szerző. A kötet ezen részei olvasmányosak, ott lüktet mögöttük a megélt valóság. Színesek, változatosak ezek a fejezetek, fontos jelenségeknek, példamutató életeknek állít emléket, megfontolásra érdemes történetek.

A széles olvasottságú, valójában megengedő és szabadelvű eszméktől átítatott, igazán emberi alapállású szerző a kötet többi részében talán túlzottan is érzékenyen reagál a közélet visszasságaira, ezért erélyes javaslatokat ad ezek fölszámolására. Javaslatai szinte kivétel nélkül radikálisak, a nemzeti és helyi értékrend (hagyomány) érvényesítését képviselő gondolatok. Saját megítélése szerint (*Füveskönyv 141. oldal*) ugyanis a mai politikai irányzatok már nem értelmezhetők jobb-, vagy baloldaliként, hanem aszerint, hogy a nemzeti, vagy a nemzetközi érdeket részesítik előnyben. Pontosan érzékelteti azt a zavart, mely a kortárs magyar társadalmat jellemzi, meg persze azt a társadalmi problémahalmazt, melyet hordozunk magunkkal tartósan, megoldatlanul.

Bár a kiadó nem vállalhat közösséget a közéletet minősítő gondolatok jelentős részével, mégis hasznosnak ítéli a kötet megjelenését, mert az a kortárs magyar társadalmat gyötrő és foglalkoztató kérdésekről szól. A megoldási javaslatok vitathatók, de így is segíthetik átgondolni sokak számára a szerző által felvetett közéleti problémá-

kat. Akik nem értenek egyet a gondolatokkal, azok is közelebb juthatnak általuk a maguk álláspontjához.

A könyv egészen végigvonuló szemléletmód az emberi értékek megbecsülésére, a köz javára is szolgáló értékalkotó életre buzdít.

Ajánlom tehát mindazoknak, akiknek az értelmes, alkotó életéről való elmélkedés mellett a közélet ügyein való gondolkodás is napi, önként vállalt teendője.

Czupi Gyula

*Gondolataim segítsenek kölcsönös
kapcsolataidat úgy alakítani, hogy
életed fája ne váljon öncélúan
terméketlenné, termésed ne legyenek
keserűek, se fanyarok, hanem jól
megérlelt, ízűs gyümölcsök, amiben
nemcsak magad, hanem ismerőseid is
örömeiket lelik.*

